

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАЛИК ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 378.6:[81'243'272:316.77](043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ**

011 – Освітні, педагогічні науки

01 освіта / педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Малик В. М.

Науковий керівник: Акімова Ольга Вікторівна, доктор педагогічних наук,
професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Малик В.М. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – освіта / педагогіка за спеціальністю 011 – освітні / педагогічні науки, спеціалізація – теорія і методика виховання. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2024.

У дисертації доведено, що виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету є актуальною і нагальною суспільною проблемою, розв'язання котрої вимагає від вищої освіти орієнтації на інноваційну трансформацію освітнього простору університету, що поєднує можливості формальної, неформальної та інформальної освіти.

Поняття *іншомовна комунікативна культура студентів* потрактовується у роботі як особистісно-професійна характеристика, що будується на основі загальної культури особистості та її ціннісних орієнтацій, включає мовленеві компетентності, розвинені здібності до комунікативної діяльності іноземною мовою, здатність використовувати мовні та поведінкові зразки у визначеному культурному оточенні, а також мотиваційну спрямованість до міжкультурного спілкування на основі поваги та толерантного ставлення до іншої культури.

Визначено, що *освітній простір університету* – це цілеспрямовано створене освітньо-культурне середовище, що генерує правила та обґрунтовує засновні цінності та світоглядні позиції щодо іншомовної комунікації з представниками інших культур та мов; це сукупність зразків різних культур, що демонструються у масштабі університету та формують шаблони професійної міжнародної діяльності; це шлях організації та творення інтелектуального студентського життя; це педагогічний феномен взаємодії студентської молоді з носіями інших культур з метою саморозвитку, особистісно-професійного становлення та розвитку у студентів іншомовної комунікативної культури.

До *новітніх тенденцій* виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому середовищі університету віднесено такі: інноваційна трансформація освітнього простору університету (концептуальна спрямованість й широта змістової охопленості; інтенсивність залученості до інноваційних змін; інноваційний менеджмент, когерентність; цифровізація інноваційного процесу та його інформаційно-методична забезпеченість); транснаціоналізація освітнього простору університету (міжнародна співпраця у межах освітнього простору університету; міжнародна мобільність освітніх програм; освітні проекти та освітні послуги, що здійснюються у межах міжнародного освітнього простору та сприяють професійному саморозвитку); розвиток творчого процесу як основи виховання іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету (творчі ідеї, або продукти творчості).

Авторська модель виховання іншомовної комунікативної компетентності студентів в умовах освітнього простору університету містить такі компоненти: мету як виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету; методологічні підходи: компетентнісний, синергетичний, системний, діяльнісний, суб'єктний, гуманістичний, середовищний, аксіологічний; специфічні принципи розвитку іншомовної комунікативної культури: культурна релевантність, інтеграція змісту та мови (CLIL), міждисциплінарність, комунікативна спрямованість, використання автентичних матеріалів, критичне мислення та рефлексія; функції: комунікативна, культуротворча, емоційна, мотиваційна, пізнавальна, адаптаційна; компоненти виховання іншомовної комунікативної культури студентів; педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів; критерії та рівні сформованості іншомовної комунікативної культури студентів: високий, середній, низький; очікуваний результат як позитивна динаміка рівня вихованості іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Реалізація першої педагогічної умови *«Інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури*

студентів» передбачає всебічний підхід до включення міжнародних аспектів в освітній простір університету та включає наступні складові: впровадження міжнародних освітніх програм і курсів; забезпечення академічної мобільності студентів і викладачів; розвиток міжкультурної компетентності студентів; стимулювання участі студентів у міжнародних наукових та академічних ініціативах; забезпечення доступу до міжнародних ресурсів і матеріалів.

Друга педагогічна умова – *«Технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів»* мала на меті : оптимізацію освітнього простору університету через інтеграцію сучасних ІКТ, що сприяло ефективному вихованню іншомовної комунікативної культури; впровадження інтерактивних та адаптивних освітніх методик, що стимулювало студентів до активної участі у міжкультурній комунікації. До основних напрямів використання онлайн-платформ було віднесено: доступ до автентичних матеріалів (відео, подкасти, блоги та інші ресурси іноземною мовою); інтерактивні завдання (квізи, тести, інтерактивні вправи, ігри); комунікація з носіями мови (платформи типу Tandem або Hellotalk, що надають можливість практикувати розмовні навички в реальних умовах); спільноти та форуми; відеоконференції та вебінари (використання інструментів, таких як Zoom, Microsoft Teams або Google Meet).

Третя педагогічна умова – *«Розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту»* – була спрямована на покращення іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету та сприяння формуванню їхньої здатності до ефективної міжкультурної взаємодії. Транскультурні цінності були використані як універсальні принципи, що змінюють ставлення, поведінку і сприйняття особистістю іншомовної культури. Серед них: емпатія, повага до культурної різноманітності, відкритість до нових досвідів і готовність до адаптації. У контексті особистісного розвитку транскультурні цінності сприяли формуванню міжособистісних навичок та культурної компетентності, що є критично

важливим для успішної міжкультурної взаємодії. Серед механізмів емоційного інтелекту у межах цієї педагогічної умови було використано прийоми впливу на виховання самосвідомості як усвідомлення власного когнітивного та емоційного стану; виховання саморегуляції як механізму ефективного керування емоціями та імпульсами; розвиток емпатії як механізму покращення розуміння студентами поглядів інших людей, їхніх емоцій та культурних цінностей; формування соціальних навичок як механізму включення в активне слухання, ефективне вербальне та невербальне спілкування та здатність до співпраці; розвитку мотивації як механізму сприяння стійкому захопленню вивченням іноземної мови; розвиток культурної чутливості як механізму виховання поваги та розуміння різноманітних культур, здатності до вирішення конфліктів; адаптивності як механізму сприяння гнучкості у засвоєнні граматичних структур, словникового запасу та мовних особливостей.

Авторська етапна методика виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету включала три етапи: інформаційний, знаннєвий, діяльнісний. На першому – інформаційному етапі здійснювалося формування «інтеграційної мотивації», котра розумілася як прагнення студента до особистісного спілкування з представниками інших культур, бажання до глибокого занурення в інтернаціональне середовище та розвиток транс-культурних цінностей. На другому – знаннєвому етапі відбувалося застосування авторської методики та здійснювалася робота щодо підвищення мовленнєвої компетентності студентів як змістової основи іншомовної комунікативної культури. На третьому – діяльнісному етапі вирішувалося завдання підвищення комунікативних якостей студентів через технологізацію та цифровізацію освітнього простору університету.

Компонентний склад іншомовної комунікативної культури студентів включає такі компоненти, критерії та показники: 1) лінгвістично-гносеологічний компонент, що розкривається через мовленнєвий критерій з показниками: знання рідної мови; рівень володіння іноземною мовою; знання культури країни, мова якої вивчається; 2) особистісний компонент, що розкривається через

особистісно-комунікативний критерій з показниками: комунікативні якості; толерантність; емоційний інтелект; 3) мотиваційний, що показаний через мотиваційно-ціннісний критерій з показниками: пізнавальна активність; ціннісні орієнтації; потреба у постійному самоудосконаленні.

Аналіз результатів заключного зрізу засвідчив позитивну динаміку змін у стані виховання іншомовної комунікативної культури студентів ЕГ та підтвердив ефективність педагогічних умов і впровадженої моделі виховання іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

- *вперше* визначено й обґрунтовано педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету (інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів; технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів; формування транскультурних цінностей особистості через включення до навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту); виокремлено компоненти іншомовної комунікативної культури студентів (лінгвістично-гносеологічний, особистісний компонент, мотиваційний); визначено критерії (мовленнєвий, особистісно-комунікативний, мотиваційно-ціннісний), показники та рівні вихованості досліджуваної якості; запропоновано модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету;

- *уточнено* сутність понять «іншомовна комунікативна культура студентів» та «освітній простір університету»;

- *набули подальшого розвитку* сучасні технології, форми й методи виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Практичне значення результатів дослідження полягає у: розробці та впровадженні в освітній простір університетів етапної методики виховання іншомовної комунікативної культури студентів, розробці методичного

супроводу педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів; розробці методичних рекомендацій виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету; визначенні діагностичного інструментарію здійснення моніторингу виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі організації та функціонування освітнього простору університетів з метою виховання іншомовної комунікативної культури студентів.

Ключові слова: іншомовна комунікативна культура; виховання іншомовної комунікативної культури студентів; структура іншомовної комунікативної культури студентів; освітній простір університету; педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів.

SUMMARY

Malyk V.M. Fostering students' foreign language communicative culture within the university educational space. – Qualifying scientific work as a manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of the Doctor of Philosophy in Speciality 011 – Educational and Pedagogical Sciences. – Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2024.

The dissertation establishes that fostering students' foreign language communicative culture within the university's educational framework is a critical and pressing societal issue. Addressing this problem necessitates a concerted effort from higher education institutions to prioritize the innovative transformation of the university's educational environment, integrating the potential of formal, non-formal, and informal education modalities.

The concept of *foreign language communicative culture of students* is interpreted in the work as a personal and professional characteristic that is built on the basis of the general culture of the individual and its value orientations, includes speech competences, developed abilities for communicative activities in a foreign language,

the ability to use language and behavioural patterns in a certain cultural environment, and as well as a motivational focus on intercultural communication based on respect and tolerant attitude towards foreign culture.

It was determined that *the educational space of the university* is a purposefully created educational and cultural environment that generates rules and substantiates basic values and worldview positions regarding foreign language communication with representatives of other cultures and languages; it is a set of samples of different cultures, which are demonstrated on the scale of the university and form patterns of professional international activity; it is a way of organizing and creating an intellectual student life, it is a pedagogical phenomenon of the interaction of student youth with speakers of other cultures for the purpose of self-development, personal and professional formation and the development of students' foreign language communicative culture.

The following are *the latest trends* in fostering the foreign language communicative culture of students in the educational environment of the university: innovative transformation of the educational space of the university (conceptual orientation, breadth of content coverage, intensity of involvement in innovative changes, innovative management, coherence, digitalization of the innovation process and its information and methodological support); transnationalization of the educational space of the university (international cooperation within the educational space of the university; international mobility of educational programs; educational projects and educational services carried out within the international educational space and contributing to professional self-development); the development of the creative process as a basis for the education of foreign language communicative culture in the educational space of the university (creative ideas or products of creativity).

The author's model of education of foreign language communicative competence of students in the conditions of the educational space of the university contains the following components: the goal of education of foreign language communicative culture of students in the educational space of the university; methodological approaches: competence, synergistic, systemic, activity, subject,

humanistic, environmental, axiological; specific principles of the development of foreign language communicative culture: cultural relevance, integration of content and language (CLIL), interdisciplinarity, communicative orientation, use of authentic materials, critical thinking and reflection; functions: communicative, cultural, emotional, motivational, cognitive, adaptive; components of education of foreign language communicative culture of students; pedagogical conditions for education of students' foreign language communicative culture; criteria of formation; levels of formation of students' foreign language communicative culture: high, medium, low; the expected result as a positive dynamic of education of foreign language communicative culture of students in the educational space of the university.

The implementation of the first pedagogical condition “*Internationalization of higher education as a comprehensive strategy for the education of foreign language communicative culture of students*” involves a comprehensive approach to the integration of international aspects into the educational space of the university, which includes the following components: implementation of international educational programs and courses; ensuring academic mobility of students and teachers; development of intercultural competence of students; stimulation of student participation in international scientific and academic initiatives; providing access to international resources and materials.

The second pedagogical condition – “*Technology and digitalization of higher education as a tool for the education of foreign language communicative culture of students*” – aimed at students optimizing the educational space of the university through the integration of modern ICT, which contributes to the effective education of foreign language communicative culture and the introduction of interactive and adaptive educational methods that stimulate students to active participation in intercultural communication. The main directions of using online platforms included: access to authentic materials (videos, podcasts, blogs, and other resources in a foreign language); interactive tasks (quizzes, tests, interactive exercises, and games); communication with native speakers (platforms such as Tandem or HelloTalk, which provide an opportunity to practice speaking skills in real conditions); communities and

forums; video conferences and webinars (using tools such as Zoom, Microsoft Teams, or Google Meet).

The third pedagogical condition – *“Development of transcultural values of the individual through the inclusion of intercultural aspects in educational programmes and the development of emotional intelligence”* – made it possible to improve the foreign language communicative culture of students in the educational environment of the university, but also to contribute to the formation of their ability for effective intercultural interaction. Transcultural values were used as universal principles that change the attitude, behaviour, and perception of a person towards a foreign culture. Among them: empathy, respect for cultural diversity, openness to new experiences, and readiness to adapt. In the context of personal development, transcultural values contribute to the formation of interpersonal skills and cultural competence, which are critical for successful intercultural interaction. Among the mechanisms of emotional intelligence within this pedagogical condition was the use of education: self-awareness as an awareness of one’s own cognitive and emotional state; self-regulation as a mechanism for effective management of emotions and impulses; empathy as a mechanism for improving students’ understanding of the views of others, their emotions and cultural nuances; social skills as a mechanism for inclusion in active listening, effective verbal and non-verbal communication and the ability to cooperate; motivations as a mechanism for promoting sustained interest in learning a foreign language; cultural sensitivity as a mechanism for fostering respect and understanding of various cultures, reducing potential conflicts; adaptability as a mechanism for promoting flexibility in learning grammatical structures, vocabulary and language features.

The author’s step-by-step method of education of students’ foreign language communicative culture in the educational space of the university included three stages: informative; knowledgeable; active. At the first informational stage, the formation of “integration motivation” was carried out, which was understood as the student’s desire for personal communication with representatives of other countries, the desire for deep immersion in the international environment, and the development of trans-cultural

values. At the second cognitive stage of applying the author's methodology, work was carried out to improve students' speaking competence as the content basis of foreign language communicative culture. At the third activity stage, the task of improving students' communication skills through technology and digitalization of the educational space of the university was solved.

The component structure of a foreign language communicative culture of students includes the following components, criteria, and indicators: 1) linguistic and epistemological component, which is revealed through the speech criterion with indicators: knowledge of the native language; level of foreign language proficiency; knowledge of the culture of the country whose language is studied; 2) a personal component revealed through a personal-communicative criterion with indicators: communicative qualities; tolerance; emotional intelligence; 3) motivational, which is shown through the motivational-value criterion with indicators: cognitive activity; value orientations; the need for constant self-improvement.

The analysis of the results of the final section testified to the positive dynamics of changes in the state of education of foreign language communicative culture of EG students and confirmed the effectiveness of pedagogical conditions and the implemented model of education of foreign language communicative culture in the educational space of the university.

The scientific novelty of the study is that:

- *for the first time*, the pedagogical conditions for the education of foreign language communicative culture of students in the educational space of the university were defined and substantiated (internationalization of higher education as a comprehensive strategy for education of foreign language communicative culture of students; technologization and digitization of higher education as a tool for education of foreign language communicative culture of students; development of transcultural values of the individual through inclusion in educational programs of intercultural aspects and the development of emotional intelligence); the components of foreign language communicative culture of students are singled out (linguistic and epistemological, personal component, motivational); the criteria (speech, personal-

communicative, motivational-value), indicators and levels of her upbringing are determined; a model of fostering foreign language communicative culture of students in the educational space of the university is proposed;

- the essence of the concepts “non-language communicative culture of students” and “educational space of the university” were *clarified*;
- modern technologies, forms and methods of education of students’ foreign language communicative culture in the conditions of the educational space of the university have *gained further development*.

The practical significance of the research results is: the development and implementation in the educational space of universities of a staged methodology for the education of foreign language communicative culture of students and methodical support of pedagogical conditions for the education of foreign language communicative culture of students; development of methodological recommendations for education of foreign language communicative culture of students in the conditions of the educational space of the university; determination of the diagnostic toolkit for monitoring the education of students’ foreign language communicative culture in the conditions of the educational space of the university. Research materials can be used in the process of organization and functioning of the educational space of universities with the aim of fostering the communicative culture of students in foreign languages.

Keywords: foreign language communicative culture; education of students’ foreign language communicative culture; the structure of students’ foreign language communicative culture; educational space of the university; pedagogical conditions for the education of students’ foreign language communicative culture.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Малик В. М. Виховання іншомовної компетентності в середовищі комунікативної культури під час вивчення іноземної мови. *Наукові інновації та передові технології*. 2021. №2(2). С. 201-211.

2. Малик В. М. Поняття іншомовної комунікативної культури й особливості її розвитку. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 39. С. 248-251.
3. Малик В. М. Виховання іншомовної комунікативної культури майбутніх учителів як актуальна педагогічна проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2021. № 68. С. 54-58.
4. Малик В.М., Фрицюк В.А. Розвиток комунікативної культури особистості: історичний аспект проблеми. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2022. № 71. С. 92-96. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-71-92-96>.
5. Малик В. М. Проблема виховання іншомовної комунікативної культури студентів аграрних закладів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 51, Т.1. С. 210-214. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.42>.
6. Малик В. М. Спілкування та комунікація: співставлення понять. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 55, Т.1. С. 179-187. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.1.35>.
7. Малик В. М. Формування іншомовної комунікативної культури у студентів аграрних ЗВО. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2022. Випуск 72. С. 59-67. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-72-59-67>.
8. Малик В. М. Підходи до визначення структури іншомовної комунікативної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 56, Т.2. С. 175-182. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.38>.
9. Малик В. М. До проблеми виховання іншомовної комунікативної культури у ЗВО. *Молодь і ринок*. 2023. № 3 (211). С. 133-139. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277512>.
10. Герасимова І. Г., Малик В. М. Сучасні підходи до тлумачення поняття “освітній простір університету”. *Молодь і ринок*. 2023. № 8 (216). С. 58-62. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289427>.

11. Малик В. М. Освітній простір університету: становлення поняття. *Науково-педагогічні студії*. 2023. Випуск 7. С. 132-147. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2023-7-132-147>.
12. Малик В. М. Іноземна мова як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури. *Молодь і ринок*. 2023. № 11–12 (219–220). С. 115-120. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296991>.
13. Малик В. М. Лексична семантика англomовних термінів в агрономії. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Випуск 31. С. 49-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.31.9>.
14. Малик В. М. Виховання у закладі вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2024. № 1 (221). С. 162-168. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298578>.
15. Малик В. М. Форми виховання в університеті. *Молодь і ринок*. 2024. № 2 (222). С. 163-169. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.300103>.

Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях

16. Malyk V. Students' communicative culture in international communication: pedagogical aspect. *Scientific journal of Polonia University*. 2022. № 50. С. 76-86.
17. Marukhovska-Kartunova O., Bugrov M., Yatskiv O., **Malyk V.** The Philosophy of Ancient Culture in the Context of the Evolution of the States of European Culture: An Analysis of the Autonomy of Cultures. *Futurity Philosophy*. 2023. Vol. 2(1). pp. 30-44. DOI: <https://doi.org/10.57125/Phil.2023.03.30.03>. (WOS).

Наукові праці апробаційного характеру

18. Малик В. М. Роль комунікативного потенціалу особистості. *Major achievements in science and education*. Stockholm, 2021. С. 66-70.
19. Малик В. М. «Комунікативна культура» – порівняльний аналіз дефініцій. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути*: Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Київ, 2021. С. 173-176.

20. Малик В. М. Комунікативна культура з позицій риторики. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя*, 29-30 листопада 2021 Вінниця, Україна. С. 65-69.
21. Малик В. М. Суть іншомовної комунікативної культури з точки зору гіпотез оволодіння нерідною мовою. *Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 2-3 грудня 2021 Вінниця, Україна. С. 75-76.
22. Малик В. М. Культура мови у педагогічному процесі. *Глухівські наукові читання – 2021. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук*, 8-10 грудня 2021 Глухів, Україна. С. 49-55.
23. Малик В. М. Поняття «культура» як соціальний інститут: історичний розвиток. *Комунікація і спілкування в XXI столітті*, 22 лютого 2022 Київ, Україна. С. 84-92.
24. Малик В. М. Аналіз поняття «поза аудиторна діяльність» як складової освітнього процесу. *Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі*, 30 березня 2022 Вінниця, Україна. С. 102-110.
25. Malyk V. Development of foreign language communicative culture of students in the educational environment of the university. *Людина, культура, техніка в новому тисячолітті*, 28 квітня 2022 Харків, Україна. С. 108-112.
26. Малик В. М. Культурологічний підхід у дослідженні комунікативної культури особистості. *Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації*, 20 травня 2022 Тернопіль, Україна. С. 84-88.
27. Малик В. М. Можливості освітнього середовища у розвитку комунікативної культури особистості. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика*, 25 травня 2022 Полтава, Україна. С. 63-70.
28. Малик В. М. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів аграрного ЗВО. *Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій здобувачів освіти як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової передвищої освіти*, 12 жовтня 2022 Київ, Україна. С. 33-38.

29. Малик В. М. Розвиток іншомовної комунікативної культури як запорука підвищення конкурентоспроможності випускників аграрних ЗВО. *Міжкультурна комунікація: українсько-польський освітній діалог*, 17.10.22р. - 21.10.22р. Слов'янськ - Дніпро, Україна. С. 87-92.

30. Малик В. М. Розвиток комунікативного потенціалу студентів в умовах освітнього простору аграрних ЗВО. *Інноваційні практики наукової освіти*, 15.12.22-19.12.22 р. Київ, Україна. С. 67-69.

31. Малик В. М. Культурологічний підхід як загальнонауковий метод дослідження. *Особистісно-професійне становлення педагога в контексті інтеграції України в європейський освітній простір*, 29.11.22 – 30.11.22 р. Вінниця, Україна. С. 84-88.

32. Малик В. М. Компоненти іншомовної комунікативної культури. *Сучасна освіта та наука: стан, проблеми, перспективи*, 20-21 березня 2023, III Міжнародна науково-практична конференція, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. С. 67-69.

33. Малик В. М. Мотиваційний компонент у структурі іншомовної комунікативної культури. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика*, 22 березня 2023 Полтава, Україна. С. 27-34.

Опубліковані праці, котрі додатково відображають результати дослідження

34. Koda S., Turkpenova D., Kyrylenko S., **Malyk V.**, Lukiianchuk A. Innovative elements in distance learning in a multicultural environment. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11 (56). pp. 232-239. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.23>. (WOS).

35. Ivashchuk A., **Malyk V.**, Trubenko I., Varha N., Zhalinska I. Analysis of current trends in teaching English in Ukraine. *Revista on Line de Política e Gestão Educacional*. 2023. Vol. 27. № 2. № e023048 DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18749>. (WOS).

36. Малик В. М. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету: Методичні рекомендації / В. М. Малик. Вінниця. 2024. 161 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ.....	29
1.1. Іншомовна комунікативна культура студентської молоді як педагогічний феномен.....	29
1.2. Освітній простір університету як засіб виховання іншомовної комунікативної культури студентів.....	50
Висновки до першого розділу.....	72
Список використаних джерел.....	76
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ	85
2.1. Модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету	85
2.2. Обґрунтування педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету	108
2.3. Методика реалізації педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету	136
Висновки до другого розділу.....	157
Список використаних джерел.....	161
РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ	171

3.1. Компоненти, критерії, показники та рівні вихованості іншомовної комунікативної культури студентів.....	171
3.2. Аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету	195
Висновки до третього розділу.....	227
Список використаних джерел.....	232
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	237
ДОДАТКИ.....	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група;

ЕІ – емоційний інтелект;

ЗВО – заклад вищої освіти;

ІКК – іншомовна комунікативна культура;

ІКТ – інформаційно-комунікативні технології;

КГ – контрольна група;

CLIL – Content and Language Integrated Learning (Принцип інтеграції змісту та мови);

SEL – Social emotional learning (Соціально-емоційне навчання).

ВСТУП

Актуальність проблеми виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету зумовлена тенденціями, що мають безпосередній вплив на розвиток сучасної вищої освіти, насамперед це вплив процесів світової глобалізації, міжнародної інтеграції та відповідного зростання значення іншомовної комунікації, міжособистісного спілкування. Важливими для досліджуваної проблеми є процеси формування європейського простору вищої освіти, модернізації системи освіти у контексті становлення полікультурного простору вищої освіти, зростання вимог до якості професійної підготовки та іншомовної комунікативної культури студентів. Важливим чинником, що нині впливає на вищу освіту є швидкий розвиток інформаційних технологій та цифровізація вищої освіти, що передбачає володіння іноземними мовами та розуміння культур народів світу.

Розвиток української системи вищої освіти відповідно до світових стандартів вимагає постійного оновлення змісту та технологій професійної підготовки майбутніх фахівців. Важливого значення нині набуває виховання іншомовної комунікативної культури, адже міжкультурна комунікація дозволяє використовувати світові бази даних, впливає на якість підготовки фахівців, їхню мобільність на ринку праці, впливає на рівень освіченості та загального культурного розвитку студентів, на ефективність міжособистісної іншомовної взаємодії та продуктивність професійного спілкування з іноземними партнерами.

Важливим фактором, що сприяє вирішенню проблеми виховання іншомовної комунікативної культури студентів є створення інноваційного освітнього простору університету як цілісної освітньої території, котра відображає загальні тенденції розвитку глобального світового освітнього простору; як цілеспрямовано створеного простору, у межах котрого здійснюються формальна й неформальна освітня діяльність та забезпечені умови для розвитку студентів; як систему, що включає освітній, виховний, розвивальний та педагогічний простори, де здійснюються різноманітні види

виховної та розвивальної діяльності, здійснюється виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді.

Концептуальні та філософські засади розвитку загальноєвропейського простору вищої освіти, теоретичні проблеми підготовки фахівців відповідно до сучасних тенденцій глобалізації, світової інтеграції та цифровізації в освіті досліджували В. Андрущенко, Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Лазаренко, Л. Лукьянова, Н. Ничкало, С. Сисоєва.

Різні аспекти проблеми виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці: І. Ковальчук (іншомовна комунікативна культура як важливий чинник успішного міжкультурного спілкування); П. Кендзьор (міжкультурне виховання студентів як умова діяльності закладу загальної середньої освіти); О. Біда, Т. Кучай, Н. Рокосовик, А. Чичук (виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах сучасного університетського освітнього простору); І. Кухта (іншомовна компетентність як умова формування комунікативної культури молоді); Н. Плахотнюк (формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців з використанням інтернет-ресурсу); А. Плужник (виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді); С. Сторожук, О. Тарнопольський (розвиток комунікативної культури у процесі іншомовного спілкування з метою формування вторинної мовної особистості); А. Тіщенко (виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді у закладах вищої освіти); І. Чейпеш (іншомовна комунікативна культура фахівців туристичної сфери з позиції діяльнісного підходу); J. Bolten (Interkulturelle Kommunikation); J. Condon (introduction to Intercultural Communication); S. Embark (understanding Communicative Competence); W. Gudykunst, Y. Kim.(communicating with Strangers); E. Hall (Silent Language); J. Hollidau (education and Society); D. Hymes (communicative competence); V. Larsari (learners' communicative competence in English as a foreign language); R. Micheline (training Teachers in Intercultural Education); S. Savignon (communicative

competence); S.Storti (Art of Crossing Cultures); O. Tarnopolsky (teaching etiquette communicative behavioral patterns to students of English as a foreign language).

Освітній простір університету як засіб виховання досліджували науковці: М. Братко (структура освітнього середовища вищого навчального закладу); Н. Касярум (освітній простір: становлення категорії); О. Лобода (феномен «освітнє середовище»); О. Марченко (методологічні стратегії дослідження освітнього простору); Р. Семенова (концептуальні основи побудови освітнього середовища); О. Смолінська (феномен культурно-освітнього простору); М. Топузов (проектування інформаційно-освітнього середовища); А. Цимбалару (механізми створення, структура та сутність феномену освітнього простору).

Актуальність дослідження зумовлена *суперечностями* між:

- процесами глобалізації, євроінтеграції та цифровізації європейського освітнього простору, що вимагає системного підходу до виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету та недостатністю відповідного теоретичного та методичного супроводу й відповідною розробленістю та цього питання на сучасному рівні;

- об'єктивною необхідністю транснаціоналізації освітнього простору університету через міжнародну співпрацю, міжнародну мобільність освітніх програм, освітні проекти та освітні послуги, що здійснюються у межах міжнародного освітнього простору та недостатнім вирішенням цього питання;

- необхідністю у спрямованості освітнього простору університету на професійний саморозвиток та самовдосконалення студентів на основі виховання іншомовної комунікативної культури та недостатньою методичною забезпеченістю цього процесу.

Отже, актуальність та значущість проблеми іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету, недостатня теоретична й практична розробленість обраної теми, важливість розв'язання визначених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження:

«Виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконувалося у межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету за темою «Розвиток професійно важливих якостей майбутніх педагогів» (№0123U101566).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 20 жовтня 2021 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 582 від 08.09.2022 р.).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Відповідно до мети передбачено розв'язання таких **завдань**:

1. Здійснити теоретичне обґрунтування проблеми виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.
2. Визначити компоненти, критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості іншомовної комунікативної культури студентів.
3. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов та моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.
4. Розробити та запровадити в освітню практику етапну методіку реалізації педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Об'єкт дослідження – виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Предмет дослідження – педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що ефективне виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету відбуватиметься за таких педагогічних умов:

- інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів;
- технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів;
- формування транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту.

Для досягнення мети дослідження, розв'язання його завдань і перевірки гіпотези використано комплекс **методів дослідження**:

- *теоретичних*: аналіз, синтез, порівняння, систематизація й узагальнення наукової та методичної літератури з метою теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми та розробки її наукового апарату; структурний аналіз задля виокремлення структурних компонентів іншомовної комунікативної культури студентів як наукової категорії, визначення критеріїв, показників та рівнів вихованості іншомовної комунікативної компетентності; моделювання з метою побудови моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету; індукція й дедукція для обґрунтування педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної компетентності студентів в умовах освітнього простору університету;

- *емпіричних*: бесіди, анкетування, опитування, тестування, спостереження, аналіз навчальної та методичної документації для визначення рівнів вихованості іншомовної комунікативної компетентності студентів; педагогічний експеримент з метою визначення ефективності педагогічних умов та моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету;

- *методів математичної статистики* для аналізу отриманих результатів, перевірки їх достовірності.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського; в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова; у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника; в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

- *вперше* визначено й обґрунтовано педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету (інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів; технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів; формування транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту); виокремлено компоненти іншомовної комунікативної культури студентів (лінгвістично-гносеологічний, особистісний компонент, мотиваційний); визначено критерії (мовленнєвий, особистісно-комунікативний, мотиваційно-ціннісний), показники та рівні вихованості студентів; запропоновано модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету;

- *уточнено* сутність понять «іншомовна комунікативна культура студентів» та «освітній простір університету»;

- *набули подальшого розвитку* сучасні технології, форми й методи виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Практичне значення результатів дослідження полягає у: розробці та впровадженні в освітній простір університетів етапної методики виховання іншомовної комунікативної культури студентів та методичного супроводу педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів;

розробці методичних рекомендацій виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету; визначенні діагностичного інструментарію здійснення моніторингу виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі організації та функціонування освітнього простору університету з метою виховання іншомовної комунікативної культури студентів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/29 від 11.09.2024 р.); Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 269 від 09.07. 2024 р.); Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/218 від 29.08.2024 р.); Університету Григорія Сковороди в Переяславі (довідка № 715 від 04.09.2024 р.).

Особистий внесок здобувача: у праці, написаній у співавторстві з В. Фрицюк, полягає в узагальненні історичного аспекту розвитку комунікативної культури особистості; у праці, підготовленій з І. Герасимовою, полягає у визначенні сучасних підходів до тлумачення поняття «освітній простір університету»; у праці, виконаній у співавторстві з О. Маруховською-Картуною, М. Бугровим, О. Яцківим– у визначенні контексту еволюції станів європейської культури; у праці, написаній у співавторстві з С. Кодою, Д. Туркпеновою, С. Кириленко, та А. Лукіячук, полягає в узагальненні інноваційних елементів дистанційного навчання в мультикультурному середовищі; у праці, підготовленій з А. Іващук, І. Трубенко, Н. Варгою, І. Жалінською, полягає у аналізі сучасних тенденцій викладання англійської мови в Україні.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження апробовано на науково-практичних конференціях:

– *міжнародних*: «Major achievements in science and education» (Стокгольм, 2021); «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (Київ, 2021); «Особистісно-професійне становлення

педагога в контексті інтеграції України в європейський освітній простір» (Вінниця, 2022); «Сучасна освіта та наука: стан, проблеми, перспективи» (Полтава, 2023); «Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика» (Полтава, 2023); «Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі» (Вінниця, 2022); «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті» (Харків, 2022); «Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації» (Тернопіль, 2022); «Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика» (Полтава, 2022); «Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій здобувачів освіти як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової передвищої освіти» (Київ, 2022);

– *всеукраїнських*: «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя» (Вінниця, 2021); «Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Вінниця, 2021); «Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук» (Глухів, 2021) «Комунікація і спілкування в XXI столітті» (Київ, 2022); «Міжкультурна комунікація: українсько-польський освітній діалог» (Слов'янськ – Дніпро, 2022); «Інноваційні практики наукової освіти» (Київ, 2022);

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано в 36 працях, з яких 15 – у фахових виданнях України, 4 – у зарубіжних періодичних виданнях, 16 – статті в інших виданнях.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел до кожного розділу (215 найменувань; з них – 70 іноземною мовою). Повний текст дисертації складає 302 сторінки. Основний зміст роботи викладений на 189 сторінках. Дисертація містить 18 таблиць на 30 сторінках, 23 рисунки на 20 сторінках, 12 додатків на 64 сторінках.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ

1.1. Іншомовна комунікативна культура студентської молоді як педагогічний феномен

Євроінтеграційні процеси, що нині активно відбуваються, вікривають нові можливості для зближення країн і народів та сприяють їхньому співробітництву, тому зростає інтерес до питання міжкультурної комунікації та активізується увага до особливо важливої складової цього процесу, а саме вивченню іншомовної культури, залученню до духовних цінностей іншого народу, мова якого вивчається. Іноземна культура збагачує процес вивчення іноземної мови у пізнавальному, розвивальному та виховному аспектах. Іноземна культура має лінгвокраїнознавчий, соціальний, психологічний та педагогічний зміст. Тому зусилля науковців спрямовані на розробку моделей, котрі б дозволяли створювати оптимальні умови для оволодіння іноземними мовами та відповідними культурами, залишаючи у пріоритеті значення рідної культури й національної ідентичності кожної особистості, що має створити передумови для поваги між людьми різних національностей. Нині стандарти вищої педагогічної освіти ставлять завдання підготовки фахівців з міжкультурного спілкування.

Сутність поняття іншомовної комунікативної культури деякі науковці (І. Чейпеш) пов'язують перш за все з високим рівнем комунікаційної діяльності як видом людської діяльності. Діяльнісна концепція культури відображає розвиток особистості, її активну особистісну та професійну діяльність, що підтверджується певними положеннями, а саме культура це: шлях до саморозвитку людини, її самореалізації; творча діяльність людини, що характеризується цілісністю та інтегративністю. Іншомовну комунікацію автор розглядає як іншомовну діяльність особистості, спроможної до мовленевої комунікації іноземною мовою. Здатність до іншомовної комунікативної

діяльності у цьому випадку визначається рівнем комунікативної навченості, що має бути розвинене у людини, яка вивчає іноземну мову з метою набуття можливості обміну інформацією іноземною мовою. Умови життя сучасної молоді, пов'язані з міжнародними контактами, розширенням комунікативного та освітнього простору, є основою для розгляду іншомовної комунікації як елемента професійної діяльності. Адже іншомовна комунікативна культура є передумовою міжособистісного спілкування, гуманістично зорієнтованого, котре забезпечує самодостатність та компетентність фахівців у полікультурному комунікативному просторі [47].

І. Ковальчук, досліджуючи проблему іншомовної комунікативної культури як необхідної складової ефективного міжкультурного спілкування, узагальнила найбільш відомі визначення культури, як базового поняття для міжкультурної комунікації. Автор зазначає, що всі визначення можна звести на основі певних положень до таких основних груп: культура не передається по спадковості, а транслюється від покоління до покоління через суспільні й культурні норми й цінності, котрі відображають національний колорит суспільства; культура може передаватися через символи, тобто мовні й немовні знаки; культура сприяє регулюванню людської поведінки на основі цінностей, правил і норм; культура як система включає: політичну та економічну системи суспільства, звичаї та традиції, культурні народні цінності та мистецтво, етнос і менталітет. Особливі ідеї, уявлення, вірування, цінності, тобто національні культурні коди, що мають об'єднуючий народний характер, безпосередньо впливають на поведінку кожної людини [19, с. 122].

Н. Плахотнюк на основі аналізу наукових праць робить власний висновок, що іншомовна комунікативна культура студентської молоді розглядається як єдність правил і норм, що визначають взаємовідносини людей в міжкультурному середовищі та відрізняються наявністю комунікативного прикладу й здатністю демонструвати толерантне відношення до співрозмовника, поважати його індивідуальні особливості; іншомовна комунікативна культура є важливим показником загальної культури людини та

основою для формування професійних соціальних властивостей особистості. Іншомовна комунікативна культура – це багатогранна система, що включає знання й навички, котрі важливі для комунікативної діяльності іноземною мовою та для процесу самовдосконалення майбутнього вчителя, що уможливорює оволодіння емоційними та когнітивними зразками комунікативної поведінки в іншомовному середовищі. Формується здатність встановлювати контакти з представниками іншомовного культурного середовища [31, с. 379].

Традиційно в педагогіці існує твердження, що іншомовна культура як система включає такі елементи: знання про культуру, її функції, способи оволодіння іноземною мовою на рівні спілкування; мовленнєві навички як особистий досвід використання знань; уміння здійснювати мовні функції; пізнавальна мотивація; власний досвід набуття системи цінностей. Автором визначені також труднощі іншомовного спілкування, котрі класифіковані таким чином: труднощі, зумовлені специфічними особливостями національного сприйняття образу світу через вживання мовних структур та граматичних форм, що обумовлені просторовими та часовими межами; специфічними шляхами функціонування в рідній культурі, особливостями вживання символів та порівнянь, метафор та інших висловів; наявність суджень, заснованих на національних традиціях та уявленнях, гумористичних суджень; труднощі, зумовлені моделями мовної поведінки, а саме – це додержання правил мовного етикету та відповідних комунікативних стратегій; способів самовираження й введення тем і способи їх аргументації, налагодження контакту; розуміння соціального статусу співрозмовника та вибір відповідного стилю спілкування; уміння, пов'язані із включенням в бесіду; використання імпліцитної або експліцитної форми передачі інформації [19, с. 122].

Науковці потрактовують іншомовну міжкультурну комунікацію як взаємодію різних культур на основі символів – мовних й немовних знаків, котрі відображають семіотичний код. Мовні знаки, що відтворюють національну специфіку іншого народу розглядаються як іншомовна комунікативна культура. Дефініція культури, що є базовою для визначення феномену іншомовної

комунікативної культури, була запропонована засновником наукової концепції міжкультурної комунікації Д. Кондоном (*J. Condon*): «Культура – це зразки поведінки, котрі приховані, або явно виявляються та передані через певні символи, що характеризують особливості певної людської спільноти. Сутністю культури є історичні передумови народних цінностей, котрі відображені в ідеалах та судженнях про життя та у продуктах діяльності людей, у таких емоційних реакціях, що передаються по поколіннях та виявляються при невідповідності норм поведінки» [55, с. 29].

Іншомовна міжкультурна комунікація класифікується науковцями за різними критеріями: за особливостями відображення (образна, інтелектуальна, асоціативна, емоційна); за концентрацією інтересів (нейтралітет, конфронтація, співпраця, компроміс); за характером взаємодії (діалог, монолог, полілог); за форми комунікативного впливу (пресконференція, ділова бесіда, нарада); за характером спілкування (мовленнєве-вербальне і немовленнєве - невербальне) [51, с. 67].

А. Плужнік розглядає іншомовну комунікативну культуру студентів в якості основного компонента у структурі їх особистої базової культури, де іншомовна культура слугує основою формування соціальних та професійних якостей особистості. Крім того, іншомовна комунікативна культура є основним компонентом загальнолюдської культури, адже мова сприяє перетворенню культури у засіб спілкування та є характеристикою національних особливостей народу; мова є також важливим засобом пізнання іншої культури, засобом прийняття унікальності різних культур [32, с. 93].

Власну думку щодо сутності іншомовної комунікативної культури висловив П. Кендзьор, який розглядає культуру як духовні цінності й матеріальні надбання, створені у процесі діяльності, а також як відносини, котрі з'являються у процесі трансляції культурних значень. Автор підкреслює важливість застосування діяльнісного підходу в освітньому процесі, котрий збагачує відносини цінностями, значеннями й смислами, акумульованими у виховному потенціалі певної культури [17, с. 33].

Про ціннісний характер іншомовної комунікативної культури пише також А. Плузник та зазначає, що розвиток цієї культури безпосередньо пов'язаний з формуванням ціннісних орієнтацій студентської молоді, що передбачає усвідомлення ними важливості толерантного співіснування людей у полікультурному життєвому просторі, необхідності орієнтації у системі іншокультурних цінностей, розвиток комунікативних та творчих здібностей, активності та креативності. Загальнокультурні явища відображаються у внутрішньому світі молодої людини та її творчому потенціалі, тому суттєвим є трактування культури як відображення історично обумовленого розвитку суспільства та одночасного відтворення її у різних типах і формах життєдіяльності людини, тобто як важливого чинника особистісно-професійного становлення особистості. Виховання іншомовної комунікативної культури має бути спрямовано на становлення: здатності молоді до безпосереднього діалогу з представниками іншої культури; толерантного аналізу змістового контексту іншомовного спілкування; позитивного підпорядкування цінностей та ціннісних орієнтацій молоді; усвідомлення єдності загальнолюдських принципів та національних особливостей носіїв іноземної комунікації [32, с. 93].

Науковці (Т. Кучай, А. Чичук, О. Біда, Н. Рокосовик) додержуються подібної точки зору та визначають міжкультурну комунікацію як соціальний феномен, що передбачає конструктивну і певну деструктивну взаємодію між представниками національних культур у межах визначеного просторового та часового простору. Провідна роль у здійсненні міжкультурної взаємодії належить особистості, яка є носієм та відображенням загальнолюдських і національних культурних цінностей. Науковці вважають, що іншомовна комунікативна культура студентської молоді стає характерною особливістю сучасного українського суспільства, а її розвиток розглядається як один із пріоритетних аспектів діяльності освітньої системи. Іншомовну комунікативну культуру автори потрактовують як складне багатогранне утворення, що передбачає наявність системи знань й навичок, необхідних для організації комунікативної іншомовної діяльності. Продуктивність процесу виховання

іншомовної культури студентів певним чином залежить від мотивованості особистості на процес саморозвитку та самовдосконалення як майбутнього фахівця. Важливим також є набуття здатності встановлювати мовні контакти в умовах іншомовного середовища, що дозволяє фахівцю успішно реалізуватися у професійній сфері [23, с. 808].

Іншомовна комунікативна культура у науковій літературі розглядається також як морально орієнтоване спілкування, котре забезпечує обмін інформацією між людьми іноземною мовою, завдяки чому опосередковує взаємодію й міжособистісне спілкування та взаєморозуміння. До основних навичок, що забезпечують виховання комунікативної культури та іншомовного спілкування науковці відносять здатності: висловлюватися ясно й чітко; вести коректне спілкування відповідно до етичних та культурних норм; розуміти ситуацію, коли комунікація доречна; усвідомлювати мету спілкування; обирати прийнятний спосіб комунікації; демонструвати повагу й довіру до співрозмовника; нейтралізувати моменти нерозуміння; запобігати або коректно вирішувати конфлікти; бути відкритим до сприйняття іншої думки; уважно слухати [23, с. 808].

Аналіз наукових джерел доводить, що іншомовна комунікативна культура розглядається та аналізується у педагогічній науці з різних позицій: як важливий компонент професійної підготовки студентів; як сукупність компетентностей, котрі забезпечують толерантну взаємодію молодих людей в іншомовному культурному середовищі та дозволяють ефективно вирішувати завдання спілкування; як єдність цінностей, норм та зразків поведінки, характерних для іншомовної спільноти та здатність їх реалізувати в професійному та емоційному спілкуванні; як готовність до особистісно-професійного самовизначення та засіб створення змістовного внутрішнього світу, що відображає власні ідеали, культурну спрямованість особистості; як виявлення зрілості соціально вживих якостей, що продуктивно зреалізовані в професійній діяльності; як підсумок набутих знань, сформованих переконань, культурних норм поведінки, виявлення здібностей та почуттів; як особистісна якість студента, що

виявляється у здатності здійснювати іншомовну комунікацію; як система знань про культуру іншомовного спілкування; сукупність умінь й навичок задля вирішення комунікативних задач, емпатія та толерантне ставлення до співрозмовників у процесі міжкультурного спілкування [18, с. 517].

У сучасній педагогічній науці та методиці викладання іноземної мови, на думку науковців (О. Тарнопольський, С. Сторожук) давно постульовано положення, що ефективне навчання іншомовній комунікації неносіїв мови, котре б відповідало соціокультурним нормам спілкування, неможливо без детального формування у них іншомовної комунікативної культури. Цей культурний феномен дозволяє сформувати так звану «вторинну мовну особистість» студента. Яка являє собою кінцевий результат освітнього процесу тих, хто оволодіває іноземною мовою поглиблено та намагається опанувати відповідною комунікативною культурою. «Первинна мовна особистість» інтерпретується авторами як людина, здатна успішно спілкуватися у власному мовному та культурному середовищі, додержуючись мовних та соціокультурних норм комунікації, котрі автори називають комунікативною культурою, або комунікативним етикетом. Вторинна мовна особистість відрізняється здатністю спілкуючись іноземною мовою, використовувати культурні норми спілкування, що властиві не рідній, а іншій мовній та культурній спільноті. Важливим для розуміння сутності досліджуваного поняття є компонентний склад вторинної мовної особистості. До компонентів науковці відносять такі: комунікативна культура мовно-соціокультурної спільноти, мова якої вивчається; лінгвістичний компонент, тобто мовні форми: граматичні, орфоепічні, стилістичні, лексичні й пунктуаційні; володіння комунікативною культурою цільової мовно-соціокультурної спільноти та комунікативний [41, с. 255].

Про важливість формування мовної особистості у процесі розвитку іншомовної комунікативної культури говорить також А. Плужнік. Феномен мовної особистості, на думку автора, полягає у відображенні культурної ідентичності в мовленевій діяльності. Структура мовної особистості включає

здатність до самооцінки, що відповідно впливає на вибір використаних мовних засобів для оформлення думок мовної особистістю. Через самооцінку мовна особистість моделює відношення до дійсності та формує власний мовний образ. Оцінки включають такі аспекти: оцінюючий суб'єкт; об'єкт оцінки; засіб оцінки. А самооцінка передбачає дещо інші моменти: інтерпретацію тексту власної поведінки в певній ситуації та тлумачення свого мовного вчинку; словесне моделювання та створення мовного автопортрету. Тобто, під «мовною особистістю» автор розуміє особистість – представника мови, ефективного в іншомовній діяльності, що включає мовленеву та поведінкову компоненти спілкування. Відповідно іншомовна комунікативна культура потрактовується як система правил і норм, що визначають характер іншомовної комунікації з урахуванням різних культурних особливостей. Ця категорія визначається присутністю культурного ідеалу, толерантного відношення до інших, ставлення до людей як до цінності, а також усвідомлення їхніх індивідуальних особливостей, комунікативних здібностей та здатностей керувати ситуацією іншомовної комунікації; це здатність людини, важлива для спілкування у ситуації іншомовної комунікації. Іншомовна комунікативна культура передбачає розвиток вмінь слухати, аналізувати думку іншого, оцінювати і поважати специфіку культурних цінностей іншого народу. Категорія іншомовної комунікативної культури включає такі компоненти: лінгвокраїнознавчий, соціальний, педагогічний та психологічний [32, с. 94].

Про мовну особистість пишуть й інші дослідники, вони виокремлюють дещо різні ознаки та підходи, але саме вторинна мовна особистість це : особистість, що має перцептивні та концептуальні знання про оточуючий світ, котрі можуть бути отримані лише на високому рівні володіння іноземною мовою та чужою ментальністю; концепт вторинної мовної особистості дозволяє конкретизувати двоплановість мовної освіти: перший план – це автентична мовна особистість, а другий план – вторинна мовна особистість. Автентична мовна особистість розвивається в рідному лінгвосоціумі; вторинна мовна особистість відрізняється наявністю вторинної мовної свідомості (вербально-

семантичних характеристик) та вторинної когнітивної свідомості (когнітивних й тезаурусних характеристики). Вторинна мовна особистість має багатокomпонентну систему мовних умінь та здібностей, сформовану готовність до мовленнєвої діяльності, що структурується за видами мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння, аудіювання), та за рівнями мови (лексика, фонетика, граматики) [18, с. 515].

Вітчизняні науковці розглядають іншомовну міжкультурну комунікацію як взаєморозуміння у процесі комунікації представників різних культур, при чому акцентується увага на усвідомленні людьми культурних відмінностей. Іншомовна міжкультурна комунікація потрактовується як функціонально обумовлена комунікативна взаємодія носіїв різних культурних спільнот за умови урахування й усвідомлення ними приналежності до різних національних спільнот [19, с. 123].

Деякі науковці дещо ширше розуміють досліджуване поняття та вважають, що набуття студентом іншомовної комунікативної культури передбачає здатність спілкуватися у спільнотах з різними культурними цінностями, лінгвістичними кодами та моделями поведінки, з різними комунікативними здібностями та адаптуватися до іншомовного культурного середовища. Тобто, у процесі формування іншомовної комунікативної культури увага приділяється не тільки мовному коду, а у більшій мірі мовленнєвій активності. Продуктивне спілкування вимагає не тільки системно оволодіти мовою, але й навчитися використовувати її у певному культурному контексті, усвідомлювати норми й правила комунікації та комунікативного, мовленнєвого поведіння. Відповідно, процес виховання іншомовної комунікативної культури має бути зорієнтованим на саморозвиток особистості [32, с. 94].

У зарубіжній науковій літературі іншомовна комунікативна культура розуміється часто як специфічний «акт самоідентифікації» особистості в комунікації, що демонструється через поведінку в спілкуванні, розумінні та підтримці існуючих у соціокультурній спільноті норм, цінностей та традицій, котрі регулюють відповідну поведінку [41]. Цю ідею вперше висловив Р. Лад

[66, с. 26] у 50-тих роках минулого сторіччя, який стверджував, що іншомовна комунікативна культура є додержанням визначених правил поведінки у спілкуванні. Таким нормам поведінки, навичкам та вмінням практичної іншомовної комунікації важливо навчати студентів одночасно з вивченням іноземної мови. Е. Холл [61, с. 46], праці якого також відносяться до другої половини ХХ століття, визначив міжкультурну комунікацію як «особливий аспект людських відносин, котрий об'єднує культуру й комунікацію», та висловив думку про важливість становлення іншомовної комунікативної культури як навчальної дисципліни.

Деякі зарубіжні науковці вважають, що поняття іншомовної комунікативної культури є синонімом поняття, що є характерним також для методики вивчення інших мов – це поняття «*комунікативного етикету*» [76, с. 109], котрий включає засвоєні людиною мовні моделі комунікативної поведінки, що забезпечують їй нормовідповідність поведінки у конкретних ситуаціях спілкування. Існуючі моделі та стандарти можуть існувати у невербальній та у вербальній манері спілкування людини. На думку Д. Кілліка [63, с. 5], оволодіння у процесі вивчення іноземної мови такими національно специфічними невербальними та вербальними моделями комунікативної поведінки може дозволити людині подолати в іншомовному спілкуванні так зване «*культурне розмежування*» («*the cultural divide*»). Зарубіжні науковці запропонували також методику ефективного формування іншомовної комунікативної культури – це так зване *експерієнційне навчання іноземної мови*, коли поєднання комунікативного, лінгвістичного та соціокультурного змісту спілкування здійснюється через практичний досвід використання цього матеріалу в процесі іншомовної комунікації [75, с. 49].

Зарубіжні науковці, перш за все Г. Тріандіс (*H. Triandis*) [81, с. 212; 80, с. 39], визначаючи міжкультурну комунікацію акцентують увагу на сутності поняття іншомовної культури, котра на їх думку полягає у продуктивній взаємодії представників різних культур, які виявляють власні знання, досвід й цінності. Інші науковці – В. Гудікунст (*W. Gudykunst*) та Ю. Кім (*Y. Kim*)

особливою відмінністю для розуміння міжкультурної комунікації вважають процес інтеракції на основі використання символів та обміну змістом між співрозмовниками [58, с. 13].

Дещо інакше потрактує міжкультурну комунікацію Р. Мішелін (*R. Micheline*), який визначає її як здатність спілкуватися в іншомовному культурному оточенні. Науковець пояснює, що у межах міжособистісної комунікації префікс «між» визначає взаємодію, відсутність мовних бар'єрів, об'єктивну солідарність [69, с. 31].

С. Сторти (*S.Storti*) має особливу думку щодо сутності поняття іншомовної міжкультурної комунікації та основним її показником вважає поведінку. Науковець зазначає, що долучення людини до іншомовної культури насправді є долученням до іншої поведінки, адже культура – це система цінностей певної людей [74, с. 129].

У роботах Е. Холла (*E.Hall*) [61, с. 53] увага приділяється зв'язку між мовним змістом і особливостями культури, що й доводить вплив цінностей на вибір мовного стилю особистості. Холл вважав, що ціннісні орієнтації регулюють комунікацію людини у конкретному ситуативному контексті та впливають на відображення дійсності у просторі й часі, побудову взаємин і способу мислення. Одночасно із цінностями та ціннісними орієнтаціями у міжкультурній комунікації визначаються норми, котрі й зумолюють цінності культури у вигляді загальноприйнятих зразків діяльності й поведінки та можуть зводитися до рангу нормативних приписів й законів, регулюючи поведінку людини у суспільстві. Тобто автором детермінується роль культури, котра впливає на поведінку людини у взаємостосунках з іншими на основі цінностей, ідей, уявлень, засобів вираження думки за допомогою мови [58, с. 163]. На думку Е. Холла (*E.Hall*), великого значення має контекст, тобто характеру комунікації в певному оточенні, а висловлювання не має сенсу поза культурного контексту. Культура виявляється у поведінці людини, тому усвідомлення відмінностей в поведінці може виявити відмінності культур [71, с. 132].

На думку Д. Хаймса (D. Hymes), мова детермінує культурну реальність спільнот людей, які представляють різні культури, володіють специфічними комунікативними системами, а мовну реальність створюють культурні цінності та народні традиції [62, с. 278].

Взаємозв'язок категорій іншомовної компетентності та іншомовної комунікативної культури студентської молоді на основі набуття знань з іноземної мови досліджував І. Кухта. Іншомовна компетентність визначається автором як поняття, що визначає фахівця як суб'єкта пізнання та сприяє ефективному засвоєнню. До основних компонентів віднесено: структуру знань й умінь, ставлення до діяльності, ціннісні орієнтації, результативність діяльності та здатність удосконалювати процес. Тобто, компетентність є стійкою здатністю людини до певної діяльності та вагомим критерієм успішності у майбутній професійній діяльності, що забезпечується у закладах університетської підготовки. У визначенні взаємозалежності двох понять автор спирається на думку А. Холлідей, яка зазначила, що іншомовна комунікативна компетентність складає основу культурної комунікації особистості, що удосконалює рідну та іншу мови: «комунікативна культура має бути забезпечена ключовим елементом – розвинутою іншомовною компетентністю, особистою здатністю до спілкування та індивідуальною готовністю до іншомовної комунікації іноземною мовою [56].

С. Савіньон дещо розширила розуміння іншомовної комунікативної компетентності як здатності особистості функціонувати в умовах реального спілкування, де поєднуються лінгвістична здатність до набуття інформації зі здатністю паралінгвістичного характеру. Успішність іншомовної комунікації залежить від бажання й готовності особистості до комунікації, яка висловлюючи власні думки іноземною мовою має використати уміння користуватися словниковим запасом. Важливе значення для іншомовного спілкування має невербальна комунікація (міміка, жести, інтонація), котра відбувається на основі лінгвістичної грамотності, що є першочерговим елементом іншомовної комунікації [60, с. 345].

Важливим для розуміння взаємозалежності категорій іншомовної комунікативної культури та іншомовної комунікативної компетентності є виокремлення у праці М. Кенела (M. Canal) чотирьох компонентів компетентності, необхідних для іншомовної культури : перша компонента – граматична, котра визначає рівень засвоєння граматичного коду іноземної мови, наявний словниковий запас, правила вимови, правопису та побудови речень; друга компонента – соціолінгвістична, передбачає уміння вірно використовувати граматичні правила у лінгвістичних повідомленнях з метою здійснення комунікативної мети (повідомлення, діалогу); третя компонента – дискурсивна, що є здатністю поєднувати речення у текст або повідомлення з використанням різноманітних синтаксичних та семантичних засобів; четверта компонента – стратегічна, котра визначає здатність застосовувати як вербальні, так і невербальні засоби в умовах недостатньої компетентності комуніканта [52, с. 13].

Дещо інакший підхід до розуміння цього питання пропонує Л. Бахман (L. Bachman), який до складу іншомовної комунікативної компетентності відносить: мовну складову; стратегічну складову; психофізіологічну складову. Мовна складова розуміється автором як знання іноземної мови і включає прагматичний (іллокутивна і соціолінгвістичну) та організаційний (граматична і текстуальна) компоненти. Граматична компонента у свою чергу включає морфологію, лексику, орфографію та синтаксис; текстуальна складається з риторичної організації та когезії ; іллокутивна компонента передбачає можливість власних повідомлень та відповідних реакцій, включає креативні можливості особистості; соціолінгвістична компонента відображає сензитивність до стильових і діалектних відмінностей мов, а також розуміння культурних феноменів [50, с. 450].

І. Кухта на основі аналізу наукових джерел робить власний висновок щодо сутності іншомовної компетентності у контексті формування комунікативної культури студентів. Автор виокремлює спільні концепти для іншомовної комунікативної культури та іншомовної компетентності, а саме: знання, уміння,

цінності в структурі іншомовної компетентності та базові компоненти комунікативної культури: соціальну, лінгвістичну й комунікативну [22].

Аналіз наукової літератури доводить, що проблема розвитку іншомовної комунікативної компетентності достатньо широко представлена, вона є предметом багатьох досліджень. Можна виокремити декілька основних підходів: іншомовна комунікативна компетентність розуміється як знання іноземної мови поєднане з належним практичним опануванням вербальними й невербальними мовними засобами; відповідно до другого підходу, іншомовна комунікативна компетентність є складним інтегральним особистісним утворенням, котре пов'язано із здатністю комунікувати в іншомовному контексті; згідно з третім, це здатність вільно здійснювати міжкультурну комунікацію та взаємодіяти з носіями іноземної мови [9, с. 231].

Автор визначає категорію іншомовної комунікативної культури як інтегративну особистісно характеристику, котра доводить комунікативний та професійний статус молодої людини та синтезує потребу у спілкуванні, здатність використовувати іншу мову у визначеному професійному та особистісному просторі, готовність до іншомовної комунікації в соціальному аспекті. Іншомовна комунікативна культура є також ефективним шляхом суспільного зростання, сприяє формуванню іншомовної компетенції та вихованню культури та професійного становлення молоді [22].

А. Тіщенко потрактовує іншомовну комунікативну культуру як єдність правил та норм, що регулюють взаємодію студентської молоді у різних культурних контекстах, як систему, що включає педагогічний, соціальний, психологічний та лінгвокраїнознавчий аспекти. Серед характеристик цієї категорії автор акцентує увагу на таких як комунікативна та етична. Перша пов'язана з комунікативними можливостями студента та його готовністю до продуктивної іншомовної комунікації. Друга свідчить про підготовленість до іншомовної комунікації на снові цінностей, моральних принципів, зразків поведінки, специфічних для певного культурного середовища. Тобто, авторська позиція полягає у тому, що для продуктивного іншоможного спілкування

важливо не тільки оволодіти іноземною мовою як системою, але й уміння використовувати її у конкретному культурному контексті, володіти правилами відповідними до мовленевого етикету. Іншомовна комунікативна культура розглядається автором як здатність підтримувати позитивні контакти в іншомовному середовищі, що передбачає наявність необхідної сукупності знань й умінь, що можуть забезпечити невимушену комунікацію іноземною мовою [43].

Основними характеристиками іншомовної комунікативної культури є: комунікативний інтерес, що виявляється у потребі спілкуватися задля реалізації цілей мовлення; мотивація спілкування з метою міжкультурної взаємодії; резонансний вплив наданої інформації та доцільна організації міжкультурної взаємодії; комунікативна адаптація учасників міжкультурної взаємодії, правильне сприйняття й розуміння апперцепції суб'єктів міжкультурної взаємодії; стратегія міжкультурної взаємодії, заснована на принципах комунікативної культури. Важливим чинником, що визначає успішність іншомовного спілкування у процесі міжкультурних контактів, є спосіб мислення, що відображає менталітет спільноти та включає такі компоненти: гнучкість мислення, знання, поведінка [26, с. 116].

Іншомовну комунікативну культуру як основу продуктивної професійної діяльності розглядає В. Чорноус та зазначає, що це поняття є «багатокомпонентним особистісним феноменом і розуміється як суспільне утворення, що відображає різні боки громадської та особистої життєдіяльності». Основними складовими досліджуваного феномену автор вважає культуру мовлення та комунікативну культуру [48].

Культуру мовлення науковці І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос визначають як відповідність індивідуального мовлення нормам іноземної мови, уміння застосовувати мовленнєві засоби в умовах іншомовного спілкування відповідно до мети й змісту мовлення. Культура мовлення передбачає дотримання норм мови, слововикористання, створення та побудови речень.

Нормативність мовлення передбачає такі якості як точність, чіткість, чистота» [15, с. 149].

Важливими характеристиками культури мовлення, на думку науковців (Н.Волкова, В. Черноус), є змістовність, правильність, достатність, доречність, точність, логічність, стислість, ясність, образність, доступність та чуттєва забарвленість, емоційний інтелект. Науковці стверджують, що грамотна мова, мистецтво використання необхідних слів та повідомлень, відмова від невластивих для певної спільноти звернень, специфічних виразів, здатність акцентувати увагу на головному та важливому у повідомленні, лінгвістична досконалість, необхідний словарний запас, відповідна дикламація, необхідний для розуміння темп спілкування, застосування змістових акцентів і володіння вміннями робити паузу [47; 10, с. 65].

До ознак комунікативної культури традиційно відносяться: наявність системи комунікативних знань, відповідних властивостей особистості, необхідних для певних форм взаємодії, що сприяють ефективному спілкуванню; достатній рівень загальної культури молодшої людини; мотиваційна здатність до позитивної комунікації, сукупність ціннісних орієнтацій, що визначають можливість самореалізації та ефективну взаємодію суб'єктів іншомовної комунікації особистості у різних сферах життєдіяльності [48].

Найважливішим компонентом іншомовної комунікативної культури як наукової категорії є володіння іноземною мовою, що відображає культуру народу – носія цієї мови й найважливішим засобом її трансляції. Мова відкриває доступ до духовного багатства народу, слугує важливим засобом взаємодії людей. Оволодіння іноземною мовою формує освічену й культурну особистість, навчає думати, мислити, застосувувати знання на практиці, формує креативність. Оволодіння іноземною мовою є одночасним набуттям основ іноземної культури та навпаки. Тобто існує алгоритм засвоєння іноземної мови: мова через культуру, а культура через мову, у котрому засвоєння культури відбувається у процесі спілкування іноземною мовою як на основі комунікативної взаємодії [18, с. 519].

Деякі науковці (М. Подоляк) наголошують на важливості у процесі розвитку іншомовної комунікативної культури звертати увагу на формуванні мовної компетентності, котра полягає у здатності вільно володіти рідною мовою та комунікувати іншими мовами. Мовна компетентність вимагає від студента відповідального ставлення до використання мовних засобів для отримання інформації, її критичного аналізу, особистого самовиявлення, міжкультурної комунікації. М. Подоляк узагальнив різні підходи зарубіжних науковців щодо проблеми взаємозв'язку комунікативної компетентності та мовної компетентності [34, с. 38].

Так, Д. Хаймс розмежовує поняття комунікативної компетентності та мовної компетентності та потрактує мовну компетентність як мовну структуру, пов'язану з мисленнєвим знанням, що не є усвідомленим для спонтанної розмови, але має смислове навантаження передаваного меседжу [62, с. 282]. Цю дискусію підтримала С. Савін'йон, яка наголошує на тому, що комунікативна компетентність включає розуміння лінгвістичних законів, а також усвідомлення культурних особливостей носія іноземної мови, ролі суб'єктів мовлення в іншомовних контекстах. Комунікативну компетентність науковиця розуміє як засіб розуміти те, чим співрозмовник володіє, що уможливорює продуктивне спілкування [72, с. 8].

Подібної точки зору додержуються С. Салех та С. Ембарк, які наголошують на ефективності комунікації безпосередньо з представниками іншої мови та вивчення та розуміння культурних їхніх культурних особливостей у процесі становлення іншомовної комунікативної компетентності та культури мовлення у студентів. Комунікативну компетентність науковець потрактує як здатність доцільно й правильно використовувати іноземну мову у різноманітних лінгвістичних та контекстуальних умовах [57, с. 103].

Власну думку щодо досліджуваного питання висловив В. Ларсарі, який вважає за необхідне при вивченні іноземної мови охоплювати і соціальну, і культурну складові. Автор зазначає, що мова – це важливіший засіб спілкування, що включає суспільну та культурну складові, а практична комунікативна

взаємодія з представниками іншої мови вимагає додавання культурного контексту [67, с. 162].

Таким чином, іншомовна комунікативна компетентність є базою для ефективного розвитку іншомовної комунікативної культури студентської молоді в університетському освітньому просторі. Вона потрактовується як комплекс знань та навичок, котрі формуються у процесі цілеспрямованої професійної підготовки студентів з метою міжкультурної та міжнародної комунікації. Іншомовна комунікативна компетентність включає систему базових знань з іноземної мови на рівні міжкультурної комунікації. Не менш важливою складовою іншомовної комунікативної культури є мовна компетентність, адже саме вона передбачає наявність фахових знань та умінь у процесі мовленнєвої діяльності. Основою мовно-комунікативної компетентності є система набутих фахових, мовленнєвих та комунікативних знань, відповідних умінь й навичок, що необхідні в міжособистісній та професійній комунікації [34, с. 38].

Деякі науковці (К. Галацин), аналізуючи проблему розвитку іншомовної комунікативної культури, звертають увагу на особистісні комунікативні уміння й якості людини та характеризують особистість, здатну до комунікативної взаємодії в іншомовному контексті (наприклад комунікативному середовищі закладу вищої освіти), як комунікативно-компетентну особистість. Автор наголошує на тому, що одними з елементів комунікативної компетентності студента є іншомовна комунікативна компетентність, котра розглядається як якість людини, яка забезпечена необхідними базовими знаннями, уміннями та навичками з іншомовної комунікації, необхідними для моделювання іншомовної фахової діяльності. Оскільки іншомовна комунікативна компетентність студента визнається особистісним утворенням, що включає взаємодію міжкультурної, лінгвістичної та комунікативної компетенцій, то саме сформованість цих елементів дозволяє майбутньому фахівцю ефективно здійснювати міжкультурну й міжособистісну комунікацію. Тобто, іншомовна комунікативна компетентність – це система знань й навичок, котрі дозволяють ефективно користуватися

іноземною мовою для самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення [12, с. 33].

На значення особистісних якостей у процесі виховання іншомовної комунікативної культури вказують й інші дослідники. Вихідні положення такого підходу полягають у тому, що : творцем культури є людина; головним джерелом натхнення та культури виступає творча діяльність людини; культура включає результати діяльності людини; культура розглядається стимулом, що регулює поведінку й діяльність людини; людина виступає як носієм, та і ретранслятором культури; культура є специфічним способом буття, що визначає духовну активності людини, її взаємодію з оточуючим світом; культурні цінності сприймаються та оцінюються особистістю. Культура є процесом розвитку особистості, способом його існування, спілкування й діяльності; вона є мірою індивідуального творчого, морального, фізичного та естетичного самовдосконалення. Оскільки комунікативна культура є елементом загальної культури особистості, то до її складу можна віднести: установку студента на реалізацію власних здібностей; готовність до співпраці з колегами в іншомовному середовищі; мовну культуру. Автори вважають, що елементами іншомовної комунікативної культури є особисті установки на міжкультурну взаємодію, пізнавальні інтереси, потреби самовдосконалення; базові міждисциплінарні знання; здатність до ефективної комунікації; критичність та креативність мислення у нестандартних іншомовних проблемах; здатність до самоаналізу власної мовної та комунікативної діяльності; емоційна тодерантність та сприйнятливність. Іншомовна комунікативна культура сприяє забезпеченню готовності до особистісного самовизначення; є засобом побудови багатого за змістом внутрішнього світу особистості, що відтворює життєві ідеали, ціннісну спрямованість особистості та культуру життєвого самовизначення.

Іншомовна комунікативна культура передбачає також певні характеристики мислення: креативність, нестандартність та гнучкість; уміння бачити проблеми, визначати завдання. Що стосується суто вільного володіння іноземною мовою,

то має бути великий запас слів; образність і правильність мовлення; уміння виокремлювати головне, точно і стисло формулювати відповіді на питання; логічно будувати висловлювання; встановлювати емоційний контакт за допомогою емоційності та виразності мови. Таким чином, на думку авторів іншомовна комунікативна культура включає такі особистісні якості : творче мислення (гнучкість, нестандартність мислення); культуру мовлення (простота і ясність викладу думок, грамотність побудови фраз, образна виразність й чітка аргументація; відповідний ситуації тон спілкування, його темп, інтонація, дикція); культуру жестів й рухів; культуру сприйняття комунікативної діяльності суб'єктів спілкуванню; культуру емоцій [27, с. 60].

Особистісний аспект проблеми розвитку іншомовної комунікативної культури студентської молоді актуалізує питання культури спілкування, адже домінантним суб'єктом цього процесу є особистість. Культура спілкування визначає гуманістичну спрямованість, де співрозмовник детермінується як вища цінність. Високий рівень культури спілкування, на думку наковців К. Галацин, А. Хом'як, передбачає уміння ефективно використовувати засоби комунікативної діяльності та максимально реалізувати власний комунікативний потенціал. Ефективність культури спілкування передбачає такі характеристики, як : обґрунтованість визначених способів вирішення поставленої задачі; передбаченість шляхів досягнення результату; позитивна динаміка формування досліджуваної якості через продуктивне використання іншомовної комунікації; економічність пізнавального процесу. Тобто комунікативна культура розуміється авторами як рівень оволодіння комунікативними процесами на рівні розмежування найважливіших компонентів – взаємовідношення і взаємодії [11, с. 42].

Основою комунікативної культури є така особистісна якість як комунікативність людини, котра характеризується багатоплановістю, що поєднує здатності до комунікабельності, соціальної спорідненості та альтруїзму. Комунікабельність розуміється як властивість особистості, що виявляється у вмінні толерантно спілкуватися та мати задоволення від спілкування. Соціальна

спорідненість є специфічною здатністю, що проявляється в бажанні спілкуватися з відповідним оточенням, пов'язаним з професійною або особистою спрямованістю особистості. Комунікативні та альтруїстичні почуття обумовлені зазвичай прагненням толерантного спілкування в іншомовному середовищі з представниками інших культур. Відповідно до такого підходу, комунікативна культура є динамічним особистісним утворенням, що сприяє адаптації та самореалізацію особистості. Комунікативна культура майбутнього фахівця визначається також як система поглядів та поведінки, що є для людини моделлю для самореалізації [11, с. 82].

Узагальнення педагогічних наукових джерел дозволив нам запропонувати *власне визначення* досліджуваної категорії, а саме: іншомовна комунікативна культура студентської молоді – це особистісно-професійна характеристика, що будується на основі загальної культури особистості та її ціннісних орієнтаціях, включає мовленеві компетентності, розвинені здібності до комунікативної діяльності іноземною мовою, здатність використовувати мовні та поведінкові зразки у визначеному культурному оточенні, а також мотиваційну спрямованість до міжкультурного спілкування на основі поваги та толерантного ставлення до іншомовної культури.

1.2. Освітній простір університету як засіб виховання іншомовної комунікативної культури студентів

Процеси глобалізації та інтеграції освітнього простору на початку XXI століття актуалізували тенденцією домінуючого зростання іншомовної комунікації з метою продуктивної взаємодії суб'єктів, груп та спільнот, що відповідно передбачає розвиток іншомовної комунікативної культури молоді. Розвиток інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, як важливих засобів міжкультурної комунікації, також надає нові можливості для адаптації

особистості в освітньому іншомовному просторі. Нові тенденції розвитку освіти обумовлюють потребу дослідження та вибору найбільш ефективних комунікативних стратегій в освітньому просторі університету.

Стратегії розвитку іншомовних комунікативних процесів в університетському просторі освіти мають в основі теорії двох типів: суб'єктцентровані та системноструктуровані. Суб'єктоцентровані стратегії мають вихідним пунктом особистість як суб'єкт діяльності; вони включають монологічні, прагматично-інструментальні моделі іншомовного спілкування, різні форми діалогізму в іншомовній комунікації. Системноструктурні або функціональні стратегії іншомовного спілкування декларують заміну суб'єктів спілкування – функціями, тоді предметом дослідження виступає не свідомість людини, а системи усталених форм взаємодії, різних дискурсів, практик спілкування та інших надіндивідуальних структур, що функціонують у суспільстві. Абсолютизація однієї із стратегій неприйнятна з огляду на однобічність осмислення процесів комунікації [28, с. 95].

Глобалізація іншомовної комунікації, що нині відбувається, змінює структуру і зміст освітнього простору, сприяє появі нових комунікативних стратегій. З'являються нові характеристики освітнього простору, а саме це: збільшення потоків інформації, відкритість освітніх систем, поширення процесу обміну студентами й викладачами, обмін інноваційним досвідом між різними педагогічними системами, що забезпечує постійне оновлення освітніх систем. Тобто, сучасний освітній простір відрізняється відкритістю, гнучкістю й рухливістю; він розвиваються за принципом нелінійності, що надає студентам нові можливості. Освітній простір закладу освіти визначається науковцями (О. Марченко) як форма освіти зміст якої відображає взаємодію студента з освітнім середовищем. У нові стратегії розвитку освітнього простору покладено гуманістичну ідею розвивальної пізнавальної діяльності здобувачів освіти, для якої характерно взаєморозуміння, толерантні відносини, емпатія як проникнення у духовний світ людини, компетентнісний підхід до результатів освіти. Освітній простір орієнтований на реалізацію потреб й інтересів всіх суб'єктів освітнього

процесу; педагогічна взаємодія у межах освітнього простору має забезпечити саморозвиток й самореалізацію студентської молоді [28, с. 96].

Іншомовні комунікативні моделі у межах сучасної гуманістичної стратегії освітнього простору університету формується під впливом таких факторів: 1) впровадження інноваційних освітніх технологій, що надають необмежений доступ до іншомовної інформації; 2) виховання соціальних та особистісно-професійних цінностей. Педагогічна взаємодія у гуманістичній стратегії включає діалогічну форму іншомовної комунікативної діяльності, ефективність якої залежить від реалізації принципів індивідуалізації, проблематизації й персоніфікації [28, с. 96].

Поняття «освітній простір» науковці тлумачать також як сферу соціальної та комунікативної діяльності, що сприяє розвитку особистості, у тому числі його іншомовної комунікативної культури. Освітній простір об'єднує ідеї освіти та виховання, створює іншомовне освітнє середовище, наповнене освітніми заходами, культурними явищами, трансляціями культурних подій й соціального досвіду, професійних та особистісних смислів. В освітньому просторі університету реалізуються освітні послуги з набуття іншомовних компетентностей, виховання іншомовної коунікативної культури [16, с. 110].

У науковій літературі розглядається також поняття культурно-освітнього простору (О. Смолінська), котре набуло актуальності внаслідок сучасного загальноєвропейського руху до розвитку суспільства знань й універсальї людського розуму. Ідея культурно-освітнього простору демонструє способи існування кодів, що є спільними для людства та включає: культурні, інтелектуальні, соціальні, психологічні, педагогічні коди. Нині відбувається зміщення освітніх пріоритетів з передання знань на формування світогляду шляхом подолання предметно-дисциплінарної розрізненості в освіті та побудови системного та інтегрованого базового знання у системі професійного підготовки. У системі вищої освіти специфічною характеристикою культурно-освітнього простору науковці визначають «ненульову пам'ять» та «відкладені знання», котрі визначають здійснене наукове обґрунтування та загальнокультурнц

підготовленість, що орієнтовані на успішну майбутню професійну діяльність [40, с. 50].

Смислове поле терміна «культурно-освітній простір університету» охоплює формальні, неформальні та інформальні форми виховної та дидактичної взаємодії. Іноді культурно-освітній простір університету називають «прихованим навчальним планом» як продукта цілеспрямованих інноваційних змін у середовищі. Культурно-освітній простір університету розглядають також як освоєне педагогічне середовище з культурними, соціальними, інформаційними та виховними функціями, пристосоване для вирішення визначених завдань. Освітнє середовище (інформаційне, навчальне, розвивальне) є частиною освітнього простору (соціокультурного, загальноосвітнього, професійного). Є дослідники, які вважають поняття освітнього простору та освітнього середовища синонімічними. Власну точну зору пропонує О. Смолінська, яка визначає освітній простір як спеціально створену частину соціального та суспільного середовища, при чому їхня єдність створює синергічний ефект. Автором визначено критерії класифікації поняття «культурно-освітній простір» на основі узагальнення різних підходів, а саме такі фактори: *просторовий фактор* організації, тобто визначається освітньо-виховне середовище університету як організований простір; *управлінський фактор* організації – це визначення професійно-освітнього середовища як єдиного освітнього, виховного та наукового простору, засіб модернізації професійної підготовки; *фактор педагогічного впливу*, що розглядається як засіб формування проєктної та технологічної культури майбутнього фахівця, як засіб впливу на саморозвиток та суб'єктність студентів, чинник формування інноваційного фахівця, детермінанта особистісно-професійного становлення студента, технологія розвитку обдарованих студентів, система для творчого розвитку студентської молоді, освітньо-інформаційний простір; *ціннісний фактор*, котрий розглядає освітній простір як світоглядну та ціннісну основу розвитку особистості, як нову парадигму ціннісних орієнтацій, як реакцію на нові суспільні тенденції, як транслятор цінностей української національної та

загальнолюдської культури студентській молоді, як процес концептуалізації розвитку виховних систем; *адаптаційний фактор*, що визначає освітній простір як простір соціальних та психологічних комунікацій, включаючи адаптацію та соціалізаційні обставини; *мовленево-культурний фактор*, що визначає метафоризацію мовленнєвої дійсності, створює можливості для іншомовного спілкування, сприяє евристичному спілкуванню на основі оволодіння іноземною мовою, дозволяє здійснювати адаптацію освітнього контенту засобами іноземних мов [40, с. 51].

Деякі науковці дотримуються інституційного підходу та розуміють категорію «освітній простір» як певну частку суспільства, у якій створюються передумови для особистісно-професійного становлення студентів; як фрагмент спеціально організованої території, що пов'язана з виховною діяльністю; як можливість міжкультурних процесів в освіті; як цілісна територія в галузі освіти, яка відображає елемент глобального світового освітнього простору, міжнародного освітнього середовища, європейського освітнього простору. У такому випадку освітній простір закладу освіти включає освітній, виховний, розвивальний та педагогічний простори, де здійснюються різноманітні види виховної та розвивальної діяльності [45, с. 44].

Деякі науковці розглядають як синонімічні поняття освітнього простору та освітнього середовища. М. Братко потрактує поняття освітнього простору закладу вищої освіти як особистісно-професійне розвивальне середовище, що включає сукупність педагогічних, психологічних й матеріальних факторів вузівської дійсності, що спонукають здобувачів освіти до професійного та особистісного саморозвитку. Науковець визначив чинники освітнього середовища, включивши до них такі : інформаційно-змістовий, ціннісно-смісловий, просторово-предметний та організаційно-діяльнісний. Авторська характеристика освітнього середовища презентує декілька тез, а саме : освітнє середовище – це сукупний, інтегральний та цілісний чинник розвитку та професійного становлення особистості студента, важливий для модифікації поведінки внаслідок виховних впливів освітнього середовища; це

багатосуб'єктна цілеспрямовано створена виховна форма, що позитивно впливає на особистісно-професійний розвиток студентської молоді та сприяє формуванню готовності до майбутньої професійної діяльності та самореалізації у процесі життєдіяльності. До структури освітнього середовища закладу вищої освіти автор включив такі компоненти: аксіологічний, особистісний, інформаційний, діяльнісний. Особистісний компонент передбачає виховні та дидактичні взаємостосунки викладачів і студентів, що різняться за віковими, субкультурними, професійними характеристиками. Аксіологічний компонент визначає дотримання особистісно-професійних цінностей. Інформаційний компонент - включає змістову основу, що реалізується у закладі, наукові та соціальні проекти, нормативні документи, що регламентують освітню діяльність [8, с. 68].

М. Братко здійснила аналіз різних підходів провідних зарубіжних дослідників щодо тлумачення змісту поняття освітнього середовища закладу вищої освіти, сутнісних характеристик цього феномену, особливостей взаємодії людини й освітнього середовища. Так, англійський науковець, що досліджував освітнє середовище та його вплив на розвиток людини Н. Теймур (N. Teymur) [77, с. 15] узагальнив біля сорока визначень цього поняття та презентував основні концептувальні положення щодо змісту і структури досліджуваного поняття, а саме: освітнє середовище створюється людиною, тобто це система взаємозалежних суб'єктів за Р. Соммером (R. Sommer) [73, с. 79]; освітнє середовище – це те, що нас оточує і це умови, котрі впливають на нас; освітнє середовище – це співвідношення та взаємозалежність між людиною та оточенням, це система людського досвіду за Б. Хіллером (B. Hillier); освітнє середовище – це відкрита освітня система, що пов'язана з надсистемою за Вільденом (Wilden). Д. Ватсон виокремив декілька типів трактувань освітнього простору, а саме це: середовище як освітній простір; середовище як можливість самореалізації студентської молоді; як можливість іншомовного спілкування та промов; як можливість удосконалення освіти за Д. Ватсоном (D. Watson) [8].

Більшість зарубіжних учених погоджуються, що освітній простір впливає на характер життєдіяльності особистості і цей процес має різні підходи: розвивально-позитивний – освітній простір сприяє формуванню особистості; особистісно-домінуючий – особистість впливає на становлення освітнього середовища; обоюдно-позитивний – обидва види детермінації існують одночасно; причинно-наслідкова детермінація – це динаміка взаємодії між освітнім простором і особистістю, що відбувається у формі перемінного домінування; причинно-наслідкова детермінація – особистість і середовище освіти складають єдину систему; випадкова детермінація – результат взаємодії не передбачуваний [7, с. 17].

Перспективним для аналізу досліджуваної проблеми є авторський підхід Р. Семенової щодо визначення феномена освітнього середовища закладу освіти, яка розглядає перехід від традиційної до інноваційної освітньої парадигми як можливість моделювання різних типів освітнього середовища. Пріоритет у побудові такого освітнього середовища належить культуровідповідним освітнім концепціям та полікультурним методикам евристичного характеру, котрі передбачають: створення новітніх способів набуття компетентностей через актуалізацію креативних здібностей здобувачів освіти; розвиток рефлексивної свідомості й креативного мислення через використання групових форм проєктної діяльності; індивідуалізацію та диференціацію освітнього середовища через оновлення змісту освіти. Отже, авторська позиція полягає у тому, що освітнє середовище закладу освіти правомірно потрактовувати як продуктивний простір, що функціонує на основі психологічних умов та виховного потенціалу закладу вищої освіти, що передбачає діагностування індивідуальних творчих можливостей, виявлення творчих особистостей та забезпечення можливості для їхнього максимального розвитку та використання можливостей у різноманітній діяльності [38, с. 28].

О. Лобода освітнє середовище, як складову освітнього простору, визначає як штучно створене соціокультурне оточення студентської молоді, що включає виховний та освітній зміст, різноманітні засоби та методи навчання, що

забезпечують розвиток особистості шляхом створення відповідних умов. Освітнє середовище створюється там, де можлива комунікативна взаємодія суб'єктів [25, с. 20].

Таким чином, у сучасній науці сформувався широкий спектр концепцій, підходів та ідей щодо визначення сутності та змістового поля феномену освітнього простору університету, що пов'язано з міждисциплінарністю, багатогранністю та складністю цього феномена. Здійснений аналіз дозволив дати власне визначення поняття освітній простір університету та запропонувати таке трактування: освітній простір університету – це цілеспрямовано створене освітньо-культурне середовище, що генерує правила та обґрунтовує засновні цінності та світоглядні позиції щодо іншомовної комунікації з представниками інших культур та мов; це сукупність зразків різних культур, що демонструються у масштабі університету та формують шаблони професійної міжнародної діяльності; це шлях організації та творення інтелектуального студентського життя, це педагогічний феномен взаємодії студентської молоді з носіями інших культур з метою саморозвитку, особистісно-професійного становлення та розвитку у студентів іншомовної комунікативної культури.

Виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді в умовах університетського освітнього простору передбачає наявність таких компонентів: визначеність виховної мети та завдань, змістовий компонент, що визначає основні напрями виховання досліджуваного феномену; технологічний компонент, а також методику виховання досліджуваної якості; виховне середовище, що створене викладачами та студентами, тобто суб'єктами цього процесу; менеджмент та управління, котре забезпечує інтеграцію названих компонентів. Стратегічною метою функціонування освітнього простору закладу вищої освіти автори визначають виховання професійно й культурно орієнтованої молоді людини, що характеризується здатністю до інтелектуальної, професійної та соціальної діяльності. Сучасне виховання спрямоване на формування у студентської молоді лідерських якостей, а саме: інноваційних поглядів на майбутню професію; мультикультурних цінностей;

ініціювання та здійснення новацій, безконфліктне спілкування; розподіл повноважень та відповідальності в групі; генерування ідей, моделювання способів їх здійснення [23, с. 808].

Як стверджують науковці (Т. Кучай, А. Чичук, О. Біда, Н. Рокосовик), ефективне виховання іншомовної комунікативної культури в умовах університетського освітнього простору передбачає вирішення таких завдань: набуття базових іншомовних та інших фахових знань; побудова особистісно-професійної кар'єри; усвідомлення громадянської відповідальності в іншомовній комунікації; позитивна самооцінка. Серед виховних завдань освітнього простору університету можна виокремити також: виховання у майбутніх фахівців прагнення до професійної авторитетності, високоосвіченості й набуття високої світоглядної, загальнокультурної, інтелектуальної, психологічної та естетичної самосвідомості через створення відповідних умов для вільного саморозвитку здобувачів освіти, їх креативного мислення. Іншомовна комунікативна культура студента в умовах освітнього простору університету формується на базі мотиваційних та інших особистісних компонентів, загальної культури особистості у процесі іншомовного спілкування. Вирішення виховних завдань розвитку іншомовної комунікативної культури передбачає міжособистісне іншомовне спілкування студентів між собою та студентів і викладачів. Продуктивність процесу розвитку іншомовної комунікативної культури студентської молоді певним чином передбачає й інші чинники, а саме : удосконалення загальної гуманітарної підготовки; високого рівня оволодіння всіма лінгвістичними дисциплінами, необхідних для іншомовної професійної підготовки; використання системи інноваційних методів та технологій викладання гуманітарних та загальнокультурних дисциплін [23, с. 809].

Однією з сучасних тенденцій трансформації освітнього простору університету є цифровізація освіти (Ю. Биков). Реформування цифрового освітнього простору, на думку науковця, передбачає педагогічно доцільне проектування та використання комп'ютерно орієнтованого методичного

забезпечення освітнього процесу, покращення системи підготовки фахівців та відповідної переорієнтації науково-педагогічних працівників. До пріоритетних напрямів використання інформаційного освітнього простору університету науковець включає: застосування в освітньому процесі засобів цифровізації та інформаційно-комунікаційних технологій, удосконалення дистанційних, змішаних технологій та технологічну підтримку наукових досліджень. Автором розроблені технологічні принципи застосування інформаційного освітнього простору, серед них: використання технології хмарних обчислень, врахування особливостей комп'ютерних платформ та використання аутсорсингу. Представлено також умови ефективної побудови інформаційного освітнього простору, до яких науковець включає: функціонування освітнього простору, на основі використання інноваційних засобів та технологій, включаючи електронні підручники, електронні освітні комплекси; технологічне забезпечення інструкціями та методиками ефективного застосування хмарних сервісів для створення новітніх систем виховання; застосування мобільних виховних середовищ набуття мовної та комунікативної культури та Softskills; запровадження у процесі виховання іншомовної комунікативної культури орієнтованих на вирішення проблеми дослідницьких лабораторій для розвитку творчих здібностей здобувачів освіти [6, с. 8].

Досліджуючи особливості категорії інформаційно-освітнього середовища М. Топузов визначає цей феномен як соціально обумовлений простір, що включає наявність діалогічного освітнього спілкування учасників виховної взаємодії, комплекс постійно й динамічно оновлювальних засобів виховання й освіти, зокрема це віртуальний освітній простір. Цей феномен, на думку автора, чітко структурований та включає соціальну, дидактичну та виховну системи, що побудовані на основі інформаційного забезпечення освітнього процесу. Інформаційно-освітній простір закладу вищої освіти детермінований змістовим контентом та методикою його створення й застосування, а також інформаційною складовою та технологічним компонентом [43, с. 474].

Сучасні науковці (О. Акімова, М. Сапогов, Я. Гапчук) на основні аналізу міждисциплінарних досліджень щодо особливостей цифрового освітнього простору закладу вищої освіти, узагальнили різні підходи до їх сутності та особливостей. Сутність освітнього простору потрактовується як багаторівнева система обставин, умов та інших чинників, що забезпечують ефективний результат виховних впливів та міжособистісного спілкування студентської молоді відповідно до визначеної мети, розробленого контенту, технологічному забезпеченню. У науковій літературі запропоновані критерії ефективного функціонування освітнього простору, а саме : 1) концептуальна визначеність, змістовна забезпеченість, що включає методичні комплекси, навчальні робочі програми; використання досвіду зарубіжний та вітчизняних освітніх новацій; теоретичне обґрунтування педагогічних умов створення освітніх середовищ; шляхи розвитку пізнавальна та соціально-культурної активності; 2) інформаційна та комунікаційна забезпеченість, що включає методичну літературу з іноземної мови, зарубіжні періодичні видання, залученість до глобальних освітніх мереж, дистанційне виховання та навчання; педагогічну майстерність викладачів, їх уміння реалізовувати нові підходи до виховної та освітньої діяльності [5]. І. Харченко та І. Шищенко визначають інформаційно-освітній простір як створену на підставі середовищного підходу педагогічну систему, що включає інформаційні ресурси (дистанційні об'єкти, електронні) виховного, освітнього, наукового характеру та видання загальноосвітнього характеру, методики їх ефективного застосування та способи здійснення виховного процесу. Авторами запропоновані умови ефективного функціонування інформаційно-освітнього простору, що передбачає : доцільне використання цифрових технологій; постійне оновлення освітніх компонентів, необхідних для виховання здобувачів освіти; підтримку виховання здобувачів освіти на основі урахування їх індивідуальності; поєднання інноваційних та традиційних технологій та використання новітніх виховних технологій; наявність засобів зворотного зв'язку та виховного спілкування суб'єктів освітнього процесу [5, с. 235; 37, с. 46].

До *новітніх тенденцій* виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету відносимо такі:

1. *Інноваційна трансформація освітнього простору у межах університетської освіти.* Освітній простір університету як засіб виховання іншомовної комунікативної культури студентів має певні особливості, котрі визначають конструктивність та ефективність його здійснення, що передбачає конструювання новітніх способів набуття знань й виховання культурологічного світогляду через актуалізацію творчого потенціалу здобувачів освіти, розвиток рефлексивної свідомості й креативного мислення та використання групових форм проєктної діяльності. Перша особливість – це оволодіння іноземною мовою, що є основною іншомовної комунікативної компетентності, не у природних умовах життєдіяльності та спілкування, а у спеціально створеному освітньому середовищі.

Автори, які досліджують проблему виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді в умовах освітнього простору університету, надають пріоритетне значення у цьому процесі формуванню іншомовної мовленнєвої компетентності, котра потрактовується як здатність до здійснення різноманітних типів іншомовної підготовки (читання, письма, говоріння, аудіювання) в особистісно-професійних іншомовних сферах життєдіяльності студентської молоді. Ці мовленнєві компетентності зумовлюють можливість студента: слухати та розуміти автентичні тексти різних жанрів; здійснювати усномовленнєву іншомовну комунікацію у вигляді монолога, або діалога у ситуаціях важливих для певного віку і статусу; читати та розуміти автентичні тексти різних видів в умовах опосередкованого спілкування; здійснювати комунікацію письмово; використовувати творчих досвід оволодіння рідною мовою й культурою. Ще одна важлива для виховання іншомовної комунікативної культури компетентність – це лінгвосоціокультурна компетентність, котра визначає здатність особистості студента до іншомовного міжкультурного спілкування. Міжкультурне спілкування включає не тільки обмін інформацією іноземною мовою, а й спрямована на досягнення мети

активна взаємодія співрозмовників. Лінгвосоціокультурна компетентність передбачає здатність студента таких видів діяльності: використовувати мовленнєві засоби іншомовного спілкування з урахуванням національно-культурної специфіки відповідно до міжкультурного контексту; оволодівати культурологічними, країнознавчими, лінгвокраїнознавчими, міжкультурними знаннями; використовувати набуті знання для комунікації в умовах іншомовного міжкультурного спілкування; здійснювати комунікативну взаємодію з представниками інших мов та культур. Лінгвістична компетентність – це здатність студента практично використовувати мовну систему (фонетичну, лексичну, граматичну і письмо) відповідно до вимог іноземної мови й культури на основі набутих базових знань та усвідомлення особливостей культури й мови. Ця компетентність включає набуття студентами фахових знань, відповідних умінь, що включають такі аспекти мови, як лексичні, фонетичні, граматичні норми [29, с. 176].

Виховна мета у набутті іншомовної комунікативної культури реалізується у процесі формування ціннісної позиції студента до інших мов і відповідних культур. У цьому процесі передбачається виховання у студентів: культури іншомовного спілкування, що нині прийнята у світі; виховання ціннісних орієнтацій, емоцій та почуттів, позитивного ставлення до іноземної мови народу та його культури; усвідомлення важливості іншомовної комунікативної культури і ефективного користування іноземною мовою як засобом спілкування; виховання необхідних рис характеру, таких як толерантність, доброзичливість, пізнавальна активність, працьовитість. Виховання забезпечується також відбором змісту (ситуацій, текстів, малюнків), де відображено загальнолюдські та національні моральні цінності та культурні особливості; використанням в освітньому процесі проблемних завдань, розв'язання котрих вимагає від студента висловлення власних поглядів, почуттів, критичної оцінки, власної думки щодо подій, фактів, стосунків, що відображені у змісті матеріалу. Використання іноземної мови сприяє підвищенню загальної культури здобувачів освіти, розширенню їхнього світогляду та знань про культуру країни, мова якої

вивчається; впливає на розвиток логічного та творчого мислення студентської молоді; сприяє удосконаленню культури спілкування; передбачає набуття країнознавчих, культурологічних, соціокультурних, лінгвокраїнознавчих і міжкультурних знань; сприяє розширенню лінгвістичного світогляду учнів [29, с. 178].

Новітні підходи до виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді передбачають створення інноваційних освітніх просторів у межах закладів вищої освіти. Погляди науковців, що концентрують сутнісні характеристики феномена інноваційного освітнього простору, свідчать про те, що головною місією такого простору є можливість генерувати інноваційні потоки інформації та підвищувати інноваційний потенціал закладу освіти. Важливою вимогою до створення інноваційного освітнього простору закладу вищої освіти в контексті виховання іншомовної комунікативної компетентності є дотримання певних критеріїв, до котрих науковці відносять зокрема такі як:

1) концептуальна спрямованість, що передбачає розробку програм інноваційного розвитку, наукового обґрунтування сучасних перспектив та новацій; наявність стабільного партнерства зі стейхолдерами для трансферу інноваційних освітніх продуктів у практику;

2) широта змістової охопленості, що свідчить про включеність актуальних суспільних та професійних процесів й явищ до здійснення нововведень; включеність вітчизняного й міжнародного ринку освітніх новацій;

3) інтенсивність залученості до інноваційних змін, що передбачає здатність й готовність всіх суб'єктів змін здійснювати наукові, організаційні, виховні та дидактичні вимоги з метою реалізації інноваційних програм;

4) інноваційний менеджмент здійснюваного процесу, що включає здатність всіх суб'єктів введення новацій до підготовки програм та проєктів, відповідного планування, ефективного адміністрування та оцінювання результатів; наявність креативних команд, їх здатність ініціювати та презентувати інноваційний досвід на рівні сучасних наукових можливостей;

5) когерентність як узгодженість інноваційного процесу з освітньою політикою та призначенням закладу вищої освіти;

б) цифровізація інноваційного процесу та його інформаційно-методична, що включає забезпеченість науковою літературою та сучасний методичний супровід, забезпеченість фаховими виданнями, стабільний доступ до глобальних освітніх мереж, електронної системи управління, наявність новітніх моделей дистанційного навчання, електронних навчальних посібників [33].

До тенденцій розвитку освітнього простору університету з метою виховання іншомовної комунікативної культури студентів науковці відносять також інтерактивність навчального процесу у межах освітнього середовища, активне залучення студентів до комунікації через використання таких інтерактивних методів виховання як дискусії, дебати, презентації, групові проекти та інші, а також використання сучасних технологій, таких як мультимедійні ресурси, онлайн-курси, мобільні додатки, що у системі дозволяє студентам активно вдосконалювати мовні навички та поглиблювати розуміння іншомовної культури та знання іноземної мови. До конкретних шляхів активізації інноваційного освітнього простору науковці (Л. Дудікова, І. Макодай) відносять такі:

1) моделювання реального комунікативного процесу ділової активності іноземною мовою у процесі використання ділових й рольових навчальних ігор; виконання освітніх проєктів через експеренціальне навчання (experiential learning) та навчання через діяльність (learning by doing);

2) переорієнтація загального підходу до виховання іншомовної комунікативної активності з навчання й спілкування іноземною мовою на формування культури ділового спілкування в умовах визначного мовного соціуму з урахуванням специфічних особливостей комунікації, характерних для певної культури та певної спільноти;

3) формування в освітньому процесі у межах університетського освітнього простору «мовної особистості» або «міжкультурної особистості», що

уможлиблює спілкування іноземною мовою в умовах міжкультурної іншомовної комунікації з представниками різних культур, дозволяє швидко адаптисся до інших соціокультурних норм;

4) використання Smart-технологій та інших засобів цифровізації освітнього простору для постійного отримання інформації іноземною мовою; використовувати у виховному процесі не тільки сучасні підручники, навчальні тексти, аудіо- та відеоматеріали, але й автентичні джерела, фахову періодику іноземною мовою; організовувати іншомовне спілкування з носіями іноземної мови через встановлення онлайн-зв'язків та виконання з спільних іншомовних проєктів онлайн;

5) використовувати суто національні варіанти іноземної мови (британського варіанту, або американського варіанту) та здійснювати перехід до вивчення «світових англійських» (World Englishes) та International English, тобто такого міжнародного варіанту іноземної мови, котрий дозволяє користуватися мовою як засобом міжнародного спілкування незалежно чи є вони її носіями [14].

2. *Транснаціоналізація вищої освіти.*

Відповідно до визначення ЮНЕСКО транснаціональними вважаються освітні програми вищої освіти, різноманітні курси навчання, інші освітні послуги та дистанційна освіта з вивчення іноземних мов, що здійснюється не в тій країні, де навчаються студента та надаються дипломи [54].

Транснаціональна вища освіта, на думку науковців (В. Грицюк, О. Гудзенко, В. Дягілев), є результатом адаптації системи вищої освіти до нового світового порядку в освіті, що передбачає утворення єдиного освітньо-культурного простору зі збереженням національних основ культури й освіти. У матеріалах ЮНЕСКО розроблена структура транснаціональної освіти, що складається з компонентів, що розкривають сутність цього феномену. Перший компонент включає можливість міжнародної співпраці усіх суб'єктів освітнього процесу (повні курси навчання та отримання освітніх та наукових ступенів за кордоном, короткострокове навчання в іншій країні, практика або інтернатура за програмами обмінів, консультаційні послуги). Другий компонент

транснаціональної вищої освіти – це міжнародна мобільність освітніх програм, котрі можуть надаватися очно, дистанційно, за змішаною моделлю. До третього компоненту транснаціональної вищої освіти аналітики ЮНЕСКО віднесли освітні проєкти та освітні послуги, що здійснюються у межах міжнародного освітнього простору (створення платформ Е-освіти, сприяння професійному саморозвитку) [64, с. 31; 13, с. 11].

У міжнародних документах транснаціональна освіта визначається термінами: міждержавна освіта (international education), закордонна освіта (education abroad), транскордонна освіта (cross-border / transborder education) [65, с. 6].

Транснаціональна освіта надає додаткові можливості для здійснення у межах освітніх просторів університетів виховання іншомовної комунікативної культури в умовах глобалізації. І. Лапшина потрактовує транснаціональну освіту як надання освітніх послуг, що допомагають здобувачам освіти здійснювати професійну діяльність у соціально-економічних умовах різних країн, суб'єктом організації такої освіти є міжнародні організації. До важливості інтернаціоналізації для формування іншомовної комунікативної культури студентської молоді можна віднести підвищення доступності іншомовної вищої освіти, універсалізація іноземних мовних та культурних знань, додержання міжнародних стандартів вивчення іноземних мов, підвищення інноваційності іншомовної освіти, зміцнення міжнародного співробітництва. Гнучкими є форми здійснення транснаціональної освіти через міжнародне співробітництво, а саме це: індивідуальна мобільність, що передбачає академічну мобільність здобувачів освіти та професійну мобільність викладачів; мобільність освітніх професійних й освітніх наукових програм та інституційна мобільність, що має на меті оновлення міжнародних стандартів; інтеграція міжнародного досвіду у навчальні програми й освітні стандарти; інституційне партнерство для створення міжнародних освітніх корпорацій [24].

Н. Авшенюк з цього приводу зазначає, що Глобальний альянс транснаціональної вищої освіти розробив принципи її здійснення для

забезпечення якості освіти у міжнародному вимірі. До принципів віднесено такі: принцип 1 – це дотримання визначених цілей і завдань транснаціональної освіти, тобто програми мають містити чіткі й зрозумілі студентам цілі та завдання і задовольняти провайдера освітніх послуг; принцип 2 – це відповідність транснаціональних програм міжнародним стандартам і критеріям якості; принцип 3 – це відповідність транснаціональної освіти законодавству; принцип 4 – це задоволення інтересів студентів, які набувають іншомовної освіти за транснаціональними; принцип 5 – університет як провайдер освітніх послуг має надати висококваліфікованих викладачів; принцип 6 – університет як провайдер гарантує адекватне освітнє середовище; принцип 7 – це міжнаціональні програми освітнього спрямування, технології та освітні засоби мають дотримуватися педагогічних вимог; принцип 8 – університет як провайдер освіти повинен гарантувати підтримку студентам для досягнення максимального успіху [1].

Одним із шляхів транснаціоналізації іншомовної освіти є мобільність студентів, що повністю співпадає з провідною ідеєю Болонського процесу та принципами європейської інтеграції. Вона передбачає: студентоцентрованість іншомовної освіти, що потребує демократизації задоволення пізнавальних потреб та інтересів, використання інноваційних методик навчання та виховання студентів, ефективного педагогічного супроводу, наявності освітніх програм, що сфокусовані на студентах; міжнародну відкритість, тобто транснаціональна освіта повинна відповідати загальноєвропейськими вимогам, принциповим позиціям щодо ефективності та якості надання освітніх послуг, котрі застосовані в європейському освітньому просторі. Мобільність здобувачів організовується на базі формальної освіти на основі індивідуального підходу, або є частиною певної програми, але за ініціативи студента; мобільність передбачає різноманітну пізнавальну діяльність; навчання має бути значущим для студента у контексті поставленої мети [70; 78; 20].

Н. Авшенюк, яка досліджувала проблему типології транснаціональної освіти в англомовних країнах, виокремлює типові форми транснаціональної

інституційної мобільності провайдерів: 1) зарубіжний кампус, що передбачає виконання освітніх програм у закладі вищої освіти та є філією або кампусом з правами власності зарубіжного постачальника програми; 2) виокремлена інституція: провайдер відкриває в іншій країні заклад вищої освіти для здійснення освітніх програм і курсів; 3) поглинання : провайдер повністю поглинає заклад освіти; 4) корпоративний / афілійований підрозділ: місцеві та зарубіжні провайдери співпрацюють на основі інноваційного партнерства з метою створення підрозділів або мереж задля впровадження освітніх програм і курсів дистанційно або очно; 5) навчальний центр: зарубіжний провайдер створює місцевий центр навчання для підтримки студентів, що отримують освіту за його програмами; 6) віртуальний університет – зарубіжний провайдер надає для впровадження освітні програми з відповідним методичним забезпеченням для здобувачів освіти дистанційно. Популярними формами транснаціональних програм мобільності є такі: франчайзинг – зарубіжний провайдер отримує права на здійснення власної освітньо-професійної програми; твіннінг – провайдер з країни, що постачає освітні послуги, співпрацює з провайдером з іншої країни задля створення освітньої системи, що дозволяє здобувачам освіти отримувати освітні послуги в обох країнах; програми присудження спільних дипломів – співпраця провайдерів декількох країн щодо запровадження в освітній процес спільних навчальних програм та надання дипломів від кожного університету; дистанційне або електронне навчання – постачання провайдерами освітніх програм й курсів здобувачам освіти у різні країни дистанційно або за допомогою віртуального навчання [2, с. 219; 4].

3. Творчий процес як основа виховання іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету

Сучасний освітній простір університету нині вимагає впровадження творчого підходу, адже креативність як здатність до творчості цінується в усіх сучасних професіях. Чіткого та однозначного визначення творчості у науковій літературі не існує, найчастіше творчість асоціюється з новизною. Творчими вважаються ідеї, або продукти творчості, котрі не повторюють вже існуюче, а

містять оригінальний інтелектуальний або фізичний продукт. Другою характеристикою творчого продукту є його корисність та практична значимість, тобто важливою є здатність створювати ідеї та практично їх впроваджувати. Існує декілька підходів до визначення стадій творчого процесу, відповідно до найпоширенішої творчий процес поділяється на такі стадії: підготовка, інкубація, інсайт і перевірка. Стадія підготовки передбачає теоретичне дослідження проблеми, коли домінує дискурсивне мислення та логічний аналіз, але з елементами оригінальності на етапі бачення проблеми. Друга стадія – інкубація, котра передбачає інтенсивний пошук рішення та накопичення ідей. Найкреативнішою є третя стадія – інсайт, або осяяння, коли з'являється ідея найкращого вирішення проблеми. Для інсайту характерним є – раптовість і нове бачення у випадках відсутності готового алгоритму вирішення певної задачі. Четверта стадія – це перевірка, котра передбачає раціональний аналіз і практичне впровадження [36, с. 38].

Дослідники виокремлюють й інші етапи творчого процесу, важливі для функціонування освітнього простору, а саме : задум та втілення. Задум ідеї включає: абстрактний задум (поєднання чуттєвого і раціонального); імпровізацію (осмислення та наочне уявлення рішення); конкретний задум (творчий синтез фрагментів; поглиблений, деталізований аналіз). Етап втілення включає конкретизацію задуму, що відбувається через втілення творчого елемента в практику. Інколи завдання потребує певних роздумів, «виношування ідеї». Завершується етап втілення перевіркою нового знайденого рішення, що потребує від студента рефлексії та вольових якостей [45, с. 75].

Важливим для організації освітнього простору університету з метою виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді є висновки академіка С. Сисоєвої, що творчість є безперервним пізнавальним процесом, котрий виявляється внаслідок різноманітної практичної діяльності та сприяє самореалізації та самоствердженню особистості майбутнього фахівця. У цьому процесі автор виокремлює два аспекти творчості: суб'єктивна, коли важливим є сам процес, а його результат збагачує особистість, але може не мати

загальносуспільного значення і об'єктивна, коли творчість оцінюється за отриманим продуктом. Тому освітній простір дозволяє кожній особистості самозбагатитися, розвинути внутрішній світ, розкрити творчі можливості, можливо раніше непомічені. Автор потрактовує творчу діяльність як важливу форма існування молоді людини, що допомагає налагодити повноцінне життя, адже творчість є умовою емоційного навчання [39, с. 15; 49].

Виховання іншомовної комунікативної компетентності передбачає наявність у особистості творчого інтелекту, показниками якого можуть бути: здатність до пошуку, розпізнавання та формулювання проблеми; уміння висувати гіпотези; здатність до продуктивного і гнучкого мислення; уміння конструювати гештальт, змінювати структуру пізнавальної ситуації; здатність генерувати міждисциплінарні ідеї; абстрагування, асоціації, пошук аналогій, подолання стереотипів та конформних реакцій; сформована мотивація пізнавальної активності; розвинута інтуїція - творчий інсайт. Р. Кравець, який досліджував концептуальні основи розвитку креативного мислення студентської молоді у процесі вивчення іноземних мов, на основі аналізу літератури узагальнив різні аспекти творчості, важливі для організації освітнього простору з метою виховання іншомовної ко унікальної культури студентів [21].

В освітньому просторі університету важливо враховувати такі параметри творчості: 1) відкритості особистості до зовнішнього світу, що дозволяє реалізувати пізнавальну й пошукову активність, чутливість до проблем і розвинену інтуїцію та здатність співвідносити набутий творчий досвід із досвідом видатних особистостей; 2) вихід за існуючі межі, що передбачає створення нових творчих продуктів, що додає до характеристик творчої особистості гнучкості та багатогранності. Існує наукова думка, що сенс творчого процесу полягає у створенні нової цілісності, де існуючі компоненти змінюють своє функціональне призначення, а критерієм творчості визнається зміна домінантного рівня та подальший перехід на вищий рівень [21, с. 95].

Класичними у педагогіці творчості є положення Дж. Гілфорда, який виокремив такі характеристики творчого мислення : здатність виявляти та

ставити проблему; здатність генерувати велику кількість ідей; семантична гнучкість як здатність виявити можливість нового використання об'єкта; образна гнучкість як здатність визначити нові ознаки; спонтанна гнучкість як здатність продукувати ідеї у нерегламентованих ситуаціях; оригінальність як готовність вирішувати завдання нестандартно; особиста можливість доповнити об'єкт; готовність ефективно розв'язувати задачі, аналітичні здібності [59, с. 83]. Продовження запропонованого підходу здійснив Е. Торренс, який виокремив такі параметри творчого мислення: швидкість мислення як легкість правильно виконувати тести; гнучкість мислення, що дозволяє легко переключатися при вирішенні різних типів тестів; оригінальність як мінімальна частота відповіді по відношенню до однорідних [79, с. 48].

Здатність до творчості визначається науковцями як креативність, тобто особистісна якість, що дозволяє генерувати оригінальні ідеї [52, с. 85]; як система психологічних якостей, котрі дозволяють створити нові творчі продукти [68]. Творчість поєднує когнітивні та некогнітивні фактори психіки, тому мислення, інтелект, пам'ять, уява як когнітивні фактори, впливають на розвиток творчих здібностей. Дивергентне мислення уможливорює продукування унікальних рішень; уява дозволяє розробку нових проєктів; пам'ять забезпечує мислення інформацією. Тому творчий процес розглядається як діяльність, котра містить реалізацію ідей в інноваційний спосіб, а творчі рішення мають бути неочікуваними та цінними. Можна зробити висновок, що творча діяльність обов'язково містить елемент нового, виявляється в оригінальній діяльності по вирішенню проблемних ситуацій [35, 246].

Ефективне функціонування освітнього простору університету та його вплив на виховання іншомовної комунікативної культури передбачає наявність відповідної мотивації студентів. Серед мотивів творчої діяльності провідна роль належить не стільки пізнавальному мотиву, скільки мотиву досягнень, тобто прагненню до досягнення мети та отримання успіху. У психології (Ф.Гоппе) доведено, що емоції успіху і невдачі залежить від результату творчої діяльності особистості, від відношення отриманого результату до рівня домагань

особистості, від того, наскільки творча діяльність усвідомлена як особистісно значима. Концепцію самоактуалізації (А. Маслоу) можна розуміти як прагнення до особистісного зростання, тобто мотивація на досягнення особистих творчих цілей робить життя людини значимим й усвідомленим. Люди, що прагнуть до самоактуалізації віддані улюбленій професії, творчому інтелектуальному спілкуванню, тобто вони мотивовані на досягненні мети, котру вони вважають життєвою місією [3; 30, с. 35].

Креативний підхід у процесі функціонування освітнього простору щодо виховання іншомовної комунікативної культури має за основу загальну стратегію комунікативного підходу. Іноземна мова розглядається як засіб спілкування й виховання комунікативної культури студентів.

Усі ці аспекти разом формують освітній простір університету як місце, де студенти отримують базові професійні знання, активно вчаться спілкуватися та взаємодіяти в багатокультурному середовищі.

Висновки до першого розділу

Іншомовна комунікативна культура студентської молоді як педагогічний феномен розглядається у дисертації як необхідна складової ефективного міжкультурного спілкування, як базове поняття для міжкультурної комунікації, як єдність правил і норм, що визначають взаємовідносини людей в міжкультурному середовищі; вона є важливим показником загальної культури студента та основою для формування професійних й соціальних властивостей особистості. Іншомовна комунікативна культура - це багатогранна система, що включає знання й навички, важливі для комунікативної діяльності та самовдосконалення студента, що уможливує оволодіння емоційними та когнітивними зразками комунікативної поведінки в іншомовному середовищі.

Іншомовна комунікативна культура розглядається у роботі також як основний компонент загальнолюдської культури, адже мова сприяє перетворенню культури у засіб спілкування та є характеристикою національних

особливостей народу; мова є важливим засобом пізнання іншої культури, засобом прийняття унікальності різних культур. Мова відображає культуру народу – носія цієї мови і є найважливішим засобом її трансляції. Оволодіння іноземною мовою формує освічену й культурну особистість, навчає думати, мислити, застосувувати знання на практиці, формує креативність.

У розділі розглянуто культурний феномен вторинної мовної особистості студента, яка являє собою кінцевий результат освітнього процесу тих студентів, які оволодівають іноземною мовою поглиблено та намагаються опанувати відповідною комунікативною культурою. Таким чином, первинна мовна особистість інтерпретується у роботі як людина, яка яскраво і різноманітно комунікує у рідному мовному та культурному просторі; вторинна мовна особистість відрізняється здатністю спілкуючись іноземною мовою, використовувати культурні принципи поведінки та спілкування, з урахуванням особливостей іншомовної спільноти.

У роботі обґрунтовано ціннісний характер іншомовної комунікативної культури та зазначено, що її розвиток безпосередньо пов'язаний з формуванням ціннісних орієнтацій студентської молоді та передбачає усвідомлення важливості толерантного співіснування людей у полікультурному життєвому просторі, необхідності орієнтації у системі іншокультурних цінностей, розвиток комунікативних та творчих здібностей.

Аналіз педагогічних наукових джерел надал можливість представити *власне визначення* досліджуваного поняття, а саме: іншомовна комунікативна культура студентської молоді – це особистісно-професійна характеристика, що будується на основі загальної культури особистості та її ціннісних орієнтацій, включає мовленеві компетентності, розвинені здібності до комунікативної діяльності іноземною мовою, здатність використовувати мовні та поведінкові зразки у визначеному культурному оточенні, а також мотиваційну спрямованість до міжкультурного спілкування на основі поваги та толерантного ставлення до іншомовної культури.

Освітній простір університету як засіб виховання іншомовної комунікативної культури студентів розглядається у роботі як сфера соціальної та комунікативної діяльності, що сприяє розвитку особистості, у тому числі його іншомовної комунікативної культури. Освітній простір об'єднує ідеї освіти та виховання, створює іншомовне освітнє середовище, наповнене виховними заходами, культурними явищами, трансляціями культурних подій, професійних та особистісних смислів.

Смислове поле терміна «освітній простір університету» охоплює формальні, неформальні та інформальні форми виховної та дидактичної взаємодії. У роботі визначено фактори функціонування освітнього простору університету, а саме: просторовий фактор – освітній простір університету як організований простір; управлінський фактор як засіб модернізації професійної підготовки; фактор педагогічного впливу як засіб впливу на саморозвиток та суб'єктність студентів, детермінанта особистісно-професійного становлення студента; ціннісний фактор як світоглядна та ціннісна основа розвитку особистості, як нова парадигма ціннісних орієнтацій, як транслятор цінностей української національної та загальнолюдської культури студентській молоді; адаптаційний фактор як простір соціальних та психологічних комунікацій; мовленево-культурний фактор, що визначає метафоризацію мовленнєвої дійсності, створює можливості для іншомовного спілкування.

Здійснений аналіз дозволив дати власне визначення поняття освітній простір університету та запропонувати таке трактування: освітній простір університету це цілеспрямовано створене освітньо-культурне середовище, що генерує правила та обґрунтовує засновні цінності та світоглядні позиції щодо іншомовної комунікації з представниками інших культур та мов; це сукупність зразків різних культур, що демонструються у масштабі університету та формують шаблони професійної міжнародної діяльності; це шлях організації та творення інтелектуального студентського життя, це педагогічний феномен взаємодії студентської молоді з носіями інших культур з метою саморозвитку ,

особистісно-професійного становлення та розвитку у студентів іншомовної комунікативної культури.

До *новітніх тенденцій* виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому середовищі університету відносимо такі.

1. *Інноваційна трансформація освітнього простору* університету, котра здійснюється через: концептуальну спрямованість, що передбачає розробку програм інноваційного розвитку, наявність стабільного партнерства зі стейхолдерами для трансферу інноваційних освітніх продуктів у практику; широту змістової охопленості, що забезпечує включеність актуальних суспільних та професійних процесів й явищ до здійснення нововведень; включеність вітчизняного й міжнародного ринку освітніх новацій; інтенсивність залученості до інноваційних змін, що передбачає здатність й готовність всіх суб'єктів освітнього процесу до інновацій; інноваційний менеджмент, що передбачає здатність суб'єктів новацій до підготовки програм та проєктів, ефективного адміністрування та оцінювання результатів; наявність креативних команд, їх здатність ініціювати та презентувати інноваційний досвід на рівні сучасних наукових можливостей; когерентність як узгодженість інноваційного процесу з освітньою політикою та призначенням закладу вищої освіти; цифровізація інноваційного процесу та його інформаційно-методична забезпеченість.

2. *Транснаціоналізація освітнього простору університету*, що передбачає впровадження освітніх та навчальних програм різноманітних дисциплін, інших освітньо-методичних послуг з вивчення іноземних мов на основі цифровізації освіти, що здійснюється не в тій країні, де навчаються студента та надаються дипломи. Структура транснаціональної освіти складається з компонентів, що розкривають сутність цього феномену: міжнародна співпраця суб'єктів освітнього процесу; міжнародна мобільність освітніх програм; освітні проєкти та освітні послуги, що здійснюються у межах міжнародного освітнього простору та сприяють професійному саморозвитку.

3. *Розвиток творчого процесу як основи виховання іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету.* Сучасний освітній простір університету вимагає впровадження творчого підходу. Творчими вважаються ідеї, або продукти творчості, котрі не повторюють вже існуюче, а містять оригінальний інтелектуальний або фізичний продукт. Другою характеристикою творчого продукту є його корисність та практична значимість, тобто важливою є здатність генерувати ідеї та практично їх впроваджувати. Ефективна реалізація цієї тенденції передбачає дотримання стадій творчого процесу, до яких віднесено: підготовку, інкубацію, інсайт і перевірку. Перша стадія – підготовки передбачає теоретичне дослідження проблеми на основі дискурсивного мислення та логічного аналізу з елементами оригінальності; друга стадія – інкубація, котра передбачає інтенсивний пошук рішення та накопичення ідей; третя стадія – інсайт, або осяяння, коли з'являється ідея найкращого вирішення проблему; четверта стадія – це перевірка ідеї.

Список використаних джерел у першому розділі

1. Авшенюк Н. М. Забезпечення якості транснаціональної вищої освіти в розвинених англomовних країнах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 28. 2011. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/994/1.pdf?sequence=1>.
2. Авшенюк Н.М. Типологія форм транснаціональної вищої освіти в розвинених англomовних країнах. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 2 (257) Ч. IV, 2012. С. 217-230.
3. Акімова О. В. Особистісна обумовленість творчого мислення майбутнього вчителя. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2007. Випуск 6. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/3258>.
4. Акімова О. В., Сапогов В. А. Провідні технологічні підходи до формування творчої особистості майбутнього вчителя. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія, 2011. (35), С. 105-109.
5. Акімова О. В., Сапогов М. В., Гапчук Я. А. Середовищний підхід у сучасних міждисциплінарних дослідженнях з цифровізації освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 46. С. 234-238. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/46.47>.
6. Биков В. Ю., Кремень В. Г. Категорії простір і середовище: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 2. С. 3–16. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1188>.
7. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць*. 2014. № 22. С. 15-21.

8. Братко М. В. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 135. С. 67-72.
9. Васильєва П. Проблема формування іншомовної комунікативної компетентності: підходи, пошуки, рішення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 29, том 1, 2020 С. 229-235. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209316>.
10. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. Київ: ВЦ «Академія» 2006. 256 с.
11. Галацин К. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 132 с.
12. Галацин К. Методичні аспекти формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі вивчення англійської мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014, № 8. С. 32-36.
13. Грицюк В. Є. Транснаціональна освіта як чинник розвитку підготовки іноземних здобувачів вищої освіти. Навчання іноземних студентів у вищій школі: традиції та перспективи: тези міжнар. наук.-метод. конф., 31 травня 2018 р Харків : НТУ "ХПІ", 2018. С. 10-12. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/40030>.
14. Дудікова, Л. В., Макодай, І. І. Формування комунікативної культури студентів медичних університетів на заняттях з англійської мови. URL: <https://dspace.vnmu.edu.ua/123456789/2573/>.
15. Зязюн І. А, Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність: підручник / за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Вища школа, 2004. 422 с.
16. Касярум Н. Освітній простір: становленні поняття. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Випуск 12. С. 107-113.
17. Кендзьор П. І. Полікультурне виховання учнів у системі діяльності загальноосвітнього навчального закладу (теорія і методика). : автореф. дис. ...

док. пед. наук: 13.00.07. Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2017. С. 32–35.

18. Ковальчук І. В. Іншомовна комунікативна культура особистості студента в процесі професійної підготовки. *Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка*, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України «Проблеми сучасної психології». 2012. Випуск 16. С. 513-523.

19. Ковальчук І. В. Іншомовна комунікативна культура як необхідна складова ефективного міжкультурного спілкування. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. Національного університету «Острозька академія». 2010. Випуск 16. С. 120-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2010_16_15.

20. Кострікова Ю. А., Ярмола Т. І., Соколюк Н. Л. Розширення транснаціональної мобільності студентів і персоналу як один із головних принципів європейської інтеграції. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200100948.pdf>.

21. Кравець Р. А. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови: монографія. Вінниця: «Планер», 2012. 288 с.

22. Кухта І. В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови. *IX МНПК Гуманізм та освіта*. 2008. С. 33-36. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Kuchta.php>.

23. Кучай Т. П., Чичук А. П., Біда О. А., Рокосовик Н. В. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах сучасного університетського освітнього простору. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал*. 2024. No 6 (24), 2024. С.805-815 [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-805-815](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-805-815).

24. Лапшина І. Транснаціональна освіта як одна із стратегій нарощування людського капіталу. URL: <https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/16821/1/31-Lapshyna-246-253.pdf>.
25. Лобода О. Є Феномен «освітнє середовище» з позицій сучасних підходів його осмислення. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 77, Т. 2. С. 19-22. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.77-2.3>.
26. Малик В. Іноземна мова як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури. *Молодь і ринок* № 11–12 (219–220), 2023. С. 115-120. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296991>.
27. Малик В. Формування іншомовної комунікативної культури у студентів аграрних ЗВО. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. Випуск 72. 2022. С.59-68.
28. Марченко О. В. Методологічні стратегії дослідження освітнього простору: монографія. Дніпропетровськ : Інновація, 2012. 350 с.
29. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
30. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: монографія. / Акімова О.В., Галузьяк В.М. [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. 416 с.
31. Плахотнюк Н. П. Розвиток іншомовної комунікативної культури майбутніх журналістів засобами інтернет-ресурсу. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії»*. Спеціальний тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». 2019. I (83) (4). С. 376-384.
32. Плужнік А. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів гуманітарних спеціальностей. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 4 (63), грудень 2018. С. 91-96.

33. Побережець О. Інноваційне освітнє середовище як інтегральний засіб професійного розвитку педагога НУШ. URL: https://znayshov.com/FR/15703/mv_58-283-289.pdf.
34. Подоляк М. В. Аналіз поняття іншомовна професійна комунікативна компетентність у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. Вип. 4, 2022. С. 36-44. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.4.6>.
35. Прус Н. Розвиток творчого мислення у студентів немовних факультетів під час вивчення французької мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 60, том 3, 2023. С. 244-247.
36. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч. посібник. К.: Либідь. 2004. 288 с.
37. Сапогов М. В. Формування професійної компетентності магістрантів засобами Smart-технологій : монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2021. 271 с.
38. Семенова Р. О. Концептуальні основи побудови освітнього середовища для обдарованих дітей та молоді у вітчизняній науці. Освітнє середовище як чинник становлення обдарованої особистості : монографія. Київ; Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. С. 23–51.
39. Сисоєва С. О. Теоретико-методологічне обґрунтування педагогічної творчості. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2005. №21. С. 13–19.
40. Смолінська О.Є Поняття культурно-освітнього простору в сучасній педагогічній науці. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2014. № 2. С. 49-58.
41. Тарнопольський О. Б., Сторожук С. Д. Комунікативна культура іншомовного спілкування та її співвідношення з формуванням вторинної мовної особистості тих, хто навчаються на курсах іноземних мов. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2021. № 1 (21) С. 253-259.
42. Тіщенко А. В. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. дис. ... д-ра

філософії: 011. Інститут проблем виховання Національної академії наук України, Київ, 2021.

43. Топузов М. О. Проектування інформаційноосвітнього середовища опорних закладів освіти в підручнику для керівника. *Проблеми сучасного підручника*. Випуск 20. 2018. С. 473-485. URL: http://ipvid.org.ua/upload/iblock/13a/13a8539728770605799_5a4b8ce883c32.pdf.

44. Туриніна О. Л. Психологія творчості: навчальний посібник. К.: МАУП, 2007. 160 с.

45. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 41-50.

46. Чейпеш І. Іншомовна комунікативна культура фахівців туристичної сфери з позиції діяльнісного підходу до її формування. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51832/1/239-245.pdf>.

47. Чорноус В. Комунікативна культура як основа здійснення професійної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 65, том 3, 2023. С. 326-330. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-50>.

48. Akimova O., Sapogov M., Napchuk Y. Modern Approaches to the Study and Use of SMART-Technology in the Preparation of Masters. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 75. 2023. С. 14–19. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-75-14-19>.

49. Bachman Lyle F., Palmer Adrian S. The Construct Validation of Some Components of Communicative Proficiency. *TESOL Quarterly*. 1982. Vol. 16. September. № 3. pp.449-465.

50. Bolten J. *Interkulturelle Kommunikation: Texte und Übungen zum interkulturellen Handeln*. Sternenfels : Wiissenschaft und Praktik, 2018. 396 S.

51. Buttner A. *Activities, games, and assessment strategies for the foreign language classroom*. 2007. 208 p.

52. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy // Richards J., Schmidt R., (eds.) Language and Communication. London: Longman, 1983. pp. 2-27.
53. Corbett J. 'Chewing the fat' is a cultural issue. IATEFL Issues. 1999. No. 148. pp. 2-3.
54. Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education. UNESCO. Council of Europe. Riga, 2001. URL: <http://www.cepes.ro/hed/recogn/groups/transnat/code.htm>.
55. Condon J., Yousef F. An Introduction to Intercultural Communication. Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1975. 343 p.
56. Education and Society Today. / Ed. by Harnett and Naich. N.-Y. 1986. 300 p.
57. Embark S. Understanding Communicative Competence. University Bulletin. 2013. No 15. Vol. 3. P. 101-110. URL: https://www.academia.edu/9476445/Understanding_Communicative_Commptence.
58. Gudykunst W. B., Kim Y. Y. Communicating with Strangers. Boston, 1997. pp. 13-14.
59. Guilford J. P. The nature of human intelligence. N.Y.: Mr.Graw-Hill, 1967. 538 p.
60. Hadley A. Teaching Language Cultural in Context. Boston: Heinle and Heinle Publishers, 1993. 532 p.
61. Hall E. The Silent Language. N.-Y., 1959. 412 p.
62. Hymes D. H. On Communicative Competence. *Sociolinguistics. Selected Readings*. Great Britain: Penguin Books Ltd, 1972. 269-293p. URL: <https://search.iczhiku.com/paper/4xqQYCyZ70pBcLxU.pdf>.
63. Killick D. Culture and capability: Crossing the divide. IATEFL Issues. 1999. No.148. pp. 4-7.
64. Knight J. Higher Education Crossing Borders: a Guide to the Implication of the GATS for Cross-border Education. UNESCO; Commonwealth of Learning, 2006. 76 p.

65. Knight J. Updating the Definition of Internationalization. *International Higher Education. The Boston College Centre for International Higher Education*. 2003. № 33. pp. 5–7.
66. Lado R. *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor (MI): University of Michigan Press, 1957. 141 p.
67. Larsari V. N. Learners' communicative competence in English as a foreign language (EFL). *Journal of English and literature*. 2011. Vol. 2(7). pp. 161–165.
68. Maguire, L. G. What Is Creativity? URL: <https://larrymaguire.com/what-is-creativity>.
69. Micheline R. *Training Teachers in Intercultural Education*. Council of Europe. Strasbourg, 1992. pp.27-42.
70. Philip G. Altbach. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. *A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education* URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000183219>.
71. Potter J., Wetherel, M. *Discourse and Social Psychology*. Lnd.: Sage, 1987. pp. 126-141.
72. Savignon S. J. Communicative competence: Theory and classroom practice. *Conference on the teaching of foreign languages*. Detroit. 1976. April 23. 23 p.
73. Sommer R. Special space. *Canadian architect*. 1960. № 2. pp. 78–80.
74. Storti S. *The Art of Crossing Cultures*. Yarmoth, Maine, 1989. 167 p.
75. Tarnopolsky O. *Constructivist blended learning approach to teaching English for specific purposes*. London: Versita, 2012. 254 p.
76. Tarnopolsky O. Teaching etiquette communicative behavioral patterns to students of English as a foreign language. *Atlantis*. 2001. Vol. XXIII, Num. 2. pp. 105–117.
77. Teymur N. *Ecological discourse*. London, 1982. 220 p.
78. The Bologna Process 2020. The European Higher Education Area in the new Decade. *Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for*

Higher Education. Leuven and Louvain-la-Neuve, 28–29 April, 2020. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-06/ehea_bologna_2020_chapter04.pdf.

79. Torrance E. P. The nature of creativity as manifest in the testing / E. P. Torrance // R. Sternberg, T. Tardif (eds.). *The nature of creativity*. Cambridge: 278 Cambr. Press, 1988. pp. 43–75.

80. Triandis H. *Culture and Social Behavior*. N.-Y.: McGraw-Hill, 1994. 234 p.

81. Triandis H. *Values, Attitudes and Interpersonal Behavior II Nebraska Symposium on Motivation (Vol. 27)*. Lincoln. University of Nebraska Press, 1980. pp. 211-219.

РОЗДІЛ II.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ УНІВЕРСИТЕТУ

2.1. Модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету

У першому розділі, ґрунтуючись на аналізі останніх досягнень наукової та методологічної літератури, яка представлена доробком вітчизняних та зарубіжних науковців, було зазначено, що виховання іншомовної комунікативної культури є одним із ключових аспектів сучасної вищої освіти, спрямованим на підготовку студентів до подальшої взаємодії у глобалізованому світі, де міжкультурна взаємодія є невід'ємною частиною професійної та особистої діяльності. Формування цієї культури вимагає системного підходу, що включає різноманітні педагогічні стратегії та інструменти, що сприяють розвитку мовних навичок, культурної обізнаності та міжособистісної комунікації.

У процесі створення моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету було дотримано вимог українських нормативних документів, а також європейських і світових стандартів. Таким чином, відповідно до Наказу МОН «Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти», модернізація освітньої системи має здійснюватися з урахуванням сучасних євроінтеграційних і глобалізаційних процесів, а також вимог переходу до постіндустріального суспільства, що в подальшому забезпечить стійкий розвиток України та інтеграцію системи освіти у світовий та європейський освітній простори [32].

Основою ефективної моделі виховання іншомовної комунікативної культури є врахування транскультурних цінностей, які забезпечують глибоке розуміння культурних відмінностей та сприяють толерантності, емпатії та повазі

до різноманіття. Важливим компонентом розробленої моделі є інтеграція міжкультурних аспектів у навчальні програми, що необхідні для кращого засвоєння студентами іншої мови та розвитку здатності до успішної міжкультурної взаємодії. Це досягається через використання автентичних матеріалів, міжкультурних проєктів та обмінних програм.

Крім того, модель передбачає застосування активних методів й форм навчальної діяльності, а саме: групові дискусії, дидактичні ігри, дебати та симуляції, які стимулюють розвиток комунікативних навичок та критичного мислення. Ефективними є технології, котрі забезпечують доступ до багатомовних ресурсів та платформ для онлайн-спілкування з носіями мови. Це дозволяє студентам зануритися в іншомовне середовище та отримати практичний досвід міжкультурної комунікації.

Розвиток емоційного інтелекту є не менш важливим елементом у моделі, оскільки він допомагає студентам краще розуміти та управляти своїми емоціями, а також емоціями інших, що сприяє формуванню навичок ефективної міжкультурної комунікації, запобіганню конфліктів та непорозумінь. Емоційний інтелект також розвиває здатність до співпраці та командної роботи, що є критично важливим у сучасному глобалізованому світі.

Таким чином, *авторська модель* виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету містить такі компоненти: *мету* як виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету; *методологічні підходи*: компетентнісний, синергетичний, системний, діяльнісний, суб'єктний, гуманістичний, середовищний, аксіологічний; *специфічні принципи* розвитку іншомовної комунікативної культури: культурної релевантності, інтеграції змісту та мови (CLIL), міждисциплінарності, комунікативної спрямованості, використання автентичних матеріалів, критичного мислення та рефлексії; *функції*: комунікативну, культуротворчу, емоційну, мотиваційну, пізнавальну, адаптаційну; *компоненти* виховання іншомовної комунікативної культури студентів: лінгвістично-гносеологічний, особистісний, мотиваційний;

педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів: перша умова – інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів; друга умова – технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів; третя умова – розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту; *критерії сформованості* іншомовної комунікативної культури студентів: мовленнєвий, особистісно-комунікативний, мотиваційно-ціннісний; *рівні* сформованості іншомовної комунікативної культури студентів: високий, середній, низький; *очікуваний результат*: позитивна динаміка виховання іншомовної комунікативно культури студентів в освітньому просторі університету (Рис. 2.1.).

Обґрунтування методологічних підходів для визначення теоретичних засад дослідженні базувалося на основі аналізу поняття «методологічний підхід». Це поняття, як науковий термін, означає, що дослідник дотримується певного ставлення або підходу до феномена чи явища, яке вивчається під час наукового пошуку. У методологічному словнику підхід розглядається як базовий принцип, вихідна позиція, основне теоретичне положення дослідника. Це означає, що на початку дослідження вчений визначає ключові принципи, на яких буде базуватися його робота [33, с. 48].

З іншого боку, методологічний підхід також розглядається як напрям вивчення предмета, що передбачає вибір конкретних методів і засобів дослідження. Це дозволяє досліднику систематично і послідовно вивчати досліджуване явище або феномен, застосовуючи певні методи, які найбільше підходять для досягнення цілей дослідження [33, с. 52].

Таким чином, обґрунтування методологічних підходів у нашому дослідженні полягало в тому, щоб забезпечити комплексний і всебічний підхід до вивчення феномена виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету. Було визначено ключові

принципи, що забезпечують реалізацію обраного підходу, та найбільш відповідні методи дослідження.

Виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету на сучасному рівні вимог до вищої освіти уможливлено через використання методологічних підходів, таких як: компетентнісний, синергетичний, системний, діяльнісний, суб'єктний, гуманістичний, середовищний, аксіологічний. Крім традиційних використовуваних методологічних підходів, у ході нашого дослідження було застосовано основні положення деяких більш специфічних підходів, зокрема: інтеграційного, поведінкового, директивного, комплексного, інноваційного. Схарактеризуємо деякі з них.

Важливість *компетентнісного* підходу для виховання іншомовної комунікативної культури обґрунтовується тим, що цей підхід сприяє формуванню ключових компетентностей, необхідних для ефективної міжкультурної комунікації.

По-перше, компетентнісний підхід орієнтований на практичне застосування знань, умінь і навичок, що забезпечують здатність використовувати іноземну мову в реальних комунікативних ситуаціях. Це охоплює не тільки граматичну правильність і лексичний запас, але й здатність розуміти і адекватно реагувати на соціокультурний контекст спілкування [22, с. 105].

По-друге, цей підхід акцентує увагу на розвитку критичного мислення, аналітичних навичок і самостійності у вивченні іноземної мови. Це дозволяє студентам не лише засвоювати нові іншомовні конструкції, але й аналізувати їх застосування, робити висновки і адаптувати свої мовні стратегії відповідно до конкретних комунікативних завдань.

По-третє, компетентнісний підхід підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови, оскільки він спрямований на досягнення конкретних результатів, що мають практичну значущість для студентів. Вони можуть спостерігати реальні приклади того, як знання іноземної мови може бути

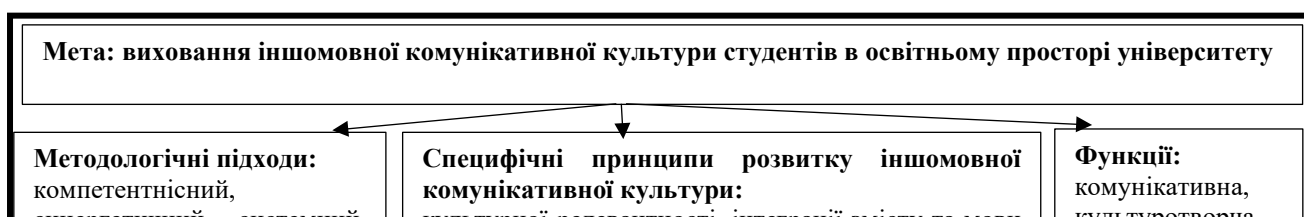

Рис. 2.1. Модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету

корисним у їхньому професійному та особистісному зростанні [56].

По-четверте, цей підхід передбачає застосування активних методів організації пізнавальної діяльності, таких як дидактичні ігри, проекти, групові обговорення, котрі сприяють активному залученню студентів у процес навчання і розвитку їх комунікативних навичок.

Таким чином, компетентнісний підхід є ключовим для ефективного виховання іншомовної комунікативної культури, оскільки він забезпечує всебічний розвиток мовних і комунікативних навичок, необхідних для успішної міжкультурної взаємодії.

Синергетичний підхід до виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому середовищі університету являє собою інтегративний метод, що поєднує різні компоненти навчання для досягнення максимальної ефективності. Цей підхід базується на принципах синергетики, котра вивчає явища самоорганізації в складних системах та підкреслює важливість взаємодії різних елементів освітнього процесу для формування комплексної іншомовної компетентності.

Застосування синергетичного підходу в навчанні іноземних мов передбачає поєднання різних методик та технологій, що взаємодоповнюють одна одну, створюючи таким чином ефективну систему навчання. Одним із ключових аспектів цього підходу є інтеграція традиційних методів навчання з сучасними ІКТ та цифровими технологіями. Наприклад, використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних платформ, онлайн-курсів та мобільних додатків дозволяє створити багатогранне навчальне середовище, яке стимулює студентів до активного вивчення мови [38].

Синергетичний підхід також акцентує увагу на важливості міждисциплінарного підходу у процесі розвитку іншомовної комунікативної культури. Вивчення іноземної мови повинно бути пов'язане з іншими дисциплінами з метою розвитку у студентської молоді цілісного уявлення про мову як засіб міжкультурної комунікації. Наприклад, інтеграція лінгвістичних курсів з курсами з культурології, історії, соціології дозволяє студентам глибше

розуміти контекст використання мови, що, у свою чергу, сприяє розвитку їх комунікативних навичок [8, с. 98].

Крім того, синергетичний підхід передбачає активне залучення студентів до процесу навчання й виховання через використання методів проєктної роботи, групових обговорень, рольових ігор та інших інтерактивних форм навчання. Це дозволяє створити атмосферу співпраці й взаємодії, де кожен студент має можливість висловлювати свої думки, ділитися досвідом і отримувати зворотний зв'язок від своїх одногрупників та викладача.

Важливим компонентом синергетичного підходу є також розвиток критичного мислення і самостійності студентів. Це досягається через використання методик проблемного навчання, котрі стимулюють студентів до аналізу, синтезу і оцінки інформації, а також до самостійного вирішення комунікативних завдань. Такий підхід спрямований на покращення засвоєння іншомовного змісту, розвитку когнітивних навичок, що є необхідними для успішної міжкультурної комунікації [53, с. 19].

Загалом, синергетичний підхід до виховання іншомовної комунікативної культури студентів в університетському середовищі забезпечує комплексний і багатогранний процес виховання, який поєднує різні методики і технології, інтегрує знання з різних дисциплін, стимулює активну участь студентів і сприяє розвитку їх критичного мислення і самостійності. Такий підхід дозволяє формувати у студентів глибокі й стійкі знання іноземної мови, а також розвивати навички, необхідні для ефективної міжкультурної комунікації в сучасному глобалізованому світі.

У науковій літературі *системний підхід* – це методологічна основа теоретичного пошуку та практичної діяльності у процесі дослідження предметів та процесів. Концептуальні засади системного підходу передбачають орієнтацією науковців на вивчення об'єкта у системі всіх його складових, виявлення багатогранних видів взаємозв'язків об'єкта і інтеграцію їх в єдину теоретичну картину [25, с. 179].

Системний підхід також є основою для визначення принципів пізнавальної діяльності, що спрямовують основні напрями наукового вивчення, дозволяючи визначати та розв'язувати проблеми та прогнозувати об'єкти для наступного дослідження. Застосування цього підходу у наукових пошуках ґрунтується на вивченні особливостей, специфічних закономірностей та властивостей досліджуваних явищ [25, с. 179].

При вихованні іншомовної комунікативної культури студентів системний підхід сприяє цілісному і всебічному розвитку їх іншомовних навичок і компетентностей. Він дозволяє інтегрувати різні аспекти навчання іноземної мови – лексичні, граматичні, фонетичні та культурні – в єдиний навчальний процес. Завдяки цьому підходу студенти не лише вивчають мовні структури, але й розуміють соціокультурний контекст їх використання, що сприяє глибшому і ефективнішому оволодінню мовою.

Системний підхід також дозволяє враховувати індивідуальні особливості студентів, їхні попередні знання і досвід, а також інтегрувати різноманітні методи і засоби навчання для досягнення найкращих результатів. Це сприяє створенню адаптивних освітніх програм, котрі відповідають потребам і можливостям кожного студента, забезпечуючи таким чином успішне формування іншомовної комунікативної культури [5].

Використання системного підходу в навчанні іноземних мов дозволяє також ефективніше організувати навчальний процес, координувати діяльність викладачів і студентів, забезпечувати зворотний зв'язок й моніторинг освітнього прогресу, що сприяє підвищенню якості надання освітніх послуг та досягненню запланованих навчальних цілей.

Сутність *діяльнісного* підходу пов'язана із організацією процесу виховання на основі принципів першочерговості демократичних взаємин. Викладач, як організатор виховного процесу, впливає на студента, формуючи діалогові взаємини. Цей характер виховної взаємодії заснований на значенні позитивної виховної діяльності на основі урахування специфіки педагогічної діяльності. Педагогічна взаємодія, що спрямована на особистісне спілкування, призводить

до становлення в освітньому просторі закладу суб'єктно орієнтованих відносин. Це відображається в трансформації ролей у студентському колективі, де викладач не лише навчає, зреалізовуючи завдання громадянського виховання, а й спрямовує студентську молодь до самореалізації, створивши відповідні педагогічні умови для іншомовної комунікативної діяльності [15].

Діяльнісний підхід у навчанні іноземних мов сприяє формуванню іншомовної комунікативної культури студентів, оскільки забезпечує активну участь студентів у процесі навчання через практичні справи та комунікативні ситуації. У цьому контексті навчальні завдання передбачають набуття знань з побудови іншомовних структур, формування навичок спілкування у реальних ситуаціях, що дозволяє студентам отримати теоретичні знання, застосувати їх на практиці, а тому, значно підвищує рівень їхньої комунікативної компетентності [15].

Крім того, діяльнісний підхід підкреслює важливість співпраці між студентами, що створює сприятливе середовище для розвитку міжособистісних комунікативних навичок. Через групову роботу, рольові ігри та дискусії студенти мають можливість обмінюватися думками, висловлювати свої погляди та аргументувати їх, що є основою для формування не лише мовних, а й соціокультурних компетентностей. Таким чином, діяльнісний підхід є ефективним інструментом для виховання цілісної іншомовної комунікативної культури, що відповідає сучасним вимогам глобалізації.

Суб'єктний підхід зацентровує увагу на активній участі студентів в освітньому процесі, де вони виступають не лише як об'єкти навчання й виховання, але й як суб'єкти, здатні до самостійної діяльності, саморефлексії та критичного мислення. Суб'єктний підхід забезпечує формування активної позиції студентів в процесі навчання і виховання. Студенти стають ініціаторами освітньої діяльності, що створює умови для розвитку їхньої автономії та відповідальності за власний навчальний процес. Ця активність веде до підвищення мотивації, адже студенти усвідомлюють, що їхня участь має безпосередній вплив на результати. У такому контексті виховання іншомовної

комунікативної культури відбувається через практичне використання мови у спілкуванні, дискусіях, проєктах та групових формах роботи [19, с. 35].

Суб'єктний підхід також сприяє розвитку міжкультурної компетентності, що є невід'ємною частиною іншомовної комунікативної культури. Студенти, беручи участь у міжкультурних обмінах та інтерактивних освітніх та виховних заходах, отримують можливість вивчати не лише мову, але й культуру країн, мова яких вивчається. Це створює умови для формування толерантності, відкритості та здатності до міжкультурної комунікації. Використання автентичних матеріалів, таких як фільми, музика, література, також сприяє глибшому зануренню студентів у мовний контекст, що підвищує їхній інтерес до вивчення мови [26, с. 249].

Важливо також зазначити, що суб'єктний підхід у процесі оволодіння іноземними мовами сприяє не лише розвитку мовних навичок, але й формуванню цілісної іншомовної комунікативної культури. Він активізує роль студента як суб'єкта навчального процесу, стимулює міжкультурну взаємодію і забезпечує можливість застосування мовних навичок у практичних ситуаціях, що є актуальними нині в умовах глобалізованого світу [26, с. 249].

Гуманістичний підхід базується на визнанні людини як вищої цінності, що має право на свободу, розвиток і реалізацію всіх своїх потенцій. Цей підхід дозволяє переосмислити характер взаємин між суб'єктами освітнього процесу та оточуючим середовищем у контексті, де особистість здатна не лише адаптуватися, але й активно трансформувати своє середовище [27, с. 60].

У рамках гуманістичного підходу виховання іншомовної комунікативної культури фокусується на повазі до студента та увазі до його індивідуального розвитку. Він спрямований на визнання студента як особливої цінності, здатного до вільного вибору характеру власного навчання та виховання, а також акцент на високому професіоналізмі викладача, який має знання про особистість та її потреби.

Гуманістичний підхід сприяє формуванню іншомовної комунікативної культури шляхом створення підтримуючого освітнього середовища, у якому

студенти відчують себе вільними для самовираження. Гуманістичний підхід також підкреслює важливість міжособистісних стосунків у вихованні, що допомагає студентам усвідомити цінність співпраці та емпатії. Створення атмосфери довіри і підтримки в групі заохочує студентів до активної участі у спілкуванні з однолітками, а також до обміну культурними аспектами. Таким чином, гуманістичний підхід стає основою для формування не лише мовних навичок, але й міжкультурної чутливості, що є критично важливим у сучасному глобалізованому світі [29, 96].

Важливим для виховання іншомовної комунікативної культури було визнано *середовищний* підхід, котрий розглядається в якості стратегії ефективного розвитку освітнього простору, що передбачає реалізацію специфічних умов, що оптимізують вплив на формування й розвиток комунікативної компетенції майбутніх фахівців. Цей підхід акцентує увагу на важливості контексту, в якому відбувається навчання, оскільки освітнє середовище може суттєво впливати на мотивацію, залученість та ефективність навчального процесу [31].

Виховний процес у закладах, де сформовано належний освітній простір, використовується з метою розв'язання актуальних виховних задач, таких як розвиток національно становлення особистості, активної життєвої позиції та громадянської свідомості, а також ціннісного відношення до культурних цінностей. Важливим аспектом є формування толерантності у поведінці та взаєминах, що сприяє створенню інтегрованої системи цінностей, що включають наукову світоглядну позицію, здатність до іншомовного спілкування та міжкультурної комунікації [31].

Середовищний підхід активно сприяє вихованню іншомовної комунікативної культури студентів шляхом створення стимулюючого та підтримуючого навчального простору. Використання сучасних технологій, інтерактивних методів та автентичних матеріалів дозволяє студентам зануритися у мовне середовище, що підвищує їхню мотивацію до вивчення мови та розвиває комунікативні навички. Наявність різноманітних комунікативних практик, таких

як групові проекти та міжкультурні обміни, створює умови для активної взаємодії між студентами, що є критично важливим для формування їхньої мовної компетенції [35, с. 729].

Аксіологічний підхід у нашому дослідженні акцентує увагу на тих цінностях студентської молоді, що відображають суспільні принципи та актуальні потреби та інтереси особистості. Освітній простір університету має забезпечити виховання толерантного відношення молоді до різних точок зору, розвиток у студентів особистих здатностей до участі у міжкультурному іншомовному діалозі, обирати та відстоювати певну точку зору, а також відповідальність і самодисципліну [35, с. 736].

Аксіологічний підхід також сприяє вирішенню загальних завдань гуманізації суспільства, а також конкретних завдань, пов'язаних із вивченням явищ з точки зору задоволення ціннісних потреб особистості. Це охоплює ситуації оцінювання, адаптації до змінюваних обставин, формулювання завдань, пошук рішень та їх реалізацію.

У контексті виховання іншомовної комунікативної культури, аксіологічний підхід забезпечує формування ціннісних орієнтацій, що сприяють розвитку міжкультурної чутливості. Студенти навчаються усвідомлювати та поважати культурні відмінності, що є критично важливим для ефективної комунікації в багатомовному середовищі. Залучення до автентичних комунікативних практик, таких як участь у міжкультурних обмінах і дискусіях, сприяє розвитку їхньої здатності до емпатії, що є важливим аспектом формування іншомовної комунікативної культури.

Аксіологічний підхід підкреслює важливість саморефлексії у виховному процесі через усвідомлення студентами та самоаналізу наявних ціннісних установок, сформованого ставлення до інших культур та мов, а також сприяє усвідомленню тих цінностей, що найбільше впливають на комунікацію. Це не лише сприяє розвитку їхніх мовних навичок, але й формує відповідальне ставлення до міжкультурного спілкування, що є важливим елементом у глобалізованому світі [36].

Виховання іншомовної комунікативної культури студентів ґрунтується на специфічних принципах, що забезпечують ефективність освітнього процесу, до яких відносимо: принцип культурної релевантності, інтеграції змісту та мови (CLIL), міждисциплінарності, комунікативної спрямованості, автентичних матеріалів, критичного мислення та рефлексії.

Принцип культурної релевантності є важливою основою ефективного виховання іншомовної комунікативної культури студентів, оскільки він акцентує увагу на взаємозв'язку між мовою, культурою та комунікацією. Цей принцип передбачає, що освітній процес має бути адаптований до культурних особливостей і контекстів, в яких студенти планують використовувати іноземну мову. Відповідно, викладання іноземної мови має враховувати соціокультурні, історичні та етичні аспекти, що формують комунікативні практики носіїв цієї мови [41, с.14].

Застосування принципу культурної релевантності в оволодінні іноземними мовами сприяє формуванню міжкультурної комунікації студентів, що включає не лише знання іншомовних структур, але й розуміння культурних контекстів, у яких ці структури використовуються. Наприклад, студенти, які вивчають англійську мову, повинні не лише засвоїти граматику і словниковий запас, але й ознайомитися з культурними нюансами, традиціями та соціальними нормами англійських країн. Це дозволяє їм адекватно реагувати у різних комунікативних ситуаціях, що, в свою чергу, підвищує ефективність їхньої міжкультурної взаємодії [41, 15].

Крім того, принцип культурної релевантності сприяє розвитку критичного мислення у студентів. Вивчення іноземної мови в контексті культурних особливостей стимулює студентів аналізувати і порівнювати різні культурні практики, що сприяє формуванню їхнього особистісного світогляду. Студенти вчаться усвідомлювати власні цінності та погляди в контексті інших культур, що є важливим для розвитку толерантності та відкритості до різноманітності.

Також важливим є те, що принцип культурної релевантності підтримує інтерактивний підхід у навчанні. Використання автентичних матеріалів, таких як

фільми, музика, література та медіа-контент, дозволяє студентам зануритися у мовне середовище і зробити навчання більш актуальним та цікавим, що створює умови для активного обговорення культурних тем у класі, що стимулює розвиток навичок усного та письмового спілкування [43, 182].

Загалом, принцип культурної релевантності забезпечує інтеграцію мовних і культурних аспектів виховання, що дозволяє студентам не лише оволодіти мовними навичками, але й стати культурно чутливими особистостями, готовими до ефективної комунікації у глобалізованому світі.

Принцип інтеграції змісту фахових дисциплін та мови, відомий як CLIL (Content and Language Integrated Learning), є ефективним підходом до виховання іншомовної комунікативної культури студентів. Цей підхід передбачає одночасне вивчення предметного змісту іноземної мови, що створює умови для їхньої взаємодії у процесі виховання та навчання. Завдяки CLIL студенти отримують можливість використовувати іноземну мову як засіб навчання, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку мовних навичок у контексті реальних ситуацій [54, с. 8].

Основною метою CLIL є забезпечення комунікативної практики, яка базується на активному використанні мови у процесі вивчення різних предметів, таких як історія або математика. Це сприяє не лише оволодінню мовними структурами, але й формуванню предметних знань, що робить навчання більш змістовним і мотивуючим. Інтеграція змісту та мови дозволяє студентам бачити практичне застосування іноземної мови, що підвищує їхню зацікавленість у її вивченні [54, с. 8].

CLIL також сприяє розвитку критичного мислення та міжкультурної компетенції. Студенти, працюючи з автентичними матеріалами та досліджуючи теми, пов'язані з різними культурами, формують здатність аналізувати і порівнювати культурні контексти. Це дозволяє їм усвідомлювати культурні відмінності та розвивати толерантність до інших поглядів і способів життя [55, с. 110].

Важливою складовою CLIL є використання активних методів навчання, що заохочують співпрацю між студентами, роботу в групах та проведення дискусій. Такі методи стимулюють розвиток комунікативних навичок, оскільки студенти змушені використовувати іноземну мову для обміну ідеями, аргументації власних думок і досягнення спільних цілей.

Отже, принцип інтеграції змісту фахової дисципліни та іноземної мови є потужним інструментом для виховання іншомовної комунікативної культури студентів. Він не лише розвиває мовні навички, але й формує всебічно розвинену особистість, здатну ефективно комунікувати у багатокультурному середовищі [55, с. 110].

Принцип міждисциплінарності передбачає інтеграцію знань та методів з різних дисциплін, що дозволяє створити більш комплексне і цілісне навчальне середовище. Застосування міждисциплінарного підходу стимулює студентів до усвідомленого зв'язку між мовними та культурними аспектами, що є необхідним для ефективної міжкультурної комунікації [45, с. 32].

Міждисциплінарний підхід, крім іншого, сприяє розвитку критичного мислення, оскільки студенти вчаться критично аналізувати інформацію з різних джерел і формувати власні думки. Використання проектного навчання, що поєднує різні дисципліни, дозволяє їм практикувати мовні навички у реальних ситуаціях, а також розвивати навички співпраці та комунікації в команді.

Застосування принципу міждисциплінарності також забезпечує розвиток навичок вирішення проблем. Студенти навчаються підходити до вирішення складних завдань, об'єднуючи знання з різних сфер. Це сприяє формуванню гнучкості мислення та адаптивності, що є важливими якостями в умовах сучасного глобалізованого світу [65].

Таким чином, принцип міждисциплінарності є потужним інструментом для виховання іншомовної комунікативної культури студентів. Він сприяє інтеграції мовних і культурних знань, розвитку критичного мислення та підготовки студентів до ефективної комунікації у різноманітних культурних контекстах [65].

Принцип комунікативної спрямованості акцентує увагу на важливості активного використання мови як засобу спілкування. Застосування принципу передбачає, що освітній процес має бути орієнтований на реальні комунікативні ситуації, що дозволяє студентам розвивати навички, необхідні для ефективної міжкультурної взаємодії.

Основною метою принципу комунікативної спрямованості є формування здатності студентів використовувати іноземну мову для спілкування в різних соціокультурних контекстах. Це досягається через використання активних методів та технологій (дидактичні ігри, театралізація), котрі сприяють активному залученню студентів у процес спілкування. Завдяки цьому студенти отримують можливість практикувати іншомовні навички в умовах, наближених до реальних, що підвищує їхню впевненість у використанні мови [70].

Важливою складовою комунікативної спрямованості, як уже багаторазово зазначалось, є використання автентичних матеріалів, що дозволяє студентам зануритися у мовне середовище та усвідомити контекст, у якому вживаються мовні структури. Таке занурення не лише покращує їхнє розуміння мови, але й формує міжкультурну чутливість, що є важливим компонентом іншомовної комунікативної культури [79].

Принцип комунікативної спрямованості також сприяє розвитку критичного мислення. Студенти аналізують і оцінюють інформацію, що дозволяє їм формувати власні думки та погляди. Це важливо, оскільки сучасний світ вимагає від фахівців уміння адаптуватися до змінюваних умов і конструктивно вирішувати конфлікти.

Таким чином, принцип комунікативної спрямованості забезпечує інтеграцію іншомовних навичок і культурних знань, що сприяє розвитку всебічно розвинутої особистості, готової до активної участі в глобалізованому світі. Залучення студентів до активної комунікації формує в них навички, які є необхідними для успішної взаємодії в багатокультурному середовищі.

Принцип використання автентичних матеріалів забезпечує реальний контекст для навчання та практики іноземної мови. Автентичні матеріали, такі

як фільми, музика, література, новини та соціальні мережі, сприяють формуванню мовленнєвих навичок, оскільки вони відображають живу мову, що вживається носіями мови в реальних ситуаціях.

Використання автентичних матеріалів надає студентам можливість зануритися в культурний контекст, що супроводжує мовні структури. Це не лише допомагає студентам зрозуміти граматичні та лексичні особливості, але й формує міжкультурну чутливість, адже студенти знайомляться з традиціями, цінностями та соціальними нормами, притаманними країнам, де вживається іноземна мова. Це, у свою чергу, підвищує їхню здатність до ефективної міжкультурної комунікації [1, с. 74].

Крім того, автентичні матеріали стимулюють інтерес студентів до вивчення мови. Залучення сучасних медіа, таких як інстаблоги або відео на YouTube чи TikTok, робить навчальний процес більш актуальним і релевантним. Студенти мають можливість спілкуватися на теми, що їх цікавлять, обговорювати сучасні явища та проблеми, що підвищує мотивацію до вивчення мови. Принцип використання автентичних матеріалів також сприяє розвитку критичного мислення. Студенти аналізують і оцінюють інформацію з різних джерел, що формує їхні навички усвідомленого сприйняття контенту. Таким чином, принцип використання автентичних матеріалів є потужним інструментом у вихованні іншомовної комунікативної культури студентів. Він забезпечує інтеграцію мовних навичок з культурними знаннями, формує активну участь студентів у навчальному процесі та сприяє розвитку їхньої критичної свідомості. Залучення автентичних матеріалів до навчання готує студентів до успішної комунікації в глобалізованому світі, де міжкультурна взаємодія стає все більш значущою [80, 9].

Принцип розвитку критичного мислення та рефлексії сприяє набуттю студентами аналітичних і оцінювальних навичок, котрі є необхідними для успішної міжкультурної комунікації. Критичне мислення передбачає здатність оцінювати інформацію, формулювати аргументи та приймати обґрунтовані

рішення, що є важливою складовою активного виховання іншомовних комунікативної культури [81].

У процесі навчання студенти залучаються до аналізу різноманітних текстів, медіа-матеріалів і культурних продуктів, що дозволяє їм розвивати здатність ідентифікувати основні ідеї, аргументи та контексти. Це формує у них навички критичного сприйняття інформації, що є важливим для адекватного реагування у різних комунікативних ситуаціях. Зокрема, студенти вчаться розпізнавати упередження, стереотипи та культурні особливості, що можуть впливати на спілкування [81].

Рефлексія, як частина цього процесу, забезпечує студентам можливість оцінювати власні думки, переживання та комунікативні стратегії. Вона стимулює усвідомленість про те, як їхні культурні фони та особисті переживання впливають на спілкування з носіями мови. Завдяки рефлексії студенти можуть розвивати свою здатність до самокорекції, аналізувати успішні та неуспішні комунікативні моменти та формувати більш ефективні стратегії для подальшої взаємодії.

Крім того, принцип критичного мислення та рефлексії є невід'ємною складовою виховання іншомовної комунікативної культури студентів. Він формує навички, які допомагають їм не лише ефективно спілкуватися, але й аналізувати культурні контексти, розвивати усвідомленість про власні комунікативні стратегії та адаптуватися до змінюваних умов взаємодії [81]. Таким чином, цей принцип готує студентів до активної участі у глобалізованому світі, де критичне мислення та міжкультурна чутливість стають надзвичайно важливими.

Виховання іншомовної комунікативної культури студентів відбувалося з опорою на функції, що забезпечувалися у процесі функціонування освітнього простору університету, як: *комунікативна функція* (забезпечує здатність студентів ефективно взаємодіяти в різних мовних контекстах, що сприяє розвитку міжкультурної компетенції), *культуротворча функція* (полягає у формуванні цінностей і норм, що сприяють розумінню та прийняттю інших

культур, що є важливим аспектом глобалізації), *емоційна функція* виховання (допомагає студентам формувати позитивне ставлення до вивчення мов, що підвищує мотивацію до навчання), *мотиваційна функція* (активізує інтерес до іншомовної діяльності, спонукаючи до глибшого занурення в мову та культуру), *пізнавальна функція* (забезпечує студентам можливість отримувати нові знання, розширювати світогляд і критичне мислення через вивчення мов і культур), *адаптаційна функція* (яка сприяє готовності студентів адаптуватися до змінних соціальних і культурних умов, що є ключовим для їх професійного розвитку). Розглянемо більш детально кожен з них.

Комунікативна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів спрямована на розвиток здібностей студентів до ефективної міжособистісної взаємодії в багатомовному та мультикультурному середовищі. Основною метою цієї функції є формування навичок спілкування, які дозволяють студентам не лише відтворювати мовленнєві зразки, а й адекватно реагувати на різноманітні комунікативні ситуації [81].

У процесі виховання іншомовної комунікативної культури особливу увагу приділяють розвитку активних навичок говоріння, слухання, читання і письма. Це включає навчання студентів вмінню аргументувати власну думку, слухати та розуміти співрозмовника, адаптувати свій стиль спілкування до контексту. Комунікативна функція також передбачає оволодіння специфікою невербальної комунікації, що є важливим аспектом міжкультурної взаємодії [81]. Крім того, реалізація комунікативної функції вимагає інтеграції практичних занять, рольових ігор та проєктної діяльності, що створює умови для активної участі студентів у процесі навчання. Це сприяє формуванню впевненості у своїх силах, розвитку лідерських якостей, формуванню творчого мислення та креативності, що розглядаються необхідними елементами сучасної комунікативної компетенції.

Культуротворча функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів забезпечує формування не лише іншомовних, а й культурних компетентностей. Ця функція полягає в інтеграції знань про культуру країни

мови, що вивчається, з практичними навичками спілкування, що сприяє більш глибокому розумінню культурних цінностей, традицій і соціальних норм.

Виховання культуротворчої компетентності передбачає активне ознайомлення студентів з різноманітними аспектами культури, такими як література, мистецтво, історія, фольклор та побут. Це дозволяє студентам усвідомлювати культурні особливості, що впливають на мовлення і комунікацію, а також розвивати здатність до міжкультурного діалогу. Залучення студентів до аналізу культурних текстів і обговорення соціокультурних тем сприяє формуванню критичного мислення та розширює світогляд [82, 103].

Культуротворча функція реалізується через практичні форми навчання, такі як культурознавчі проекти, художні виставки, театралізовані постановки та міжкультурні обміни. Ці заходи стимулюють активну участь студентів, що допомагає їм не лише засвоїти іноземну мову, а й сформувати позитивне ставлення до іншомовної культури. Важливою є роль викладача, який має бути не лише носієм знань, але й посередником у формуванні міжкультурних зв'язків. Він повинен створювати умови для діалогу між культурами, що сприяє розвитку толерантності та поваги до різноманітності [82, 104].

Таким чином, культуротворча функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів є невід'ємною частиною їхньої підготовки в умовах глобалізації. Вона не тільки сприяє розвитку мовних навичок, а й формує культурну ідентичність, що є важливим фактором для успішної інтеграції в міжнародне середовище.

Емоційна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів є важливим аспектом освітнього процесу, який сприяє формуванню позитивного емоційного ставлення до вивчення іноземних мов і культур. Ця функція охоплює розвиток емоційної чутливості, що дозволяє студентам адекватно сприймати та реагувати на різноманітні комунікативні ситуації [83, с. 108]. Виховання емоційної складової комунікативної культури сприяє формуванню вміння студентів виявляти свої почуття, думки і емоції під час спілкування. Це допомагає створювати комфортне дидактичне середовище, де

студенти відчують себе впевнено, а також заохочує їх до активної участі в комунікації. Емоційна залученість є ключовою для розвитку мотивації, що істотно впливає на ефективність навчання.

Завдяки різноманітним формам освітньої діяльності, таким як рольові ігри, дискусії, творчі проєкти, студенти мають можливість не лише практикувати мову, а й переживати емоції, які супроводжують процес спілкування. Це дозволяє їм розвивати емпатію та культурну чутливість, важливі для міжкультурної комунікації [83, с. 111].

Емоційна функція виховання передбачає підтримку стосунків між студентами, що формує дух співпраці та взаєморозуміння. Позитивна емоційна атмосфера у групі стимулює відкритість, що веде до зниження страху перед помилками та збільшує бажання експериментувати з мовою. Емоційна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів не лише підвищує ефективність навчання, а й сприяє формуванню гармонійної особистості, здатної до міжкультурної взаємодії. Вона є важливим елементом в підготовці фахівців, які можуть успішно адаптуватися до багатокультурного середовища і вирішувати складні комунікативні завдання.

Мотиваційна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів є ключовим елементом, що визначає успішність процесу навчання і формування мовленнєвих навичок. Ця функція спрямована на стимулювання інтересу студентів до розвитку іншомовної комунікативної культури та відповідно підвищує їх активність та залученість в освітній процес [84].

Важливим аспектом мотиваційної функції є створення позитивного емоційного фону під час занять. Викладачі повинні забезпечити комфортне середовище, в якому студенти відчують підтримку і заохочення. Це може включати використання різноманітних методів і форм навчання, які відповідають інтересам і потребам студентів, таких як ігрові технології, проектна діяльність, інтерактивні вправи. Залучення студентів до активної участі в освітньому процесі сприяє формуванню внутрішньої мотивації. Коли студенти бачать реальні результати своїх зусиль, наприклад, здатність спілкуватися з

носіями мови або успішно виконувати завдання, їхній інтерес до вивчення мови зростає. Важливим є також усвідомлення значущості знання іншої мови для професійного розвитку, що підсилює мотиваційний аспект [84].

Таким чином, мотиваційна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів не лише підвищує їхню зацікавленість в оволодінні іноземною мовою, а й сприяє розвитку особистісних якостей, таких як самостійність, відповідальність і цілеспрямованість. Ця функція розглядається як необхідна передумова виховання іншомовної комунікативної культури фахівців для успішного функціонування в багатокультурному середовищі.

Пізнавальна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів є важливим аспектом освітнього процесу, що сприяє розвитку знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної комунікації в іншомовному середовищі. Ця функція охоплює не лише оволодіння мовними засобами, але й глибоке розуміння культурних, соціальних та історичних контекстів, у яких ці мови використовуються [85].

У межах пізнавальної функції важливою є інтеграція знань про мову з елементами міжкультурної компетенції. Студенти повинні вчитися не лише говорити іноземною мовою, але й аналізувати культурні особливості, що впливають на комунікацію. Це дозволяє їм усвідомлювати, як різні культурні традиції, цінності і норми впливають на взаємодію між людьми [85].

З метою реалізації пізнавальної функції, навчальні програми повинні включати різноманітні навчальні матеріали, такі як література, фільми, музика та художні твори, що дозволяє студентам розширити свій кругозір і підвищити інтерес до вивчення іноземної мови через дослідження культурних феноменів. Залучення до аналізу текстів різних жанрів і стилів сприяє розвитку критичного мислення і здатності до рефлексії.

Пізнавальна функція виховання іншомовної комунікативної культури включає використання сучасних технологій. Онлайн-ресурси, інтерактивні платформи і мобільні додатки відкривають нові можливості для самостійного навчання і дослідження. Студенти можуть отримувати доступ до автентичних

матеріалів, що допомагає їм покращувати мовленнєві навички в реальних контекстах.

Адаптаційна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів є важливим аспектом, що забезпечує їхню здатність ефективно інтегруватися в різноманітні соціокультурні середовища. Ця функція охоплює формування навичок, важливих для іншомовної комунікативної культури та взаємодії з іншими спільнотами, що є особливо актуальним в умовах глобалізації та міжнародної мобільності.

Основним завданням адаптаційної функції є розвиток гнучкості мислення та готовності до змін, що допомагає студентам адаптуватися до нових комунікативних ситуацій. Це передбачає оволодіння не лише мовленнєвими навичками, а й умінням інтерпретувати культурні контексти, у яких ці навички використовуються. Студенти повинні навчитися орієнтуватися в різноманітних соціальних кодах та культурних нормах, що допомагає уникнути непорозумінь і конфліктів під час спілкування [86, с. 77].

У рамках адаптаційної функції важливу роль відіграє навчання студентів практичним навичкам комунікації, зокрема активного слухання, емпатії та невербальної комунікації. Це дозволяє їм не лише виражати свої думки, але й ефективно сприймати інформацію від співрозмовників, що сприяє налагодженню довірливих відносин [86, с. 77].

Адаптаційна функція, крім іншого, включає організацію міжкультурних обмінів, стажувань за кордоном та участь у міжнародних проєктах. Ці активності дають студентам можливість практикувати іншомовні навички в реальних умовах, отримуючи безпосередній досвід міжкультурної взаємодії.

Отже, адаптаційна функція виховання іншомовної комунікативної культури студентів є критично важливою для підготовки фахівців, здатних ефективно функціонувати в мультикультурному середовищі. Вона формує компетентності, які дозволяють студентам не лише пристосовуватися до нових умов, але й активно брати участь у міжкультурному діалозі, сприяючи таким чином гармонійному розвитку суспільства.

Інші компоненти розробленої авторської моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету представлені в інших підрозділах, а саме це: характеристика компонентів, критеріїв, показників та рівнів виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету у підрозділі 3.1.; педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів та методика їх реалізації – у підрозділах 2.2., 2.3.

2.2. Обґрунтування педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету

Сучасний освітній простір університету потребує інноваційних підходів до виховання іншомовної комунікативної культури студентів, що є необхідною умовою їхньої успішної інтеграції у світове суспільство. Інтернаціоналізація освіти, підвищення мобільності студентів і викладачів, поширення програм міжнародного обміну та спільних науково-педагогічних проєктів зумовлюють необхідність розробки та впровадження ефективних педагогічних умов, які сприятимуть формуванню високого рівня іншомовної комунікативної компетентності у студентів.

Як уже було зазначено, іншомовна комунікативна культура передбачає не тільки знання мови, але й здатність використовувати її в різних комунікативних ситуаціях з урахуванням культурних, соціальних і професійних аспектів. Таке комплексне явище іншомовної комунікативної культури, серед іншого, включає іншомовну, соціолінгвістичну, дискурсивну та стратегічну компетентності, що вимагають системного підходу до їх формування в умовах університетської освіти.

Освітній простір закладу вищої освіти відіграє ключову роль у розвитку іншомовної комунікативної культури студентів, оскільки саме тут створюються умови для інтенсивного вивчення іноземних мов, занурення в іншомовне середовище, здійснення міжкультурної комунікації та реалізації наукових і

професійних проєктів. Таким чином, обґрунтування педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури стає актуальною науковою проблемою, яка потребує детального вивчення та методичного забезпечення.

Розуміння педагогічних умов включає аналіз навчально-методичних підходів, організаційних форм і технологій, що сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетенції. Важливо враховувати психолого-педагогічні особливості студентів, їхні мотиваційні установки, інтереси та потреби, а також специфіку освітнього середовища університету. Особлива увага приділяється інтеграції традиційних та інноваційних методів навчання, використанню ІКТ та сучасних цифрових технологій, створенню міждисциплінарних освітніх програм і проєктів, які стимулюють розвиток іншомовної комунікативної культури.

Системне дослідження поняття «умова» показало, що в довідковій літературі існують різні трактування цього терміну, що мають спільні визначення. На сучасному рівні обґрунтування понять та термінів – умови визначено як: «..категорію, котра описує відношення об'єкта до оточуючих процесів, без яких існування неможливе; необхідну обставину, що забезпечує можливість здійснення, формування або сприяє певним процесам» [44, с. 521]. Це поняття включає різноманітні фактори, що впливають на успішність педагогічного процесу, такі як навчально-методичне забезпечення, організаційні форми навчання, мотивація студентів, кваліфікація викладачів, використання сучасних технологій, а також міждисциплінарний підхід до навчання [44, с. 521].

У контексті виховання іншомовної комунікативної культури, педагогічні умови включають створення освітнього простору, котре сприяє активному використанню іноземної мови, розвитку комунікативних навичок у різних контекстах, включаючи академічні, професійні та соціальні ситуації. Важливо також забезпечити можливості для студентів взаємодіяти з носіями мови, брати участь у міжнародних програмах обміну, конференціях та інших заходах, що сприяють зануренню в іншомовне середовище.

Як філософська категорія, термін «умова» відображає взаємозв'язок об'єкта з явищами, які його оточують. Об'єкт у цьому контексті розглядається як обумовлене поняття, залежне від зовнішніх впливів. Умови, у свою чергу, представляють різноматні об'єкти оточуючої реальності, що знаходяться поза межами об'єкта, але мають на нього вплив. Вони визначають контекст та обставини, за яких існує та функціонує об'єкт [46].

Академічний тлумачний словник української мови визначає «умови» як систему обставин та характеристик оточуючої дійсності, що забезпечують здійснення певної діяльності. Обставини включають правила та вимоги, виконання яких забезпечує можливість реалізації діяльності. Крім того, умови також охоплюють сукупність даних і положень, що лежать в основі певної діяльності, формуючи таким чином підґрунтя для її здійснення [46].

Таким чином, термін «умова» має важливе значення у філософському контексті, підкреслюючи взаємозалежність об'єкта та його оточення, а також у мовознавчому контексті, визначаючи конкретні обставини та правила, що забезпечують виконання діяльності. У «Великому тлумачному словнику української мови» запропоноване таке визначення: умовами є норми, що запроваджені у певній галузі життєдіяльності та сприяють ефективному вирішенню проблеми [7, с. 694].

А. Панібратська зазначає, що умова є складовою частиною системи явищ, предметів з визначенням їх взаємовідносин, що обумовлює функціонування відповідного об'єкта. Цей комплекс загалом називають достатніми умовами явища, оскільки вони забезпечують його повне та належне виникнення. Якщо з усіх можливих умов виділити ті, що є загальними, можна отримати необхідні умови – тобто такі, за яких існування певного явища є можливим, але не обов'язково гарантованим [39].

Обґрунтування терміну «умови» обумовлено необхідністю його наукового вивчення та осмислення. Воно враховує особливості навчального та виховного процесів відповідно до потреб освітнього простору. У педагогіці умови розглядаються як чинники, що впливають на ефективність навчання та

виховання, створюючи відповідний контекст для реалізації освітніх цілей. Це можуть бути як фізичні (матеріально-технічна база, навчальні приміщення), так і соціально-психологічні (психологічний клімат у колективі, взаємодія між учасниками освітнього процесу) аспекти [39].

Поняття «умова» широко використовується у педагогіці, зокрема у процесі системного дослідження освітніх явищ та процесів при визначенні окремих компонентів. Наприклад, у процесі планування заняття враховуються умови, які впливають на засвоєння матеріалу студентами: методи та форми навчання, рівень підготовленості студентів, наявність необхідних ресурсів, тощо. Умови також розглядаються під час оцінювання якості результатів навчання та розробки педагогічних стратегій, спрямованих на досягнення кращих результатів у освітньому процесі [39].

Психологічна сутність поняття «умови» означає систему предметів, явищ та процесів оточуючого середовища, що ймовірно мають вплив на динаміку розвитку досліджуваного феномену. Такі умови включають фізичні, соціальні, культурні та психологічні фактори, що оточують індивіда та впливають на його психічні процеси. Важливою особливістю є те, що вплив цих умов опосередковується активністю як окремої особистості, так і колективної активності групи людей [47].

З психологічної точки зору, умови можуть включати різноманітні аспекти, такі як:

- зовнішні умови (матеріальні та соціальні умови, що впливають на психічний розвиток особистості, наприклад: сімейні відносини, освітнє середовище, культурний контекст, соціально-економічний статус тощо);
- внутрішні умови (особистісні якості, мотивація, рівень інтелекту (зокрема емоційного), емоційний стан, індивідуальний досвід та інші внутрішні фактори, які визначають сприйняття та реагування на зовнішні умови);
- активність індивіда (дії та поведінка, що проявляються в процесі взаємодії із середовищем, які можуть бути як свідомими, так і несвідомими) [47; 24].

У контексті освітнього простору університету, умови можуть трактуватися як обставини, що стимулюють формування у студентів впевненості у своїх силах, забезпечують їм чітке розуміння вимог та очікувань, а також сприяють постановці перспективних цілей перед колективом студентів та педагогів. Наприклад, створення сприятливого психологічного клімату в аудиторії, використання ефективних методів навчання, забезпечення зворотного зв'язку та підтримки з боку викладачів можуть бути важливими умовами для розвитку позитивного ставлення до навчання та підвищення мотивації студентів [39].

У педагогічному процесі «умову» розглядають як систему різноманітних чинників (соціальних, виховних, дидактичних, розвивальних), котрі мають вплив на загальноосвітній розвиток особистості, особливості виховання, а також на виховання іншомовної комунікативної культури особистості. Таким чином, умови інтегруються з педагогічним процесом і формують категорію педагогічних умов, котрі визначається як обставини, що сприяють ефективному та продуктивному формуванню досліджуваного феномену в освітньому просторі університету [47, с. 243].

У контексті нашого дослідження педагогічні умови є предметом наукового інтересу. У дисертаційних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців педагогічні умови розглядаються як важливі складники педагогічного процесу. Вони включають сукупність факторів і обставин, що впливають на організацію та функціонування навчально-виховного середовища, в якому відбувається взаємодія між викладачем та студентом і реалізуються заплановані освітні завдання.

Педагогічні умови визначають контекст і обставини, за яких здійснюється ефективне навчання та виховання. Це можуть бути матеріально-технічні ресурси, методичні підходи, педагогічні технології, соціально-психологічний клімат у студентському колективі, рівень мотивації студентів та викладачів, а також інші чинники, що ефективно впливають на виховання іншомовної комунікативної культури студентів [17].

Дослідження педагогічних умов включає аналіз і вивчення різних аспектів педагогічного процесу, які сприяють або перешкоджають досягненню освітніх цілей. Вивчення цих умов дозволяє визначити ефективні стратегії та методи організації навчально-виховного середовища, що сприятимуть оптимальному розвитку студентів, підвищенню якості освіти та професійної підготовки фахівців [49].

П. Лузан розглядає педагогічні умови як необхідні контекстуальні умови, що включають у себе різноманітні ситуації, чинники, стратегії, результати та інші аспекти [24]. Т. Сулима підкреслює, що педагогічна умова є професійною діяльністю, що має суспільну важливість, постійно здійснюваною на основі накопичених знань, умінь, навичок та особистих якостей. [49].

В. Манько визначає педагогічні умови як інтегровану систему визначених у дослідженні параметрів та характеристик, що забезпечують ефективне функціонування, високий рівень результативності виховання та враховує критерії оптимальності [28].

А. Алексюк та А. Аюрзанайн трактують педагогічні умови як сукупність чинників, що забезпечують досягнення визначених завдань. Вони поділяють педагогічні умови на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх чинників належать: позитивні відносини у студентській групі, додержання критеріїв оцінювання результатів виховання, умови проведення виховних заходів, включаючи регіональні та кліматичні фактори. Внутрішні чинники, на думку авторів, включають здібності, інтереси, потреби студентів, їхні риси характеру, досвід іншомовної комунікації та творчої діяльності [37].

Педагогічні умови визначаються О. Бражничем як спеціально організовані ситуації та обставини, що спрямовані на розвиток освітнього середовища університету. Вони розглядаються як система засобів педагогічного характеру, що забезпечують ефективне функціонування освітнього простору університету [6]. Ці умови включають теоретично обґрунтовані пропозиції, введення котрих в освітній простір закладу вищої освіти забезпечують досягнення визначених цілей та завдань.

О. Пехота дає наступне формулювання : педагогічні умови відносяться до категорії, котра розуміється як сукупність нових технологій, виховних форм й методів, методичної забезпеченості, що спеціально створені задля вирішення проблеми та досягнення виховної мети [40].

Для забезпечення ефективності педагогічних умов, у процесі їх реалізації необхідно дотримуватися певних вимог, зокрема:

- системний підхід до впровадження педагогічних умов;
- наявність методичного забезпечення по кожному структурному елементу введених умов;
- акцентування уваги на включення фахових особливостей у змістовий компонент педагогічних умов [4].

Г. Голубова зазначає з цього приводу, що педагогічні умови являють собою новітні підходи до функціонування освітнього простору закладу вищої освіти, котрі впроваджуються задля посилення виховних впливів на особистісно-професійне становлення майбутніх фахівців. Педагогічні умови, що спрямовані на виховання студентської молоді, передбачають вплив на загальноосвітній розвиток, формування міжкультурної компетентності, іншомовної комунікативної культури [10]. А також, спираючись на визначення Т. Гуцан, можна узагальнити вищевикладене та зазначити, що педагогічні умови включають змістову та технологічну компоненти, інноваційне методичне забезпечення, мотиваційну та організаційну складові виховного процесу, що спираються на новітні педагогічні моделі функціонування освітнього простору університету [12]. Крім того, ці умови забезпечують культуру міжособистісних взаємин учасників навчально-виховного процесу.

Проаналізувавши основні положення А. Литвина [23] щодо нашого дослідження, слід зазначити, що:

- педагогічні умови є невід'ємною частиною педагогічного процесу, їх ефективність залежить від активності суб'єктів;

- педагогічні умови є перспективними ідеями та положеннями, що відображають нові можливості освітнього простору закладу вищої освіти та позитивно впливають на функціонування загальної освітньої системи;

- педагогічні умови включають різноманітні структурні елементи, кожен з котрих має свій вплив на розвиток професійно-особистісної сфери студентської молоді [23].

Глибоке обґрунтування визначених педагогічних умов позитивно впливає на процес організації та впровадження, функціонування освітнього простору закладу освіти як педагогічної системи, підвищує результативність використаних новітніх положень [23].

У своєму дослідженні А. Тіщенко виділяє наступні педагогічні умови для виховання іншомовної комунікативної культури:

- впровадження особистісно-зорієнтованого виховання, що передбачає пізнання індивідом самого себе, самовизначення та самореалізацію особистості з орієнтацією на загальнокультурні, національні та культурно-специфічні цінності; викладач при цьому не лише створює проєкцію іншомовної взаємодії у міжособистісних стосунках зі здобувачами освіти, але й опосередковує всю складність і суперечливість взаємодії між культурами;

- використання іноземної мови як інструменту міжкультурної комунікації: ця умова є провідною для виховання іншомовної комунікативної культури, оскільки іноземна мова служить основним засобом міжкультурного спілкування;

- створення інноваційно-технічного простору з використанням Smart-технологій для виховання іншомовної комунікативної культури, адже сучасна освіта повинна забезпечувати доступ до міжнародних інформаційних систем для організації освітнього процесу, що сприяє розширенню світогляду та розвитку країнознавчих і культурознавчих знань; важливим завданням є набуття навичок роботи з інформацією та вміння застосовувати сучасні інноваційні технології у професійній діяльності та для іншомовної комунікації [52, с. 101].

У процесі наукового дослідження І. Татаріної було виявлено, що на конструктивно-творчому етапі використовувалися педагогічні умови, спрямовані на впровадження методологічно обґрунтованої технології формування іншомовної комунікативної компетентності. Ця технологія сприяла поетапному розвитку необхідних навичок учасників дослідження. Крім того, застосування комплексу риторичних вправ і завдань націлене на активне розвиток іншомовної комунікативної культури. На репродуктивно-діяльнісному етапі також було акцентовано увагу на формуванні іншомовної комунікативної компетентності через впровадження схожих педагогічних умов, спрямованих на підтримку та розвиток вже сформованих навичок і вмінь учасників дослідження [51].

Е. Яценко, базуючись на аналізі наукової літератури і ураховуючи сутність комунікативної культури та її рівень розвитку у студентів, визначає наступні умови для формування комунікативної культури через навчально-виховний процес:

- застосування технології проектування, як основи педагогічної діяльності;
- забезпечення інтерактивної взаємодії між викладачем і студентами під час навчально-виховного процесу;
- інтеграція професійної підготовки з розвитком комунікативної культури;
- організацію виховного процесу з урахуванням особистісно орієнтованого підходу [58].

І. Кухтою розроблено та обґрунтовано модель формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) студентської молоді, яка включає обґрунтування та впровадження таких педагогічних умов:

- створення комунікативного середовища, що включає аудиторні та поза аудиторні форми роботи;
- сприяння розвитку позитивних мотивів донабуття ІКК;
- включення професійно спрямованого змісту у навчальну програму вивчення іноземної мови;
- застосування інформаційно-комунікаційних засобів і технологій.

Додержання цих педагогічних умов, на думку дослідниці, підвищує ефективність підготовки до професійної діяльності, сприяє вихованню іншомовної комунікативної культури студентів [20].

У межах даного дисертаційного дослідження педагогічні умови розглядаються як система взаємопов'язаних чинників, що впливають на ефективність формування іншомовної комунікативної культури студентів у контексті університетської освіти. Вони забезпечують інтегральність і результативність навчально-виховного процесу, сприяючи розвитку особистісних і професійних якостей, відповідно до вимог суспільства та міжнародного ринку праці. Для висвітлення інтегративного характеру та відображення функціональної ролі й наукової сутності педагогічних умов, їх формулювання доцільно здійснювати, виходячи з компонентної структури іншомовної комунікативної культури та основних програмних цілей професійної підготовки студентів в університетському освітньому середовищі.

До педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів у контексті університетської освіти відносимо наступні *авторські педагогічні умови*:

- 1) інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів;
- 2) технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів;
- 3) формування транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту.

Реалізація першої педагогічної умови – *«Інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів»* у нашому дослідженні передбачала всебічний підхід до інтеграції міжнародних аспектів у навчально-виховний процес, що включає наступні складові:

- впровадження міжнародних освітніх програм і курсів (розробка та реалізація навчальних курсів і програм, орієнтованих на розвиток іншомовної комунікативної культури, що передбачає взаємодію студентів з міжнародними експертами та участь у глобальних навчальних проєктах);
- забезпечення академічної мобільності студентів і викладачів (реалізація програм обміну, стажувань за кордоном та участі у міжнародних наукових і освітніх проєктах для сприяння академічній мобільності);
- розвиток міжкультурної компетентності студентів (організація заходів для розвитку міжкультурної компетентності, включаючи інтеграцію міжнародних тем у навчальний процес, проведення культурних обмінів, міжнародних конференцій та семінарів);
- стимулювання участі студентів у міжнародних наукових та академічних ініціативах (підтримка та заохочення студентів до участі у міжнародних наукових дослідженнях, стажуваннях за кордоном, програмах обміну та інших академічних заходах для розвитку іншомовної комунікативної культури);
- забезпечення доступу до міжнародних ресурсів і матеріалів (створення умов для доступу студентів до іноземних наукових ресурсів, баз даних, електронних бібліотек та навчальних матеріалів, що сприяють вивченню іноземних мов і культур).

Загалом інтернаціоналізація вищої освіти є комплексною стратегією, спрямованою на розвиток іншомовної комунікативної культури студентів. Сучасні процеси глобалізації значною мірою зумовлені ринковими відносинами, зниженням бізнес-бар'єрів у осанні десятиліття, а також прискоренням регіональних та багатонаціональних відносин та угод про вільну торгівлю. Ці процеси призводять до збільшення кількості вибору для споживачів завдяки прискоренню торгових операцій. У контексті безперервного обміну товарами та послугами, необхідно забезпечити міжнародні людські ресурси необхідними навичками для розвитку функціонуючої економіки, де всі громадяни можуть робити внесок не лише у добробут свого найближчого оточення, але й у

глобальний добробут. Найпростішим та найефективнішим способом досягнення цього є інтернаціоналізація освіти, що надає людям можливості здобувати необхідні навички через міжнародний освітній процес [74; 66].

Г. де Віт, досліджуючи історичні корені глобалізації у вищій освіті, зазначає, що сучасна модель західної освіти значною мірою базується на оригінальних європейських зразках. Нині ця освітня модель є домінуючою у процесі інтернаціоналізації. Внаслідок впливу глобалізації на інтернаціоналізацію освіти, заклади вищої освіти спостерігають зростання попиту на програми студентського обміну за останні кілька років. Зокрема, понад 60 відсотків студентів факультетів менеджменту та підприємництва беруть участь у процесах інтернаціоналізації [66].

Інтернаціоналізація у закладах вищої освіти може принести ряд переваг з різних точок зору (інституційної та стратегічної) і на різних рівнях (викладацький склад, студенти, співпраця в дослідженнях та академічні програми). У поєднанні всіх складових можна отримати наступні потенційні переваги, пов'язані з інтернаціоналізацією програм та ініціатив ЗВО:

- підвищення обізнаності студентів: інтернаціоналізація сприяє підвищенню обізнаності студентів про глобальні проблеми, включаючи культурне розмаїття, роблячи їх відкритими та глобально орієнтованими громадянами [74];

- адаптація освітньої та викладацької діяльності: освітня та викладацька діяльність, включаючи основні та додаткові заходи, адаптуються до міжнародних стандартів; міжнародні партнери можуть спільно розробляти навчальні програми, забезпечуючи таким чином міжнародний контент для національних студентів і навпаки [66];

- покращення якості викладання та навчання: обмін знаннями, досвідом і найкращими практиками покращує якість викладання та навчання як для закладу, так і для студентів [66];

- зміцнення дослідницьких спроможностей: інтернаціоналізація посилює інституційні дослідження та спроможність продукувати знання через

міжуніверситетські альянси та співпрацю, доповнюючи ресурси, навички та знання [67];

- підвищення міжнародного профілю та репутації: інтернаціоналізація вважається ефективною стратегією для посилення міжнародної присутності, бренду, профілю, репутації та рейтингу університету [67];

- оцінка та поліпшення практик: академічні заклади розвивають систему інтернаціоналізації для оцінки та вимірювання своїх позицій у контексті міжнародних стандартів, що дозволяє покращувати практики та продуктивність у порівнянні з конкурентами та колегами [63];

- сприяння міжнародній співпраці та мережевим зв'язкам: інтернаціоналізація сприяє забезпеченню міжнародної співпраці та налагодженню мережових зв'язків, створюючи синергію і капіталізуючи колективні зусилля та інвестиції [66];

- збільшення та диверсифікація доходів: інтернаціоналізація також розглядається як джерело збільшення та диверсифікації доходів через залучення більшої кількості іноземних студентів, які оплачують навчання за повну вартість [67].

Можна зробити висновок, що інтернаціоналізація вищої освіти стала нагальною потребою для ЗВО у всьому світі. Наслідки швидкої глобалізації відчуються у соціальних, економічних, ділових і політичних аспектах. Глобалізація впливає на ЗВО з такою ж інтенсивністю, що й на інші сфери. Тому інтернаціоналізація є ключовою стратегією розвитку освітнього простору університету, що дозволяє закладу вищої освіти успішно протистояти викликам глобалізації з кількох причин, а саме:

- конкурентні переваги: інтернаціоналізація надає закладам вищої освіти конкурентні переваги, оновлюючи їхні академічні програми та послуги відповідно до потреб теперішніх і майбутніх студентів [67];

- міжнародні програми обміну студентами: такі програми дозволяють студентам виїжджати за кордон і навчатися в інших країнах, що сприяє

практичному навчанню та набуттю реального досвіду, а також допомагають студентам оволодіти мовою приймаючої країни, розвинути навички міжкультурного менеджменту та поширити універсальні знання [74];

- міжнародні визнання, акредитації та рейтинги: зростаючі програми інтернаціоналізації у ЗВО стимулюються також міжнародними визнаннями, акредитаціями та , що пов'язано зі збільшенням конкуренції за залучення студентів і викладачів у галузі освіти [67].

Зазначені причини доповнюються зростаючим попитом на міжнародні дослідницькі ресурси, засоби та підтримку з боку урядів, що забезпечує комплексний підхід до інтернаціоналізації та сприяє розвитку ЗВО в умовах глобалізації.

У глобалізованому світі з вільними ринками, вища освіта, як і більшість продуктів та послуг, доступна для інтеграції. Університети потребують розширення не лише географічного, але й інституційного у контексті пропонованих програм, аби відповідати темпам розвитку інших закладів освіти і забезпечувати власне зростання та процвітання. Більшість закладів вищої освіти мають різні рівні мереж та альянсів, здебільшого через міжнародні офіси, що відповідають за взаємодію з іншими міжнародними вищими навчальними закладами. Академічні досягнення та інша діяльність студентів, які навчаються за кордоном, є важливими для розвитку «hard skills» (фінанси, бухгалтерський облік, економіка, міжнародний бізнес, регіональні дослідження тощо) та «soft skills» (таких як мовна та міжкультурна комунікативна компетентності) [74].

Крім того, реакції університетів на глобалізацію варіюються залежно від індивідуальних підходів адміністрації закладів. Тому не існує єдиного універсального способу інтеграції. Вона може включати різноманітні вимірювані етапи. Загалом інтернаціоналізація в університетському циклі охоплює фази усвідомлення, зобов'язань, планування, впровадження, перегляду та зміцнення, наголошуючи на необхідності підтримки культури вищого навчального закладу протягом усього циклу [2].

Хоча студентські обміни сприяють досягненню цілей інтернаціоналізації закладів освіти, є й інші академічні обміни, такі як короткочасні візити до інших установ або участь у дослідницьких мережах, що також можуть бути корисними для закладів вищої освіти.

У науковій літературі, що стосується інтернаціоналізації університетів, В. Річард (W. Richard) виділяє наступні стратегії інтернаціоналізації:

- режими імпорту та експорту: університети, що використовують імпорт, інтегрують міжнародні елементи у свої кампуси; ті з них, котрі застосовують експорт, відправляють своїх студентів за кордон через різні механізми, такі як угоди про обмін студентами, реалізацію навчальних програм за кордоном, візити до іноземних університетів для викладання та проведення досліджень – така стратегія називається внутрішньою та зовнішньою інтернаціоналізацією;

- спільні академічні підприємства: університети, котрі запроваджують додаткові академічні програми та послуги, застосовують підхід інтернаціоналізації у вигляді відомому як міжнародне спільне підприємство, що включає різні форми співпраці, такі як програми обміну студентами (внутрішні та зовнішні) за угодами про подвійні дипломи, сертифікації, спеціалізації та стажування, які надаються студентам обох навчальних закладів;

- академічні партнерства, альянси та консорціуми: дана стратегія передбачає об'єднання двох або більше академічних установ для створення міжнародних партнерств та співпраці через різні ініціативи, включаючи обмін студентами та викладачами, спільні програми, а також дослідницькі проєкти;

- кампуси за кордоном: ЗВО можуть розширювати свою діяльність за кордоном через фізичну присутність, аналогічно до прямих іноземних інвестицій компаній, тобто вони створюють закордонні кампуси, пропонуючи різноманітні академічні програми та послуги для місцевих та іноземних студентів [63].

Інтенсивне вивчення іноземної мови є не менш важливим елементом інтернаціоналізації вищої освіти і виконує роль ключової педагогічної умови у вихованні іншомовної комунікативної культури студентів, що передбачає

створення освітнього середовища, яке сприяє не лише опануванню мови, але й розвитку культурної компетентності, критичного мислення та здатності до міжкультурної комунікації. Основні аспекти цього процесу включають:

- інтеграцію мовного навчання в освітній процес;
- спеціалізовані мовні програми;
- іммерсійні середовища та культурне занурення;
- інтерактивні та технологічні методи навчання;
- підтримку та мотивацію студентів [9].

Розглянемо зазначені аспекти більш детально.

Інтеграція іншомовного дидактичного спілкування в освітній процес передбачає включення мовних курсів у навчальні плани різних спеціальностей, що дозволяє студентам розвивати мовні навички в контексті їхньої професійної підготовки. Використання міждисциплінарних методів дозволяє інтегрувати мовне навчання з іншими академічними предметами, сприяючи розвитку комплексного підходу до вивчення мови.

Спеціалізовані іншомовні програми включають академічні та професійні мовні курси, які пропонують інтенсивне вивчення мови для академічних та професійних потреб, допомагаючи студентам опанувати специфічну лексику та комунікативні навички, необхідні у їхній галузі. Інтенсивні мовні програми з відповідною високою інтенсивністю навчання дозволяють студентам швидко покращити свої мовні навички через регулярні та тривалі заняття [9].

Іммерсійні середовища та культурне занурення включають програми обміну та навчання за кордоном, що забезпечують студентам повне занурення в мовне та культурне середовище, сприяючи розвитку навичок спілкування з носіями мови. Культурні та мовні табори організуються для занурення студентів в мовне середовище через участь у культурних заходах, екскурсіях та інтерактивних заняттях.

Інтерактивні та технологічні методи навчання включають створення мовних клубів та груп, де студенти можуть практикувати мову у неформальній обстановці через розмови, ігри та культурні заходи. Використання сучасних

технологій для самостійного вивчення мови передбачає інтерактивні вправи, відео, аудіо та віртуальні розмовні клуби [1].

Підтримка та мотивація студентів здійснюється через консультації та наставництво, які допомагають студентам розвивати їхні мовні навички та мотивацію до навчання. Організація культурних заходів та фестивалів сприяє зануренню студентів у іншомовне середовище та мотивації до вивчення мови через активну участь у культурних подіях.

Інтенсивне вивчення іноземної мови в рамках освітнього простору університету через інтернаціоналізацію вищої освіти сприяє формуванню іншомовної комунікативної культури студентів. Це досягається через створення умов, у яких студенти мають можливість не лише опанувати мову, але й розвивати навички міжкультурної комунікації, критичного мислення та адаптивності до глобалізованого світу [20].

Окрім інтенсивного вивчення іноземної мови, практика мовлення є не менш важливою умовою виховання іншомовної комунікативної культури студентів у процесі інтернаціоналізації вищої освіти. Ця умова забезпечує активне використання цільової мови в різноманітних контекстах, що передбачає розвиток мовних навичок, посилює виховання міжкультурної компетентності, необхідної для успішної інтеграції в глобалізоване суспільство. Основні аспекти практики мовлення в освітньому просторі університету включають усне спілкування, письмові завдання та взаємодію з носіями мови.

Усне спілкування передбачає організацію розмовних клубів, де студенти можуть регулярно збиратися для обговорення різних тем, участі у дебатах та культурних заходах, що сприяє розвитку навичок спонтанного мовлення та впевненості у спілкуванні. Інтерактивні семінари та практичні заняття, що передбачають активну участь студентів у дискусіях, презентаціях та групових проєктах, дозволяють застосовувати мовні навички в академічному контексті. Використання рольових ігор та симуляцій реальних життєвих ситуацій допомагає студентам практикувати іноземну мову в умовах, наближених до

реального життя, що сприяє розвитку навичок адаптивного та контекстуального спілкування [51].

Письмові завдання включають написання есе та дослідницьких робіт на різні теми, що розвиває навички академічного письма, критичного мислення та здатності формулювати аргументовані висновки. Ведення щоденників або блогів на цільовій мові сприяє регулярній практиці письма, допомагає розширити словниковий запас та вдосконалити навички вираження думок письмово. Використання письмових вправ та онлайн-платформ для самостійного вивчення мови, включаючи граматичні завдання та участь в онлайн-дискусіях, дозволяє студентам постійно вдосконалювати свої навички письма [51].

Взаємодія з носіями мови передбачає участь у програмах обміну, що дозволяють студентам навчатися за кордоном та безпосередньо взаємодіяти з носіями мови, що сприяє поглибленню мовних навичок та культурного розуміння. Співпраця з носіями мови в рамках тандемних програм, де студенти обмінюються мовними знаннями, допомагає покращити навички усного та письмового спілкування через регулярну практику. Використання сучасних технологій для встановлення контактів з носіями мови через відеоконференції, чат-руми та соціальні мережі дозволяє студентам практикувати мову в реальному часі та в різних контекстах [52].

Практика мовлення в контексті інтернаціоналізації вищої освіти сприяє формуванню іншомовної комунікативної культури студентів через активне залучення їх до різноманітних форм мовної діяльності. Цей підхід забезпечує не лише оволодіння мовою на високому рівні, але й розвиток критичного мислення, міжкультурної компетентності та здатності до ефективної комунікації в глобальному суспільстві. Важливою складовою є створення умов, у яких студенти можуть використовувати мову на практиці, включаючи усне спілкування, письмові завдання та взаємодію з носіями мови, що в кінцевому підсумку сприяє їхньому всебічному розвитку та підготовці до професійної діяльності у міжнародному контексті [52].

Отже, інтернаціоналізація вищої освіти є комплексною стратегією, яка спрямована на розвиток іншомовної комунікативної культури студентів та підвищення якості освітнього процесу. Вона включає впровадження міжнародних освітніх програм, забезпечення академічної мобільності, розвиток міжкультурної компетентності, стимулювання участі студентів у міжнародних наукових та академічних ініціативах, а також забезпечення доступу до міжнародних ресурсів. Інтернаціоналізація сприяє підвищенню обізнаності студентів про глобальні проблеми, адаптації навчання до міжнародних стандартів, покращенню якості викладання та навчання, зміцненню дослідницьких спроможностей, підвищенню міжнародного профілю та репутації закладів освіти, а також збільшенню і диверсифікації доходів. Важливими аспектами є також інтенсивне вивчення іноземних мов та практика мовлення, які сприяють формуванню навичок міжкультурної комунікації та адаптивності студентів до глобалізованого світу. Таким чином, інтернаціоналізація освіти є ключовою умовою для підготовки студентів до успішної інтеграції у глобальне суспільство та економіку.

Друга педагогічна умова – *«Технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів»*, має на меті оптимізацію освітнього простору через інтеграцію сучасних ІКТ, що сприяє підвищенню ефективності засвоєння іншомовних компетентностей, розвитку інтерактивних та адаптивних методик навчання, а також створенню середовища, яке стимулює студентів до активної участі у міжкультурній комунікації. Це, у свою чергу, сприяє формуванню у студентів здатності до ефективної міжкультурної взаємодії, розширенню їхніх мовних навичок і комунікативної компетентності, що є необхідними для їхнього майбутнього професійного розвитку в глобалізованому суспільстві.

Технологізація освітнього та виховного процесів включає використання різноманітних цифрових інструментів, таких як віртуальні платформи для вивчення іноземних мов, онлайн-курси, мобільні додатки для тренування мовних навичок, а також використання мультимедійних ресурсів, які дозволяють

студентам зануритися у мовне середовище. Це дозволяє створити більш динамічний та гнучкий навчальний процес, що відповідає сучасним освітнім потребам [1].

Цифровізація також сприяє розвитку самостійності у навчанні, коли студенти можуть вільно обирати темп і час для вивчення матеріалу, що особливо важливо в умовах дистанційного навчання. Використання онлайн-тестів і автоматизованих систем оцінювання дозволяє постійно мати зворотний зв'язок для внесення коректив в освітній процес у реальному часі [71]. Крім того, сучасні технології дозволяють створювати інтерактивні навчальні середовища, де студенти можуть спілкуватися з носіями мови, брати участь у віртуальних мовних клубах, проводити спільні проекти з іноземними студентами, що сприяє не лише мовному, але й культурному збагаченню. Це допомагає студентам краще розуміти особливості різних культур, що є важливим аспектом міжкультурної комунікації [71].

На сучасному етапі технологізація та цифровізація вищої освіти відіграють важливу роль як педагогічна умова виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету. Використання сучасних технологій та цифрових інструментів сприяє створенню інтерактивного та адаптивного навчального середовища, яке відповідає потребам студентів та дозволяє ефективно розвивати мовні навички та міжкультурну компетентність [1].

Використання технологій передбачає застосування сучасних технологічних засобів, таких як мультимедійні ресурси, онлайн-курси та мобільні додатки, що дозволяють студентам активно вдосконалювати іншомовні навички і поглиблювати розуміння іншомовної культури. Мультимедійні засоби, такі як навчальні відео, подкасти та інтерактивні лекції, дозволяють студентам розвивати навички аудіювання та розуміння мови у різних контекстах. Онлайн-курси та модулі надають доступ до якісних навчальних матеріалів, відео, аудіо та інтерактивних вправ, що забезпечує персоналізоване навчання та зворотний зв'язок для ефективного розвитку мовних навичок. Мобільні додатки для

вивчення мови пропонують різноманітні вправи, ігри та інтерактивні завдання, що дозволяє студентам практикувати мову будь-де та будь-коли, сприяючи постійному зануренню у мовне середовище [16].

Онлайн-платформи для вивчення мови включають інтерактивні курси та модулі, що забезпечують студентам доступ до якісних навчальних матеріалів та адаптивних систем навчання, які підлаштовують контент під індивідуальні потреби студентів. Віртуальні класи, що використовують відеоконференції та інші онлайн-інструменти, дозволяють студентам взаємодіяти з викладачами та однокурсниками в реальному часі. Змішані навчальні підходи, що поєднують традиційні методи навчання з онлайн-ресурсами, створюють гнучке навчальне середовище, яке сприяє інтерактивному та динамічному вивченню мови.

Здійснений аналіз педагогічної й методичної літератури дозволив зробити висновок, що використання онлайн-платформ для виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету є все більш популярним і ефективним підходом, що має низку ключових аспектів і переваг, які підвищують якість навчального процесу.

Узагальнимо основні шляхи використання онлайн-платформ:

- доступ до автентичних матеріалів (онлайн-платформи забезпечують студентам доступ до автентичних навчальних матеріалів, таких як статті, відео, подкасти, блоги та інші ресурси мовою, яку вони вивчають. це сприяє глибшому розумінню культури та контексту мови) [3];

- інтерактивні завдання (багато онлайн-платформ пропонують інтерактивні завдання, такі як квізи, тести, інтерактивні вправи та ігри, що допомагає студентам практикувати мову в цікавій і залучаючій формі, а також сприяє кращому засвоєнню матеріалу) [50];

- комунікація з носіями мови (через платформи типу Tandem або Hellotalk студенти можуть спілкуватися з носіями мови, що є важливим для розвитку комунікативних навичок, а така взаємодія надає можливість практикувати розмовні навички в реальних умовах) [18];

- спільноти та форуми (освітні платформи часто мають форуми, де студенти можуть обговорювати різні теми, задавати питання і отримувати відповіді від інших студентів або викладачів. це сприяє створенню спільноти та обміну знаннями) [21];

- відеоконференції та вебіари (використання інструментів, таких як Zoom, Microsoft Teams або Google Meet, дозволяє організувати відеоконференції, вебіари і онлайн-лекції, коли є можливість безпосередньо спілкуватися з викладачами) [11].

Однією із сучасних інноваційних технологій є віртуальні реальності та симуляції, які відкривають перед навчанням іноземних мов нові можливості, дозволяючи студентам поглибити своє розуміння мови через інтерактивну взаємодію з віртуальними персонажами та ситуаціями. Така взаємодія у науковій літературі потрактовується як іммерсивне середовище, що не лише імітує реальні життєві сценарії, але і створює навчальні умови, де студенти можуть вправлятися в практичних мовних навичках, використовуючи мову в аутентичних контекстах [57].

Симуляційні програми, які моделюють професійні та соціальні ситуації, дозволяють студентам не лише навчатися мові, а й розвивати міжкультурну компетентність. Вони можуть ефективно відтворювати складні ситуації, які зазвичай виникають у реальному спілкуванні, допомагаючи студентам засвоювати та застосовувати не лише лінгвістичні знання, але й культурні нюанси та правила взаємодії. Такий підхід до навчання іноземним мовам дозволяє знижувати бар'єри в освоєнні іноземних мов та збільшує мотивацію студентів, оскільки вони можуть навчатися у відтвореному, безпечному середовищі, де помилки стають можливістю для вдосконалення. Такі технології є перспективним інструментом у сучасному освітньому процесі, сприяючи більш ефективному та цікавому навчанню мов [74].

Електронні навчальні ресурси та бібліотеки є важливими складовими сучасного освітнього простору, надаючи студентам безмежні можливості для самостійного навчання та розвитку. Завдяки доступу до електронних книг,

статей та інших академічних матеріалів іноземними мовами через університетські бібліотеки та онлайн-бази даних, студенти можуть значно покращити свої навички академічного читання та письма. Ці ресурси не лише розширюють коло доступної літератури, але й забезпечують швидкий та зручний доступ до останніх наукових досліджень та публікацій, що є критично важливим для сучасних наукових та освітніх потреб [57].

Окрім текстових ресурсів, використання мультимедійних матеріалів відкриває нові горизонти для розвитку мовних навичок. Відео, аудіозаписи, інтерактивні презентації та інші мультимедійні ресурси дозволяють студентам тренувати навички аудіювання та розуміння мови в різних контекстах. Наприклад, перегляд відео іноземною мовою з субтитрами та без, прослуховування подкастів, участь у віртуальних лекціях або вебінарах створює умови, наближені до реального спілкування, що сприяє кращому засвоєнню мови [16; 62]. Застосування таких ресурсів дозволяє студентам отримувати комплексну мовну підготовку, яка включає як теоретичне вивчення мови, так і практичні навички її використання. Крім того, мультимедійні матеріали часто забезпечують контекст, який допомагає студентам краще зрозуміти і запам'ятати нову лексику та граматичні конструкції, що робить процес навчання більш захопливим та ефективним.

Загалом, інтеграція електронних навчальних ресурсів та мультимедійних матеріалів в освітній процес сприяє розвитку різнобічних мовних навичок студентів, підвищує їхню мотивацію до навчання та готує їх до іншомовної комунікації в ситуаціях професійної діяльності.

Таким чином, технологізація та цифровізація вищої освіти відіграють важливу роль у вихованні іншомовної комунікативної культури студентів. Використання сучасних ІКТ, таких як віртуальні реальності, симуляції, мультимедійні ресурси, онлайн-курси та мобільні додатки, сприяє оптимізації навчального процесу, підвищенню ефективності засвоєння іншомовних компетентностей та розвитку інтерактивних і адаптивних методик навчання.

Іммерсивні середовища, створені за допомогою віртуальних реальностей та симуляцій, дозволяють студентам взаємодіяти з віртуальними персонажами та об'єктами, що імітують реальні життєві ситуації, сприяючи розвитку практичних мовних навичок і міжкультурної компетентності. Це, у свою чергу, допомагає знижувати бар'єри в освоєнні іноземних мов та збільшує мотивацію студентів до навчання, створюючи безпечні умови для практики і вдосконалення.

Електронні навчальні ресурси та бібліотеки надають студентам доступ до широкого спектру академічних матеріалів іноземними мовами, що сприяє розвитку навичок академічного читання та письма. Мультимедійні матеріали дозволяють тренувати навички аудіювання та розуміння мови у різних контекстах, забезпечуючи комплексну мовну підготовку, яка включає теоретичне вивчення мови та практичні навички її використання.

Загалом, використання сучасних технологій та цифрових інструментів створює інтерактивне та адаптивне навчальне середовище, що відповідає сучасним освітнім потребам і сприяє ефективному розвитку міжкультурної компетентності студентів.

Третя педагогічна умова – *«Формування транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту»*, дозволило не лише покращити іншомовну комунікативну культуру студентів в освітньому просторі університету, але й сприяти формуванню їхньої здатності до ефективної міжкультурної взаємодії. Включення міжкультурних аспектів у навчальні програми допомагає студентам глибше зрозуміти культурні відмінності, цінності та традиції різних народів, що сприяє формуванню поваги та толерантності до інших культур.

У вихованні іноземної комунікативної культури в умовах освітнього простору університету значна увага приділяється ролі транскультурних цінностей у формуванні поведінки, ставлення та способів спілкування особистостей в різноманітних культурних контекстах [73]. Ефективна міжкультурна комунікація визначається не лише розвитком міжособистісних

відносин, а й підвищенням продуктивності ділових партнерств, освітніх обмінів і глобальної співпраці. Однак різноманітність культурних особливостей часто стає причиною непорозумінь, неправильного тлумачення та комунікативних бар'єрів, які можна подолати шляхом усвідомлення та оцінки міжкультурних цінностей, впливаючи на індивідуальний розвиток та комунікаційні стратегії [74].

Транскультурні цінності виступають як універсальні принципи, що виходять за межі конкретних культурних рамок і змінюють ставлення, поведінку і сприйняття особистостей. Серед них важливе місце займають емпатія, повага до культурної різноманітності, відкритість до нових досвідів і готовність до адаптації. У контексті особистісного розвитку транскультурні цінності сприяють формуванню міжособистісних навичок, емоційного інтелекту та культурної компетентності, що є критичними для успішної міжкультурної взаємодії [78; 48].

Наприклад, емпатія дозволяє особистостям розуміти і співчувати почуттям інших, незалежно від культурного контексту, що сприяє ефективній міжкультурній комунікації і сприяє взаєморозумінню та побудові довіри. Повага до культурної різноманітності стимулює індивідуальну здатність цінувати культурні відмінності, зменшуючи культурні упередження та сприяючи інклюзивному спілкуванню [30]. Відкритість до нових досвідів і здатність до адаптації є важливими якостями для адаптації до незнайомих культурних середовищ. Фахівці, які виявляють ці риси, здатні швидко навчатися з різних точок зору і адаптувати свої комунікаційні стратегії. Це сприяє покращенню їхньої здатності до побудови значущих взаємин та ефективного співробітництва, незалежно від культурних контекстів [13].

Транскультурні цінності також впливають на зовнішню комунікативну культуру, сприяючи створенню комунікативного середовища, що є відкритим та сприятливим для конструктивного діалогу між представниками різних культур. Вони збагачують культурне розмаїття та сприяють міжкультурній співпраці, сприяючи формуванню глобального комунікативного середовища з взаємною повагою та ефективними стратегіями спілкування [34; 14].

Таким чином, прийняття транскультурних цінностей має велике значення для підвищення культурної чутливості, взаєморозуміння та партнерства в міжкультурних відносинах.

Розвиток емоційного інтелекту (ЕІ) є ключовим компонентом педагогічної умови, оскільки як уже зазначалось, він дозволяє студентам краще усвідомити та управляти своїми почуттями. Це вважається одним із аспектів міжкультурної комунікації, оскільки емоційна компетентність допомагає уникати непорозуміння та конфліктів, які можуть виникати через культурні відмінності. ЕІ також сприяє розвитку емпатії та здатності до співпраці, що є критичними навичками у глобалізованому світі.

ЕІ зазвичай характеризується як здатність сприймати, розуміти та регулювати власні емоції, на додаток до співчуття та керування емоціями інших [77]. Він включає низку компетентностей і навичок, які сприяють ефективним емоційним діям, включаючи самосвідомість, саморегуляцію, емпатію, соціальну адаптованість і мотивацію [61]. Ця конструкція виходить за межі звичайних показників інтелекту, висвітлюючи емоційні аспекти людської поведінки та взаємодії.

Вчені підкреслюють актуальність ЕІ в різних галузях, таких як індивідуальне благополуччя, психічне здоров'я, міжособистісні стосунки, лідерство і схоластична продуктивність [64]. Академічний дискурс припускає, що люди, які демонструють високий ЕІ, володіють чудовими можливостями долати перешкоди, розвивати позитивні стосунки, приймати зважені рішення та адаптуватися до мінливих контекстів [77].

Загалом, у науковій літературі ЕІ схарактеризовано як багатогранну структуру, що сприяє особистому емоційному благополуччю та соціальній функціональності. Підкреслюються міжособистісні навички та командна співпраця, що характеризується ефективним засвоєнням іноземної мови через змістовну взаємодію, спільне навчання та спільні знання з різних точок зору [68]. Науковцями визнається також важливість конструктивного спілкування, активного слухання та дипломатії у створенні сприятливого середовища, яке

заохочує вивчення іноземної мови. Ці риси сприяють ефективній комунікації та кращому розумінню. Риси особистості, що спонукають до вирішення конфліктів, включаючи прощення, вираження дискомфорту та керування гнівом, вважаються важливими для сприяння гармонійному навчальному середовищу, що забезпечує ефективний обмін ідеями та думками [69].

Результати численних досліджень засвідчують, що ЕІ має значний вплив на процес оволодіння іноземною мовою через ряд взаємопов'язаних механізмів, таких як:

- самосвідомість: ЕІ сприяє усвідомленню молодою людиною свого когнітивного та емоційного стану, що дозволяє студентові визнавати свої вподобання у навчанні та адаптувати підходи до освітнього процесу; свідомість емоційних наслідків, таких як розчарування або тривога, надає студентам можливість використовувати ефективні стратегії для їх подолання [77];

- саморегуляція: ЕІ дозволяє студентам самостійно управляти власними емоціями й імпульсами, що є критичним у контексті вирішення проблем у вивченні мови; така здатність сприяє підтримці мотивації, наполегливості у вирішенні труднощів і стабільній, позитивній поведінці при зустрічі з невдачами чи помилками [61];

- емпатія: оволодіння іноземною мовою передбачає взаємодію з носіями мови, де ЕІ сприяє розвитку емпатії, що поліпшує розуміння студентами поглядів інших, їхніх емоцій та культурних нюансів; таке чутливе сприйняття збагачує комунікацію та сприяє глибшому взаєморозумінню з носіями мови [64];

- соціальні навички: високий рівень комунікації іноземною мовою передбачає міцні соціальні навички, що включають активне слухання, ефективне вербальне та невербальне спілкування та здатність до співпраці; ЕІ надає студентам навички, що дозволяють орієнтуватися у міжособистісних взаємодіях та розвивати значущі відносини з носіями мови [68];

- мотивація: ЕІ впливає на внутрішню мотивацію, яка є ключовою для стійкого захоплення зусиллями у вивченні мови; «емоційно розумні» студенти

чітко визначають реалістичні цілі, справляються з прокрастинацією та відчують задоволення від самого процесу навчання [68];

- культурна чутливість: оволодіння іноземною мовою передбачає повагу та розуміння культурних різниць; ЕІ сприяє відкритому підходу до різноманітних культур, зменшенню потенційних конфліктів, що виникають через культурні непорозуміння, та сприяє міжкультурному взаєморозумінню між представниками рівних спільнот [69];

- адаптивність: оволодіння мовою вимагає гнучкості у засвоєнні нових граматичних структур, словникового запасу та мовних особливостей; «емоційно розумні» студенти виявляють стійкість у адаптації своїх стратегій навчання на основі зворотного зв'язку та розвитку досвіду [72].

Узагальнюючи слід зазначити, що ЕІ позитивно впливає на всі аспекти оволодіння іноземною мовою, розвиваючи самосвідомість, саморегуляцію, емпатію, соціальну адаптованість, мотивацію, культурну чутливість та адаптивність. Розвиток ЕІ разом із засвоєнням іноземної мови обіцяє більш ефективні та задовільні результати у процесі їх вивчення.

Таким чином, розвиток транскультурних цінностей особистості через міжкультурні аспекти та ЕІ у навчальних програмах сприяє не лише професійному, але й особистісному розвитку студентів, готуючи їх до успішної взаємодії у різних культурних контекстах. Це підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці, де все частіше вимагаються не лише професійні знання, але й здатність до міжкультурної комунікації та співпраці.

Розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток ЕІ є важливим компонентом виховання іншомовної комунікативної культури студентів. Це сприяє формуванню культурної чутливості, здатності до ефективного міжкультурного спілкування та розумінню соціальних норм і традицій країн, де використовується цільова мова. Таким чином, студенти отримують не лише мовні навички, але й навички, необхідні для успішної інтеграції в глобальне суспільство та професійної діяльності у міжнародному контексті.

2.3. Методика реалізації педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету

У сучасному освітньому просторі університету виховання іншомовної комунікативної культури студентів набуває нових значень і перспектив, важливих у сучасному світі. Це пов'язано з глобалізацією, яка вимагає від майбутніх фахівців здатності до ефективної міжкультурної взаємодії. Методика реалізації педагогічних умов, спрямованих на формування іншомовної комунікативної культури, передбачає комплексний підхід, що включає інтеграцію міжкультурних аспектів у навчальні програми, розвиток емоційного інтелекту, використання інтерактивних методів навчання та створення іншомовного середовища. Такий підхід дозволяє не лише підвищити рівень іншомовної комунікативної культури студентів, але й сприяє їхньому особистісному розвитку, формуванню культурної чутливості та готовності до міжкультурної комунікації.

Грунтуючись на результатах констатувального етапу педагогічного експерименту для дослідження було розроблено програму та загальну стратегію формувального етапу дослідження. Основною метою цього етапу було перевірення гіпотези про те, що впровадження педагогічних умов (*інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів; технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів; розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту*) і моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах університетського освітнього простору буде ефективним. Це має бути досягнуто шляхом застосування авторського методичного супроводу, що сприятиме підвищенню рівня іншомовної комунікативної культури

студентів. Загальна мета експерименту була деталізована наступними завданнями:

- розробка та впровадження авторського методичного супроводу, спрямованого на формування іншомовної комунікативної культури студентів;
- визначення та аналіз педагогічних умов, необхідних для ефективного виховання іншомовної комунікативної культури у студентів;
- здійснення експериментального впровадження розробленої моделі виховання іншомовної комунікативної культури у студентів в освітньому просторі університету;
- оцінка впливу запропонованих педагогічних умов та методичного супроводу на рівень іншомовної комунікативної культури студентів;
- узагальнення результатів експерименту та розробка рекомендації щодо подальшого впровадження ефективних педагогічних умов і методичних підходів для підвищення іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету.

Для забезпечення високої якості виконання завдань, оптимізації освітнього процесу та пролонгації формувального впливу, нами було застосовано традиційні методи (наочні, практичні, частково-пошукові, проблемні, дослідницькі, репродуктивні), інтерактивні методи (метод проєктів, дискусії, мозковий штурм, кейс-метод, метод рольових і ділових ігор, метод моделювання), а також інноваційні та цифрові технології (віртуальні середовища та мандрівки, іммерсивні середовища, TED-виступи, подкасти, сторітелінг, веб-квести, мовні та культурні табори, культурні заходи та фестивалі, блогінг, віртуальні класи).

Для визначення ефективності розроблених педагогічних умов та побудованої педагогічної моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в університетському освітньому середовищі, ми здійснили дослідження та аналіз взаємодії ключових компонентів цієї моделі. На формувальному етапі були залучені студенти факультетів агрономії та лісівництва, економіки та підприємництва Вінницького національного аграрного

університету, загальною кількістю 408 осіб, з яких 202 входили до експериментальної групи (ЕГ), а 206 – до контрольної (КГ). Відбір студентів в обидві групи проводився на основі кількісного показника високого, середнього та низького рівнів таким чином, щоб їх відсоткове співвідношення було приблизно рівним. Вважаємо за необхідне зазначити, що студенти експериментальної групи навчалися за розробленою авторською методикою, заснованою на структурно-функціональній моделі виховання іншомовної комунікативної культури в університетському освітньому просторі, тоді як студенти контрольної групи здобували освітню програму традиційно.

Для реалізації експериментального дослідження була розроблена та впроваджена етапна методика виховання іншомовної комунікативної культури студентів в університетському освітньому середовищі, яка включала три етапи:

- інформаційний;
- знаннєвий;
- діяльнісний.

На *першому – інформаційному етапі*, було розпочато впровадження розроблених авторських педагогічних умов та структурної моделі виховання іншомовної комунікативної культури, основну увагу було сконцентрована на впровадженні педагогічної умови – *розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту*. У ході дослідження було виявлено, що важливим аспектом є визначення типу мотивації, який у контексті проблеми іншомовної комунікативної культури отримав назву «інтеграційна мотивація». Ця мотивація характеризується стійким прагненням студента до особистісного спілкування з представниками інших країн та бажанням до глибокого занурення в інтернаціональне середовище та розвитку транс-культурних цінностей.

Відповідно до особливостей професійної підготовки та характеру поставлених завдань, в ході експерименту використовувалися індивідуальні, парні та групові форми роботи. Це сприяло розвитку міжкультурних цінностей та ЕІ. Таким чином, під час проведення занять з курсів «Іноземна мова», «Ділова

іноземна мова» та «Іноземна мова професійного спрямування» студентам пропонувались завдання з методики SEL (Social emotional learning, тобто соціально-емоційне навчання) (Додаток 2А).

Загалом методика SEL являє собою процес, завдяки якому індивіди, як діти, так і дорослі, набувають знання, розвивають самосвідомість та покращують особисте благополуччя, сприяючи розвитку емоційних навичок, необхідних для успішного навчання та життя.

Соціально-емоційні навчальні заходи надають студентам інструменти для вирішення складних ситуацій, адаптації до нового середовища, розвитку мислення для зростання та формування позитивних стосунків як з однолітками, так і з іншими людьми (Рис. 2.2.).

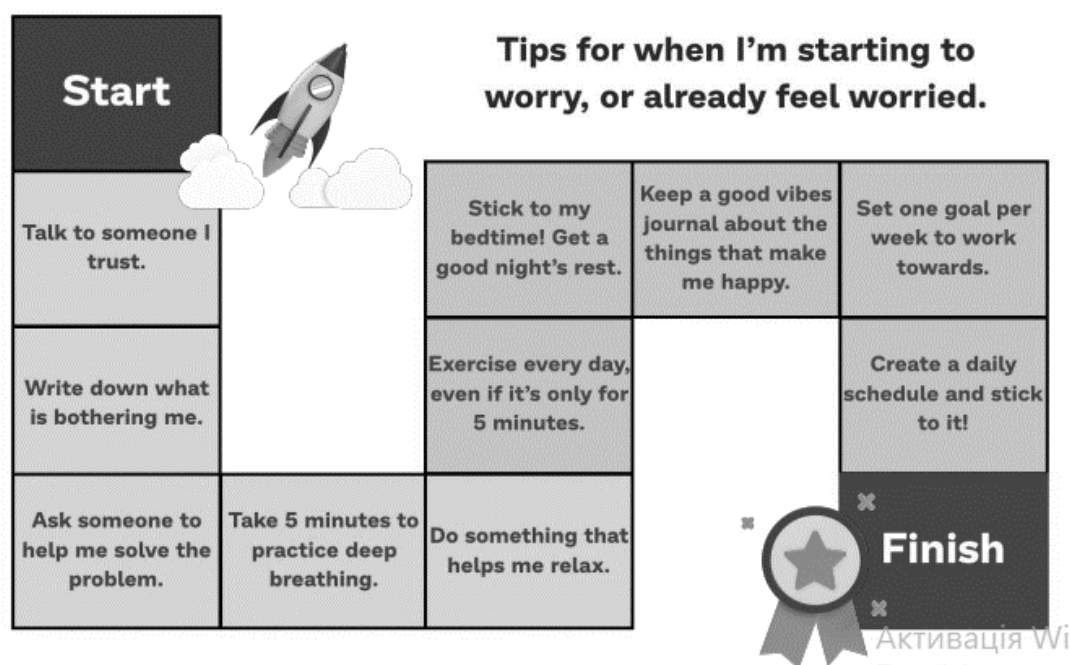

Рис. 2.2. Приклад вправи за методикою SEL [76].

Соціально-емоційне навчання сприяє розвитку у студентів соціальних навичок, формуванню здорових стосунків та ефективному управлінню емоціями.

За даними Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (CASEL): «SEL – це процес, завдяки якому студенти розуміють та керують емоціями, ставлять і досягають цілей, виявляють емпатію до інших,

встановлюють і підтримують позитивні стосунки та приймають відповідальні рішення» [76].

Для прикладу наведемо один із ефективних прийомів методу SEL, а саме Icebreaker activities, що у перекладі означає «криголами» – це простий спосіб для

- What's your favorite YouTube channel?
- Do you have any hidden talents?
- What's the most unusual thing in your bag right now?
- What's the most meaningful gift you've ever received?
- What's one thing that made you laugh recently?
- If you could go anywhere in the world, where would you go?
- What's something you have in common with the person next to you?
- If you could be any emoji, which one would you be?
- If you had to create a nickname for yourself, what would it be?
- What's the best piece of advice someone has given you?
- What's one book you read that had a big impact on you, and why?
- If you had to spend a month without your phone, what would you do?

студентів поділитися інформацією про себе в умовах низького тиску. Виконання таких вправ надає студентам можливість поміркувати над власними емоціями та бажаннями протягом навчального процесу та допомагають їм будувати стосунки один з одним [60]. Приклади питань «Icebreakers», що ставились студентам ЕГ, представлено на Рис.2.3.

Рис. 2.3. Приклади питань «Icebreakers»

Як уже зазначалось у підпункті 2.2., в основі педагогічної умови « розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту» знаходиться навчання навичок саморегуляції та адаптивності, що допомагає студентам ефективно реагувати на міжкультурні виклики та зберігати конструктивний підхід у складних комунікативних ситуаціях. З метою розвитку цих навичок студентам було запропоновано такі завдання як (Додаток 2Б):

- Goal Setting and Reflection Journals (журнали постановки цілей і роздумів);

- Mindfulness and Stress Management Activities (діяльність на уважність та управління стресом);
- Scenario-Based Role Plays (рольові ігри за сценаріями);
- Self-Monitoring Checklists (списки для самоконтролю);
- Peer Feedback Sessions (сеанси зворотнього зв'язку);
- Group Projects with Changing Roles (групові проекти зі зміною ролей), тощо (Додаток 2Б).

Наведемо більш детально приклади завдань з журналів постановки цілей і роздумів на Рис.2.4.

1. Define Your Vision:

- o *Write a detailed description of your long-term vision. Where do you see yourself in 5, 10, or 20 years?*

2. Set SMART Goals:

- o *Identify 3-5 specific, measurable, achievable, relevant, and time-bound goals that align with your vision.*

3. Set Priorities:

- o *Rank your goals and tasks in order of importance and urgency. Determine which goals to focus on first.*

4. Create a Timeline:

- o *Develop a timeline or calendar outlining when you will work on each goal and its associated tasks.*

5. Visualize Success:

- o *Spend time visualizing the successful completion of your goals. Write down how it feels and the benefits it brings.*

Reflection Tasks:

1. Weekly Reflection:

- o *Reflect on your progress at the end of each week. What did you achieve? What challenges did you face? What can you improve next week?*

2. Monthly Review:

- o *Review your goals at the end of each month. Are you on track? Do any goals need adjustment?*

Рис. 2.4. Приклади завдань Goal Setting and Reflection Journals (журнали постановки цілей і роздумів)

Не менш важливим для даного етапу було ознайомлення студентів із культурологічними особливостями англомовних країн, а саме особливостями та відмінностями культур, звичаями, традиціями та культурним надбанням (музикою, літературою, мистецтвом, тощо.). Таким чином у розробленій авторській методиці передбачалось проведення воркшопів, тренінгів, квізів та виховних годин з метою ознайомлення студентів з культурою країн, мову яких вони вивчають (Таблиця 2.1. та Додаток 2В).

Таблиця 2.1.

Теми воркшопів, тренінгів та виховних годин

Назва	Опис
Англомовні країни: Історичний контекст і його вплив на сучасну культуру	Дослідження важливих історичних подій і їх вплив на формування культурної спадщини.
Традиції та святкування в англомовних країнах	Розгляд основних національних свят, фестивалів та традиційних заходів.
Літературні перлини англомовного світу	Ознайомлення з видатними письменниками та їхніми творами з Великобританії, США, Канади та Австралії.
Кулінарна культура англомовних країн	Вивчення національних страв та кулінарних традицій.
Музика та кіно англомовних країн	Аналіз музичних жанрів та кіноіндустрії в США, Великобританії, Канаді та Австралії.
Міжнародний бізнес та підприємництво в англомовних країнах	Обговорення економічних моделей, підприємництва та бізнес-культури.
Англомовні країни: Спорт і дозвілля	Вивчення популярних видів спорту та способів проведення дозвілля.
Екологічні ініціативи та сталий розвиток в англомовних країнах	Огляд екологічних проєктів та ініціатив з Великобританії, Австралії, Канади та інших країн.
Регіональні особливості англомовних країн	Дослідження культурних відмінностей між різними регіонами однієї країни, наприклад, Північна і Південна Америка або Східна і Західна Австралія.

Мова як культурний код: Вивчення діалектів і акцентів англомовних країн	Аналіз діалектів, акцентів та особливостей мовлення.
Релігія та духовні практики в англомовних країнах	Дослідження основних релігійних течій і духовних практик.
Мистецтво та архітектура англомовних країн	Ознайомлення з ключовими художниками, архітекторами та їхніми роботами.
Міграція та мультикультуралізм англомовних країнах	Вивчення питань міграції, культурної різноманітності та мультикультуралізму.
Освітні системи англомовних країн	Аналіз освітніх систем, підходів до навчання та популярних університетів.

Загалом, на інформаційному етапі реалізації педагогічних умов та моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів у рамках університетського освітнього простору було дотримано таких специфічних принципів: реалізація педагогічної умови з розвитку транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту; основою даного етапу експериментальної роботи визначено такі наукові підходи: компетентнісний, синергетичний, середовищний, системний та діяльнісний, що забезпечить стійке зростання показників сформованості мотиваційно-ціннісного критерію виховання іншомовної комунікативної культури.

На *знаннєвому* етапі застосування авторської методики реалізації педагогічних умов і моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів у рамках університетського освітнього простору було поставлено підвищити мовленнєву компетентність студентів з метою реалізації педагогічної умови – *інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів*, та ефективного розвитку показників мовленнєво-країнознавчого критерію виховання іншомовної комунікативної культури. На наш погляд, значний потенціал у контексті вищезазначеної мети має інтенсивне вивчення іноземної мови та практика мовлення.

Як уже зазначалось у підпункті 2.2, інтенсивне вивчення мови є важливим елементом інтернаціоналізації вищої освіти і виконує роль ключового елементу педагогічної умови у вихованні іншомовної комунікативної культури студентів. Це передбачає створення освітнього середовища, яке сприяє не лише опануванню іноземної мови, але й розвитку критичного мислення та здатності до міжкультурної комунікації.

Практика мовлення також є ґрунтовною складовою педагогічної умови «інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів». Ця складова забезпечує активне використання іноземної мови в різноманітних контекстах, що сприяє підвищенню рівня володіння іноземною мовою та формуванню міжкультурної компетентності, необхідної для успішної інтеграції в глобалізоване суспільство. Основні аспекти практики мовлення в освітньому просторі університету включають усне спілкування, письмові завдання та взаємодію з носіями мови.

У таблиці 2.2. наведено основні аспекти реалізації знаннєвого етапу експериментального дослідження.

Таблиця 2.2.

Основні аспекти процесів інтенсивного вивчення мови та практики мовлення

Аспект	Процес	Способи реалізації
Інтеграція мовного навчання в освітній процес	інтенсивне вивчення мови	<i>Міждисциплінарні підходи:</i> Використання міждисциплінарних методів, які дозволяють інтегрувати мовне навчання з іншими академічними предметами, сприяючи розвитку комплексного підходу до вивчення мови.
Спеціалізовані мовні програми	інтенсивне вивчення мови	<i>Академічні та професійні мовні курси:</i> Програми, які пропонують інтенсивне вивчення мови для академічних та професійних потреб, допомагаючи студентам опанувати специфічну лексику та комунікативні навички, необхідні у їхній галузі.

		<i>Інтенсивні мовні програми:</i> Курси з високою інтенсивністю навчання, які дозволяють студентам швидко покращити свої мовні навички через регулярні та тривалі заняття.
Іммерсійні середовища та культурне занурення	інтенсивне вивчення мови та практика мовлення	<i>Програми обміну та навчання за кордоном:</i> Можливість навчатися в університетах інших країн, що забезпечує студентам повне занурення в мовне та культурне середовище, сприяючи розвитку навичок спілкування з носіями мови. <i>Культурні та мовні табори:</i> Організація таборів, де студенти можуть зануритися в мовне середовище через участь у культурних заходах, екскурсіях та інтерактивних заняттях.
Інтерактивні та технологічні методи навчання	інтенсивне вивчення мови та практика мовлення	<i>Мовні клуби та групи:</i> Створення мовних клубів, де студенти можуть практикувати мову у неформальній обстановці через розмови, ігри та культурні заходи. <i>Онлайн-платформи та додатки:</i> Використання сучасних технологій для самостійного вивчення мови через інтерактивні вправи, відео, аудіо та віртуальні розмовні клуби. <i>Семінари та практичні заняття:</i> Інтерактивні семінари та практичні заняття, що передбачають активну участь студентів у дискусіях, презентаціях та групових проектах, дозволяють застосовувати мовні навички у академічному контексті. <i>Рольові ігри та симуляції:</i> Використання рольових ігор та симуляцій реальних життєвих ситуацій допомагає студентам практикувати мову в умовах, наближених до реального життя, що сприяє розвитку навичок

		адаптивного та контекстуального спілкування.
Підтримка та мотивація студентів	інтенсивне вивчення мови та практика мовлення	<i>Консультації та наставництво:</i> Надання студентам підтримки з боку викладачів та наставників, які допомагають розвивати їхні мовні навички та мотивацію до навчання. <i>Культурні заходи та фестивалі:</i> Організація культурних заходів, що сприяють зануренню студентів у мовне середовище та мотивації до вивчення мови через активну участь у культурних подіях.
Письмові завдання	практика мовлення	<i>Есе та дослідницькі роботи:</i> Написання есе та дослідницьких робіт на різні теми розвиває навички академічного письма, критичного мислення та здатності формулювати аргументовані висновки. <i>Щоденники та блоги:</i> Ведення щоденників або блогів на цільовій мові сприяє регулярній практиці письма, допомагає розширити словниковий запас та вдосконалити навички вираження думок письмово. <i>Письмові вправи та онлайн-платформи:</i> Використання письмових вправ та онлайн-платформ для самостійного вивчення мови, включаючи граматичні завдання та участь в онлайн-дискусіях, дозволяє студентам постійно вдосконалювати свої навички письма.
Взаємодія з носіями мови	практика мовлення	<i>Програми обміну:</i> Участь у програмах обміну, що дозволяють студентам навчатися за кордоном та безпосередньо взаємодіяти з носіями мови, сприяє поглибленню мовних навичок та культурного розуміння. <i>Тандемне навчання:</i> Співпраця з носіями мови в рамках тандемних програм, де студенти обмінюються

		мовними знаннями, допомагає покращити навички усного та письмового спілкування через регулярну практику. <i>Онлайн-комунікація:</i> Використання сучасних технологій для встановлення контактів з носіями мови через відеоконференції, чат-руми та соціальні мережі дозволяє студентам практикувати мову у реальному часі та в різних контекстах.

Перед початком експериментального дослідження було детально проаналізовано міжнародну академічну мобільність, що відіграє значну роль у вихованні іншомовної комунікативної культури. ВНАУ бере активну участь у процесах євроінтеграції, приділяючи увагу належному розвитку міжнародного співробітництва (Рис. 2.5. та Додаток 2Г).

Крім того, відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» у Вінницькому національному аграрному університеті [42], терміни неформальної та інформальної освіти використовуються в наступному значенні:

- формальна освіта визнається як освіта, що відбувається за освітніми програмами, що відповідають визначеним у Законах України, рівням освіти, галузям знань та спеціальностям; вона спрямована на досягнення студентами встановлених стандартами освіти результатів навчання, що відповідають рівням здобутих кваліфікацій;
- неформальна освіта зазвичай здійснюється за освітніми програмами, що не передбачають присудження офіційних кваліфікацій відповідно до рівня освіти, проте вона може завершитися наданням професійної кваліфікації або частковлі освітньої кваліфікації;
- інформальна освіта (самоосвіта) – це процес самоорганізованого здобуття певних компетентностей індивідом, який відбувається у процесі

професійної діяльності, або громадської чи іншою діяльності, а також у межах дозвільної діяльності [42].

Рис. 2.5. Скріншот веб-сторінки «Міжнародна діяльність» офіційного сайту ВНАУ (<https://vsau.org/pro-universitet/strukturni-pidrozdili/mizhnarodna-diyalnist>)

Зарахування результатів неформальної та інформальної освіти передбачає сукупність етапів перевірки, що визначають можливість їх відповідності визначеним в освітній програмі результатам навчання, а також результатам навчання по кожному окремому освітньому компоненту та програмному результату навчання відповідно рівню освіти. За результатами цих процедур робиться висновок про можливість визнання відповідних освітніх компонентів по кожній складовій.

З метою реалізації основних аспектів процесів інтенсивного вивчення мови та практики мовлення, керуючись положеннями студенти мали можливість проходити інтенсивні навчальні курси на таких відомих платформах як Coursera, Future Learn, edX, Kahn Academy. Важливо також зазначити, що запропоновані курси були орієнтовані на академічні та професійні потреби студентів, допомагаючи опанувати специфічну лексику та комунікативні навички, необхідні у їхній галузі, а також запропоновані курси були досить інтенсивними,

що дозволило студентам швидко покращити свої мовні навички через регулярні та тривалі заняття (Додаток 2Д).

У межах навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» з метою розвитку навичок академічного письма, критичного мислення та здатності формулювати аргументовані висновки студенти працювали над есе та міні проектами наступного спрямування:

Тематика есе та міні проектів для студентів факультету агрономії та лісництва:

1. The Impact of Climate Change on Crop Yields
2. Sustainable Agricultural Practices in Modern Farming
3. The Role of Biotechnology in Improving Crop Resistance
4. Agroforestry: Benefits and Challenges
5. Organic Farming vs. Conventional Farming: A Comparative Analysis
6. The Role of Pollinators in Agriculture
7. Precision Agriculture: Technology and Its Future
8. Soil Health and Management Strategies
9. The Impact of Deforestation on Biodiversity
10. Conservation Strategies for Endangered Forest Species
11. The Economics of Sustainable Forestry
12. Urban Agriculture: Benefits and Challenges
13. The Role of GMOs in Ensuring Food Security
14. Forest Management Practices for Climate Mitigation
15. Agroecology: Principles and Practices
16. The Impact of Pesticides on Ecosystems
17. Role of Renewable Energy in Modern Farming
18. Sustainable Water Management in Agriculture
19. The Future of Vertical Farming
20. Climate-Smart Agriculture: Innovations and Practices

Тематика есе та міні проектів для студентів факультету економіки та підприємництва:

1. The Role of Entrepreneurship in Economic Development
2. The Impact of Globalization on Small Businesses
3. Sustainable Business Practices: Case Studies
4. Digital Marketing Strategies for Startups
5. The Role of Innovation in Business Success
6. The Economics of Renewable Energy
7. Corporate Social Responsibility and Its Impact on Brand Image
8. The Future of E-commerce in the Global Market
9. The Impact of Artificial Intelligence on Business Operations
10. Financial Management Strategies for Small Businesses
11. The Role of Government Policies in Supporting SMEs
12. Social Entrepreneurship: Benefits and Challenges
13. The Impact of Economic Recession on Startups
14. The Role of Microfinance in Economic Development
15. Strategic Planning for Business Growth
16. The Impact of Technological Advancements on Business Models
17. Risk Management in International Business
18. Consumer Behavior and Its Influence on Marketing Strategies
19. The Role of Big Data in Business Decision Making
20. Business Ethics and Corporate Governance

У межах вивчення дисциплін «Іноземна мова» та «Ділова іноземна мова» студенти мали змогу покращувати іншомовну комунікативну культуру у процесі участі у рольових іграх та симуляціях реальних життєвих ситуацій. Як показує аналіз наукової та методичної літератури, а також узагальнення власного викладацького досвіду, рольові ігри та симуляції є ефективними засобами вивчення іноземної мови, оскільки вони створюють реалістичні умови для практики мови. До переваг рольових ігор та симуляцій дослідники відносимо такі:

- реалістичний контекст (студенти можуть використовувати специфічну лексику та граматичні структури, що стосуються їхньої спеціалізації);
- практика комунікативних навичок (сприяє розвитку навичок спілкування, таких як вміння вести переговори, переконувати, обґрунтовувати свою думку та вирішувати проблеми);
- підвищення мотивації (студенти зазвичай більш зацікавлені в активному навчанні через інтерактивність та залучення в процес; це також може сприяти кращому запам'ятовуванню матеріалу);
- розвиток критичного мислення (вимагаючи від студентів аналізу ситуацій та прийняття рішень, рольові ігри та симуляції розвивають їхні навички критичного мислення).

Наведемо кілька прикладів, що були запропоновані студентам факультетів агрономії та лісництва та факультету економіки та підприємництва (Додаток 2Е):

Environmental Impact Assessment Role Play

Objective: Students learn to assess and discuss the environmental impact of forestry projects.

Instructions:

- Divide students into two groups: project developers and environmental assessors.
- The project developers present a new forestry project plan.
- Environmental assessors evaluate the potential environmental impacts, such as deforestation, wildlife displacement, and soil erosion.
- Both groups engage in a debate, with developers defending their project and assessors proposing mitigation strategies.
- Conclude with a collaborative discussion on how to minimize the environmental impact while achieving project goals.

Business Negotiation Role Play

Objective: Students practice negotiation skills in a business context.

Instructions:

- Pair students up and assign them roles: one as a company representative and the other as an investor.
- The company representative presents a business proposal, including financial projections and growth strategies.
- The investor evaluates the proposal, asks questions, and negotiates terms.
- After 10-15 minutes of negotiation, switch roles so each student experiences both perspectives.
- Conclude with a debriefing session where students discuss negotiation strategies and language used.

На *діяльнісному* етапі застосування авторської методики реалізації педагогічних умов і моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах університетського освітнього простору було поставлено завдання підвищити комунікативні якості студентів з метою реалізації педагогічної умови – технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів, та ефективного розвитку показників особистісно-комунікативного критерію виховання іншомовної комунікативної культури. На наш погляд, технологізація та цифровізація вищої освіти стали важливою складовою освітнього простору. Застосування новітніх технологій та цифрових інструментів сприяє створенню інтерактивного та адаптивного навчального середовища, яке відповідає потребам студентів, дозволяє ефективно розвивати мовні навички, міжкультурну компетентність та доповнює реалізацію попереднього етапу за допомогою ІКТ та цифрових технологій.

Технологізація та цифровізація освіти та освітнього середовища в цілому, реалізується через впровадження :

онлайн-платформ для навчання (вивчення іноземної мови) (Додаток 2Д):

- мовні курси та модулі (використання онлайн-платформ або МООС, що пропонують інтерактивні курси та модулі для вивчення іноземної мови, цим

самим забезпечуючи студентам доступ до якісних навчальних матеріалів, відео, аудіо та інтерактивних вправ);

- адаптивні системи навчання (платформи з адаптивними системами навчання можуть підлаштовувати контент під індивідуальні потреби студентів, забезпечуючи персоналізовані завдання та зворотний зв'язок для ефективного розвитку мовних навичок) (Додаток 2Ж);

електронних навчальних ресурсів та бібліотек:

- електронні книги та статті (забезпечення доступу до електронних книг, статей та інших академічних ресурсів іноземними мовами через університетські бібліотеки та онлайн-бази даних сприяє розвитку навичок академічного читання та письма) (Додаток 2Ж);

- мультимедійні ресурси (використання мультимедійних ресурсів, таких як навчальні відео, подкасти та інтерактивні лекції, що дозволяє студентам розвивати навички аудіювання та розуміння мови у різних контекстах);

віртуальних та змішаних навчальних кімнат:

- віртуальні класи (проведення занять у віртуальних класах з використанням відеоконференцій та інших онлайн-інструментів дозволяє студентам взаємодіяти з викладачами та однокурсниками в реальному часі, незалежно від їхнього місцезнаходження) (Додаток 2Ж);

- змішані навчальні підходи (поєднання традиційних методів навчання з онлайн-ресурсами та платформами створює гнучке навчальне середовище, яке сприяє інтерактивному та динамічному вивченню мови) (Додаток 2Ж);

мобільних додатків та ресурсів:

- соціальні мережі та онлайн-спільноти (залучення студентів до участі в онлайн-спільнотах та групах у соціальних мережах, де вони можуть взаємодіяти з носіями мови та іншими студентами, обмінюватися досвідом та практикувати мовні навички у реальних комунікативних ситуаціях) (Додаток 2Ж);

Розглянемо на прикладі тексту на Рис. 2.6., як застосовувались ІКТ та сучасні цифрові технології у процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова» з метою виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету.

Topic 3. Animal products

An **animal product** is any material derived from the body of a non-human animal. Examples are fat, flesh, blood, milk, eggs, and lesser known products, such as isinglass and rennet.

Animal by-products, as defined by the USDA, are products harvested or manufactured from livestock other than muscle meat. In the EU, animal by-products (ABPs) are defined somewhat more broadly, as materials from animals that people do not consume. Thus, chicken eggs for human consumption are considered by-products in the US but not France; whereas eggs destined for animal feed are classified as animal by-products in both countries. This does not in itself reflect on the condition, safety, or wholesomeness of the product.

Animal by-products are carcasses and parts of carcasses from slaughterhouses, animal shelters, zoos and veterinarians, and products of animal origin not intended for human consumption, including catering waste. These products may go through a process known as rendering to be made into human and non-human foodstuffs, fats, and other material that can be sold to make commercial products such as cosmetics, paint, cleaners, polishes, glue, soap and ink. The sale of animal by-products allows the meat industry to compete economically with industries selling sources of vegetable protein.

Рис. 2.6. Навчальний текст з розробленого авторського методичного збірника завдань для агрономів

З метою глибшого зрозуміння тексту, а також розвитку навичок критичного мислення, обговорення та письма, студентам було запропоновано вправи на ознайомлення та тренування нової лексики за допомогою карток у програмі Quizlet (Рис. 2.7.).

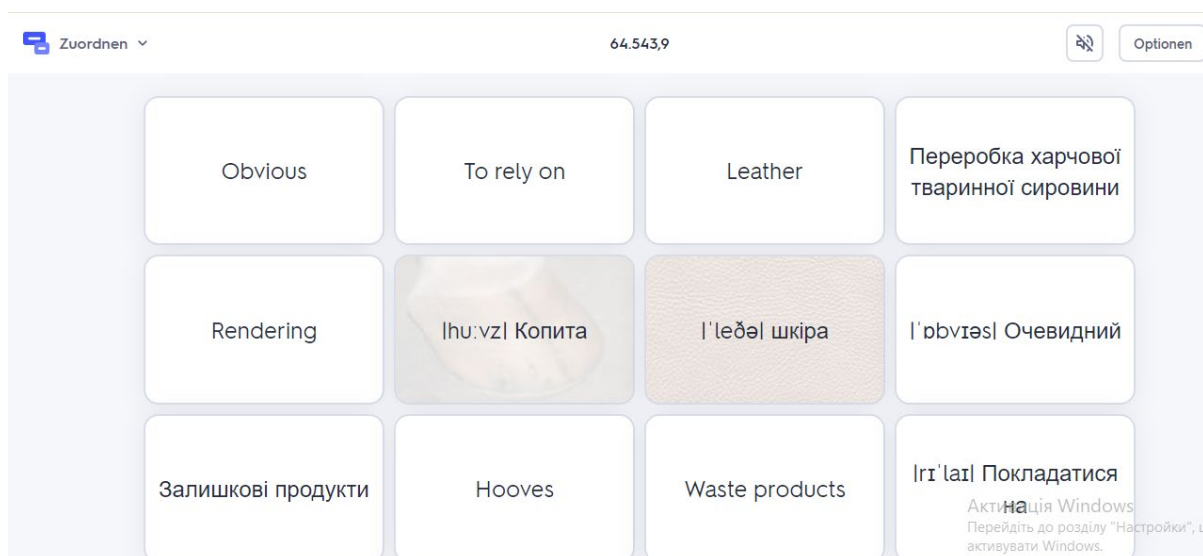

Рис. 2.7. Вправа на вивчення та тренування лексики у додатку Quizlet

У процесі групової роботи студенти обговорювали (3-4 студенти) зазначені нижче запитання, а після дискусії кожна група представляла свої висновки:

Discussion Question Group 1: Why do you think there is a difference in defining eggs as a by-product between the US and France? What cultural, economic, or other factors might influence this definition?

Discussion Question Group 2: How do you think the process of rendering animal by-products into commercial products impacts the environment? Discuss both positive and negative aspects.

Discussion Question Group 3: Consider the ethical implications of using animal by-products in various industries. What are the potential benefits and drawbacks from an ethical standpoint?

Discussion Question Group 4: What are some alternatives to animal by-products in commercial products, and how do they compare in terms of cost, availability, and environmental impact?

Discussion Questions PL:

- Why do you think there is a difference in defining eggs as a by-product between the US and France? What cultural, economic, or other factors might influence this definition?
- How do you think the process of rendering animal by-products into commercial products impacts the environment? Discuss both positive and negative aspects.
- Consider the ethical implications of using animal by-products in various industries. What are the potential benefits and drawbacks from an ethical standpoint?
- What are some alternatives to animal by-products in commercial products, and how do they compare in terms of cost, availability, and environmental impact?

На завершення окрім запропонованих інтерактивних завдань, студенти отримали завдання написати коротке есе (150-200 слів) на тему «The Impact of Using Animal By-Products on the Meat Industry's Economy», отримавши відповідні інструкції:

Instructions: Write a short essay (150-200 words) on the topic "The Impact of Using Animal By-Products on the Meat Industry's Economy." Use information from the text and your own knowledge.

Guidelines:

- Consider the economic benefits of using animal by-products.
- Discuss how this affects the competitiveness of the meat industry.
- Include examples of commercial products made from by-products.

Sample Essay Start: The use of animal by-products significantly impacts the meat industry's economy. Through this process, the meat industry can utilize materials that would typically be considered waste to create commercial products such as cosmetics, paint, cleaning agents, and more...

Таким чином, на діяльнісному етапі застосування методики було зосереджено не тільки на другій педагогічній умові виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету – технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів, а й підсилено застосування інших педагогічних умов – інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів та розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту. Загалом методика включала: практичні заняття з інтенсивною практикою усного мовлення та країнознавчою компетентністю; інтерактивні завдання та рольові ігри, що спрямовані на виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету; створення мультимедійних презентацій; реалізація міні-проектів; розвиток комунікативних навичок специфічними методами, та багато іншого.

До методичного забезпечення було віднесено: використання традиційних та інноваційних методів навчання фахових дисциплін; мікрогрупові консультації, пленарні засідання, проектна діяльність, менторські лекції,

підготовка до публічних виступів через роботу над міні-проектами; вправи із зануренням в іммерсивне середовище.

Висновки до другого розділу

Розроблена модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету містить такі компоненти: *мету* як виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету; *методологічні підходи*: компетентнісний, синергетичний, системний, діяльнісний, суб'єктний, гуманістичний, середовищний, аксіологічний; *специфічні принципи розвитку іншомовної комунікативної культури*: культурної релевантності, інтеграції змісту та мови (CLIL), міждисциплінарності, комунікативної спрямованості, використання автентичних матеріалів, критичного мислення та рефлексії; *функції*: комунікативну, культуротворчу, емоційну, мотиваційну, пізнавальну, адаптаційну; *компоненти* виховання іншомовної комунікативної культури студентів: лінгвістично-гносеологічний, особистісний, мотиваційний; *педагогічні умови* виховання іншомовної комунікативної культури студентів: перша умова – інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів; друга умова – технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів; третя умова – розвиток транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту; *критерії сформованості* іншомовної комунікативної культури студентів: мовленнєвий, особистісно-комунікативний, мотиваційно-ціннісний; *рівні сформованості* іншомовної комунікативної культури студентів: високий, середній, низький; *очікуваний результат*: позитивна динаміка виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету.

Реалізація першої педагогічної умови «Інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури

студентів» передбачає всебічний підхід до інтеграції міжнародних аспектів в освітній простір університету, що включає наступні складові: впровадження міжнародних освітніх програм і курсів; забезпечення академічної мобільності студентів і викладачів; розвиток міжкультурної компетентності студентів; стимулювання участі студентів у міжнародних наукових та академічних ініціативах; забезпечення доступу до міжнародних ресурсів і матеріалів.

Друга педагогічна умова – *«Технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів»* – мала на меті оптимізацію освітнього простору університету через інтеграцію сучасних ІКТ, що сприяє ефективному вихованню іншомовної комунікативної культури, впровадження інтерактивних та адаптивних освітніх методик, що стимулює студентів до активної участі у міжкультурній комунікації. До основних напрямів використання онлайн-платформ було віднесено: доступ до автентичних матеріалів (відео, подкасти, блоги та інші ресурси іноземною мовою); інтерактивні завдання (квізи, тести, інтерактивні вправи, ігри); комунікація з носіями мови (платформи типу Tandem або Hellotalk, що надають можливість практикувати розмовні навички в реальних умовах); спільноти та форуми; відеоконференції та вебінари (використання інструментів, таких як Zoom, Microsoft Teams або Google Meet).

Третя педагогічна умова – *«Формування транскультурних цінностей особистості через включення до змісту навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту»* – дозволила покращити іншомовну комунікативну культуру студентів в освітньому середовищі університету, але й сприяти формуванню їхньої здатності до ефективної міжкультурної взаємодії. Транскультурні цінності були використані як універсальні принципи, що змінюють ставлення, поведінку і сприйняття особистістю до іншомовної культури. Серед них: емпатія, повага до культурної різноманітності, відкритість до нових досвідів і готовність до адаптації. У контексті особистісного розвитку транскультурні цінності сприяли формуванню міжособистісних навичок та культурної компетентності, що є критичними для

успішної міжкультурної взаємодії. Серед механізмів емоційного інтелекту у межах цієї педагогічної умови було використання таких механізмів виховання: *самосвідомості* як усвідомлення власного когнітивного та емоційного стану; *саморегуляції* як механізм ефективного керування емоціями та імпульсами; *емпатії* як механізм покращення розуміння студентами поглядів інших, їхніх емоцій та культурних нюансів; *соціальні навички* як механізм включення в активне слухання, ефективне вербальне та невербальне спілкування та здатність до співпраці; *мотивації* як механізм сприяння стійкому захопленню вивченням іноземної мови; *культурна чутливість* як механізм виховання поваги та розуміння різноманітних культур, зменшенню потенційних конфліктів; *адаптивність* як механізм сприяння гнучкості у засвоєнні граматичних структур, словникового запасу та мовних особливостей.

Авторська етапна методика виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету включала три етапи: інформаційний; знаннєвий; діяльнісний. На *першому – інформаційному етапі* здійснювалося формування «інтеграційної мотивації», котра розумілася як прагнення студента до особистісного спілкування з представниками інших країн, бажанням до глибокого занурення в інтернаціональне середовище та розвитку транс-культурних цінностей. На *другому – знаннєвому етапі* застосування авторської методики здійснювалася робота щодо підвищення мовленнєвої компетентності студентів як змістової основи іншомовної комунікативної культури. На *третьому – діяльнісному етапі* вирішувалося завдання підвищення комунікативних якостей студентів через технологізацію та цифровізацію освітнього простору університету.

Список використаних джерел у другому розділі

1. Акімова О. В., Сапогов М. В., Гапчук Я. А. Цифрова трансформація освітнього середовища закладів вищої освіти у німецькомовних країнах. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 50. Том 2. 2022. С. 166-172. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.33>.
2. Акімова О.В., Сапогов М.В., Гапчук Я.А. Середовищний підхід у сучасних міждисциплінарних дослідженнях з цифровізації освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 46. 2022. С. 234-238. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/46.47>.
3. Актуальні питання лінгводидактики: традиції та новаторство: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної онлайнконференції. Запоріжжя, ЗДМФУ, 2023. 122 с.
4. Ашерев А. Т., Логвіненко В. Г. Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів. Українська інженерно-педагогічна академія. Х. : УПА, 2005. 164 с.
5. Басюк Н. А. Комунікативна культура педагога вищої школи як головний аспект педагогічного спілкування. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://eprints.zu.edu.ua/20252/1/Basjuk1.pdf>.
6. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2001. 238 с.
7. Великий тлумачний словник української мови. / упоряд. Т.В, Ковальова. Х.: Фоліо, 2005. 767 с.
8. Вітвицька С. С. Системно-синергетичний підхід до педагогічної підготовки майбутніх магістрів освіти. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 92-108.
9. Гапчук Я. А., Сапогов М. В. Педагогічний потенціал інформатизації освітнього процесу у вищій школі. *Інноваційна педагогіка*, 12(1), 2019. С. 169–172. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-1.37>.

10. Голубова Г. В. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів. URL: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105345.doc.htm.
11. Горбатюк Р. М., Тулашвілі Ю. Й. Мобільне навчання як нова технологія вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 27. С. 31-34.
12. Гуцан Т. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів економіки до профільного навчання старшокласників. URL: <http://intkonf.org>.
13. Євтух В. Мультикультурна/ міжкультурна освіта: зарубіжний досвід та перспективи для України. *Вища освіта України*. № 4. 2021. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2021.4\(83\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2021.4(83).02).
14. Запорожцева Ю. С. Міжкультурна освіта як шлях до взаємодії у поликультурному соціумі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 1(177), 2019. С. 170-174. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/228>.
15. Зеленов Є. А. Педагогіка толерантності та діалог культур як основи 5. планетарного виховання учнівської молоді. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/domtp_2011_3_7.pdf.
16. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку*: матеріали методологічного семінару НАПН України (Київ, 4 квітня 2019 р.). Київ. С. 188-197.
17. Кравець С. Г. Формування ключових компетентностей фахівців ресторанного сервісу у вищих професійних училищах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 273 с.
18. Куликова Л. А. Тарасенко Т. В. Діалог культур у теорії міжкультурної комунікації та практиці викладання іноземних мов. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2017.1 (18). С. 42-46.

19. Кухта І. В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови. IX МНПК Гуманізм та освіта. 2008. С. 33–36.
20. Кухта І. Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/13>.
21. Лещенко Т. О., Шевченко О. М., Жовнір М. М. (2022). Можливості використання мобільних технологій у практиці викладання української мови як іноземної. *Електронне наукове фахове видання “ВІДКРИТЕ ОСВІТНЄ Е-СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ”*, 2022. (12), 90–102. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2022.128>.
22. Лисенко О. Компетентнісний підхід до формування культури мовлення студентів юридичних спеціальностей. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*, 19(87), 2023. С. 103–106. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3938>.
23. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів: СПОЛОМ, 2014. 76 с.
24. Лузан П. Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. / П. Лузан, І. Сопівник, С. Виговська. - 4-е вид. Київ: НАКіМ, 2012. 368 с.
25. Малик В. М. Підходи до визначення структури іншомовної комунікативної культури. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 56. Том 2. 2023 С. 175–182 DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.38>.
26. Малик В. М. Поняття іншомовної комунікативної культури й особливості її розвитку. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 39. С. 248–251.
27. Малик В. М. Формування іншомовної комунікативної культури у студентів аграрних ЗВО. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2022. № 72. С. 59–67.
28. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація*

особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. К. : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.

29. Межуєв В. Діалог як спосіб міжкультурного спілкування в сучасному світі. *Філософська думка*. 2011. № 4. С. 96–97.

30. Миколінська С. І. Транскультурна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва в системі неперервної освіти: філософсько-антропологічний аспект. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні науки*. М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова, Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Випуск CLV (155). С. 59-66.

31. Миколюк О. П. Структура іншомовної комунікативної компетентності сучасного фахівця. URL: http://www.confcontact.com/2013-obrazovatelnijprocess/2_mikolyuk.htm.

32. Наказ МОН України № 776 від 16 липня 2018 р. «Про Затвердження Концепції Розвитку Педагогічної Освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

33. Наукові підходи до педагогічних досліджень : колект. моногр. / За заг. ред. В. І. Лозової. Харків : Вид-во Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 348 с.

34. Ніколаєва С. Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблеми. *Іноземні мови*. 2016. № 2 (86). С. 3 – 9.

35. Онуфрієва Л. А. Психологічні особливості формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів-майбутніх випускників немовних спеціальностей ВНЗ. *Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України* / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. Вип. 12. С. 727–739.

36. Онуфрієва Л. А. Формування іншомовної комунікативної культури особистості в процесі оволодіння іноземною мовою професійного спрямування. URL: http://www.confcontact.com/2012_10_24/1_onufrieva.htm.

37. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / [А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін.]. К. : ІСДО, 1993. 336 с.
38. Павелків К теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах освітнього середовища університету. дис. ... д-ра пед. наук. Рівне, 2020. URL: http://eprints.zu.edu.ua/31487/1/dys_Pavelkiv.pdf.
39. Панібратська А. В. Зміст поняття «педагогічні умови». URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/89-suchasni-tekhnohohiyi-rozvytku-profesiynoyi-maysternosti-maybutnikh-uchyteliv-25-zhovtnia-2018-r/173-zmist-ponyattya-pedagogichni-umovi>.
40. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / О.М.Пехота та ін. К.: В-во А.С.К., 2003. 240 с.
41. Плужник А. В. Зміст поняття «Іншомовна комунікативна культура» у психолого-педагогічних дослідженнях. *Молодий вчений*. 2018. № 4.4 (56.4). С. 13–16.
42. Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у Вінницькому національному аграрному університеті. URL: <https://vsau.org/assets/images/general/doc-2023-2024/polozhenya-pro-neformalny-osvity-VNAU-2024.pdf>.
43. Саковська Т. Сутність діалогу культур у процесі міжкультурного виховання. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 49. С. 179–184.
44. Словник іншомовних слів/ уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. Київ: Наук. Думка, 2002. 680 с.
45. Словник термінології з педагогічної майстерності / Редкол. : Н.М. Тарасович (гол. ред.) та ін. Полтава, 1995. 63 с.
46. Словник Української мови. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/89-suchasni->

tekhnohohiyi-rozvytku-profesiynoyi-maysternosti-maybutnikh-uchyteliv-25-zhovtnia-2018-r/173-zmist-ponyattya-pedagogichni-umovi.

47. Словник-довідник з професійної педагогіки. / упоряд. А.В. Семенова. Одеса: Пальміра, 2006. 272 с.

48. Судакова В. Транскультурні проєкції стратегій глобальної інтеграції сучасних полікультурних суспільств. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD15_Sudakova.pdf.

49. Сулима Т. С. Формування професійної компетентності майбутнього педагога професійного навчання будівельного профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2014. 235 с.

50. Тамаркіна О. Л. Застосування інтенсивного метода навчання іноземній мові у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : збірник наукових праць. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. № 73. С. 218-222.

51. Татаріна І. О. Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх учителів засобом педагогічної риторики. Одеса, 2005. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/438/1/%D0%A2%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%86%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0.pdf>.

52. Тіщенко А. В. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів гуманітарних спеціальностей у закладах вищої освіти. URL: https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/dis_Tishchenko.pdf.

53. Ткаченко Л. І. Синергетичний підхід у педагогіці: нова парадигма. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, № 10 (17), 2013. С. 18-21.

54. Черток Л. П. Діалог культур у післядипломній гуманітарній освіті Швейцарії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Ялта, 2011. 22 с.

55. Чмут Т., Чайка Г. Вербальні засоби спілкування та мовленнєвий етикет. *Етика ділового спілкування*. 2002. С. 107–117.

56. Черноус В. П. Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови студентів медичних спеціальностей закладів вищої освіти. *Health & Education*. № 2, 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/health-2023.2.7>.
57. Шевченко О. М. Інноваційні методи та сучасні інформаційні технології у навчанні української мови іноземних студентів: Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика / : матер. Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю. (Полтава, 19 березня, 2020 р.). Полтава: УМСА. С. 256-258.
58. Яценко Е. Формування комунікативної культури студентів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів економічного профілю. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2010. URL: <https://nenc.gov.ua/doc/autoref/IA.pdf>.
59. Van der Wende M. National Policies for the Internationalisation of Higher Education in Europe. *Hogskoleverket Studies*. Swedish National Agency for Higher Education, Stockholm, 1997. 274 p.
60. 50+ Unique Icebreaker Questions. URL: <https://www.prodigygame.com/main-en/blog/icebreaker-questions-for-kids/>.
61. Abdullah M. W., Yusuf F. F., Bayan A. Y. M. (2020). The sustainability governance: Reciprocation accountability based emotional quotient. *TechHub Journal*, 7(1), 2020. pp.183–200. DOI: <https://doi.org/10.47577/tssj.v7i1.452>.
62. Behera S. E. M-learning: a Comparative Study. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*. 2013. 4 (3). pp. 65-78.
63. Bolayto R., Richard W. The internationalization of Ukrainian universities in the context of the English language. Project “English for Universities”. Kiyv, Ukraine;,”Stal”. 2017.
64. Caballero Domínguez C. C., Suárez Colorado Y. P., Bruges Carbonó H. D. Characteristics of emotional intelligence in a group of higher education students with and without suicidal ideation. *CES Psicología*, 8(2), 2015. pp. 138–155.
65. Console Luca. Diagnostic problem solving : Combining heuristic, approximate and casual reasoning. London : North Oxford acad., 1989.

66. de Wit H. Internationalization of Higher Education: The Need for a More Ethical and Qualitative Approach. *Journal of International Students*, 10(1), i-iv. 2020. DOI: <https://doi.org/10.32674/jis.v10i1.1893>.
67. de Wit H., Hunter F., Egron-Polak E., Howard L. (Eds). Internationalisation of higher education: *A study for the European parliament*. 2015. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)540370_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)540370_EN.pdf).
68. Duman S. K., Yalçın Ş., Erçetin G. Working memory and language aptitude in relation to listening strategy instruction in an instructed SLA context. *Annual Review of Applied Linguistics*, 41, 2021. pp. 108–117. DOI: <https://doi.org/10.1017/s0267190521000040>.
69. Duong T. M., Tran N. Y., Ha A. T., Phung Y. The impact of emotional intelligence on performance: A closer look at individual and environmental factors. *Journal of Asian Finance Economics and Business*, 7(1), 2020. pp. 183–193. DOI: <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no1.183>.
70. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe. *Report of the Symposium Berne, Switzerland, 27–30 March, 1996*. Council for Cultural Cooperation (CDCC). A Secondary Education for Europe. Strasburg, 1997.
71. Jung B., Lim S. Building E-learning apps with multimedia contents for learning language variations. *International Journal of Multimedia and Ubiquitous Engineering*, 9(11), 2014. pp. 339-348. DOI: <https://doi.org/10.14257/ijmue.2014.9.11.33>.
72. Kant R. Emotional intelligence: A study on university students. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 13(4), 2019. pp. 441–446. DOI: <https://doi.org/10.11591/edulearn.v13i4.13592>.
73. Latif R., Mumtaz S., Mumtaz R., Hussain A. A comparison of debate and role play in enhancing critical thinking and communication skills of medical students during problem based learning. *Biochemistry and Molecular biology Education*. 2018. 46 (4). pp. 336-342. DOI: <https://search.informit.org/doi.org/10.1002/bmb.21124>.

74. Mammadov N. S. oglu, Sokolova S., Kholiavko N. Development of students' foreign language communicative competence in context of internationalisation and informatisation of higher education. *Advanced Education*, 6(11), 2019. pp. 22–29. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.155501>.
75. Myroniuk L., Royko L. Use of information and communication technologies in the preparation of students of the Faculty of Physical Culture, Sports and Health. *Computer-integrated technologies: education, science, production*. 2021. №43. P. 85-91. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2524-0560-2021-43-14>.
76. Social Emotional Learning Activities & How They Promote Student Well-Being. URL: <https://www.prodigygame.com/main-en/blog/social-emotional-learning-activities/>.
77. Thao L. T., Thuy P. T., Thi N. A., Yen P. H., Thu H. T. A., Tra N. H. Impacts of Emotional Intelligence on Second Language Acquisition: English-Major Students' Perspectives. *Sage Open*, 13(4). 2023. DOI: <https://doi.org/10.1177/21582440231212065>.
78. Traxler J. Current State of Mobile Learning. In M. Ally (Ed.), *Mobile Learning: Transforming the Delivery of Education and Training*. Athabasca University, Canada: AU Press. 2009. pp. 9-24. URL: http://www.aupress.ca/books/120155/ebook/01_Mohamed_Ally_2009-Article1.pdf.
79. VanEk J. A. Waystage 1990: Council of Europe. Cambridge University Press, 1999 : URL: <http://www.mon.gov.ru/pro/pnpo/>.
80. Wang C. Why Orff Schulwerk? Orff Schulwerk Reflection and Direction. Proceedings of the Symposium. *Global Connection in Orff Schulwerk: Reflection from Kentucky*. 2013. GIA Publication, 2013. pp. 1–11.
81. Weimer M. Learner-centered Teaching: Five Key Changes to Practice. San Francisco, CA : Jossey-Bass, 2002.
82. William T. Johnsen Pandora's Box Reopened: Ethnic Conflict in Europe and Its Implications. *Strategic Studies*. December, 1999. 270 p.

83. Williamson, B., Eynon, R., & Potter, J. Pandemic politics, pedagogies, and practices: digital technologies and distance education during the coronavirus emergency. *Learning, Media and Technology*, 2020. 45(2), pp. 107–114.

84. Young Paul William. Student-Produced Video of Role-Plays on Topics in Cell Biology and Biochemistry: A Novel Undergraduate Group Work Exercise. *Curriculum, Instruction, and Pedagogy article*, Front. Educ. 21 July 2020, Sec. STEM Education. URL: [https:// doi.org/10.3389/feduc.2020.00115](https://doi.org/10.3389/feduc.2020.00115).

85. Zaidel D.W. *Neuropsychology of Art: Neurological, cognitive, and evolutionary perspectives*. London and New York : Psychology Press, 2005.

86. Zimmerman, B.J. Academic studying and the development of personal skill: A self-regulatory perspective. *Educational Psychologist*, 1998. 33 (2/3), pp. 73–86.

РОЗДІЛ III.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИХОВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРІ УНІВЕРСИТЕТУ**

3.1. Компоненти, критерії, показники та рівні виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету

У межах експериментального дослідження були визначені компоненти, критерії та показники для встановлення та ранжування рівнів виховання іншомовної комунікативної культури студентів в університетському освітньому середовищі. Також було підбрано діагностичні інструменти для проведення дисертаційного дослідження.

В основу *авторського* підходу покладено сучасні та класичні концепції щодо структури та компонентного складу основного поняття досліджуваної проблеми, з визнанням того, що структура іншомовної комунікативної культури студентів визначається її функціональними характеристиками. Зупинимося докладніше на авторському підході, оскільки проведений аналіз дозволив ідентифікувати компоненти, критерії, показники та рівні виховання іншомовної комунікативної культури, представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Структура виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету

Компоненти	Критерії	Показники
Лінгвістично-гносеологічний	Мовленнєвий	1. Рівень володіння іноземною мовою 2. Знання рідної мови 3. Знання культури країни мова якої вивчається

Особистісний	Особистісно-комунікативний	1. Комунікативні якості 2. Толерантність 3. Емоційний інтелект
Мотиваційний	Мотиваційно-ціннісний	1. Пізнавальна активність 2. Ціннісні орієнтації 3. Потреба у постійному самоудосконаленні

Розглянемо детальніше структуру виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету.

1. Лінгвістично-гносеологічний компонент виховання іншомовної комунікативної культури відіграє важливе значення для розуміння того, як відбувається ефективне вивчення та практичне використання іноземної мови. Компонент охоплює різні аспекти, включаючи структуру та використання мови (лінгвістика), а також характер і обсяг знань (гносеологія), що стосуються вивчення мови та культурного розуміння.

Лінгвістичний аспект зосереджується на структурних і функціональних аспектах мови, що включає наступні елементи: фонетика та фонологія (розуміння звуків мови та того, як вони використовуються для передачі значення), морфологія (вивчення будови слів і способів їх утворення), синтаксис (вивчення правил, які керують структурою речень), семантика (розуміння значення слів і речень), прагматика (знання того, як мова використовується в різних контекстах для досягнення цілей спілкування) [30; 34].

У контексті іншомовної освіти лінгвістичний аспект передбачає вивчення граматики та лексики, тренування навичок аудіювання з метою розвитку здатності розуміти та використовувати розмовну мову, тренування навичок читання та письма для покращення здатності розуміти письмові тексти та висловлювати думки в письмовій формі [18].

Гносеологічний аспект стосується природи знання та розуміння під час вивчення мови, що включає: знання культури (розуміння культурного контексту,

в якому використовується мова), міжкультурну компетентність (розвиток здатності ефективно та належним чином взаємодіяти з носіями мови, яка вивчається), когнітивні навички (покращення критичного мислення, вирішення проблем і метакогнітивних навичок у контексті вивчення іноземної мови), знання процесів вивчення мови (розуміння того, як вивчаються мови та стратегій, які можуть полегшити навчання) [20].

В процесі вивчення іноземної мови гносеологічний аспект включає: навчання студентів культурним нормам, цінностям і традиціям спільноти цільової мови; інтеграцію знань з інших галузей, таких як історія, література та соціологія, для збагачення вивчення іноземної мови; заохочення студентів розмірковувати про свій досвід вивчення мови та розвивати самосвідомість свого прогресу та проблем [44].

Лінгвістично-гносеологічний компонент важливий для розвитку комплексного розуміння іншомовної комунікативної культури. Звертаючись як до структурних аспектів мови, так і до ширшого контексту розуміння культури та знань, викладачі можуть створити більш ефективний і змістовний досвід вивчення мови. Цей цілісний підхід допомагає учням не тільки добре володіти цільовою мовою, але й здатним орієнтуватися та оцінювати її культурний ландшафт.

Таким чином, лінгвістично-гносеологічний компонент виховання іншомовної комунікативної культури студентів є одним із основних елементів у формуванні компетентностей, необхідних для ефективного спілкування в міжкультурному середовищі. Вибір *мовленнєвого критерію* для оцінювання цього компоненту є обґрунтованим і базується на кількох важливих наукових і методологічних аспектах:

- мовлення є основним засобом комунікації, що забезпечує безпосередню взаємодію між учасниками комунікативного процесу; у контексті іншомовної освіти, мовленнєвий критерій дозволяє оцінювати здатність студентів не лише правильно використовувати граматичні та лексичні структури, але й ефективно висловлювати власні думки, ідеї та емоції, що

включає як вербальні, так і невербальні аспекти комунікації, які є необхідними для досягнення повного розуміння міжкультурного спілкування [17];

- мовленнєвий критерій враховує різноманітні аспекти використання мови, такі як фонетика, морфологія, синтаксис, семантика та прагматика, що є фундаментальними для формування глибоких знань про мову, а також для розвитку навичок, необхідних для її ефективного використання; оцінка мовленнєвих навичок дозволяє визначити рівень засвоєння студентами структурних компонентів мови та їх здатність застосовувати ці знання на практиці [15];

- мовленнєвий критерій тісно пов'язаний з когнітивними процесами, які лежать в основі навчання мові; вивчення іншомовної комунікативної культури вимагає не лише засвоєння правил, але й розвитку критичного мислення, вирішення проблем та інших когнітивних навичок; мовленнєва діяльність сприяє розвитку зазначених навичок, оскільки вона вимагає від студентів аналізу, синтезу та оцінки інформації в процесі спілкування [22];

- мовленнєвий критерій дозволяє оцінити міжкультурну компетентність студентів, яка є невід'ємною частиною іншомовної комунікативної культури; володіння іноземною мовою включає не лише лінгвістичні знання, але й розуміння культурних норм, цінностей та традицій, що впливають на процес комунікації; мовленнєвий критерій враховує здатність студентів адаптувати свою мову відповідно до культурного контексту, що є важливим для успішного міжкультурного спілкування [13].

Отже, вибір мовленнєвого критерію для лінгвістично-гносеологічного компонента виховання іншомовної комунікативної культури студентів є науково обґрунтованим і методологічно доцільним. Цей критерій дозволяє комплексно оцінити рівень сформованості мовних і комунікативних навичок, а також визначити готовність студентів до ефективної міжкультурної взаємодії. Він забезпечує всебічне розуміння як лінгвістичних, так і культурних аспектів іншомовного спілкування, що є ключовим для успішного виховання іншомовної комунікативної культури.

Показниками сформованості мовленнєвого критерію є:

- рівень володіння іноземною мовою;
- знання рідної мови;
- знання культури країни мова якої вивчається.

У сучасному світі глобалізації та інтеграції знання іноземних мов набуває надзвичайної важливості. *Рівень володіння іноземною мовою* стає одним із ключових показників мовленнєвого критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів. Цей аспект є особливо актуальним у контексті вищої освіти, де формування комунікативних навичок відіграє вирішальну роль у підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Таким чином, рівень володіння іноземною мовою визначає здатність студента ефективно спілкуватися, розуміти та застосовувати усне й писемне мовлення, що оцінюється за кількома аспектами, серед яких лексичний запас, граматична точність, фонетичні навички та здатність до комунікації в різних соціокультурних контекстах.

На думку таких науковців як Ю. Ніколаєнко, І. Кухта, С. Ніколаєва, А. Ходцева та Л. Онуфрієва [27; 12; 26; 36; 28] володіння іноземною мовою охоплює такі аспекти, як:

- комунікативна компетенція (включає в себе не лише знання іноземної мови, але вміння використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, що передбачає здатність студентів адаптувати своє мовлення відповідно до специфіки контексту);
- соціокультурна адаптація (розуміння соціокультурних норм і традицій країни мови, яку вивчають, є необхідним для ефективної комунікації. студенти повинні бути готові до міжкультурної взаємодії та враховувати культурні особливості партнерів по спілкуванню);
- навички міжособистісного спілкування (важливим аспектом є здатність налагоджувати контакти, вести розмови, підтримувати дискусії та вирішувати конфлікти в іншомовному середовищі) [27; 12; 26; 36; 28].

Деякі інструменти, розроблені Радою Європи (Council of Europe), відіграли головну роль у навчанні іноземним мовам відповідно до методичних інновацій і нових моделей розробки навчальних програм, зокрема розвитку іншомовної комунікативної культури. Що загалом сприяло сучасному підходу до передачі методичних новацій у спосіб, котрий нині є найбільш відповідним для динамічного вивчення іншої мови. Визначивши таким чином іншомовні запити молоді, стало можливим визначення необхідних ноу-хау, необхідних для отримання здатності необхідного рівня («порогу») спілкування [42].

CEFR (The Common European Framework of Reference for Languages / Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти) описують володіння мовою за шістьма рівнями, від A1 до C2, які можна перегрупувати в три широкі рівні: «базовий користувач», «незалежний користувач» і «досвідчений користувач», які, залежно від місцевих потреб, можуть додатково ділитися. Рівні визначаються за допомогою дескрипторів «can-do». Ці рівні розвивалися протягом певного періоду часу, починаючи з 2001 р. (Рис. 3.1.) [47].

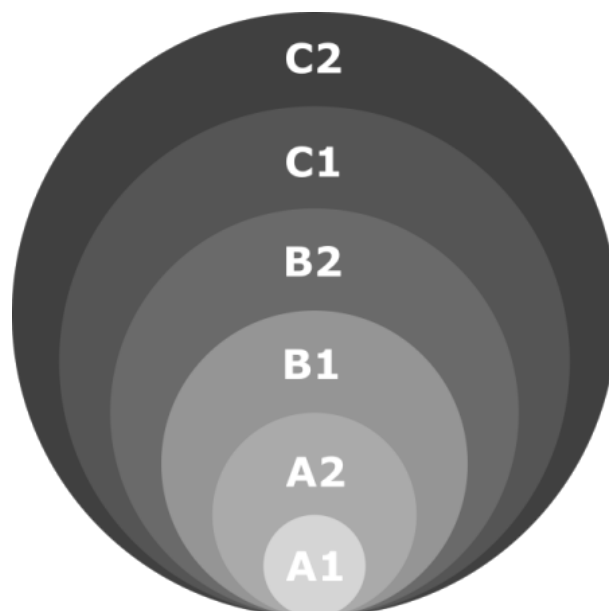

Рис. 3.1. Рівні володіння іноземною мовою відповідно до CEFR

Вважаємо також за потрібне коротко розглянути кожен із рівнів.

A1/A2 – початкові рівні, що свідчать про володіння базовими мовними навичками, розумінням та використанням простих фраз, висловленням повсякденних потреб та участі у простих розмовах.

B1/B2 – середні рівні, що вказують на можливість вести складніші розмови, обговорювати ширше коло тем і розуміти більшість повсякденно-вживаної мови.

C1/C2 – просунуті рівні, вказують на високий рівень вільного володіння мовою, ефективного спілкування в різних контекстах, як професійних, так і особистих, розуміння тонкощів, ідіоматичних виразів та складних структур [48].

Отже, рівень володіння іноземною мовою є невід'ємною складовою формування іншомовної комунікативної культури студентів, що не лише демонструє мовленнєві навички, але й є показником здатності до міжкультурної взаємодії, критичного мислення та адаптивності в динамічному інформаційному просторі.

Рідна мова є основою мовленнєвої компетенції людини, впливаючи на всі аспекти її мовленнєвої діяльності. *Знання рідної мови* формує базові комунікативні навички, на яких ґрунтується подальше освоєння іноземних мов. Важливо зазначити, що знання рідної мови забезпечує не тільки технічну базу для вивчення іноземних мов, але й культурну компетентність, необхідну для розуміння та інтеграції в інші мовні та культурні простори.

Мовленнєвий критерій, як уже зазначалось, у вихованні іншомовної комунікативної культури включає декілька ключових компетентностей: мовленнєву компетентність, комунікативну компетентність та міжкультурну компетентність. Знання рідної мови суттєво впливає на кожну з цих компетентностей. Мовленнєва компетентність передбачає здатність до продуктивної та рецептивної мовленнєвої діяльності, яка формується на основі рідної мови. Комунікативна компетентність включає вміння ефективно взаємодіяти у різних комунікативних ситуаціях, використовуючи як рідну, так і іноземну мови. Міжкультурна компетентність, у свою чергу, передбачає розуміння культурних особливостей мовного середовища, що досягається через порівняння та аналіз культурних аспектів рідної та іноземної мов [37].

На думку Н. Баюк, знання рідної мови є важливим показником мовленнєвого критерію виховання іншомовної комунікативної культури

студентів в освітньому просторі університету, оскільки забезпечує базу для формування мовленнєвої, комунікативної та міжкультурної компетентностей, необхідних для успішної міжкультурної комунікації. Освітнє середовище університету має сприяти інтеграції знань рідної мови у процес вивчення іноземних мов, використовуючи сучасні методи та підходи до навчання [2].

Як зазначають результати численних досліджень, існує тісна взаємозалежність між культурою і мовою. Мова є не тільки засобом спілкування, але й носієм культурних цінностей, традицій та світогляду. Вивчення мови без урахування культурного контексту значно ускладнює розуміння справжнього значення слів і виразів, їх використання у конкретних комунікативних ситуаціях. Тому *знання культури країни, мова якої вивчається*, є невід'ємною складовою формування мовленнєвої компетенції [30; 16; 46].

Оскільки мовленнєвий критерій включає декілька аспектів, серед яких важливу роль відіграє здатність до адекватного використання мови у різних культурних контекстах – це вимагає знання культурних норм, правил етикету, історичних та соціальних аспектів країни. Знання культури країни, ова якої вивчається, дозволяє студентам не тільки правильно використовувати мовні конструкції, але й адекватно реагувати на комунікативні ситуації, враховуючи культурні особливості [34].

Практичне виховання іншомовної комунікативної культури передбачає використання різноманітних методів та підходів, з метою вдосконалення знань про культуру країни, мова якої вивчається, до яких належать:

- використання автентичних матеріалів (тексти, фільми, музика та інші культурні артефакти, що допомагають студентам зануритися в культурний контекст);
- міжкультурні тренінги (заняття, спрямовані на розвиток міжкультурної компетенції, що включають обговорення культурних відмінностей, рольові ігри та симуляції);

- проєкти та презентації (де студенти готують проєкти на теми, що вивчають культуру іншої країни, що сприяє поглибленому вивченню культурних аспектів);

- спілкування з носіями мови (інтерактивні заходи, такі як мовні клуби, зустрічі з іноземними студентами та викладачами, створюють можливості для безпосередньої міжкультурної комунікації) [21].

Таким чином, знання культури країни, мова якої вивчається, є важливим показником мовленнєвого критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету, оскільки забезпечує глибше розуміння мовних нюансів та помірковане використання мови у різних комунікативних ситуаціях.

Наступним визначеним компонентом є *особистісний компонент*, який визначає індивідуальні особливості, мотивацію та емоційний стан студентів, що впливає на їхню здатність ефективно спілкуватися іншими мовами.

У своїх дослідженнях П. Бабій та Г. Голубова, зазначають, що особистісний компонент включає такі аспекти, як самооцінка, мотивація, емоційний інтелект, культурна чутливість та індивідуальні стилі навчання. Самооцінка визначається як оцінка власних можливостей та значимості, що впливає на навчальну діяльність та успішність студента. Мотивація ж включає внутрішні та зовнішні чинники, що стимулюють до навчання та розвитку особистості. Емоційний інтелект охоплює здатність розпізнавати та управляти емоціями, здатність до емпатії щодо інших, що є важливим для ефективної комунікації та співпраці в навчальному середовищі.

Культурна чутливість передбачає усвідомлення та повагу до різноманітних культурних цінностей, норм та традицій, що сприяє створенню інклюзивного та гармонійного навчального простору. Індивідуальні стилі навчання відображають унікальні підходи кожного студента до засвоєння інформації та розвитку навичок, що варіюються від візуальних і аудіальних до кінестетичних та інших методів навчання. Врахування цих аспектів дозволяє адаптувати педагогічні стратегії та підходи до потреб та особливостей кожного студента, що передбачає

посилення ефективності освітнього простору та отримання оптимальних результатів у навчанні. Таким чином, зазначені фактори визначають, наскільки успішно студент зможе освоїти іноземну мову та інтегруватися в іншу культурну спільноту. Виховання іншомовної комунікативної культури передбачає не лише академічне засвоєння мови, але й розвиток особистісних якостей, що сприяють ефективній міжкультурній комунікації [1; 4].

На практиці виховання іншомовної комунікативної культури з урахуванням особистісного компонента включає:

- індивідуалізовані навчальні плани (створення навчальних програм, що враховують індивідуальні потреби та здібності студентів);
- міжкультурні тренінги та воркшопи (проведення заходів, що сприяють розвитку емоційного інтелекту та культурної чутливості);
- психологічна підтримка (забезпечення доступу до психологічних консультацій для подолання стресу та емоційних труднощів, пов'язаних з вивченням іноземної мови);
- інтерактивні методи навчання (використання сучасних технологій та методик, що стимулюють мотивацію та активну участь студентів у навчальному процесі) [12; 4].

Отже, особистісний компонент є ще однією основоположною складовою виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету. Мотивація, емоційний інтелект, культурна чутливість та індивідуальні стилі навчання відіграють ключову роль у цьому процесі. Університети мають створювати умови для розвитку цих особистісних якостей, використовуючи інноваційні методи та підходи до навчання, що сприяють формуванню всебічно розвинених, культурно чутливих та комунікативно компетентних студентів. Таким чином, важливим критерієм даного компоненту було визначено *особистісно-комунікативний критерій*.

Особистісно-комунікативний критерій включає два основних аспекти: особистісний та комунікативний. Особистісний аспект відображає індивідуальні риси, мотивацію, емоційний інтелект та культурну чутливість студентів.

Комунікативний аспект включає мовні навички, здатність до міжкультурної взаємодії та адаптивність у різних комунікативних ситуаціях. Взаємодія цих компонентів забезпечує формування комплексної іншомовної комунікативної культури [40].

Особистісний аспект допомагає студентам розвивати позитивну самооцінку та впевненість у своїх здібностях, що є важливим для активного та ефективного навчання. Мотивація, як складова цього компонента, стимулює студентів до постійного самовдосконалення та досягнення поставлених цілей. Емоційний інтелект сприяє кращому розумінню та управлінню власними емоціями, а також емпатії до інших, що є критично важливим у міжособистісних відносинах [23].

Культурна чутливість дозволяє студентам бути відкритими до різних культурних перспектив і підходів, що збагачує їхній власний світогляд та сприяє створенню гармонійного та інклюзивного навчального середовища. Індивідуальні стилі навчання забезпечують адаптацію освітнього процесу до потреб кожного студента, що підвищує ефективність навчання та сприяє розвитку їхніх унікальних здібностей [23].

Комунікативний аспект фокусується на розвитку мовних навичок, які є основою для успішного спілкування в іншомовному середовищі. Здатність до міжкультурної взаємодії допомагає студентам вільно комунікувати з іншомовними спільнотами, розуміти та поважати їх традиції. Адаптивність у різних комунікативних ситуаціях дозволяє студентам гнучко реагувати на зміни та нові умови спілкування, що є важливим для їхньої успішної інтеграції у глобальне суспільство [11].

Синергія особистісного та комунікативного аспектів сприяє формуванню комплексної іншомовної комунікативної культури, що забезпечує студентам можливість ефективно взаємодіяти у різних соціокультурних контекстах. Така комплексна підготовка дозволяє не тільки оволодіти іншомовними навичками, але й розвивати особистісні якості, необхідні для успішної міжкультурної комунікації та професійної діяльності в сучасному світі [11].

Показниками сформованості особистісно-комунікативного критерію є:

- комунікативні якості;
- толерантність;
- емоційний інтелект.

Комунікативні якості, що виступають показником особистісно-комунікативного критерію, включають здатність до ефективної вербальної та невербальної комунікації, адаптивність, емпатію та здатність до міжкультурної взаємодії.

Комунікативні якості відображають здатність особистості до ефективної взаємодії з іншими людьми, використовуючи як вербальні, так і невербальні засоби. Вони включають такі складові, як:

- вербальні навички (здатність чітко і логічно висловлювати свої думки, використовувати різноманітні мовні конструкції та адаптувати свою мову до потреб співрозмовника);
- невербальні навички (використання жестів, міміки, інтонації та інших невербальних засобів для посилення вербальної комунікації та створення відповідної атмосфери взаємодії);
- адаптивність (здатність швидко адаптуватися до нових комунікативних ситуацій та змінювати свої комунікативні стратегії залежно від контексту);
- емпатія (здатність розуміти та відчувати емоційний стан співрозмовника, що є важливим для створення довірливих відносин та ефективної комунікації) [3].

Як зазначає В. Панченко, вербальні навички є основою для ефективної комунікації, особливо у контексті вивчення іноземних мов. Вони включають не тільки знання граматики та лексики, але й здатність до побудови логічних та структурованих висловлювань. Університети мають сприяти розвитку вербальних навичок через інтерактивні заняття, дискусії, дебати та інші форми активного мовного практикування. Важливим аспектом є також навчання

студентів адаптувати свою мову до потреб різних комунікативних ситуацій, враховуючи культурні особливості співрозмовників [29].

Невербальні навички, на думку І. Кухти, відіграють важливу роль у комунікації, оскільки вони доповнюють та посилюють вербальні повідомлення. Використання жестів, міміки, інтонації та просторових відносин допомагає створити більш виразну та зрозумілу комунікацію [12].

Комунікативна адаптивність, за С. Ніколаєвою, включає здатність швидко реагувати на зміни в комунікативному середовищі, пристосовувати свої стратегії спілкування до нових умов та враховувати культурні відмінності співрозмовників [26].

Емпатія сприяє створенню довірливих відносин та зниженню комунікативних бар'єрів. Для розвитку емпатії університети можуть включати в навчальні програми спеціальні курси з психології комунікації, проводити тренінги з розвитку емоційного інтелекту та емпатії.

Отже, комунікативні якості є важливим складовим показником особистісно-комунікативного критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету. Розвиток вербальних та невербальних навичок, адаптивності та емпатії сприяє формуванню всебічно розвинених, культурно чутливих та комунікативно компетентних особистостей.

Толерантність, як показник особистісно-комунікативного критерію, забезпечує ефективну взаємодію між представниками різних культур і є необхідною умовою для успішної іншомовної комунікації. Толерантність визначається дослідниками як здатність приймати і поважати різноманітність думок, вірувань, традицій і поведінкових моделей інших людей [7]. Вона включає в себе терпимість до відмінностей, відкритість до нового досвіду та готовність до взаємодії з людьми, що мають інший культурний і мовний бекграунд. Толерантність є фундаментальною цінністю в багатокультурному суспільстві, оскільки сприяє створенню гармонійних міжособистісних відносин та запобіганню конфліктам [36].

В умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності країн та народів, розвиток толерантності стає ще більш важливим. Вона дозволяє уникати конфліктів та непорозумінь, які можуть виникати через культурні та мовні бар'єри, сприяє гармонійному співіснуванню та співпраці. Толерантність також підвищує ефективність міжкультурної комунікації, оскільки дозволяє студентам не тільки висловлювати свої думки, але й слухати та розуміти співрозмовників з різних культурних контекстів [1].

Розвиток толерантності включає в себе навчання студентів критичному мисленню, навичкам емпатії та саморефлексії, а також умінню ставити себе на місце інших, сприяє формуванню відкритого розуму та готовності до співпраці, що є ключовими аспектами успішної міжкультурної взаємодії.

Як уже зазначалось, іншомовна комунікативна культура включає в себе не лише володіння мовою, але й розуміння культурних контекстів, в яких ця мова використовується. Толерантність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки допомагає студентам зрозуміти та прийняти культурні особливості інших народів. Виховання толерантності сприяє формуванню емпатії, розвитку міжкультурної чутливості та здатності до співпереживання [28].

Роль викладачів у процесі виховання толерантності є надзвичайно важливою. Вони повинні бути не лише носіями знань, але й прикладом для студентів у питаннях толерантності та міжкультурної взаємодії. Навчальні програми мають включати курси з міжкультурної комунікації, які допоможуть студентам зрозуміти особливості інших культур та навчитися ефективно взаємодіяти з їх представниками [28].

Позааудиторна діяльність також відіграє важливу роль у формуванні толерантності. Участь у культурних заходах, міжнародних конференціях та семінарах, волонтерських програмах та інших формах активності сприяє розвитку міжкультурної компетентності студентів.

Таким чином, толерантність як складова особистісно-комунікативного критерію відіграє ключову роль у формуванні комплексної іншомовної комунікативної культури. Вона забезпечує не лише успішне освоєння

іншомовних навичок, але й сприяє розвитку особистісних якостей, які є важливими для ефективної та гармонійної взаємодії в сучасному багатокультурному суспільстві.

Оскільки сучасна освіта спрямована на всебічний розвиток особистості студента, що включає не лише академічні знання, а й соціально-емоційні компетентності. Одним з важливих показників цього процесу є *емоційний інтелект* (EI), який забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію і сприяє гармонійному розвитку особистості.

У науковій літературі EI визначається як здатність розпізнавати, розуміти і управляти власними емоціями та емоціями інших людей. До його складових належать емоційна обізнаність, емпатія, саморегуляція, мотивація та соціальні навички. Високий рівень емоційного інтелекту сприяє кращому розумінню себе та оточуючих, що є необхідним для успішної міжкультурної взаємодії [9].

Емоційна обізнаність дозволяє студентам ідентифікувати власні емоції та розуміти їхній вплив на поведінку та рішення, що важливо для розвитку самосвідомості та рефлексії, які є ключовими для особистісного зростання. Емпатія, як здатність співпереживати та розуміти емоції інших, сприяє встановленню глибоких і довірчих відносин з оточуючими, що є особливо цінним у контексті міжкультурної комунікації [9].

Саморегуляція допомагає студентам контролювати свої емоційні реакції, уникати імпульсивних дій та ефективно реагувати на стресові ситуації, що загалом сприяє збереженню емоційного балансу та стабільності в різних життєвих обставинах [6]. Соціальні навички, в свою чергу, включають здатність толерантно комунікувати з людьми, вирішувати конфлікти та взаємодіяти в команді. Вони є важливими для формування позитивних соціальних зв'язків та побудови конструктивних відносин у будь-якому середовищі. Уміння спілкуватися, слухати та співпрацювати з різними людьми допомагає студентам адаптуватися до різноманітних культурних контекстів і успішно функціонувати в глобалізованому світі [5].

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту є важливою складовою змісту сучасної освіти, яка передбачає не лише академічний успіх студента, але й формуванню гармонійної, емоційно зрілої та соціально компетентної особистості. Це забезпечує студентам можливість ефективно взаємодіяти в різних культурних середовищах, що є ключовим для їхнього професійного та особистісного зростання в умовах сучасного світу.

Останнім з визначених нами компонентів виховання іншомовної комунікативної культури студентів є *мотиваційний компонент*. Мотиваційний компонент відіграє ключову роль у процесі оволодіння іншомовною комунікативною культурою. Ефективність цього процесу залежить від як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. У психології термін «мотив» застосовується для опису та пояснення внутрішніх стимулів, які забезпечують активацію та спрямованість поведінки або діяльності індивіда. Наукові дослідження підтверджують, що різноманітні впливи об'єктів навколишнього середовища та соціуму зумовлюють відповідні мовленнєві реакції людини, що в свою чергу обґрунтовує соціальну обумовленість її поведінки [22].

Мотивація визначається як внутрішній стан, що спонукає людину до певної діяльності, спрямованої на досягнення цілей. У контексті вивчення іноземних мов мотивація є ключовим чинником, що визначає успішність навчання. Вона передбачає різноманітні елементи, зокрема інтерес до мови та культури, прагнення до саморозвитку, професійні амбіції та соціальні потреби [39].

Однією з важливих проблем у дослідженні мотивації діяльності є пояснення причин поведінки, що в психології відоме як «каузальна атрибуція». Каузальна атрибуція є когнітивним процесом, який мотивований потребою осмислення отриманої інформації з метою формування здатності прогнозувати майбутню поведінку індивіда. Значне місце в контексті мотивації діяльності займає теорія мотивації досягнення успіху та уникнення невдачі. Люди, орієнтовані на досягнення успіху, демонструють бажання та впевненість у досягненні своїх цілей, адекватно оцінюють свої можливості, аналізують успіхи

та невдачі. Успіхи вони пов'язують зі своїми власними здібностями, а невдачі – з зовнішніми факторами. Натомість люди, схильні до уникнення невдач, проявляють невпевненість у собі, не вірять у можливість досягнення позитивних результатів, пояснюють свої успіхи зовнішніми обставинами, а невдачі – нестачею відповідних навичок [22; 24].

Мотиваційний компонент у вихованні іншомовної комунікативної культури студентів включає в себе формування та підтримку внутрішньої і зовнішньої мотивації до вивчення іноземних мов і культур, що досягається через різні педагогічні стратегії та заходи, які стимулюють інтерес студентів, створюють умови для практичного застосування знань та забезпечують підтримку у навчанні. Таким чином, критерієм даного компоненту було визначено *мотиваційно ціннісний критерій*.

Мотиваційно-ціннісний критерій включає в себе формування мотивації до вивчення іноземних мов та розвиток ціннісних орієнтирів студентів, що сприяє їхній здатності ефективно взаємодіяти в міжкультурному середовищі та підтримує гармонійний розвиток особистості. Крім того, даний критерій визначає рівень внутрішньої мотивації студента до вивчення іноземних мов та формування відповідних ціннісних орієнтацій:

- мотиваційний аспект (прагнення до саморозвитку, інтерес до іноземної мови та культури, професійні амбіції, соціальні потреби);
- ціннісний аспект (усвідомлення значущості міжкультурної комунікації, толерантність, відкритість до інших культур, повага до різноманітності) [22].

Як зазначає В. Ягупов, важливими складовими мотиваційно-ціннісного критерію є:

- інтерес до мови та культури (формування глибокого інтересу до іншої культури та її мови сприяє підвищенню мотивації студентів до вивчення іноземних мов);

- особистісна значущість (усвідомлення студентами важливості знання іноземних мов для їх особистісного та професійного зростання є ключовим чинником для розвитку внутрішньої мотивації);
- позитивне ставлення до навчання (формування позитивного ставлення до процесу навчання, розвиток впевненості в своїх силах та відчуття задоволення від досягнутих результатів);
- визначення особистих цілей (усвідомлення студентами своїх особистісних цілей у вивченні іноземної мови, що може бути пов'язано з подальшою професійною діяльністю, можливістю подорожей або іншими особистими причинами);
- підтримка з боку оточення (мотивація до вивчення іноземних мов значно зростає, коли студенти відчувають підтримку з боку викладачів, одногрупників, родини та друзів) [39].

Таким чином, мотиваційно-ціннісний критерій є важливою складовою освітнього процесу, оскільки він сприяє не лише засвоєнню мовних знань, але й формує гармонійно розвинену особистість, здатну до ефективної міжкультурної комунікації. Він визначає активність та ефективність навчання, сприяє розвитку міжкультурної компетентності та забезпечує успішну міжкультурну комунікацію.

Показниками сформованості мотиваційно-ціннісного критерію є:

- пізнавальна активність;
- ціннісні орієнтації;
- потреба у постійному самоудосконаленні.

Пізнавальна активність виступає важливим показником мотиваційно-ціннісного критерію, який визначає ступінь зацікавленості та залученості студентів до процесу вивчення іноземних мов і культур. Цей показник сприяє розвитку мотивації та ціннісних орієнтирів, необхідних для успішної міжкультурної взаємодії.

Пізнавальна активність характеризується інтенсивністю та якістю пізнавальної діяльності студентів. Вона включає в себе інтерес до нових знань,

прагнення до самостійного вивчення, активне залучення до навчального процесу та творче застосування отриманих знань. Високий рівень пізнавальної активності сприяє кращому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення та формуванню стійкої мотивації до навчання [9].

Важливим аспектом пізнавальної активності є її динаміка, яка визначається постійним оновленням навчальних методик, використанням інтерактивних технологій та індивідуальним підходом до студентів. Сучасні педагогічні підходи передбачають активне використання ІКТ, за допомогою котрих освітній процес стає більш продуктивним та креативним. ІКТ сприяють інтерактивності, забезпечуючи миттєвий зворотний зв'язок, що стимулює студентів до активнішого засвоєння та глибокого розуміння матеріалу [32].

Важливою умовою розвитку пізнавальної активності є створення сприятливого освітнього середовища, яке підтримує та стимулює інтерес студентів до навчання. Це середовище повинно бути мотивуючим, враховуючи індивідуальні потреби та особливості кожного студента, а також сприяти розвитку їх творчого потенціалу. Важливу роль відіграє мотиваційний компонент, який включає як внутрішню мотивацію (інтерес до предмету, задоволення від процесу навчання), так і зовнішню мотивацію (оцінки, нагороди, визнання) [33].

Крім того, розвиток пізнавальної активності безпосередньо пов'язаний з когнітивною сферою студентів, яка включає в себе їх здібності до сприйняття, осмислення та збереження інформації. Високий рівень когнітивних здібностей сприяє швидкому та якісному засвоєнню нових знань, що, у свою чергу, підвищує загальний рівень пізнавальної активності [10]. У процесі виховання інфомовної комунікативної культури важливо враховувати різні когнітивні стилі студентів, тобто їх індивідуальні особливості сприйняття та обробки інформації, що дозволяє створювати більш ефективні методики викладання, які відповідають індивідуальним потребам студентів та сприяють їх більш активному залученню до навчального процесу [33].

Також слід звернути увагу на роль викладача у формуванні та підтримці пізнавальної активності. Сучасний викладач нині набуває додаткових ролей, він має бути мотиватором, наставником та партнером у навчальному процесі. Його завданням є створення умов для самостійної роботи студентів, стимулювання їх інтересу до предмету та розвиток навичок критичного мислення [31]. Викладач також має використовувати різноманітні форми та методи навчання й виховання, такі як проблемне навчання, проєктна діяльність, дискусії, дидактичні ігри, активні методики, що сприяють розвитку пізнавальної активності, що дозволяють студентам не тільки засвоювати знання, але й розвивати свої аналітичні та творчі здібності, що є необхідним для ефективної педагогічної діяльності.

Ціннісні орієнтації визначають ставлення особистості до дійсності, формуючи уявлення про значущість мовної комунікації у міжкультурному спілкуванні. Виховання іншомовної комунікативної культури передбачає засвоєння граматики та лексики, а й розвиток ціннісних орієнтацій, які сприяють формуванню міжкультурної компетенції. Важливими аспектами цього процесу є толерантність, відкритість до нових ідей та повага до культурної різноманітності. Студенти, які мають розвинуті ціннісні орієнтації, як правило, більш успішні в іншомовному спілкуванні, оскільки вони здатні адаптуватися до різних культурних контекстів [38].

На рівні університету важливо створити середовище, яке сприяє розвитку позитивних ціннісних орієнтацій. Це може бути досягнуто через інтеграцію міждисциплінарних курсів, проєктну діяльність, участь у міжнародних програмах обміну та комунікативних клубах. Такі ініціативи дозволяють студентам не лише практикувати мову, але й взаємодіяти з представниками різних культур, що підсилює їх мотивацію до вивчення іноземних мов [30].

У межах дослідження мотиваційно-ціннісного критерію виховання іншомовної комунікативної культури можна виділити кілька ключових аспектів. По-перше, це внутрішня мотивація, яка включає інтерес до мови як до засобу самовираження та інструменту пізнання світу. По-друге, зовнішня мотивація, що

виникає під впливом соціальних, культурних та професійних факторів. Важливими є також особистісні цінності, які формують потребу у міжкультурній комунікації [35].

Дослідження показують, що студенти з високим рівнем ціннісних орієнтацій, такими як прагнення до навчання, готовність до співпраці та бажання взаємодіяти з людьми з інших культур, демонструють кращі результати у вивченні іноземних мов. Це свідчить про те, що ціннісні орієнтації не лише впливають на мотивацію, але й безпосередньо корелюють з успішністю навчання [33].

Таким чином, ціннісні орієнтації студентів є важливим показником мотиваційно-ціннісного критерію виховання іншомовної комунікативної культури в університетському освітньому просторі, а їх розвиток має стати пріоритетом для навчальних закладів, що прагнуть підготувати конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно взаємодіяти в умовах глобалізації.

Потреба у постійному самоудосконаленні виступає важливим показником мотиваційно-ціннісного критерію, котрий у великій мірі визначає ефективність процесу виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету. Самоудосконалення охоплює як розвиток мовних навичок, так і вдосконалення особистісних якостей, що необхідні для ефективної міжкультурної комунікації.

Потреба у самоудосконаленні зумовлена швидкими змінами в соціокультурному середовищі та вимогами до сучасного фахівця. Студенти, які усвідомлюють важливість постійного навчання і розвитку, здатні адаптуватися до нових умов, знаходити нестандартні рішення та взаємодіяти з представниками різних культур. Це, в свою чергу, формує їхнє ставлення до вивчення іноземних мов як до невід'ємної частини професійного росту [45].

Виховання потреби у самоудосконаленні має стати стратегічним напрямком у діяльності університетів. Для цього важливо створити середовище, яке заохочує студентів до самостійного навчання, участі в тренінгах, семінарах

та культурних обмінах. Залучення студентів до проєктної діяльності та міждисциплінарних курсів може суттєво підвищити їхню мотивацію до вивчення іноземних мов, оскільки такі активності сприяють практичному застосуванню знань та навичок.

Крім того, розвиток самоудосконалення вимагає від студентів критичного мислення, рефлексії над власними досягненнями і невдачами, а також готовності приймати зворотний зв'язок. Зазначені аспекти формують позитивну мотивацію, яка спонукає до безперервного навчання і саморозвитку. Студенти, які прагнуть до самоудосконалення, часто виявляють ініціативу у вивченні нових мов, технологій та культур, що підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці [32].

Зважаючи на вищезначене, потреба у постійному самоудосконаленні може слугувати показником мотиваційно-ціннісного критерію виховання іншомовної комунікативної культури. Вона не лише відображає особистісні устремління студентів, але й свідчить про готовність до інтеграції в світове співтовариство [33]. Університети повинні враховувати цю потребу при формуванні навчальних програм і методик, спрямованих на розвиток мовленнєвих навичок і міжкультурної компетенції.

Таким чином, потреба у постійному самоудосконаленні є критично важливим елементом, який визначає мотиваційно-ціннісний аспект виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету. Створення умов для розвитку цієї потреби сприятиме формуванню професіоналів, здатних ефективно комунікувати в умовах міжнародної співпраці та культурної взаємодії.

Загалом, у процесі дослідження компонентів, критеріїв та показників виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету було визначено, що даний процес є багатограним і складним. Критерії виховання іншомовної комунікативної культури охоплюють мотиваційні, когнітивні та мовленнєво-соціальні аспекти. Показники, які характеризують критерії виховання іншомовної комунікативної культури, серед

іншого включають рівень володіння іноземною мовою, здатність до міжкультурного спілкування, потребу у постійному самоудосконаленні.

Таким чином, виховання іншомовної комунікативної культури студентів вимагає комплексного підходу, що передбачає інтеграцію мовної освіти з культурологічними та соціальними аспектами, що створює умови для формування всебічно розвиненої особистості, здатної до продуктивної міжкультурної комунікації.

В рамках експерименту був проведений підбір діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості кожного критерію, висвітленого в додатках (Додаток 3А-3В). Для вимірювання рівнів виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету необхідність ранжування оцінок зумовлена різницею в ступенях вираження критеріїв та показників. Рівневий поділ повинен відповідати основним специфічним принципам виховання іншомовної комунікативної культури та об'єктивно демонструвати результати дослідження.

Аналіз наукових джерел з питань оцінювання виховання як результату освітнього процесу свідчить, що дослідники зазвичай виділяють три основні рівні: високий, середній і низький. Однак існують також інші градації рівнів, зокрема:

- базовий, особистісний, соціальний, професійний рівні;
- підготовчий, рівень практика, рівень просунутого практика;
- неприйнятний, базовий, рівень досвіду, рівень майстерності;
- початковий, елементарний, просунутий, високий, професійний рівні [14; 13; 27; 30; 34].

Усі вищезазначені підходи не виключають можливості існування інших методологій і мають багато спільних характеристик.

Для визначення рівня виховання іншомовної комунікативної культури студентів на основі встановлених критеріїв у дисертаційному дослідженні буде застосовано трирівневу числову шкалу.

Високий рівень (3) виховання іншомовної комунікативної культури студентів характеризується наявністю та чіткою вираженістю переважної більшості показників. Цей рівень передбачає стійкий інтерес до іншомовної комунікативної культури, високий рівень мотивації до міжкультурного спілкування та професійного саморозвитку, наявність чітко сформованої системи ціннісних орієнтацій, спрямованість на кроскультурний розвиток, а також розвинений емоційний інтелект і толерантність у взаємодії з іншими.

Середній рівень (2) сформованості виховання іншомовної комунікативної культури вказує на недостатність кількісних та якісних параметрів прояву показників. Цей рівень свідчить про помірний інтерес до іншомовної комунікативної культури, недостатню мотивацію до професійного зростання, усвідомлення необхідності самовдосконалення, наявність психологічних бар'єрів у налагодженні міжкультурної взаємодії та сформованої системи ціннісних орієнтацій, а також толерантність у взаємодії з іншими.

Низький рівень (1) виховання іншомовної комунікативної культури характеризується слабкою визначеністю та недостатньою вираженістю показників. Цей рівень свідчить про відсутність мотивації до професійного зростання та прагнення до налагодження міжкультурної взаємодії, низький інтерес до іншомовної комунікативної культури, брак цілей для самовдосконалення, несформованість системи ціннісних орієнтацій, слабо виражену професійну спрямованість та відсутність соціокультурного досвіду.

У процесі обробки даних, отриманих під час експерименту, методом усереднення числових значень було визначено рівні сформованості кожного критерію окремо. Надалі, для отримання точних та об'єктивних даних щодо динаміки рівнів виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету на формувальному етапі дослідження використовувались методи математичної статистики.

3.2. Методика діагностування, стан сформованості та аналіз результатів експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов

виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету

Констатувальний педагогічний експеримент був проведений задля виявлення наявного рівня розвитку іншомовної комунікативної культури студентів. Цей рівень включає системні знання та володіння іноземною мовою, знання культури та традицій країни, мова якої вивчається, навички міжкультурної комунікації, а також готовність до пізнавальної діяльності. Отримані результати мають важливе значення для порівняльного аналізу після завершення формувального етапу педагогічного експерименту.

У ході дисертаційного дослідження було проведено збір та статистичний аналіз емпіричних даних з метою експертної оцінки стану сформованості кожного критерію та комплексного визначення рівня виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету. Вибір діагностичного інструментарію дослідження був зумовлений завданнями експериментально-дослідної роботи, які включали: спостереження за навчальною та самостійною діяльністю студентів у межах навчального процесу та позааудиторної активності; контент-аналіз результатів тестування та анкетування; методи експертних оцінок і самооцінки; опитування; бесіди; методи математичної статистики; аналіз та обробку результатів діяльності.

На початковому етапі констатувального експерименту було сформульовано низку завдань, а саме:

- аналіз, відбір та адаптація існуючих, а також розробка нових методик для визначення рівня виховання іншомовної комунікативної культури студентів;
- оцінка відповідності методичного та матеріально-технічного забезпечення навчальних аудиторій та платформ із забезпечення дистанційної форми навчання вимогам формування соціокультурної компетентності;
- визначення початкового рівня виховання іншомовної комунікативної культури студентів;

- формування експериментальної та контрольної груп для подальшого дослідження.

У ході дослідження достовірність отриманих результатів було забезпечено завдяки таким чинникам:

- проведення експерименту в умовах аудиторного та дистанційного навчання, що забезпечило різноманітність навчальних середовищ;
- організація спостережень та опитувань за заздалегідь розробленим планом, що гарантувало систематичність та послідовність збору даних;
- використання єдиного комплексу діагностичного інструментарію в усіх групах, що забезпечило порівнянність результатів;
- вибір методів статистичної обробки даних, які найбільш відповідали специфіці емпіричних даних, що сприяло адекватності аналізу та інтерпретації результатів.

У дослідженні взяли участь 408 студентів факультетів агрономії та лісівництва, економіки та підприємництва Вінницького національного аграрного університету.

Для оцінки рівня сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів було використано ряд адаптованих тестів та опитувальників, що оцінюють розуміння іншомовної комунікативної культури (Додаток 3А). Тести містили закриті питання, спрямовані на визначення рівня володіння іноземною мовою та культурою країн, мова яких вивчається. Опитувальники включали як відкриті, так і закриті запитання, що логічно пов'язані з центральною метою дослідження. Надійність і валідність отриманих результатів були забезпечені теоретичною та методологічною обґрунтованістю. Опитування та тестування було проведено за допомогою сервісу Google Forms.

За результатами тестувань на рівень володіння іноземною мовою й знань з культури іншої країни, мова якої вивчається було отримано наступні результати: низький рівень показали 22,8% (93 ос.) та 44,1% (180 ос.) до кожного з тестів відповідно, на середньому 72,3 (295 ос.) та 53,2% (217 ос.), а з високим рівнем

пройшли тестування відповідно 4,9% (20 ос.) та 2,7 (11 ос.). Відповідно до результатів проведених опитувань з відкритими та закритими варіантами відповідей, студенти серед іншого зазначали: на питання про необхідність розвитку іншомовної комунікативної культури для подальшої професійної діяльності 94% респондентів відповіли «так», 3% - «ні» та ще 3% «не знаю»; на питання про кількість іноземних мов, якими володіють, абсолютна більшість (98%) зазначили, що володіють однією іноземною мовою; відповіді на питання чи сформована у вас іншомовна комунікативна культура розділились наступним чином: 31% відповіли «так», «ні» - 24% та 45% - «не знаю»; на питання чи можливо сформувати належний рівень іншомовної комунікативної культури в освітньому середовищі університету, було отримано такі відповіді: «так» - 79%, «ні» - 6%, 15% - «не знаю»;

Серед відповідей на відкриті запитання в опитувальниках були наступні: на питання про можливості подолання комунікативних бар'єрів респонденти давали такі відповіді: потрібно більше практики, спілкуватись; саморозвиватись в комунікації, за допомогою вивчення іноземних мов; часте використання іноземних мов; розвивати свій кругозір; здібності у сфері комунікації; повага, розуміння, емпатія до співрозмовника у спілкуванні та комунікації; шляхом вирішення комунікативних проблем; більше приділяти уваги живому спілкуванню; вивчати нові слова; виходити із зони комфорту; розвивати soft skills; встановлювати зворотній зв'язок; займатись саморозвитком; вивчати мови разом із традиціями країн; працювати над своїм мовленням; створювати зустрічі з носіями іноземних мов; розвивати мовні навички; працювати над усуненням мовних бар'єрів; вивчати культуру інших країн, тощо.

До переліку чинників, що сприяють ефективному формуванню іншомовної комунікативної культури опитувані визнали практичне застосування іноземної мови. Звучали й інші відповіді, наприклад: самопідготовка, спілкування, онлайн-курси, розвиток самого викладача, спілкування з носіями мови, вивчення іноземної мови, розуміння, самовдосконалення, читання літератури іноземними мовами, використання доступних ресурсів, поглиблення знань, проведення

заходів, процес професійної підготовки у ЗВО, практика, бажання вчитись, саморозвиток, власні здібності, знання іноземних мов, цілеспрямованість, спілкування з майбутніми колегами з інших країн; а до чинників, що заважають ефективному формуванню іншомовної комунікативної культури опитувані, серед іншого, віднесли: відсутність мовної практики, лінь, брак часу, невпевненість, поганий саморозвиток, відсутність потреби, мовні бар'єри, небажання, страх немає можливості, немає ресурсів, не цікаво поданий матеріал, відсутність сприятливих умов.

До заходів, що на їхню думку, сприяли б вихованню іншомовної комунікативної культури найчастіше було запропоновано такі варіанти: нові предмети, факультативи, вивчення іноземної мови та культури, конференції, тренінги, фестивалі, колективні завдання, самовиховання, театральні гуртки, святкові заходи із застосуванням іноземної мови, спілкування із носіями мови, музика, фільми, гуртки із застосування усної іноземної мови, вебінари.

На питання про бажання прийняття участі у факультативних заняттях чи виховних заходах, які можуть сприяти розвитку іншомовної комунікативної культури 76% респондентів відповіли «так», 3% - «ні» та 21% «не знаю».

Таким чином, у результаті проведених тестувань, нами було визначено початковий рівень сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів в обох групах (Таблиця 3.2 та Рис. 3.2).

Таблиця 3.2.

Таблиця результатів сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію

Група	Рівні сформованості					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб

ЕГ (202)	32,7	66	63,4	128	3,9	8
КГ (206)	30,6	63	66	136	3,4	7

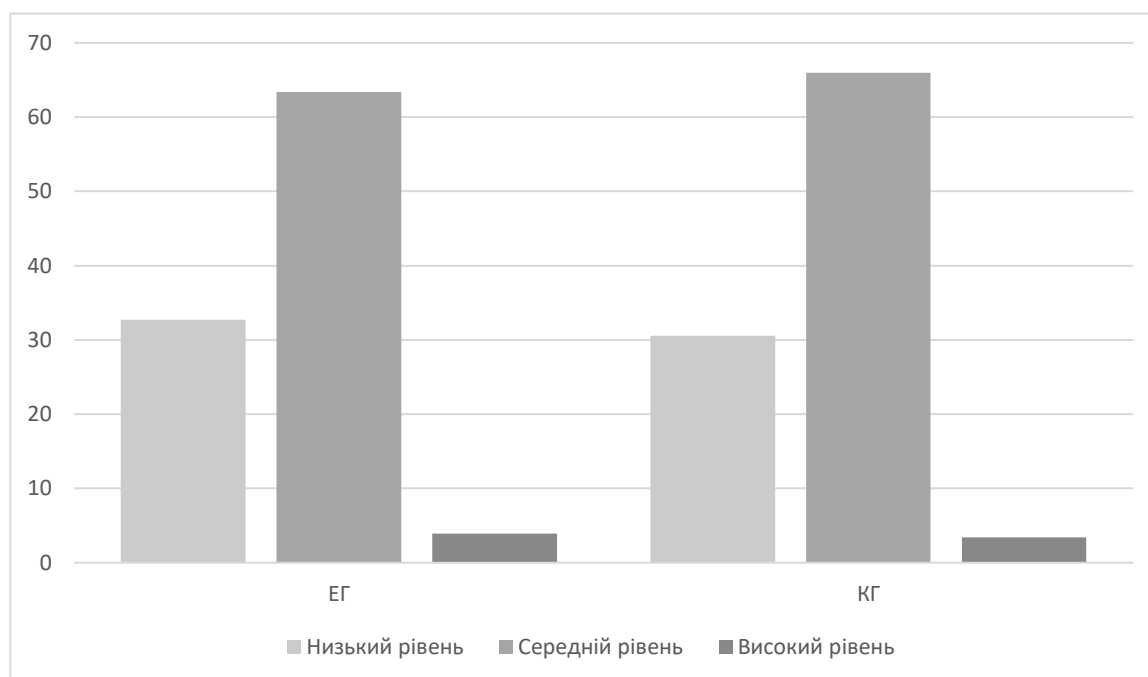

Рис. 3.2. Діаграма результатів сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію

Можна констатувати, що значна частка студентів (32,7%, 66 ос. у ЕГ та 30,6%, 63 ос. у КГ) показали низький рівень сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів, що свідчить про недостатній рівень володіння іноземною мовою, низький рівень пізнавального інтересу до знайомства та вивчення інших культур.

Для визначення рівня сформованості особистісно-комунікативного критерію виховання іншомовної комунікативної культури, студенти пройшли опитування та тестування (Додаток 3Б). Відповідно до результатів було визначено рівні для кожного показника особистісно-комунікативного критерію, що представлені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Сформованість особистісно-комунікативного критерію за показниками

Показник	Рівні

	Низький		Середній		Високий	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб
Комунікативні якості	9,8	40	80,9	330	9,3	38
Толерантність	12,8	52	76,7	313	10,5	43
Емоційний інтелект	6,6	27	83,6	341	9,8	40

Серед діагностик сформованості особистісно-комунікативного критерію, серед іншого, було використано тести для вивчення рівня комунікативного контролю за методикою М. Шнайдера, комунікативної толерантності за В. Бойко та діагностику «емоційного інтелекту» за Н. Холлом.

Комунікативний контроль є важливим аспектом міжособистісної взаємодії, що відображає здатність людини регулювати та адаптувати свою поведінку в процесі спілкування. Одним із підходів до вимірювання цього феномену є методика, розроблена М. Шнайдером, що дозволяє оцінити рівень комунікативного контролю, визначити його вплив на різні аспекти соціальної взаємодії та допомагає розробити стратегії для покращення комунікативних навичок. Загалом комунікативний контроль визначається як здатність людини управляти своїми комунікативними діями в різних соціальних ситуаціях, пристосовувати свою поведінку до контексту спілкування, очікувань співрозмовників та умов комунікації. Ця здатність включає в себе регуляцію мовлення, невербальних сигналів, а також емоційної експресії.

Методика М. Шнайдера для вимірювання рівня комунікативного контролю є структурованим опитувальником, який складається з ряду питань та тверджень, спрямованих на оцінку різних аспектів комунікативної поведінки. Основні компоненти, що оцінюються в рамках цієї методики, включають: мовний контроль (здатність регулювати мовлення відповідно до ситуації та очікувань співрозмовників); невербальний контроль (здатність керувати невербальними сигналами (жести, міміка, постава) для ефективного

спілкування); емоційний контроль (здатність регулювати емоційні вирази під час спілкування); контроль адаптивності (здатність змінювати свою комунікативну поведінку залежно від змін у соціальному контексті).

Комунікативна толерантність є ключовим аспектом міжособистісних відносин, який визначає здатність людини ефективно взаємодіяти з іншими, зберігаючи повагу і розуміння. Одним із провідних методів оцінки рівня комунікативної толерантності є тест, розроблений В. Бойко. Ця методика дозволяє не лише виміряти рівень толерантності у комунікації, але й виявити аспекти, які потребують розвитку для підвищення ефективності міжособистісної взаємодії.

Комунікативна толерантність, відповідно до методики, визначається як здатність людини сприймати і розуміти інших, проявляти терпимість до різних точок зору, поведінки та особистісних характеристик співрозмовників. Високий рівень комунікативної толерантності сприяє створенню позитивної атмосфери спілкування, уникненню конфліктів та ефективному вирішенню проблем. Таким чином методика для оцінки комунікативної толерантності включає серію запитань або тверджень, спрямованих на вимірювання різних аспектів толерантної поведінки у комунікації. Основні компоненти, що оцінюються в рамках цієї методики, включають:

- терпимість до думок і позицій інших людей – здатність сприймати і поважати різні точки зору, навіть якщо вони відрізняються від власних;
- емоційна стабільність у спілкуванні – здатність зберігати спокій і контроль над емоціями у стресових ситуаціях;
- відкритість до зворотного зв'язку – готовність сприймати критику і використовувати її для особистісного зростання;
- здатність до емпатії – вміння розуміти і співпереживати емоціям та стану інших людей;
- гнучкість у комунікації – здатність адаптувати свою поведінку і стилі спілкування до потреб і особливостей співрозмовників.

ЕІ, як останній показник особистісно-комунікативного критерію, є важливим аспектом психологічного функціонування людини, що відіграє ключову роль у процесах життєдіяльності, у тому числі у міжособистісних відносинах. Одним із наукових підходів до вимірювання ЕІ є методика, розроблена Н. Холлом.

Н. Холл розробив один із перших тестів для вимірювання ЕІ, відомий як «Тест емоційного інтелекту Холла». Цей тест дозволяє оцінити рівень ЕІ шляхом аналізу різних аспектів емоційного і соціального функціонування. Весь тест складається з кількох шкал, які відображають основні компоненти ЕІ:

- самосвідомість – здатність розпізнавати власні емоції і розуміти їх вплив на думки та дії;
- саморегуляція – здатність контролювати і керувати власними емоціями;
- мотивація – внутрішня сила, що спонукає до досягнення цілей і витривалості перед труднощами;
- емпатія – здатність розуміти і враховувати емоції інших людей;
- соціальні навички – вміння ефективно взаємодіяти з іншими, будувати і підтримувати стосунки.

Як показано у таблиці 3.3., більшість студентів має середній рівень сформованості особистісно-комунікативного критерію, на низький та високий рівні припадає майже однакова частка, проте варто зазначити, що дані у таблиці наведено для обох груп разом. У таблиці 3.4. та рис. 3.3. наведені результати сформованості особистісно-комунікативного критерію у ЕГ та КГ відповідно.

Таблиця 3.4.

Таблиця результатів сформованості особистісно-комунікативного критерію

Група	Рівні сформованості					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб

ЕГ (202)	9,9	20	80,2	162	10,3	21
КГ (206)	8,7	18	81,5	168	9,7	20

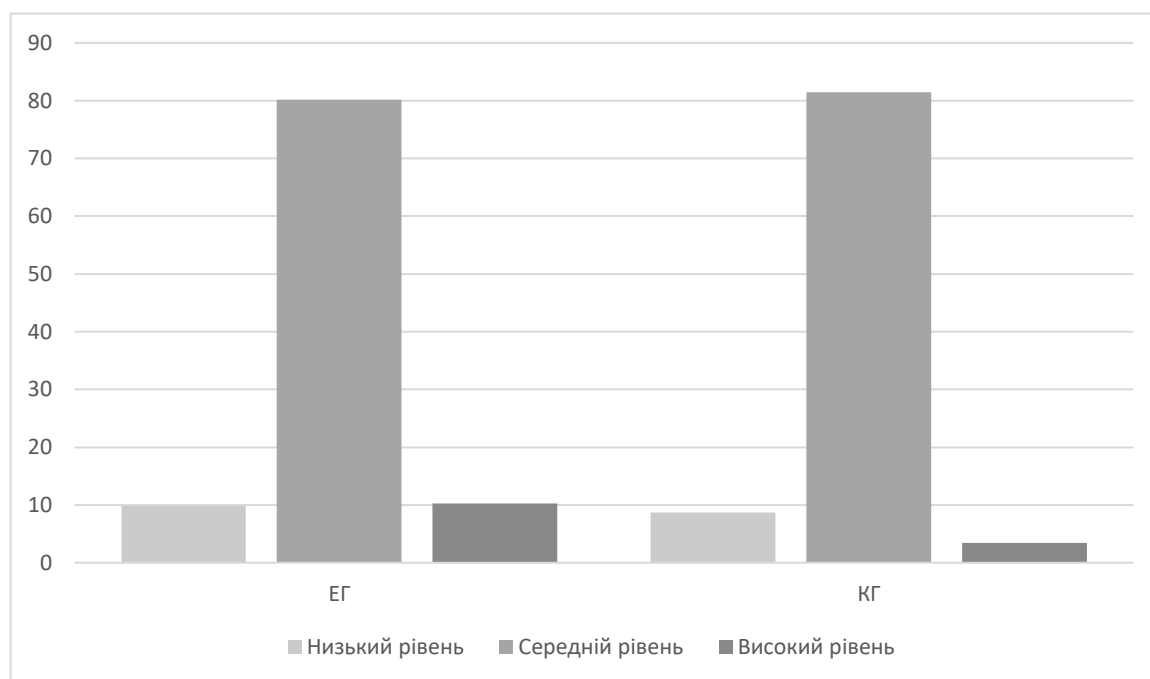

Рис. 3.3. Діаграма результатів сформованості особистісно-комунікативного критерію

Для визначення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного критерію виховання іншомовної комунікативної культури студенти пройшли психологічні діагностики, опитування та тестування (Додаток 3В).

Наведемо результати деяких тестів та анкет. Так, з метою діагностування у студентів особистісної «мотивації до успіху» була використана методика «Діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса» (Додаток 3В). Анкетування здійснювалося за допомогою Google Forms у мережі Інтернет. Аналізуючи отримані дані, було отримано такі результати: у 17,9 % респондентів мотивація до успіху низька, це свідчить, що такі студенти не мріють добитися перемоги, не бажають робити власні зусилля у роботі, навіть іноді апатичні, пасивно спрямовані; 77,5 % респондентів мають середню мотивацію до успіху, при якій вони сміливо ризикують, не піддіються керуванню, тому що невдача їх не дуже хвилює її; 4,6 % опитаних студентів мають високу мотивацію до успіху,

вони згодні ризикувати на середньому рівні задля наближення бажаного, орієнтуються на свої можливості, наполегливо просуваються до обраної мети (Рис. 3.4.).

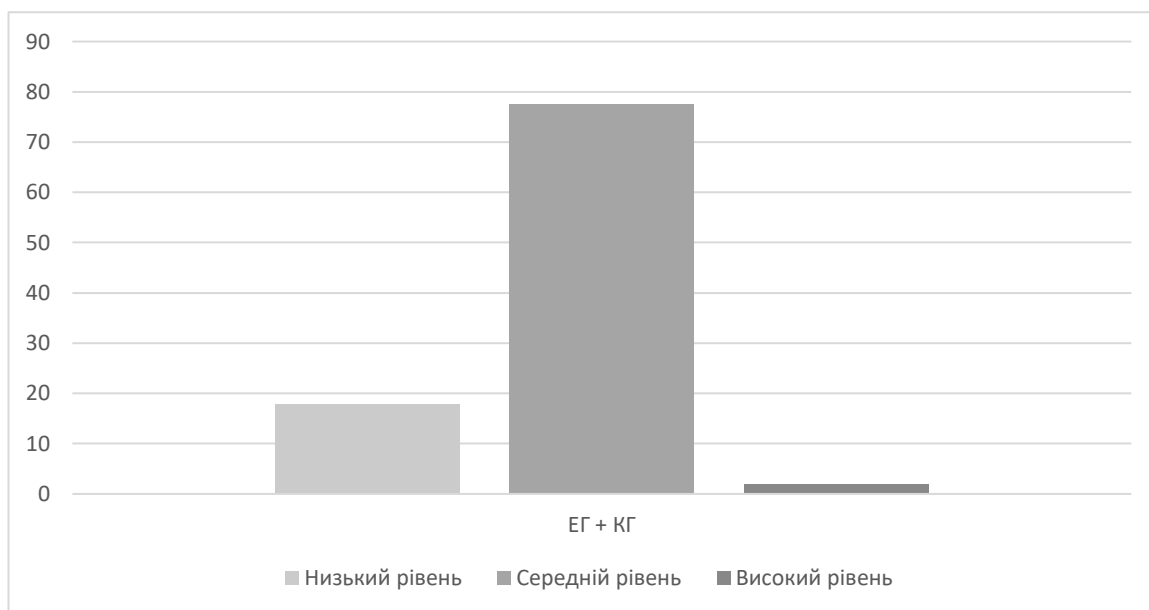

Рис. 3.4. Діаграма сформованості мотиваційного аспекту мотиваційно-ціннісного критерію

Аналіз відповідей авторського опитувальника (Додаток 3В), пов'язаних із мотиваційним аспектом при вивченні іноземних мов, показав наступне: 47% студентів вивчають іноземну мову через її престижність; 74% вважають, що знання іноземних мов сприяє кращим заробіткам; 82% погоджуються, що знання іноземної мови надає можливість спілкуватися з людьми інших країн і дізнаватися про них нове; 57% вивчають мову для встановлення ділових контактів з іноземними партнерами; 72% не звертають уваги на те, чи вивчають іноземні мови їхні друзі; 78% переконані, що вивчають мови не через бажання батьків; 44% не пов'язують свою кар'єру із використанням іноземних мов; 55% вивчають іноземну мову не для наукової діяльності на міжнародному рівні чи виступів на конференціях; 71% переконані, що опановують іноземні мови не лише через те, що цей предмет є обов'язковим у закладах вищої освіти.

Таким чином, можна стверджувати, що підсвідома невпевненість у власних силах знижує бажання ризикувати і спричиняє індивідуальну

скованість. Надмірна «мотивація до успіху» може призвести до втрати віри у можливість досягнення бажаного результату.

Аналіз знаннєвого аспекта продемонстрував наступні результати: 91% респондентів раніше вивчали іноземну мову; 80% відчують недостатній рівень володіння іноземною мовою і усвідомлюють необхідність удосконалення своїх знань; 45% переконані, що їхній поточний рівень володіння іноземною мовою є недостатнім; 42% вважають, що інформації, яку вони отримують в університеті, недостатньо; 34% вимушені вивчати іноземну мову через недостатнє знання професійної термінології; 88% зазначають, що для життя в сучасному світі необхідно постійно вдосконалювати знання іноземної мови; 73% планують продовжувати вивчення іноземної мови в майбутньому; 48% не погоджуються з тим, що замість вивчення іноземної мови краще було б більше зосередитися на профільних дисциплінах; 69% впевнені, що для досконалого володіння іноземною мовою її потрібно вивчати безперервно.

Таким чином, було встановлено, що готовність студента до іншомовної комунікативної діяльності залежить від знання поведінкових норм спілкування та шляхів їх реалізації; усвідомлення сутності іншомовної комунікативної культури; розуміння чинників, що впливають на виховання іншомовної комунікативної культури.

Аналіз пізнавальної активності у вихованні іншомовної комунікативної культури показав наступні результати: лише 5% опитаних мають багато друзів, з якими спілкуються іноземною мовою, 83% не мають такої практики, а 12% не змогли дати чіткої відповіді. Тривогу та страх, що їх не зрозуміє партнер по іншомовному спілкуванню, відчують 29%, 42% не мають такого страху, і 29% не визначилися. Від частого спілкування іноземною мовою втомлюються 35%, 41% заперечили це, і 24% не визначилися. Впевненість і спокій під час спілкування іноземною мовою відчують лише 27%, тоді як 51% не відчують себе достатньо впевненими, а 22% не дали чіткої відповіді. Допомогати одногрупникам у вивченні іноземної мови погодились 51%, 30% заперечили, і 19% не визначилися. Участь у міжнародних конференціях з виступами

іноземною мовою зацікавила 22%, 52% це заперечили, а 26% було важко визначитися. Підготовку публікацій іноземною мовою планують лише 17%, 63% не мають такого наміру, а 20% ще не вирішили.

Загалом можемо прослідкувати рівні сформованості для обох груп за показниками (Рис. 3.5 та таблиця 3.5).

Таблиця 3.5.

Сформованість мотиваційно-ціннісного критерію за показниками

Показник	Рівні					
	Низький		Середній		Високий	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб
Пізнавальна активність	16,7	68	77,7	317	5,6	23
Ціннісні орієнтації	17,9	73	77,5	316	4,6	19
Потреба у постійному самоудосконаленні	16,2	66	76,7	313	7,1	29

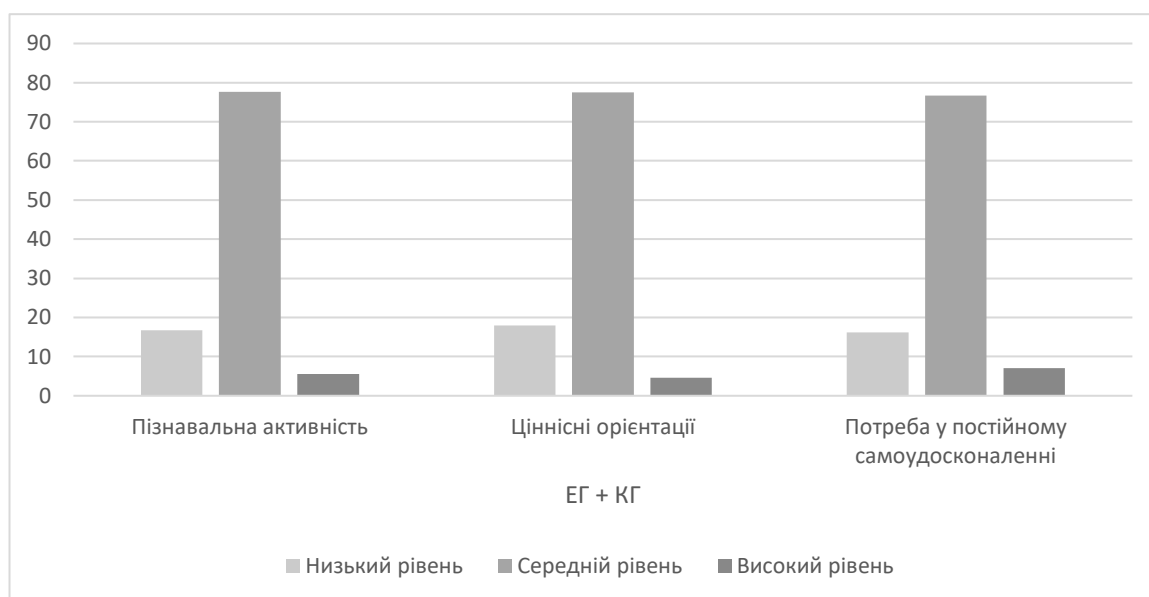

Рис. 3.5. Діаграма сформованості мотиваційно-ціннісного критерію за показниками

Результати сформованості мотиваційно-ціннісного критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі

університету було частково отримали на основі анкетувань, тестів та діагностик, а також методом спостереження. Узагальненні дані засвідчили наступні рівні, що відображені у таблиці 3.6. та рис. 3.6.

Таблиця 3.6.

Таблиця результатів сформованості мотиваційно-ціннісного критерію

Група	Рівні сформованості					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб
ЕГ (202)	16,8	34	58,4	118	24,8	50
КГ (206)	17,5	36	57,3	118	25,2	52

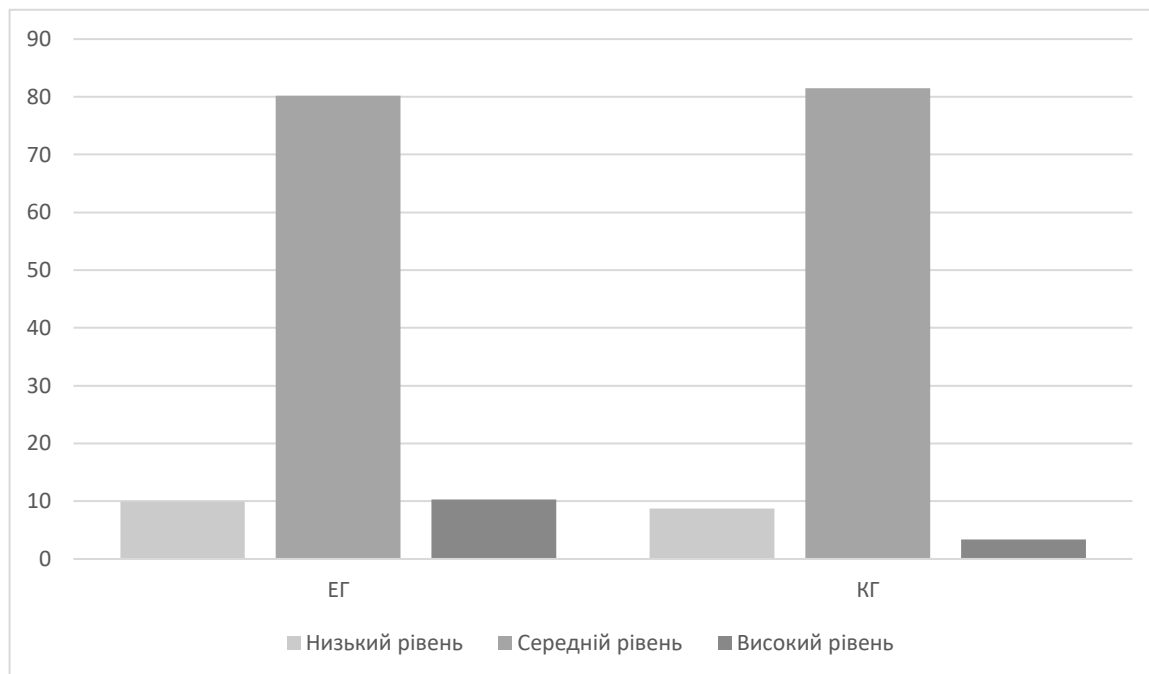

Рис. 3.6. Діаграма результатів сформованості мотиваційно-ціннісного критерію

Таким чином у таблиці 3.7. та рис. 3.7. наочно продемонстровані результати попередньої діагностики рівня виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету.

Таблиця 3.7

Результати попередньої діагностики рівнів виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету (у %)

Критерії	Рівні	На початку експерименту	
		ЕГ	КГ
Мовленнєво-країнознавчий	низький	32,7	30,6
	середній	63,4	66
	високий	3,9	3,4
Особистісно-комунікативний	низький	9,9	8,7
	середній	80,2	81,5
	високий	10,3	9,7
Мотиваційно-ціннісний	низький	16,8	17,5
	середній	58,4	57,3
	високий	24,8	25,2
Загальний рівень	низький	19,7	18,9
	середній	67,3	68,3
	високий	13	12,8

Такі результати свідчать про те, що студенти мають рівень мотивації нижче середнього, неохоче цікавляться можливістю вдосконалення іншомовної комунікативної культури, не сильно прагнуть до постійного саморозвитку, особливо поза навчальним процесом. Більшість респондентів показали

достатньо високий рівень толерантності та емоційного інтелекту, проте відчують дискомфорт у налагодженні міжкультурних зв'язків. Однією з головних причин є невисокий рівень володіння іншою мовою та недостаток знань з культури країни. Можемо також стверджувати, що у студентів присутній стійкий інтерес до пізнавальної активності, зокрема участі в позааудиторних заходах, міжнародних проєктах, але в той же час, недостатнім є рівень навичок і для втілення ідей.

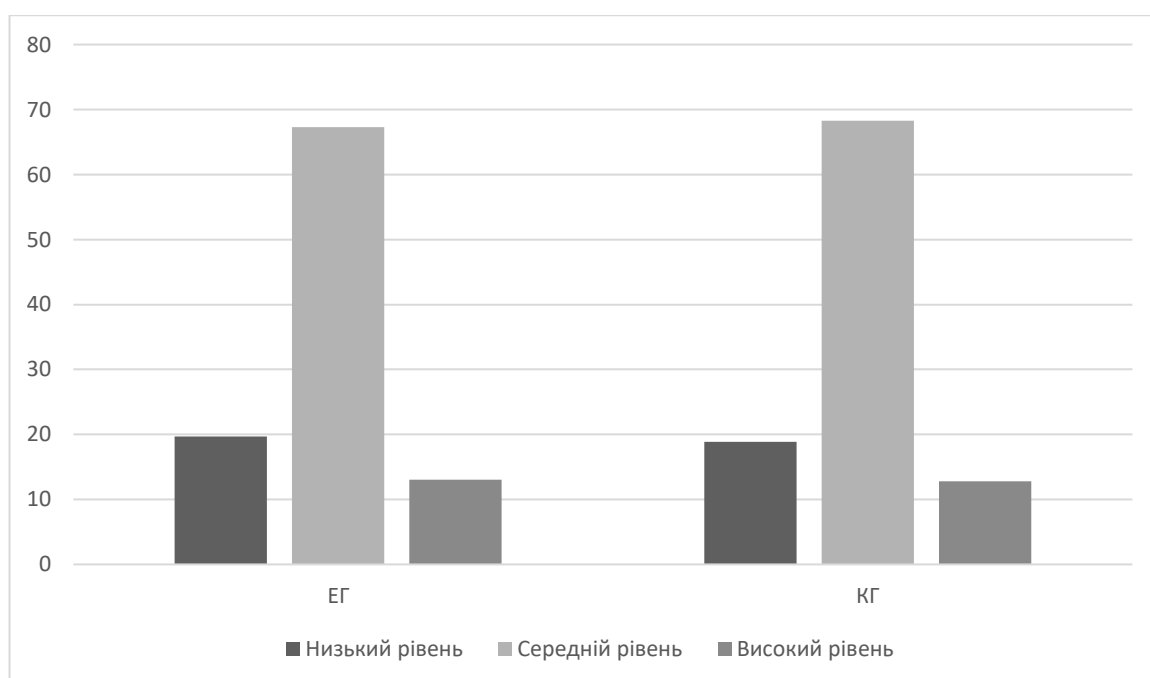

Рис. 3.7. Діаграма результатів попередньої діагностики рівнів виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету (у %)

Таким чином, на основі отриманих даних було розроблено педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету для проведення формувального етапу дослідження та розроблена модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету (Розділ 2, підпункти 2.1 та 2.2).

З метою оцінки ефективності впровадження моделі та педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому середовищі університету після завершення формувального експерименту було

проведено підсумковий зріз. Основними критеріями сформованості було визначено мовленнєво-країнознавчий, особистісно-комунікативний та мотиваційно-ціннісний аспекти. Під час узагальнення результатів дослідження нами було сформульовано наступні завдання:

- підготовка та проведення контрольного зрізу для визначення рівнів сформованості соціокультурної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва;
- визначення змін у кількісних показниках, які відбулися в експериментальній та контрольній групах, їх узагальнення та систематизація;
- збір, математична та статистична обробка даних, а також компаративний аналіз отриманих результатів.

Для виявлення динаміки показників вихованості частково застосовувалися ті самі методи, що і в констатувальному дослідженні, а саме: тестування, анкетування, методи експертних оцінок і самооцінки, бесіди, опитування, спостереження. Розподіл студентів на експериментальну (ЕГ – 202 особи) та контрольну (КГ – 206 осіб) групи був здійснений на початку дослідження і зберігався протягом усього формувального етапу. Важливо зазначити, що навчально-виховний процес в ЕГ був організований згідно з розробленою структурно-функціональною моделлю виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому середовищі університету із створенням відповідних педагогічних умов. У той час як для КГ жодних змін не вводилося. Кінцеві результати порівнювалися з отриманими на етапі констатувального експерименту.

На констатувальному етапі дослідження третина студентів (66 осіб) експериментальної групи пройшли тестування рівня володіння іноземною мовою та країнознавства з низькими показниками. За результатами прикінцевого зрізу лише 28 опитаних (13,9 %) показали низькі показники. У контрольній групі показники відносно стабільні – з 63 осіб (30,6 %) на початковому етапі до 45 (21,9 %) наприкінці експерименту.

Загалом результати прикінцевого зрізу представлено у таблиці 3.8. та рис. 3.8., а порівняння у таблиці 3.9. та рис. 3.9. відповідно.

Таблиця 3.8.

Таблиця результатів сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію після експерименту

Група	Рівні сформованості					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб
ЕГ (202)	13,9	28	77,7	157	8,4	17
КГ (206)	21,9	45	72,3	149	5,8	12

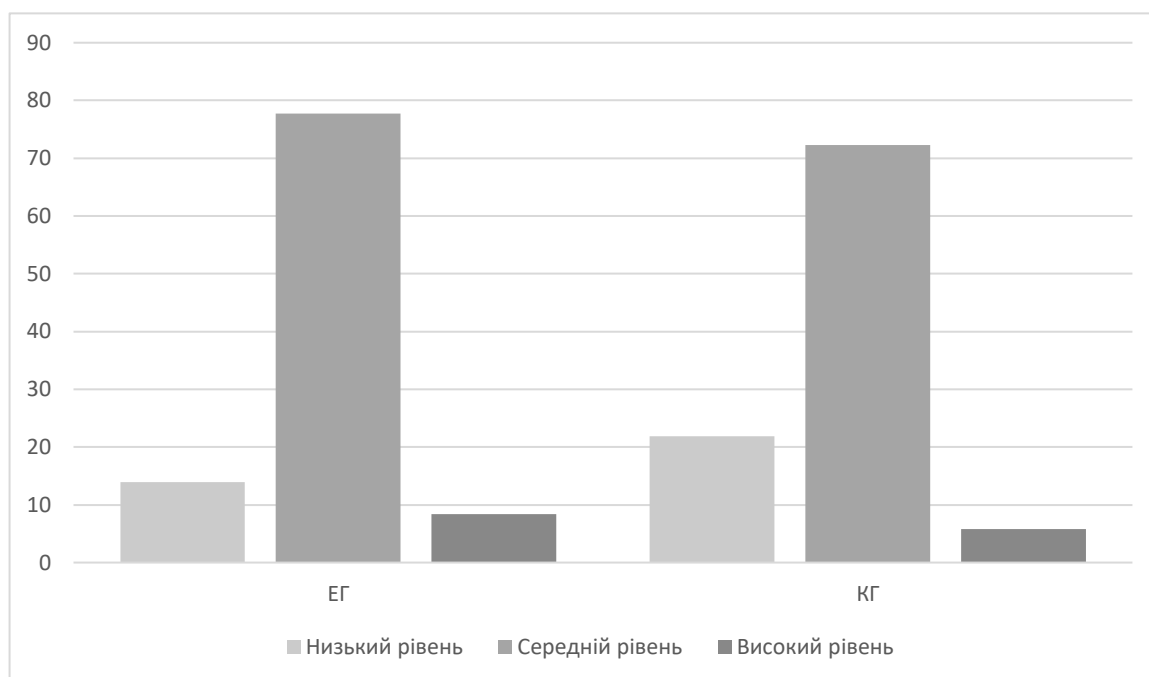

Рис. 3.8. Діаграма результатів сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію після експерименту

Зробимо короткий аналіз отриманих даних (таблиця 3.9. та рис. 3.9.):

- в ЕГ кількість студентів з низьким рівнем сформованості зменшилася з 66 осіб (32,7%) до 28 осіб (13,9%);

- у КГ кількість студентів з низьким рівнем сформованості також зменшилася, але менш суттєво, з 63 осіб (30,6%) до 45 осіб (21,9%);
- в ЕГ кількість студентів із середнім рівнем сформованості збільшилася з 128 осіб (63,7%) до 157 осіб (77,7%);
- у КГ кількість студентів із середнім рівнем сформованості також зросла, але не настільки значно, з 136 осіб (66%) до 149 осіб (72,3%);
- в ЕГ кількість студентів із високим рівнем сформованості зросла з 8 осіб (3,9%) до 17 осіб (8,4%);
- у КГ кількість студентів із високим рівнем сформованості також збільшилася, але менш виразно, з 7 осіб (3,4%) до 12 осіб (5,8%).

Таким чином, результати свідчать про більш суттєвий прогрес у формуванні мовленнєво-країнознавчого критерію виховання іншомовної комунікативної культури в ЕГ порівняно з КГ, що підтверджує ефективність впровадженої структурно-функціональної моделі в освітньому середовищі університету.

Таблиця 3.9.

Таблиця результатів прикінцевої діагностики сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію

Група	Початок експерименту						Після експерименту					
	Рівні сформованості											
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень		Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
ЕГ (202)	66	32,7	128	63,7	8	3,9	28	13,9	157	77,7	17	8,4
КГ (206)	63	30,6	136	66	7	3,4	45	21,9	149	72,3	12	5,8

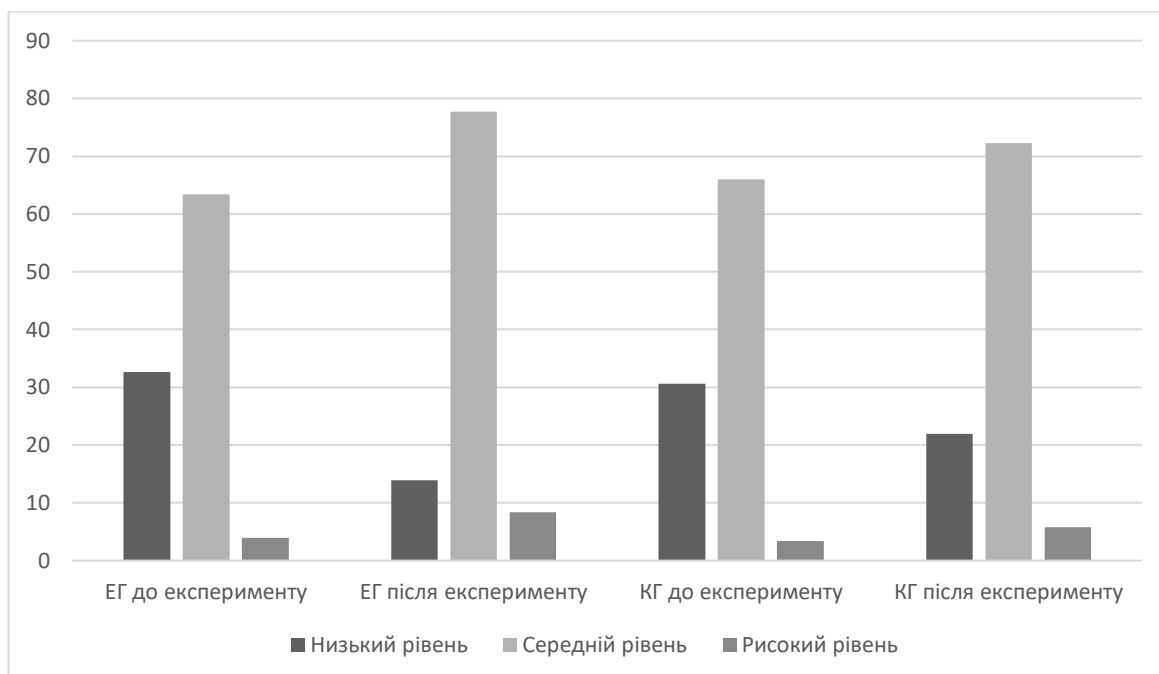

Рис. 3.9. Результати прикінцевої діагностики сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію

Відповідно до прикінцевої діагностики сформованості особистісно-комунікативного критерію, відповідно до його показників, таких як комунікативні якості, толерантність та емоційний інтелект отримані дані свідчать про позитивну динаміку (таблиці 3.10., 3.11., рис. 3.10., 3.11.).

Таблиця 3.10.

Таблиця результатів сформованості особистісно-комунікативного критерію після експерименту

Група	Рівні сформованості					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб
ЕГ (202)	3,9	8	78,7	159	17,4	35
КГ (206)	5,8	12	83	171	11,2	23

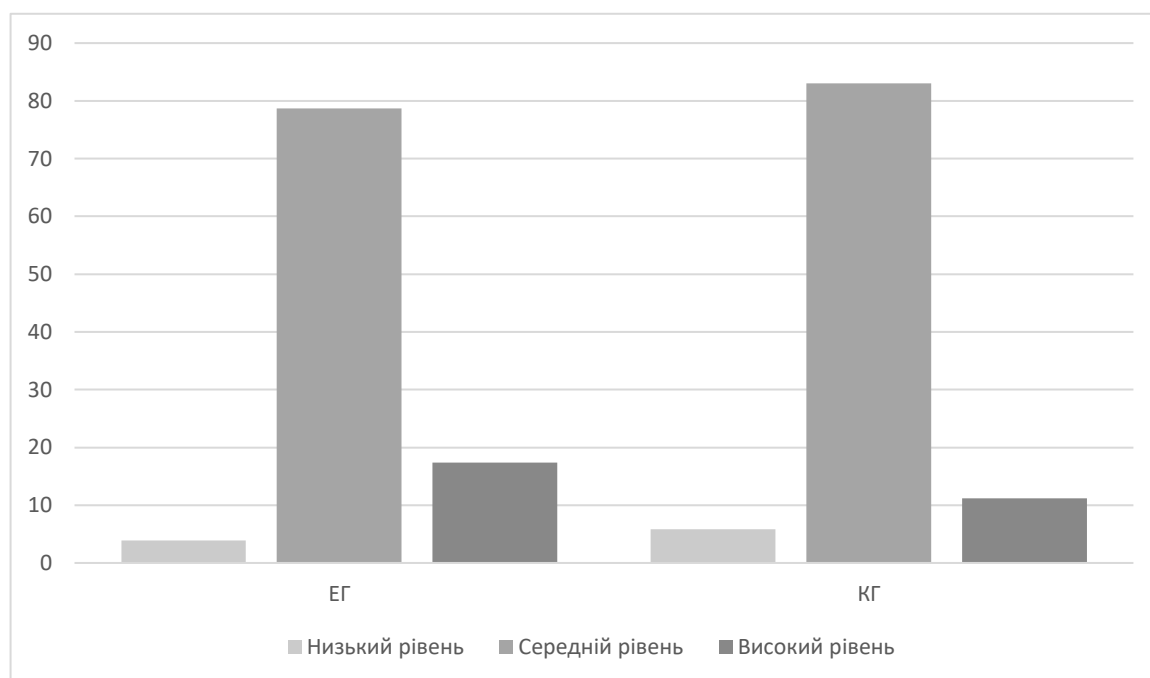

Рис. 3.10. Діаграма результатів сформованості особистісно-комунікативного критерію після експерименту

Таблиця 3.11.

Таблиця результатів прикінцевої діагностики сформованості особистісно-комунікативного критерію

Група	Початок експерименту						Після експерименту					
	Рівні сформованості											
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень		Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
EG (202)	20	9,9	162	80,2	21	10,3	8	3,9	159	78,7	35	17,4
KG (206)	18	8,7	168	81,5	20	9,7	12	5,8	171	83	23	11,2

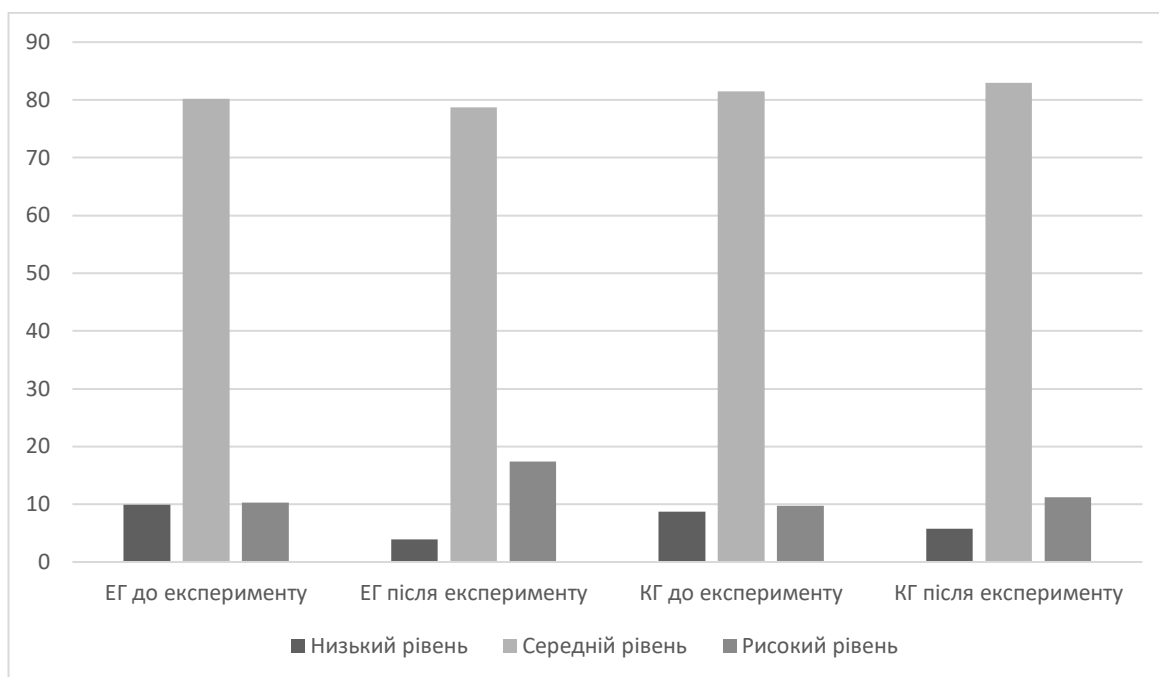

Рис. 3.11. Результати прикінцевої діагностики сформованості особистісно-комунікативного критерію

Зробимо короткий аналіз отриманих даних результатів прикінцевої діагностики сформованості особистісно-комунікативного критерію:

- в ЕГ кількість студентів з низьким рівнем сформованості зменшилася з 20 осіб (9,9%) до 8 осіб (3,9%);
- у КГ кількість студентів з низьким рівнем сформованості також зменшилася, але менш суттєво, з 18 осіб (8,7%) до 12 осіб (5,8%);
- в ЕГ кількість студентів із середнім рівнем сформованості знизилася з 162 осіб (80,2%) до 159 осіб (78,7%);
- у КГ кількість студентів із середнім рівнем сформованості зросла з 168 осіб (81,5%) до 171 осіб (83%);
- в ЕГ кількість студентів із високим рівнем сформованості зросла з 21 осіб (10,3%) до 35 осіб (17,4%);
- у КГ кількість студентів із високим рівнем сформованості також збільшилася, але менш виразно, з 20 осіб (9,7%) до 23 осіб (11,2%).

Таким чином, в ЕГ виявлено суттєве зменшення кількості студентів з низьким рівнем вихованості, що свідчить про позитивний вплив структурно-функціональної моделі виховання; незначне зниження частки студентів із середнім рівнем сформованості компенсується значним зростанням частки студентів із високим рівнем сформованості. В КГ також спостерігається зниження кількості студентів з низьким рівнем сформованості, але менш виразно, ніж в ЕГ; зростання частки студентів із середнім рівнем вихованості та менш значне збільшення частки студентів із високим рівнем сформованості порівняно з ЕГ. Загалом, результати свідчать про більш виразні зміни в експериментальній групі, що підтверджує ефективність впровадженої педагогічної моделі виховання особистісно-комунікативного критерію в освітньому середовищі університету.

Відповідно до прикінцевої діагностики сформованості мотиваційно-ціннісного критерію, відповідно до його показників, таких як пізнавальна активність, ціннісні орієнтації та потреба у постійному самоудосконаленні отримані дані свідчать про позитивну динаміку (таблиці 3.12., 3,13., рис. 3.12., 3.13.). Для виявлення динаміки зазначених показників застосовувалися ті ж методи, що і в констатувальному дослідженні.

Таблиця 3.12.

Таблиця результатів сформованості мотиваційно-ціннісного критерію після експерименту

Група	Рівні сформованості					
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб
ЕГ (202)	10,4	21	56,9	115	32,7	66
КГ (206)	13,6	28	59,7	123	26,7	55

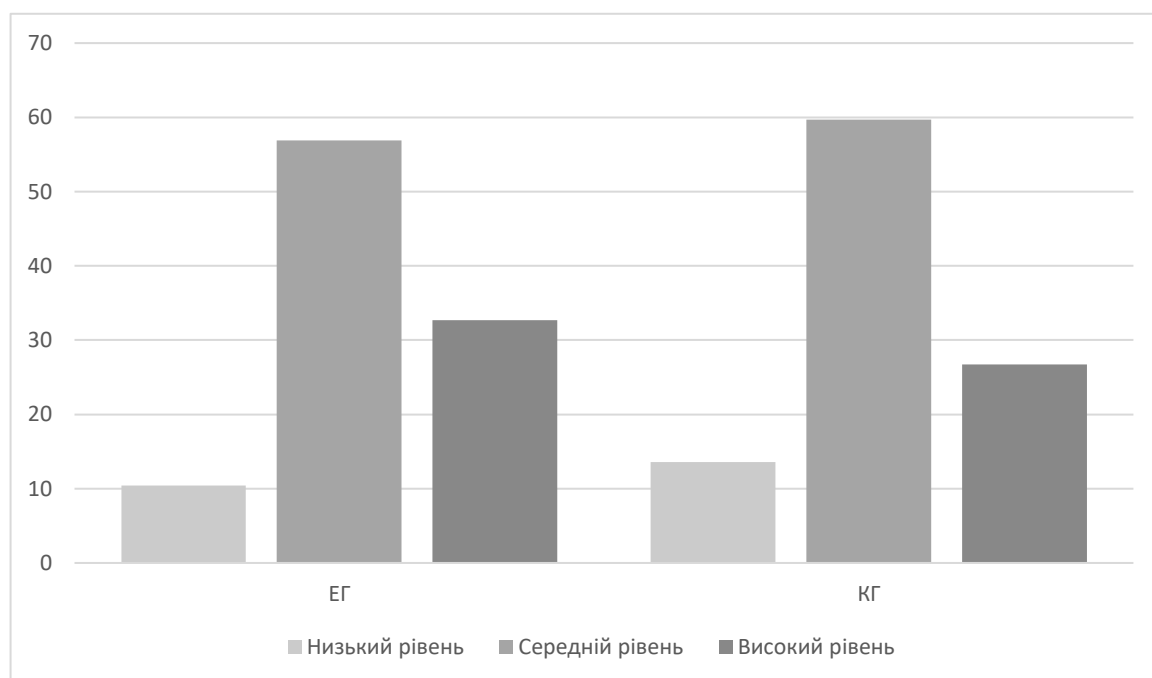

Рис. 3.12. Діаграма результатів сформованості мотиваційно-ціннісного критерію після експерименту

Таблиця 3.13.

Таблиця результатів прикінцевої діагностики сформованості мотиваційно-ціннісного критерію

Група	Початок експерименту						Після експерименту					
	Рівні сформованості											
	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень		Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
EG (202)	34	16,8	118	58,4	50	24,8	21	10,4	115	56,9	66	32,7
KG (206)	36	17,5	128	57,3	52	25,2	28	13,6	123	59,7	55	26,7

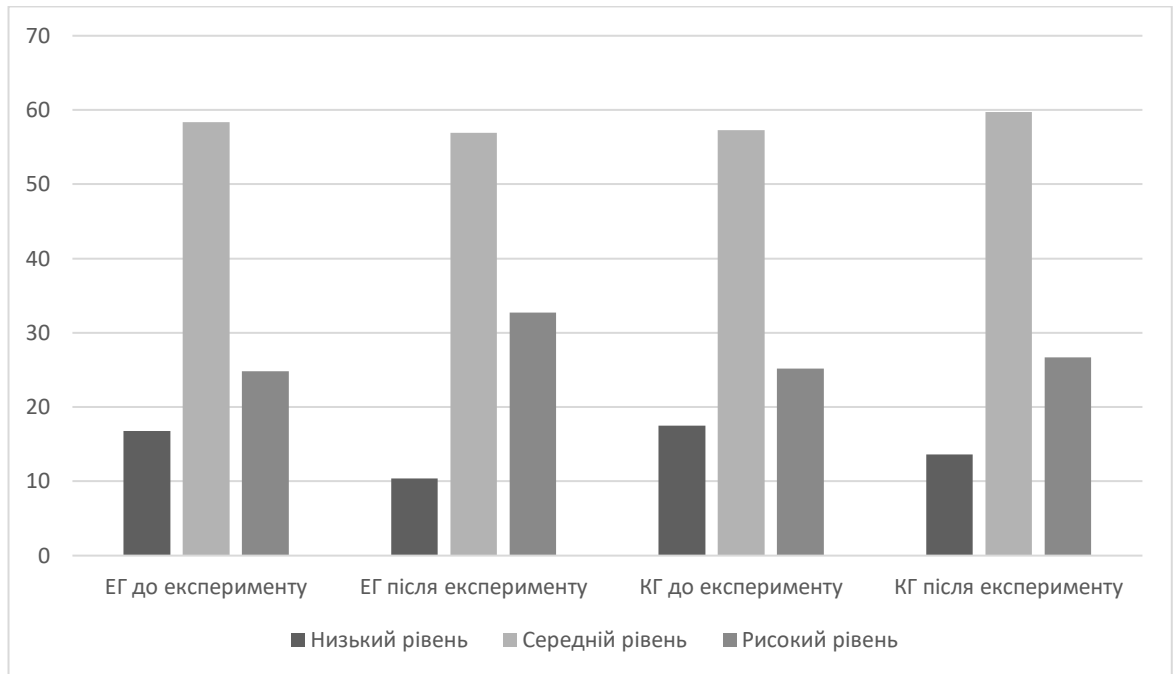

Рис. 3.13. Результати прикінцевої діагностики сформованості мотиваційно-ціннісного критерію

Зробимо короткий аналіз отриманих даних результатів прикінцевої діагностики сформованості мотиваційно-ціннісного критерію:

- в ЕГ кількість студентів з низьким рівнем сформованості зменшилася з 34 осіб (16,8%) до 21 осіб (10,4%) ;
- у КГ кількість студентів з низьким рівнем сформованості також зменшилася, але менш виразно, з 36 осіб (17,5%) до 28 осіб (13,6%) ;
- в ЕГ кількість студентів із середнім рівнем сформованості трохи зменшилася з 118 осіб (58,4%) до 115 осіб (56,9%) ;
- у КГ кількість студентів із середнім рівнем сформованості збільшилася з 128 осіб (57,3%) до 123 осіб (59,7%) ;
- в ЕГ кількість студентів із високим рівнем сформованості зросла з 50 осіб (24,8%) до 66 осіб (32,7%) ;
- у КГ кількість студентів із високим рівнем сформованості також збільшилася, але менш суттєво, з 52 осіб (25,2%) до 55 осіб (26,7%).

Таким чином, в ЕГ спостерігається суттєве зниження кількості студентів з низьким рівнем сформованості, що свідчить про позитивний вплив структурно-

функціональної моделі виховання; незначне зниження частки студентів із середнім рівнем сформованості супроводжується значним збільшенням частки студентів із високим рівнем сформованості. У КГ також спостерігається зниження кількості студентів з низьким рівнем сформованості, але менш виразно, ніж в ЕГ, як і з попереднім критерієм. Результати свідчать про позитивну динаміку змін в ЕГ, що підтверджує ефективність впровадженої структурно-функціональної моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому середовищі університету.

Динаміку змін загального стану виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету за трьома критеріями після проведення формувального етапу експерименту з впровадженням структурно-функціональної моделі представлено в таблиці 3.14. та рис. 3.14.

Таблиця 3.14

Загальна динаміка змін стану виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету (у %)

Критерії	Рівні	На початку експерименту		Після експерименту		Динаміка змін	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Мовленнєво-країнознавчий	низький	32,7	30,6	13,9	21,9	-18,8	-8,7
	середній	63,4	66	77,7	72,3	+14,3	+6,3
	високий	3,9	3,4	8,4	5,8	+4,5	+2,4
Особистісно-комунікативний	низький	9,9	8,7	3,9	5,8	-6	-2,9
	середній	80,2	81,5	78,7	83	-1,5	+1,5
	високий	10,3	9,7	17,4	11,2	+7,1	+1,5
Мотиваційно-ціннісний	низький	16,8	17,5	10,4	13,6	-6,4	-3,9
	середній	58,4	57,3	56,9	59,7	-1,5	+2,4

	високий	24,8	25,2	32,7	26,7	+7,9	+1,5
Загальний рівень	низький	19,7	18,9	9,3	13,7	-10,4	-5,2
	середній	67,3	68,3	71,1	71,7	+3,8	+3,4
	високий	13	12,8	19,6	14,6	+6,6	+1,8

Такі результати свідчать про те, що прослідковується позитивна динаміка впроваджені моделі та педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів.

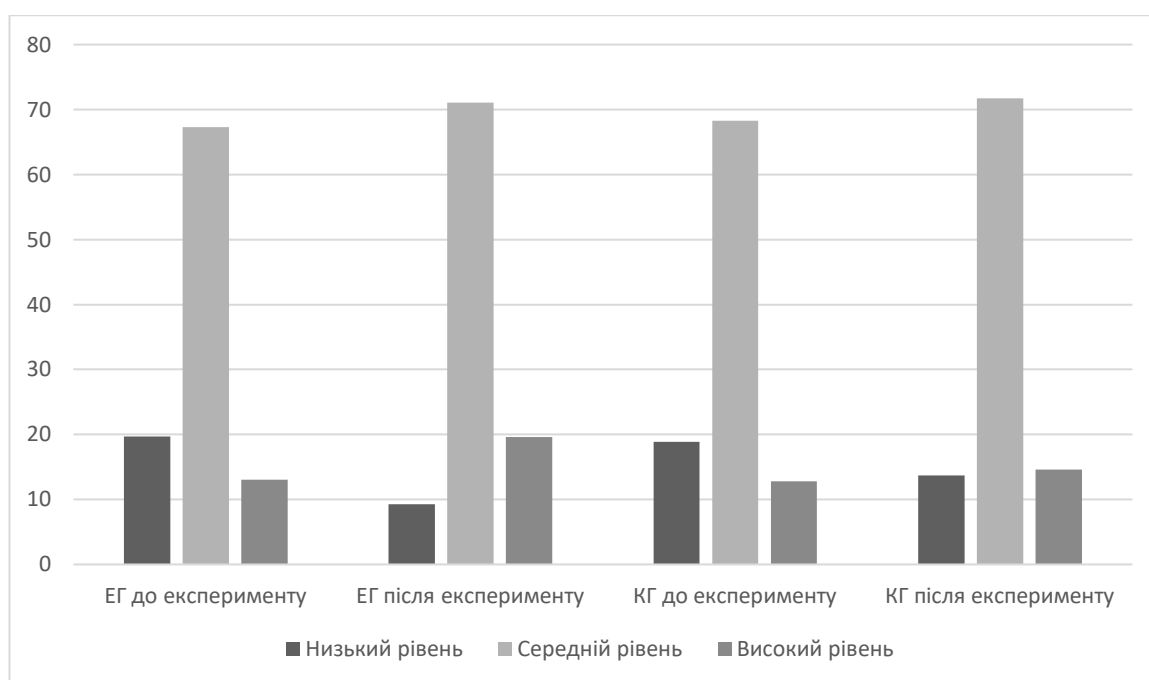

Рис. 3.14. Діаграма динаміки змін стану виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету (у %)

Для перевірки статистичної значущості змін, зафіксованих у показниках виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету, було використано формули розрахунку коефіцієнту кореляції χ^2 Пірсона, що є одним з найвідоміших методів для перевірки гіпотези про закон розподілу.

У тесті χ^2 вибірка представляється у вигляді набору спостережуваних частот (f_o), які відображають кількість осіб у кожній категорії. Наступним

кроком є розрахунок очікуваних частот для кожної категорії, що показує гіпотетичне значення частоти, яке прогнозується виходячи з пропорцій у нульовій гіпотезі та розміру вибірки. Очікувані частоти (f_e) розраховуються за формулою: $f_e = p * n$, де p – частка, зазначена у H_0 , а n – розмір вибірки.

Статистика коефіцієнту кореляції Пірсона (χ^2) вимірює, наскільки добре отримані дані (f_o) відповідають гіпотезі (f_e). Формула для статистики χ^2 виглядає наступним чином: $\chi^2 = \sum((f_o - f_e)^2 / f_e)$.

Розглянемо дві гіпотези:

H_0 : Статистично значущий кореляційний зв'язок між ЕГ та КГ незначний або відсутній.

H_1 : Існує статистично значущий кореляційний зв'язок між ЕГ та КГ.

Важливо також зазначити, що до уваги було взято обмеження застосовності критерію, а саме:

- досліджувані змінні X та Y мають бути нормально розподілені;
- досліджувані змінні X та Y повинні бути виміряні на інтервальній або відносній шкалі;
- кількість значень досліджуваних змінних X і Y має бути однаковою ($n_1 = n_2$), і повинна знаходитися в діапазоні $3 \leq n_1, n_2 \leq 100$.

Для отримання достовірних даних та з метою запобігання розрахунковим неточностям, для розрахунку коефіцієнту кореляції Пірсона було використано запрограмований електронний калькулятор (Рис. 3.15. та 3.16.) [8].

Коефіцієнт кореляції Пірсона (r-Пірсона)

Головна

Реклама від Google

Не показувати це оголошення [Чому я бачу цю рекламу?](#)

Коефіцієнт кореляції Пірсона застосовується для дослідження взаємозв'язку двох змінних, виміряних у метричних шкалах на одній і тій же вибірці. Він дозволяє визначити, наскільки пропорційна мінливість двох змінних.

За допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона можна визначити силу лінійної залежності між змінними, інші види взаємозв'язків виявляються методами регресійного аналізу.

Для рангової кореляції слід використовувати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена .

Обмеження застосовності критерію.
 Досліджувані змінні X та Y повинні бути розподілені нормально.
 Досліджувані змінні X та Y повинні бути виміряні в інтервальній шкалі або у шкалі відносин.
 Кількість значень досліджуваних змінних X і Y має бути однаковим $n_1 = n_2$.
 $3 \leq n_1, n_2 \leq 100$.

Рис. 3.15. Електронний канкулятор коефіцієнту кореляції Пірсона

Коефіцієнт кореляції Пірсона (r-Пірсона)

Головна
Повернутись до тесту

$r_{\text{емп.}} = 0.99326$
 $r_{0.01} = 0.57507$
 $r_{0.05} = 0.45553$

Приймається H1:
 Існує статистично значущий кореляційний зв'язок між параметрами р0,01.

Означка 1	Означка 2
202.0	200.0
95.0	63.0
128.0	130.0
8.0	7.0
20.0	18.0
182.0	188.0
21.0	20.0
32.0	38.0
118.0	128.0
90.0	52.0
28.0	45.0
157.0	140.0
17.0	12.0
8.0	12.0
150.0	171.0
35.0	23.0
21.0	28.0
115.0	123.0
85.0	55.0

Активация Windows
Перейдіть до розділу "Настройки", щоб активувати Windows.

Рис. 3.16. Результати розрахунку коефіцієнту кореляції Пірсона експериментального дослідження виховання іншомовної комунікативної культури студентів

Отже, було отримано результати розрахунку коефіцієнту кореляції Пірсона (Рис. 3.16.):

$$r_{\text{емп.}} = 0.99326$$

$$r_{0.01} = 0.57507$$

$$r_{0.05} = 0.45553$$

Приймається H1:

Існує статистично значущий кореляційний зв'язок між параметрами $p \leq 0,01$.

Результати розрахунку коефіцієнта кореляції Пірсона для експериментального дослідження виховання іншомовної комунікативної культури студентів вказують на наступне:

- емпіричне значення коефіцієнта кореляції (гемп.) дорівнює 0.99326;
- критичні значення коефіцієнта кореляції при рівні значущості 0.01 ($r_{0.01}$) та 0.05 ($r_{0.05}$) становлять відповідно 0.57507 і 0.45553.

Оскільки емпіричне значення гемп. значно перевищує обидва критичні значення $r_{0.01}$ та $r_{0.05}$, ми відкидаємо нульову гіпотезу (H0) і приймаємо альтернативну гіпотезу (H1). Це означає, що існує статистично значущий кореляційний зв'язок між досліджуваними параметрами на рівні значущості $p \leq 0.01$.

Іншими словами, можемо стверджувати, що існує позитивний кореляційний зв'язок між ЕГ та КГ у результаті виховання іншомовної комунікативної культури студентів і відповідними параметрами, що свідчить про високий рівень взаємозалежності між цими змінними.

Таким чином, аналіз результатів заключного зрізу засвідчив позитивну динаміку змін у стані виховання іншомовної комунікативної культури студентів ЕГ та підтвердив ефективність педагогічних умов і впровадженої моделі формування іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету. Більшість студентів ЕГ демонструють високий рівень навичок у встановленні комунікації з іншомовними представниками інших країн у межах професійної взаємодії. Вони добре обізнані про культурні особливості різних країн, а також здатні коригувати свою поведінку в процесі міжкультурної діяльності.

Крім того, результати свідчать про те, що студенти ЕГ проявляють значно вищу адаптивність та чутливість до культурних відмінностей порівняно зі студентами КГ. Вони також демонструють вищий рівень мотивації до вивчення

іноземних мов і культур, що вказує на загальний успіх інтегрованого підходу до виховання іншомовної комунікативної культури. Така позитивна динаміка підкреслює важливість систематичного впровадження інноваційних педагогічних стратегій для досягнення високих результатів у міжкультурній комунікації.

Висновки до третього розділу

Компонентний склад іншомовної комунікативної культури студентів включає такі компоненти, критерії та показники: 1) лінгвістично-гносеологічний компонент, що розкривається через мовленнєвий критерій з показниками: знання рідної мови; рівень володіння іноземною мовою; знання культури країни, мова якої вивчається; 2) особистісний компонент, що розкривається через особистісно-комунікативний критерій з показниками: комунікативні якості; толерантність; емоційний інтелект; 3) , що показаний через мотиваційно-ціннісний критерій з показниками: пізнавальна активність; ціннісні орієнтації; потреба у постійному самоудосконаленні.

Діагностичний інструментарій визначення рівня іншомовно-комунікативної вихованості студентів включав: по *мовленнєвому критерію*

лінгвістично-гносеологічного компоненту було використано ряд адаптованих тестів та опитувальників, що оцінюють розуміння іншомовної комунікативної культури; по *особистісно-комунікативному критерію* особистісного компоненту було використано тести для вивчення рівня комунікативного контролю за методикою М. Шнайдера, комунікативної толерантності за методикою В. Бойка та діагностику «емоційного інтелекту» за методикою Н. Холла; по *мотиваційно-ціннісному критерію* мотиваційного компонента була використана методика «Діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса».

Статистичне опрацювання отриманих на констатувальному етапі педагогічного експерименту результатів, засвідчило, що студенти мають рівень

мотивації нижче середнього, недостатньо цікавляться можливістю вдосконалення іншомовної комунікативної культури, слабо прагнуть до постійного саморозвитку. Більшість респондентів показали достатньо високий рівень толерантності та емоційного інтелекту, проте відчувають дискомфорт у налагодженні міжкультурних зв'язків. Однією з головних причин є невисокий рівень володіння іноземною мовою та культурою країни, мова якої вивчається. У студентів присутній стійкий інтерес до пізнавальної активності, зокрема участі в позааудиторних заходах, міжнародних проєктах, але в той же час, недостатнім є рівень навичок і для втілення ідей. Аналіз результатів, що отримані за критерієм Стьюдента, відбувалося на основі критерію «хі-квадрат»; обрахунки – програмного забезпечення MS Excel.

Аналіз результатів заключного зрізу засвідчив позитивну динаміку змін у стані виховання іншомовної комунікативної культури студентів ЕГ та підтвердив ефективність педагогічних умов і впровадженої моделі виховання іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету. Більшість студентів ЕГ продемонстрували високий та середній рівень (86,1%) навичок у встановленні комунікації з іншомовними представниками інших країн у межах професійної взаємодії. Вони добре обізнані про культурні особливості різних країн, а також здатні коригувати свою поведінку в процесі міжкультурної діяльності. Результати засвідчили, що студенти ЕГ виявляють високий і середній рівень (82,6 %) адаптивності та чутливості до культурних відмінностей порівняно зі студентами КГ. Вони також демонструють високий і середній рівень (89,6%) мотивації до вивчення іноземних мов і культур, що вказує на загальний успіх запропонованої підходу до виховання іншомовної комунікативної культури. Така позитивна динаміка підкреслює важливість систематичного впровадження інноваційних педагогічних стратегій для досягнення високих результатів у міжкультурній комунікації.

Отримані результати дозволяють зробити висновок про ефективність і доцільності впровадження в освітній простір університету моделі та

педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентської молоді.

Список використаних джерел у третьому розділі

1. Бабій П. С. Алгоритм управління, оцінка та моделювання інтелектуального потенціалу в системі виробничого господарської діяльності соціально-економічних суб'єктів. 2015. С. 5-12.
2. Басюк Н.А. Комунікативна культура педагога вищої школи як головний аспект педагогічного спілкування. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20252/1/Basjuk1.pdf>.
3. Гаврилюк О. А. Гуманістичні засади формування комунікативної культури майбутніх вчителів. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. праць. 2001. Вип. 3. С. 30–36.
4. Голубова Г. В. Сутність та структурні компоненти освітньо-виховного простору педагогічного вишу як запоруки організації НДР. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8_2011/11.pdf.
5. Дубровіна І., Максименко-Гладишко Н., Зінченко О. Формування комунікативної взаємодії у педагогічному колективі: теорія та практика. URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/387>.
6. Знання, уміння, навички – в чому різниця? URL: <https://chk.dcz.gov.ua/publikaciya/znannya-uminnya-navychky-v-chomu-riznytsya>.
7. Зязюн І. А. Естетичні засади розвитку особистості. Мистецтво у розвитку особистості : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Чернівці, 2006. С. 14-46.
8. Коефіцієнт кореляції Пірсона (r-Пірсона). URL: <https://www.eztests.xyz/criteria/pearsonr/>.
9. Комунікативні особливості особистості. URL: <https://chcptucourse.pp.ua/page11.html>.
10. Комунікаційний потенціал. URL: <https://chcptucourse.pp.ua/page11.html>.
11. Кравець Р. А. Теоретичні і методичні основи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі. Вінниця: Планер, 2017. С. 11-105.

12. Кухта І. В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови. IX МНПК Гуманізм та освіта. 2008. С. 33-36.

13. Ляшенко І. В. Формування готовності майбутніх аграріїв до реалізації міжнародних фахових програм: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ін-т вищ. освіти АПН України. Київ, 2007. 20 с.

14. Малик В. М. Компоненти іншомовної комунікативної культури. *Сучасна освіта та наука: стан, проблеми, перспективи*, 20-21 березня 2023, III Міжнародна науково-практична конференція, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. 2023. С. 67-69.

15. Малик В. М. Культурологічний підхід у дослідженні комунікативної культури особистості. *Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації*, 20 травня 2022 Тернопіль, Україна. С. 84-88.

16. Малик В. М. Проблема виховання іншомовної комунікативної культури студентів аграрних закладів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 51, Т.1. С. 210 – 214. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.42>.

17. Малик В. М. Розвиток комунікативного потенціалу студентів в умовах освітнього простору аграрних ЗВО. *Інноваційні практики наукової освіти*, 15.12.22-19.12.22 р. Київ, Україна. С. 67-69.

18. Малик В. М. Роль комунікативного потенціалу особистості. *Major achievements in science and education*. Stockholm, 2021. С. 66-70.

19. Малик В. М. Спілкування та комунікація: співставлення понять. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 55, Т.1. С. 179 – 187 DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.1.35>.

20. Малик В. М. Суть іншомовної комунікативної культури з точки зору гіпотез оволодіння нерідною мовою. *Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 2-3 грудня 2021 Вінниця, Україна. С 75-76.

21. Малик В. М. Формування іншомовної комунікативної культури у студентів аграрних ЗВО. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного*

університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2022. Випуск 72. С. 59 – 67. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-72-59-67>.

22. Малик В.М. Мотиваційний компонент у структурі іншомовної комунікативної культури. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика, 22 березня 2023 Полтава, Україна. С. 27-34.

23. Мілорадова Н. Е., Шевченко В. В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження професійної компетентності особистості. *Габітус*, № 16, 2020. С. 233–237.

24. Мотиваційний компонент діяльності. URL: <https://studfile.net/preview/7866023/>.

25. Наказ Міністерства аграрної політики України від 15.06.05 № 264 «Про затвердження Положення про проведення практики студентів аграрних вищих навчальних закладів України за кордоном». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0855-05>.

26. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 1. С. 11–17.

27. Ніколаєнко Ю. О. Підготовка студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування в іншомовному середовищі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. Київ, 2009. 260 с.

28. Онуфрієва Л. А. Формування іншомовної комунікативної культури особистості в процесі оволодіння іноземною мовою професійного спрямування. URL: http://www.confcontact.com/2012_10_24/1_onufrieva.htm.

29. Панченко В. Комунікативна культура майбутнього фахівця: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Суми, 2014. Вип. 8. С. 49–52.

30. Плужнік А. В. Зміст поняття «Іншомовна комунікативна культура» у психолого-педагогічних дослідженнях. *Молодий вчений*. 2018. № 4.4 (56.4). С. 13 – 16.

31. Пляка Л. В. Готовність до спілкування як прояв комунікативної компетентності майбутніх провізорів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей. Ялта : РВВ КГУ, 2008. Вип. 18. Ч. 1. С. 167–171.

32. Проскурняк О. І. Роль активності у формуванні комунікативної діяльності особистості. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/10_2011/12.pdf.

33. Психологія спілкування. URL: https://web.posibnyku.vntu.edu.ua/icgn/3prishak_psihologiya_ch1/134.html.

34. Резунова О. С. Формування крос-культурної компетентності майбутніх аграріїв шляхом підвищення професійної компетентності викладача вищого аграрного навчального закладу. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія „Педагогіка. Психологія. Філософія”*. Київ, 2014. Вип. 199. Ч. 1. С. 305–310.

35. Скрипченко О. В. Загальна психологія / О.В. Скрипченко, Л.В.Волинська, З.В. Огороднійчук. – К.: Каравела, 2009. 464 с.

36. Ходцева А. Іншомовне ділове спілкування в системі підготовки спеціалістів економічного профілю. *Мови у відкритому суспільстві : матеріали III Регіональної науково-практичної конференції*. 16 квітня 2002 р. Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. Чернігів, 2004. С. 33 - 39.

37. Чаплай І. В. Комунікація в державі та суспільстві: термінознавчі аспекти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 8. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1109>.

38. Шинкарюк А. І. Психологія діяльності. / А.І.Шинкарюк, В.А.Шинкарюк, Р.Г.Симко. – Кам.-Поділ.: Оіюм, 2009. 207 с.

39. Ягупов В. В. Мотиви і мотивація навчання. *Стимулювально-мотиваційний компонент навчального процесу*. URL: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=133.

40. Язиков О. І. Моделювання виховного середовища навчального закладу в контексті теорії психологічного поля К. Левіна. *Педагогіка в системі гуманітарного знання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, 08–09 вересня 2017 р., м. Одеса. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 114–116.
41. Console L. Diagnostic problem solving: Combining heuristic, approximate and casual reasoning. London: North Oxford acad. 1989.
42. International language standards. URL: <https://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/cefr/>.
43. Malinovski B. The Dilemma of Contemporary Linguistics. *Language in Culture and Society*. / Ed. By D.Hymes. N.Y.: Harper and Row. 1964. pp. 63-65.
44. Malyk V. Development of foreign language communicative culture of students in the educational environment of the university. *Людина, культура, техніка в новому тисячолітті*, 28 квітня 2022 Харків, Україна. С. 108-112.
45. Pike K. L. Language in Relation to a Unified. *Theory of the structure of Human Behaviour*. The Hague-Paris: Mouton, 1967. 762 p.
46. Rosengren K.E. From field to frog ponds. *Journal of communication*. 2013. № 43(3). pp.78-94.
47. The CEFR Levels. URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/level-descriptions>.
48. Understand your English level. URL: <https://learnenglish.britishcouncil.org/english-levels/understand-your-english-level>.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації доведено, що виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету є актуальною і нагальною суспільною проблемою, розв'язання котрої вимагає від вищої освіти орієнтації на інноваційну трансформацію освітнього простору університету, що поєднує можливості формальної, неформальної та інформальної освіти.

1. На основі аналізу філософської, психологічної та педагогічної літератури з'ясовано сутність поняття «*іншомовна комунікативна культура студентів*», котре потрактовується потрактовується у роботі як особистісно-професійна характеристика, що будується на основі загальної культури особистості та її ціннісних орієнтацій, включає мовленєві компетентності, розвинені здібності до комунікативної діяльності іноземною мовою, здатність використовувати мовні та поведінкові зразки у визначеному культурному оточенні, а також мотиваційну спрямованість до міжкультурного спілкування на основі поваги та толерантного ставлення до іншомовної культури.

Визначено, що *освітній простір університету* – це цілеспрямовано створене освітньо-культурне середовище, що генерує правила та обґрунтовує засновні цінності та світоглядні позиції щодо іншомовної комунікації з представниками інших культур та мов; це сукупність зразків різних культур, що демонструються у масштабі університету та формують шаблони професійної міжнародної діяльності; це шлях організації та творення інтелектуального студентського життя, це педагогічний феномен взаємодії студентської молоді з носіями інших культур з метою саморозвитку, особистісно-професійного становлення та розвитку у студентів іншомовної комунікативної культури.

До *новітніх тенденцій* виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому середовищі університету віднесено такі: інноваційна трансформація освітнього простору університету (концептуальна спрямованість, широта змістової охопленості, інтенсивність залученості до інноваційних змін, інноваційний менеджмент, когерентність, цифровізація інноваційного процесу та його інформаційно-методична забезпеченість); транснаціоналізація освітнього простору університету (міжнародна співпраця у

межах освітнього простору університету; міжнародна мобільність освітніх програм; освітні проєкти та освітні послуги, що здійснюються у межах міжнародного освітнього простору та сприяють професійному саморозвитку); розвиток творчого процесу як основи виховання іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету (творчі ідеї, або продукти творчості).

2. На основі аналізу психолого-педагогічної теорії та практики визначено *компонентний склад* іншомовної комунікативної культури студентів, що включає такі компоненти, критерії та показники: 1) лінгвістично-гносеологічний компонент, що розкривається через мовленнєвий критерій з показниками: знання рідної мови; рівень володіння іноземною мовою; знання культури країни, мова якої вивчається; 2) особистісний компонент, що розкривається через особистісно-комунікативний критерій з показниками: комунікативні якості; толерантність; емоційний інтелект; 3) мотиваційний, що показаний через мотиваційно-ціннісний критерій з показниками: пізнавальна активність; ціннісні орієнтації; потреба у постійному самоудосконаленні.

Діагностичний інструментарій визначення рівня іншомовно-комунікативної вихованості студентів включав: по *мовленнєвому критерію*

лінгвістично-гносеологічного компоненту було використано ряд адаптованих тестів та опитувальників, що оцінюють розуміння іншомовної комунікативної культури; по *особистісно-комунікативному критерію* особистісного компоненту було використано тести для вивчення рівня комунікативного контролю за методикою М. Шнайдера, комунікативної толерантності за методикою В. Бойка та діагностику «емоційного інтелекту» за методикою Н. Холла; по *мотиваційно-ціннісному критерію* мотиваційного компонента була використана методика «Діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса».

3. Теоретично обґрунтовано *авторська модель* виховання іншомовної комунікативної компетентності студентів в умовах освітнього простору університету, що містить такі компоненти: мету як виховання іншомовної

комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету; методологічні підходи: компетентнісний, синергетичний, системний, діяльнісний, суб'єктний, гуманістичний, середовищний, аксіологічний; специфічні принципи розвитку іншомовної комунікативної культури: культурної релевантності, інтеграції змісту та мови (CLIL), міждисциплінарності, комунікативної спрямованості, використання автентичних матеріалів, критичного мислення та рефлексії; функції: комунікативну, культуротворчу, емоційну, мотиваційну, пізнавальну, адаптаційну; компоненти виховання іншомовної комунікативної культури студентів; педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів; критерії сформованості; рівні сформованості іншомовної комунікативної культури студентів: високий, середній, низький; очікуваний результат як позитивна динаміка виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету.

Реалізація першої педагогічної умови *«Інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів»* передбачає всебічний підхід до інтеграції міжнародних аспектів в освітній простір університету, що включає наступні складові: впровадження міжнародних освітніх програм і курсів; забезпечення академічної мобільності студентів і викладачів; розвиток міжкультурної компетентності студентів; стимулювання участі студентів у міжнародних наукових та академічних ініціативах; забезпечення доступу до міжнародних ресурсів і матеріалів.

Друга педагогічна умова – *«Технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів»* – мала на меті оптимізацію освітнього простору університету через інтеграцію сучасних ІКТ, що сприяє ефективному вихованню іншомовної комунікативної культури, впровадження інтерактивних та адаптивних освітніх методик, що стимулює студентів до активної участі у міжкультурній комунікації. До основних напрямів використання онлайн-платформ було віднесено: доступ до автентичних матеріалів (відео, подкасти, блоги та інші ресурси іноземною

мовою); інтерактивні завдання (квізи, тести, інтерактивні вправи, ігри); комунікація з носіями мови (платформи типу Tandem або Hellotalk, що надають можливість практикувати розмовні навички в реальних умовах); спільноти та форуми; відеоконференції та вебінари (використання інструментів, таких як Zoom, Microsoft Teams або Google Meet).

Третя педагогічна умова – *«Формування транскультурних цінностей особистості через включення до навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту»* – дозволила покращити іншомовну комунікативну культуру студентів в освітньому середовищі університету, але й сприяти формуванню їхньої здатності до ефективної міжкультурної взаємодії. Транскультурні цінності були використані як універсальні принципи, що змінюють ставлення, поведінку і сприйняття особистістю до іншомовної культури. Серед них: емпатія, повага до культурної різноманітності, відкритість до нових досвідів і готовність до адаптації. У контексті особистісного розвитку транскультурні цінності сприяли формуванню міжособистісних навичок та культурної компетентності, що є критичними для успішної міжкультурної взаємодії. Серед механізмів емоційного інтелекту у межах цієї педагогічної умови було використаня виховання: самосвідомості як усвідомлення власного когнітивного та емоційного стану; саморегуляції як механізм ефективного керування емоціями та імпульсами; емпатії як механізм покращення розуміння студентами поглядів інших, їхніх емоцій та культурних нюансів; соціальні навички як механізм включення в активне слухання, ефективне вербальне та невербальне спілкування та здатність до співпраці; мотивації як механізм сприяння стійкому захопленню вивченням іноземної мови; культурна чутливість як механізм виховання поваги та розуміння різноманітних культур, зменшенню потенційних конфліктів; *адаптивність* як механізм сприяння гнучкості у засвоєнні граматичних структур, словникового запасу та мовних особливостей.

4. Розроблена та запроваджена в освітню практику авторська етапна методика реалізації педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної

культури студентів в умовах освітнього простору університету, що включала три етапи: інформаційний; знаннєвий; діяльнісний. На першому – інформаційному етапі здійснювалося формування «інтеграційної мотивації», котра розумілася як прагнення студента до особистісного спілкування з представниками інших країн, бажанням до глибокого занурення в інтернаціональне середовище та розвитку транс-культурних цінностей. На другому – знаннєвому етапі застосування авторської методики здійснювалася робота щодо підвищення мовленнєвої компетентності студентів як змістової основи іншомовної комунікативної культури. На третьому – діяльнісному етапі вирішувалося завдання підвищення комунікативних якостей студентів через технологізацію та цифровізацію освітнього простору університету.

Аналіз результатів заключного зрізу засвідчив позитивну динаміку змін у стані виховання іншомовної комунікативної культури студентів ЕГ та підтвердив ефективність педагогічних умов і впровадженої моделі виховання іншомовної комунікативної культури в освітньому просторі університету.

ДОДАТКИ

Додаток 2А

Приклади вправ та роздаткові матеріали для реалізації методики

SEL

Приклади роздаткових матеріалів

https://prodigy-website.cdn.prismic.io/prodigy-website/913ab935-1706-4f61-95d9-4069215741ed_Self+Awareness+Feel-Goods.pdf

Self-Awareness

Self-awareness is knowing about ME!

How am I feeling?

What emotion is that?

Why do I feel this way?

Self-Awareness

What can I do to make others happy?

Self-management is being in control of how I feel.

What does anger look like?

What does anger feel like?

What makes me angry?

Self-Management

Prodigy

Example:
Go for a walk

How can I calm down when I am angry?

Активация Windows
Перейдіть до розділу
активувати Windows

Imagine being someone else to try and understand how and why they may be feeling a certain way.

Footprint #1: Write the emotion the other person is feeling.

Footprint #2: Write why the other person is feeling that way.

Активация Windows
Перейдіть до розділу

Приклади вправ

Mindfulness activities

SEL skills: Self-awareness, self-management

Materials: None! Just a list of your favorite mindfulness activities

Alright, let's pause.

Breathe in, and out.

Lower your shoulders and sit up straight.

Doesn't that feel better?

Mindfulness breaks can help students of all ages learn how to identify and regulate their emotions when they're sad, scared or stressed.

Take a minute in your classroom and try some of the activities below.

Teach students to STOP when they encounter an emotional situation.

Roleplay some stressful situations and teach students to:

- Stop
- Take a breath to calm down
- Observe the situation
- Proceed with a solution

Ask students to identify where they're holding stress in their bodies. This can be tense shoulders, a frown or even a bouncing leg. Guide them through releasing stress for a more balanced body.

Pay attention to the senses. Ask students to identify:

- Five things they can **see**
- Four things they can **touch**
- Three things they can **hear**
- Two things they can **smell**
- One thing they can **taste**

Goal-setting activities

SEL skills: Self-management

Materials: A journal or goal tracker

A big part of social emotional learning is cultivating a growth mindset — and what better way to do that than setting goals?

Make goal setting a regular part of your classroom routine, whether you:

- **Host student-led conferences** — Set academic and behavioral goals
- **Start a new unit** — Use a KWL (Know, Want to Know, Learned) chart to help students identify which skills they want to develop

- **Give feedback on a project** — What did students do well? What should they focus on next time?

Setting aside time for online community

SEL skills: Relationship skills

Materials: Video conferencing platform and computer

It's hard to build a community if you need to teach your students through distance learning. So try setting aside a few minutes a week where students (and their parents) can drop in and chat about:

- Non-school things
- Clarification on recent assignments or lessons
- Challenges or opportunities from the past week

If you'd like, bring along some icebreaker questions or online-friendly games you know your students will love. Your students will learn the value of relationships, and you'll get to know your students and learn how to engage with them in meaningful ways.

Додаток 2Б

Приклади завдань для розвитку навичок саморегуляції та адаптивності

Goal Setting and Reflection Journals

Objective: Encourage students to set language learning goals and reflect on their progress.

Exercise:

- At the beginning of the term, ask students to write down their specific language goals (e.g., improve vocabulary, enhance speaking skills).
- Each week, have students spend 10 minutes reflecting on their progress, noting challenges and strategies to overcome them.
- At the end of the term, review the goals and reflections to discuss achievements and areas for improvement.

Mindfulness and Stress Management Activities

Objective: Help students manage stress and stay focused during language learning.

Exercise:

- Begin each lesson with a 5-minute mindfulness activity, such as deep breathing or guided meditation.
- Teach students stress management techniques (e.g., taking breaks, positive self-talk) to use when they feel overwhelmed.
- Have students share how these techniques help them stay calm and focused during difficult language tasks.

Flexible Learning Plans

Objective: Develop adaptability by allowing students to choose their learning paths.

Exercise:

- Provide a variety of learning activities (e.g., reading, writing, listening, speaking) related to the same topic.
- Allow students to choose which activities they want to complete and in what order.
- Encourage students to adapt their plans based on their strengths and areas they need to improve.

Scenario-Based Role Plays

Objective: Enhance adaptability and self-regulation through real-life scenarios.

Exercise:

- Present students with different real-life scenarios (e.g., ordering food at a restaurant, handling a misunderstanding).
- Have students role-play these scenarios, adapting their language and behavior to the situation.

- After the role-play, discuss what strategies worked, what didn't, and how they can adjust in future scenarios.

Self-Monitoring Checklists

Objective: Foster self-regulation by having students track their own learning habits.

Exercise:

- Provide students with a checklist to monitor their study habits (e.g., time spent on homework, participation in class).
- Have students review their checklists weekly and set goals for improvement.
- Discuss the importance of self-monitoring and how it helps in achieving language learning goals.

Peer Feedback Sessions

Objective: Encourage adaptability through constructive peer feedback.

Exercise:

- Pair students up and have them review each other's work (e.g., essays, presentations).
- Teach students how to give and receive constructive feedback.
- After feedback sessions, have students discuss how they will adapt their work based on the feedback received.

Adaptive Learning Technologies

Objective: Utilize technology to enhance adaptability in learning.

Exercise:

- Introduce adaptive language learning apps that adjust difficulty based on student performance (e.g., Duolingo, Memrise).
- Encourage students to use these apps regularly and reflect on their progress.
- Discuss how technology can help them adapt their learning strategies to their individual needs.

Group Projects with Changing Roles

Objective: Develop adaptability by having students switch roles in group projects.

Exercise:

- Assign a group project with specific roles (e.g., researcher, writer, presenter).
- Midway through the project, have students switch roles and adapt to their new responsibilities.
- Reflect on the experience and discuss what they learned about adapting to new roles and tasks.

Language Learning Contracts

Objective: Promote self-regulation through formalized agreements.

Exercise:

- Have students create a language learning contract outlining their goals, strategies, and deadlines.
- Review the contracts periodically to ensure students are on track.
- Encourage students to revise their contracts if their goals or strategies need adjustment.

Cultural Adaptation Activities

Objective: Enhance adaptability by exploring different cultures and language contexts.

Exercise:

- Assign students to research and present on a culture where English is spoken.
- Include a component where students must adapt their presentation style to the cultural norms of that country.
- Reflect on how understanding different cultures can improve adaptability in language use.

These exercises can help students become more self-regulated and adaptable learners, essential skills for mastering a new language.

Додаток 2В

Програма країнознавчого воркшопу з теми «Cultural features of English-speaking countries»

Мета воркшопу:

- Ознайомлення студентів з культурними особливостями англомовних країн з акцентом на агрономію, лісництво, економіку та підприємництво.
- Поглиблення знань про традиції, мистецтво, літературу та звичаї англомовних країн.
- Розвиток міжкультурної компетентності та толерантності.

Цільова аудиторія:

- Студенти факультетів агрономії та лісництва, економіки та підприємництва.

Програма:

1) Вступна лекція «Культурна спадщина англомовних країн у контексті агрономії, лісництва та економіки»

- Загальний огляд культурних особливостей Великобританії, США, Канади, Австралії, Нової Зеландії та Ірландії.
- Вплив культурних особливостей на агрономію, лісництво та економічний розвиток цих країн.

2) Групова робота

Учасники діляться на групи для обговорення специфічних аспектів культури різних країн.

Група 1: Агрономія та сільське господарство у Великобританії.

Група 2: Лісництво та природоохоронні практики в Канаді.

Група 3: Економічний розвиток та підприємництво в США.

Група 4: Сталий розвиток та екологічні ініціативи в Австралії та Новій Зеландії.

Група 5: Традиції та бізнес-культура в Ірландії.

3) Презентації роботи груп

- Кожна група презентує результати своєї роботи (10-15 хвилин на групу).
- Обговорення та питання від інших учасників.

4) Інтерактивна гра «Культурний квіз»

- Проведення квізу на тему культури англомовних країн.
- Питання з різних категорій: історія, література, мистецтво, традиції, агрономія, лісництво, економіка.
- Вручення призів переможцям.

Міжнародна академічна співпраця, мобільність та проєктна діяльність ВНАУ

<https://vsau.org/pro-universitet/strukturni-pidrozdili/mizhnarodna-diyalnist>

Ви зараз тут: ВНАУ ► Про університет ► Структурні підрозділи ► Міжнародна діяльність

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Одним із основних напрямів діяльності університету є розвиток міжнародного співробітництва.

Вінницький національний аграрний університет активно співпрацює із закордонними університетами і міжнародними організаціями із понад 30-ти країн, з якими підписані угоди, договори та меморандуми про навчальне, освітнє, наукове та міжнародне співробітництво. Зокрема, Пловдивський аграрний університет (Болгарія), Кавказький Міжнародний університет, Академія сільськогосподарських наук (Грузія), Литовський Бізнес Університет прикладних наук (Литва), Латвійський університет (Латвія), Національний Інститут Економічних Досліджень, Науково-практичний інститут біотехнології в зоотехнології і ветеринарної медицини (Молдова), Варшавський університет Природничих наук, Вища школа Бізнесу – Національний Університет Луїза, Академія Агробізнесу в м. Ломжа, Куявський університет у Влоцлавеку, Університет Білосток, Краківський сільськогосподарський університет ім. Гуго Коллонтая (Польща), Університет "Штефан чел Марє" (Румунія), Асоціація університетів Чорноморського регіону, Словацький аграрний університет у м. Нітра (Словаччина), Вишеградська асоціація університетів (Угорщина), Університет прикладних наук Вайнштафен-Тріздорф, Університет Хозенхайм (Німеччина), Університет Барі Альдо Моро (Італія), Дронтонський професійний університет (Нідерланди), Old College (Канада), Сільськогосподарський центр державного університету штату Луїзіана (США), Institut national supérieur des sciences agronomiques, de l'alimentation et de l'environnement (Франція), Вірменський державний економічний університет (Вірменія), Академія наук провінції Хейлуцзян (Китай), "BETEN INGENIERIE" та Асоціація Vitagora (Франція), Університет Чанаккале Онсекіз Март (Туреччина).

Також, ВНАУ входить до мережі престижних міжнародних організацій: Вишеградської асоціації університетів (VUA) та Асоціації університетів Чорноморського регіону (BSUN).

6 вересня 2023 року в рамках програми міжнародної академічної мобільності, відбулося офіційне відкриття навчального семестру в університеті прикладних наук Вайнштафен-Тріздорф, який є багаторічним надійним партнером Вінницького національного аграрного університету. Цьогоріч учасниками даного проєкту, що координується і фінансується DAAD, стали 167 студентів з Африки, Вірменії та України.

Активация Window:
Перейдіть до розділу "Н"
активувати Windows.

Реалізація даного проєкту передбачає залучення до міжнародної академічної мобільності не лише студентів, а й науково-педагогічних працівників університету. Проєкт включає два напрямки академічної мобільності: - міжнародна літня школа для науково-педагогічних працівників; - он-лайн семестр для студентів в Університеті прикладних наук Вайнштафен-Тріздорф (HSWT) (Німеччина).

В результаті конкурсного відбору до числа стипендіатів-учасників проєкту Еразмус+ увійшли 17 кращих студентів Вінницького національного аграрного університету. Стипендіати DAAD офіційно зараховані на зимовий семестр в Університет прикладних наук Вайнштафен-Тріздорф, Німеччина (HSWT), де будуть навчатися на англomовних курсах, паралельно із німецькими студентами, відповідно до напрямку підготовки та спеціальності.

За напрямком Еразмус+ міжнародна академічна мобільність викладачів, 10 науково-педагогічних працівників ВНАУ стали учасниками міжнародної літньої школи DAAD «Improving digital competences in virtual education: challenges in times of crisis» у рамках проєкту Еразмус+ (Проект-ID: 57650509) в Університеті прикладних наук Вайнштафен-Тріздорф, Німеччина. Проведена потужна серія тренінгів та семінарів, розроблено пробні курси та, як визнання результатів підвищення професійної компетенції, отримано сертифікати міжнародного зразка.

Активация Windows
Перейдіть до розділу "Настроїки"
активувати Windows.

Зарубіжні університети-партнери:

№ п/п	Назва університету-партнера	Країна	Посилання на документ	Короткий опис змісту
1	Пловдивський аграрний університет	Болгарія	Договір про партнерство, співробітництво та науковий обмін 2019-2024 рр.	Розробка та втілення спільних освітніх, наукових та дослідницьких проєктів. Підтримка академічних та наукових обмінів між науковцями, викладачами та студентами для участі в освітніх грантах, наукових конференціях, лекціях, семінарах, тренінгах та дослідженнях. Взаємобмін для читання лекцій, підготовка кадрів через аспірантуру та докторантуру. Інформаційний та інтелектуальний обмін у академічній, науковій та дослідницькій сферах. Обмін досвідом щодо комп'ютеризації навчального процесу та науково-дослідної роботи. Сприяння налагодженню взаємоспівпраці у науковій, дослідницькій та педагогічній сферах через спільну організацію та проведення конференцій, симпозумів, виставок. Обмін результатами спільних досліджень та їх впровадження у національну економіку. Сумісна публікація результатів досліджень у виданнях вузів-партнерів
2	Кавказький Міжнародний університет		Договір про партнерство, співробітництво та науковий обмін	Стимулювання академічного обміну та співпраці між установами. Забезпечення академічної мобільності викладачів, докторантів, аспірантів, студентів (бакалаври, магістри та PhD програми). Організація спільних семінарів, курсів та інших наукових заходів. Сумісна публікація результатів досліджень у виданнях вузів-партнерів. Сприяння впровадженню результатів співробітництва у економіку обох країн. Розробка спільних програм подвійного

28	Університет Чанаккале Онсекіз Март	Туреччина	Договір про співпрацю 2021-2026	Розробка та втілення спільних освітніх, наукових та дослідницьких проєктів. Підтримка академічних та наукових обмінів між науковцями, викладачами та студентами для участі в освітніх грантах, наукових конференціях, лекціях, семінарах, тренінгах, дослідженнях та проєктах взаємовигідних для обох сторін.

МІЖНАРОДНІ СТАЖУВАННЯ, КОНКУРСИ, ПРОЕКТИ

Закордонні стажування для НПП

Київський університет у Влоцлавеку Науково-педагогічне стажування

УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

м. Влоцлавек, Республіка Польща
4 вересня – 15 жовтня 2023 року

До участі у стажуванні запрошуються науково-педагогічні співробітники закладів вищої освіти, наукові співробітники наукових установ, докторанти, аспіранти, здобувачі, студенти, а також практичні працівники, які мають або здобувають природничу освіту.

Навчальне навантаження стажування становить **6 кредитів ЄКТС (180 годин)** і розподіляється по 6 годин кожного дня впродовж 6 робочих тижнів.

Кожен учасник стажування отримує **сертифікат** про проходження науково-педагогічного стажування (двома мовами із зазначенням погодинної програми) та друкований збірник тез науково-методичних доповідей.

Сертифікат про проходження науково-педагогічного стажування є документом, який підтверджує проходження стажування в науковій установі у країні, яка входить до Європейського Союзу, **на здобуття звань доцента, професора та старшого дослідника** відповідно до п. п. 2.1, 2.2, 2.3, 2.5, 2.7 Порядку присвоєння вчених звань науковим і науково-педагогічним працівникам (з урахуванням останніх змін згідно з Наказом МОН України № 322 від 17 березня 2021 р.), а також враховується під час ліцензування та акредитації освітніх послуг.

Положення про неформальну та інформальну освіту ВНАУ

<https://vsau.org/studentamm/neformalna-ta-informalna-osvita>

Наука Міжнародна діяльність Публічна інформація Виховна робота Галерея ВНАУ АЕСУ Сократ

ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
заснований у 1982 році

Укр Eng

АБИТУРІЕНТАМ **СТУДЕНТАМ** **НАВЧАЛЬНО-НАУКОВІ ІНСТИТУТИ** **ФАКУЛЬТЕТИ** **ПРО УНІВЕРСИТЕТ** **ВСІ НОВИНИ** **КОНТАКТИ**

Ви зараз тут: ВНАУ • Студентам • Інформальна та інформальна освіта

НЕФОРМАЛЬНА ТА ІНФОРМАЛЬНА ОСВІТА

ДО УВАГИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ!

Осі очі мають можливість здобувати неформальну та інформальну освіту!

Отримані при цьому результати навчання можуть бути перераховані здобувачам вищої освіти у їх формальному навчанні у межах тієї освітньої програми, за якою вони навчаються у Вінницькому національному аграрному університеті, в порядку визначеному законодавством України.

Для цього потрібно звернутися до свого деканату та подати відповідну заяву, декларацію про попереднє навчання та додаткові документи, які підтверджують результати навчання, здобуті шляхом неформальної та інформальної освіти.

Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у Вінницькому національному аграрному університеті

Зразок заяви

Зразок декларації про попереднє навчання

ПОДІЇ У СВІТЛИНАХ

ПОЛОЖЕННЯ

ПРО ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ЗДОБУТИХ ШЛЯХОМ НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА/АБО ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВІННИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

(НОВА РЕДАКЦІЯ)

м. Вінниця – 2024 рік

2. Порядок визнання результатів навчання здобутих у неформальній та/або інформальній освіті

2.1. Здобувач вищої освіти звертається до відповідного деканату щодо визнання результатів неформального та/або інформального навчання.

2.2. Деканати факультетів/навчально-наукових інститутів надають консультативну допомогу заявнику щодо заповнення декларацій про попереднє навчання, зокрема, щодо опису результатів неформального та/або інформального навчання для їх подальшого співставлення з результатами навчання, передбаченими відповідною освітньою програмою, або певним рівнем освіти.

2.3. Здобувач вищої освіти (заявник), подає відповідну заяву (додаток 1), декларацію про попереднє навчання (додаток 2) і додаткові документи, які підтверджують наведену в декларації інформацію про попереднє навчання (свідчення, сертифікати, дипломи тощо).

Декларація про попереднє навчання повинна містити: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності);

– опис результатів неформального та/або інформального навчання, щодо визнання яких подається заява;

– інформацію про суб'єкта, який здійснював неформальне навчання або з яким пов'язана професійна, громадська або інша діяльність (за наявності), під час якої здобувались відповідні результати навчання;

– інформацію про попереднє навчання та досвід діяльності заявника, під час яких здобувались результати неформального та/або інформального навчання;

– перелік додаткових документів, що надаються заявником для підтвердження інформації про неформальне та/або інформальне навчання (за наявності).

2.4. Розпорядженням декана факультету/директора навчально-наукового інституту створюється Комісія з ідентифікації задекларованих заявником результатів неформального та/або інформального навчання, які підлягають оцінюванню та оцінювання задекларованих ним результатів навчання.

1. Загальні положення

1.1. Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у Вінницькому національному аграрному університеті (далі – Положення) розроблено на підставі Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про освіту», «Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 р. №130, «Положення про організацію освітнього процесу у Вінницькому національному аграрному університеті».

1.2. Положення регламентує загальні вимоги до процедур визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, здобутих ними шляхом неформальної та/або інформальної освіти у Вінницькому національному аграрному університеті (далі – Університет).

1.3. У цьому Положенні терміни використовуються в наступному значенні:

- формальна освіта — освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей і передбачає досягнення здобувачами вищої освіти встановлених стандартами освіти/освітніми програмами результатів навчання відповідного рівня освіти і здобуття кваліфікацій, визначених державою;
- неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій;
- інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема, під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям;
- визнання результатів неформального та/або інформального навчання особи - це комплекс процедур, що встановлюють їх відповідність результатам

2

та/або інформального навчання, не може перевищувати 25 відсотків загального обсягу компонент відповідної освітньої програми (для спеціальностей галузі знань 12 «Інформаційні технології» не може перевищувати 35 відсотків).

3.2. У процесі визнання Університетом результатів неформального та/або інформального навчання не підлягають розгляду документи, що підтверджують неформальне навчання та/або професійну, громадську чи іншу діяльність, видані на тимчасово окупованій території України або території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом.

3.3. У рамках процедур визнання Університетом результатів неформального та/або інформального навчання не підлягають визнанню результати навчання, визначені у професійних стандартах та/або стандартах, встановлених міжнародними конвенціями або договорами, стороною яких є Україна, для професій, для яких запроваджено додаткове регулювання (для освітніх програм, за якими здійснюється підготовка фахівців відповідних професій), крім випадків передбачених відповідними конвенціями або договорами.

4. Прикінцеві положення

4.1. Положення вводяться в дію наказом ректора Університету.

4.2. Зміни та доповнення до Положення розглядаються та ухвалюються на засіданні вченої ради Університету та вводяться наказом ректора.

9

Додаток 2Д

Курси неформальної та інформальної освіти для виховання іношомовної комунікативної культури, що були запропоновані студентам у рамках університетського освітнього простору

<https://www.coursera.org/specializations/improve-english>

Georgia Institute of Technology

Спеціалізація Вдосконалюйте свої навички спілкування англійською мовою

Вдосконалюйте свої навички спілкування англійською мовою. Пишіть і розмовляйте англійською більш професійно, щоб підвищити свій бізнес-успіх.

🇺🇸 Викладається англійська | [22 мови доступні, включаючи українська](#) (авто)

Деякі матеріали можуть бути не перекладені

👤👤 Інструктори: [Gerry Landers](#) + ще 2

Зареєструватися безкоштовно
Початок 11 лип р.

Доступна фінансова допомога

638 886 уже записалися

Спеціалізація, серія з 4 курсів
Отримайте глибокі знання з предмету

4.8 ★ (оцінок: 16 024)

Рівень - Початківець
Попередній досвід не потрібен

1 місяць по 10 годин на тиждень

Гнучкий графік
Навчайтеся в зручному темпі

Переглянути всі курси

Інформація Результати Курси Відгуки

<https://www.coursera.org/learn/careerdevelopment#modules>

University of Pennsylvania

Англійська для розвитку кар'єри

Зареєструватися безкоштовно
Початок 11 лип р.

Інформація Модулі Рекомендації Відгуки Рецензії

Вгорнути

Розділ 1: Вихід на ринок праці
Модуль 1 • 10 годин до завершення

Розділ 2: Резюме
Модуль 2 • 10 годин до завершення

Розділ 3: Написання супровідного листа
Модуль 3 • 8 годин до завершення

Розділ 4: Нетворкінг
Модуль 4 • 5 годин до завершення

Розділ 5: Співбесіда при прийомі на роботу
Модуль 5 • 5 годин до завершення

Інструктори
Рейтинги викладачів 4.9 ★ (6 223 оцінки)

Brian McManus
University of Pennsylvania
1 Курс • 2 455 238 навчається

Robyn Turner
University of Pennsylvania
1 Курс • 2 455 238 навчається

Пропонує
University of Pennsylvania
Дізнатися більше

Рекомендовано, якщо вас цікавить Вивчення англійської

<https://www.coursera.org/specializations/academic-english#courses>

UCI Спеціалізація Академічна англійська: Письмо

Зареєструватися безкоштовно
Початок 11 лип. р.

Інформація
Результати
Курси
Відгуки

професійній сфері. Ви навчитеся проводити ретельні академічні дослідження та чітко висловлювати свої ідеї в академічному форматі. У фінальному проєкті Capstone Project всі знання, які ви здобули протягом цих курсів, будуть втілені в академічній дослідницькій роботі з обраної вами теми.

- Граматика та пунктуація**
Курс 1 • 17 годин • 4.7 ★ (19 125 оцінок)
- Початок написання есе**
Курс 2 • 19 годин • 4.7 ★ (3 182 оцінки)
- Просунуте письмо**
Курс 3 • 19 годин • 4.7 ★ (1 870 оцінок)
- Вступ до дослідження для написання есе**
Курс 4 • 19 годин • 4.7 ★ (1 032 оцінки)
- Проект: Написання наукової роботи**
Курс 5 • 10 годин • 4.7 ★ (336 оцінок)

Інструктори

Tamy Chapman
University of California, Irvine
22 Курси • 1 489 992 навчаються

Brad Giloin
University of California, Irvine
20 Курси • 1 413 160 навчаються

Переглянути всіх 3 викладачів

Пропонує

University of California, Irvine
Дізнатися більше

<https://www.futurelearn.com/courses/smart-tourism-responsible-travel>

Subjects ▾
Courses ▾
FutureLearn for business

🔍

[Sign in](#)
[Register](#)

Online Courses / Business & Management

Nottingham Trent University

Nottingham Business School
Nottingham Trent University

SMART Tourism and Responsible Travel

Discover the fundamentals of responsible travel and learn how smart technology can help inform sustainable travel choices.

469 enrolled on this course

SMART Tourism and Responsible Travel

469 enrolled on this course

- 🕒 3 weeks
- 🕒 2 hours per week
- 📄 Digital certificate when eligible
- 📖 Introductory level

Join course

Find out more about how to join this course

<https://www.futurelearn.com/courses/passport>

Subjects ▾
Courses ▾
FutureLearn for business

🔍

[Sign in](#)
[Register](#)

Online Courses / Business & Management

GTTP
THE GLOBAL TRAVEL & TOURISM PARTNERSHIP
A BUSINESS AND EDUCATION ALLIANCE

Introduction to the Travel & Tourism Industry: Passport to the World

Explore how the global travel and tourism industry works and start your career in the world's fastest-growing industry.

★★★★★ 4.7 (52 reviews) 8 682 enrolled on this course

Introduction to the Travel & Tourism Industry: Passport to the World

★★★★★ 4.7 (52 reviews)

8 682 enrolled on this course

- 🕒 8 weeks
- 🕒 2 hours per week
- 📄 Digital certificate when eligible
- 📖 Introductory level

Join course

Find out more about how to join this course

Додаток 2Е

Прикладирольових ігор та симуляції реальних ситуацій, що були запропоновані студентам факультетів агрономії та лісництва та факультету економіки та підприємництва

Farm Management Simulation

Objective: Students practice discussing and managing a virtual farm.

Instructions:

1. Form groups of 3-4 students.
2. Assign roles: farm manager, agronomist, pest control specialist, and market analyst.
3. The farm manager presents a current issue (e.g., a pest outbreak, low crop yield).
4. The agronomist suggests scientific solutions to improve crop health.
5. The pest control specialist discusses methods to manage pests.
6. The market analyst advises on market trends and potential profit margins.
7. Each student presents their solutions, followed by a group discussion to form a final farm management plan.

Environmental Impact Assessment Role Play

Objective: Students learn to assess and discuss the environmental impact of forestry projects.

Instructions:

1. Divide students into two groups: project developers and environmental assessors.
2. The project developers present a new forestry project plan.
3. Environmental assessors evaluate the potential environmental impacts, such as deforestation, wildlife displacement, and soil erosion.
4. Both groups engage in a debate, with developers defending their project and assessors proposing mitigation strategies.
5. Conclude with a collaborative discussion on how to minimize the environmental impact while achieving project goals.

Agricultural Policy Debate

Objective: Students practice debating and presenting agricultural policies.

Instructions:

1. Split students into two teams: government officials and farmers.
2. The government officials propose a new agricultural policy (e.g., subsidies for organic farming).
3. Farmers discuss the benefits and drawbacks of the policy from their perspective.
4. Both teams prepare arguments and engage in a structured debate.
5. After the debate, hold a reflection session to discuss the effectiveness of their arguments and language use.

Business Negotiation Role Play

Objective: Students practice negotiation skills in a business context.

Instructions:

- Pair students up and assign them roles: one as a company representative and the other as an investor.
- The company representative presents a business proposal, including financial projections and growth strategies.
- The investor evaluates the proposal, asks questions, and negotiates terms.
- After 10-15 minutes of negotiation, switch roles so each student experiences both perspectives.
- Conclude with a debriefing session where students discuss negotiation strategies and language used.

Startup Pitch Simulation

Objective: Students develop and present a startup pitch.

Instructions:

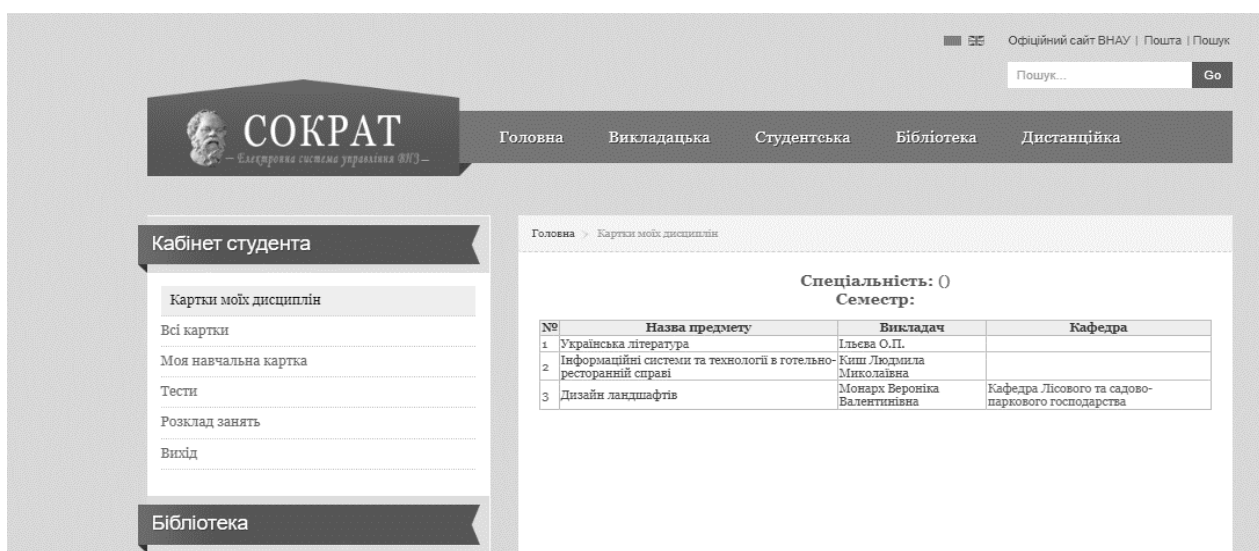
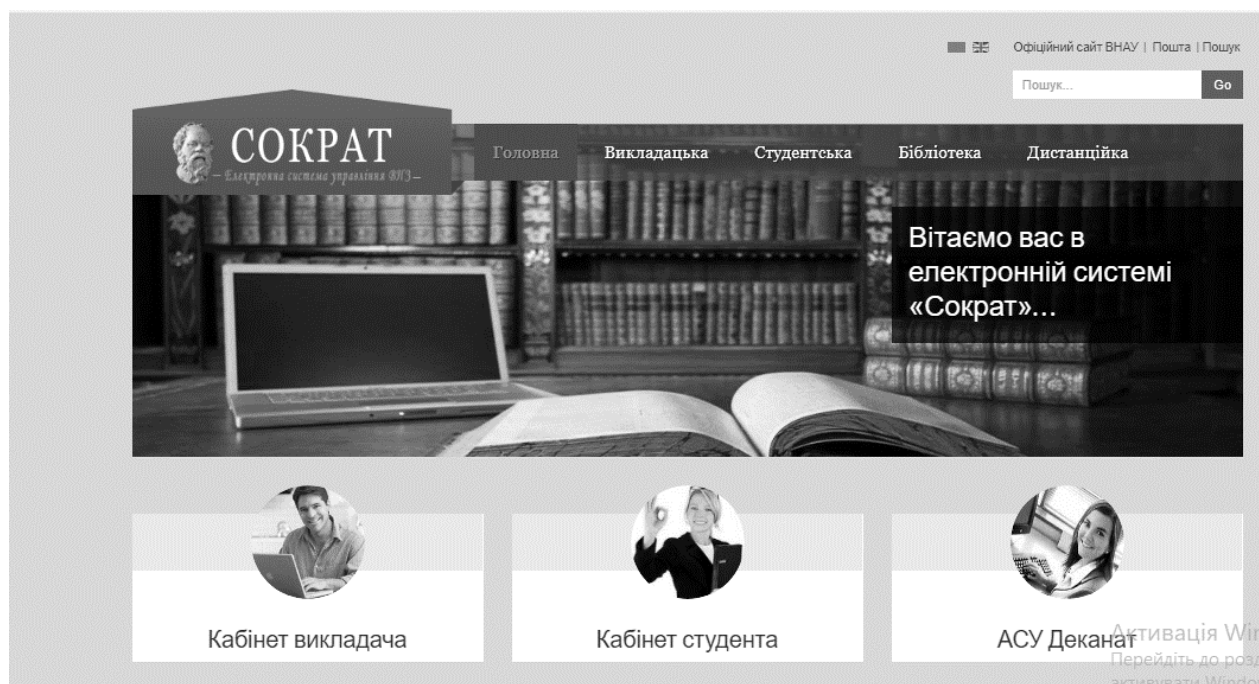
1. Divide students into small groups (3-4 members).
2. Each group develops a startup idea, including a business plan, target market analysis, and financial projections.
3. Groups take turns presenting their startup pitch to the rest of the class, who act as potential investors.

4. After each pitch, the «investors» ask questions and provide feedback.
5. At the end, hold a discussion on the strengths and weaknesses of each pitch and the effectiveness of the language used.

Додаток 2Ж

Приклад використовуваної адаптивної системи навчання у вигляді електронної системи управління ВНЗ «СОКРАТ»

<http://socrates.vsau.org/index.php/ua/>

Кафедра Української та іноземних мов

ГОЛОВНА | СКЛАД | ДИСЦИПЛІНИ | НАУКОВІ І МЕТОДИЧНІ ПРАЦІ | ІСТОРІЯ |

➔ НОВИНИ, ПОДІЇ, ОГолошення

КОНТАКТИ

Завідувач кафедри,
доктор педагогічних наук,
доцент Кравець Руслан Андрійович
тел.: 53-08-38
Аудиторії, закріплені за кафедрою:
510, 511, 513, 514, 516, 517, 518, 519, 545
Викладацькі кабінети: 519а - кафедра; 512 -
завідувач кафедри.

Система "Сократ": <http://socrates.vsu.org>
Офіс: сайт: <http://vsau.org>, <http://vsau.edu.ua>
Спільнота ВНАУ: <http://socrates.vsuu.org/leg>

- 2024-04-24 13:02:53 опубл. Юмєнікова Олена Михайлівна

Шановні колеги! Запрошую Вас на відкриті заняття з української мови та етнології, яке відбудеться 26.04.2024 на 2 парі, ауд. 1408. Група ФБС-23-1. Практичне заняття на тему: "Питання національного синтаксису української мови. Ментальна спільність і відмінність української синтаксичної системи і синтаксисом інших іноземноєвропейських мов".

- 2024-04-15 15:40:41 опубл. Холод Ірина Володимирівна

04 квітня 2024 року о 14:40 в аудиторії 2414 відбулося відкриті заняття викладача кафедри української та іноземних мов Малик В. М. з дисципліни «іноземна мова» на тему: «Plant products» зі студентами групи А-22-6. Практичне заняття було проведено з використанням мультимедійних технологій. Заняття супроводжували аутентичні аудіо та презентація, яка містила теоретичний матеріал із зазначеної теми, що дозволило викладачеві застосувати прийоми розповіді, візуалізації, характеристики, пояснення, коментування. Викладач успішно застосувала комунікативні здібності, вміння встановлювати контакт з аудиторією та підтримувати її увагу протягом всього заняття. Протягом пари значна увага приділялась розвитку усного мовлення студентів, практикувались мовні ситуації та складання тематичних діалогів. Мета та цілі були досягнуті. Отже, практичне заняття було проведено згідно з сучасними вимогами закладу вищої освіти.

- 2024-04-08 13:10:46 опубл. Ковальова Катерина Вікторівна

11 квітня 2023 року на 4-й парі (о 13 год 10 хв) в аудиторії 1208 відбулися відкриті практичне заняття к.п.н. доцента кафедри української та іноземних мов факультету менеджменту та права Ковальової Катерини Вікторівни з навчальної дисципліни «іноземна мова» на тему «The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland» для групи КН-23-1. Запрошується усі бажаючі.

- 2024-04-01 12:31:31 опубл. Малик Валентина Михайлівна

Шановні колеги! Запрошую Вас на відкриті практичне заняття з іноземної мови, яке відбудеться 04.04.2024, четвер, 5 пара, ауд. 2414, група А-22-6. Тема: «Plant products».

- 2024-03-31 22:46:12 опубл. Холод Ірина Володимирівна

28 березня 2024 року на другій парі викладачем кафедри української та іноземних мов факультету менеджменту та права Кубай М.Г. було проведено відкриті практичне заняття з дисципліни «іноземна мова» на тему «Starting Plants. Seeds» зі студентами груп ЗКР-22-1, СВ-22-1.

Тема заняття відповідає програмі навчальної дисципліни. Викладачем було сформульовано тему, план, мету, завдання та погортено перелік ключових понять та лексикону. Викладач показала гарне вміння організувати та зацікавити студентів, і усному мовленні виправляла та зосереджувала увагу на лексичних, граматичних та фонетичних помилках. Виклад теоретичного блоку поєднувався із практичним. Форми і методи роботи на занятті були спрямовані на досягнення поставлених цілей. На занятті використовувалися різні методи навчання: діалогічні, монологічне мовлення, бесіда, доповіді, мультимедійні презентації в PowerPoint. Заняття характеризувалося логічною побудовою, використанням сучасних методів викладання іноземної мови у ВНЗ.

Практичне заняття проведено на високому науково-методичному рівні, викладач грамотно та якісно провела заняття відповідно до вимог вищої школи. Матеріал подано чітко, логічно, у доступній науковій формі. Викладач продемонструвала вільне володіння навчальним матеріалом, застосування професійної педагогічної компетентності, чіткість, аргументованість оцінювання роботи студентів на занятті.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20... 34

Активация Windows

Перейдіть до розділу "Настройка" щоб

Освітній сайт ВНАУ | Пошта | Пошук

Пошук...

Головна | Викладацька | Студентська | Бібліотека | Дистанційка

Бібліотека

- Методична література
- "Софія"
- Репозиторій
- Сайт

Головна > Бібліотека > Методична література

Спеціальності ВНАУ

- СА-Облік та аудит
- ЕК-Економічна кібернетика
- КР-Контроль і реалізація
- ФК-Фінанси і кредит
- ДРУ-Державне регулювання та управління
- МПС-Менеджмент підприємств та організацій
- МП-Обладнання харчових та переробних господарств
- МК-Машини та обладнання сільськогосподарського виробництва
- ММ-Механізація сільськогосподарства
- Т-Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
- Е-Екологія та охорона навколишнього середовища
- А-Агрономія
- ПНВ-Плодівництво і виноградарство
- ПЗ-Правознавство
- ММС-Менеджмент митної справи
- ЛСПГ-Лісове і садово-паркове господарство
- ЕЕС-Енергетика та електротехнічні системи в агропромисловому комплексі
- ХТ-Харчові технології та інженерія
- ВВА-Водні біоресурси та аквакультура
- ІСТМО-Інформаційні системи управління та технології в життєвих органах
- КРАМО-Контроль і реалізація в життєвих органах
- МЕНД-Менеджмент освітньо-наукової діяльності
- МОА-Менеджмент організацій та адміністрування
- МР-Міжнародна економіка
- ЕЕкол.-Екологічна експертиза
- ОПМС-Охорона праці в митній службі

Активация Window
Перейдіть до розділу "Н
активувати Windows.

АВТОМАТИЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА ВНАУ

НА ГОЛОВНУ | ПОШУК | ПРО ПРОЕКТ

Введіть прізвище або логін...

Пароль...

- Пошук
- Репозиторій
- Періодика
- Методична література

- Книгозабезпечення
- Забезпечення сумарне
- Книжкова полиця
- Українська література
- Художня література

Статистика відповідей на питання по тесту
" Іноземна мова професійного спрямування. Тести. " (код : р650п2)

п/п	№ питання	Зміст питання	Середній бал	К-ть
1		I want to see ___ movie. I don't care which one we see. I just want to get	0	2
2	149	I ___ to country music.	2.63	19
3	30	She ___ jeans.	2.65	17
4	103	I ___ a jumper and a jacket because it's ___ cold today.	2.69	13
5	43	I went to ___ Switzerland last month.	2.83	23
6	13	I haven't ___ this picture before.	2.92	12
7	146	Translate into English: хсапфхххххх	2.94	17
8	37	He always ___.	2.94	17
9	88	I thought you liked teaching children. Why don't you like teaching ___	2.95	22
10	11	It's twenty ___ five.	3	10
11	130	Translate into English: доскрати мери	3.06	18
12	26	He ___ to the gym every day.	3.16	19
13	44	I want to buy ___ special orchid for my daughter on her birthday. I haven't	3.18	11
14	22	The book is ___ than the film.	3.18	11
15	117	Lets ___ go for a ___ swim.	3.21	14
16	52	I want to see ___ movie. I don't care which one we see. I just want to get	3.24	17
17	8	It's my ___ car.	3.33	15
18	91	Children usually learn how to eat, by ___ by about age five.	3.44	16
19	54	___ drink and drive.	3.44	16
20	20	Can I pay ___ credit card?	3.44	16
21	31	She ___ her new job last week.	3.44	16
22	106	When ___ Polly ___ with her friend in Madrid?	3.46	13
23	58	Where ___ the Masons buy their fruit?	3.53	17
24	12	I ___ to country music.	3.57	14
25	5	Is Mont Blanc ___ mountain in Europe?	3.57	21
26	46	She needs ___ water. She is really thirsty.	3.57	14
27	49	I want to see ___ Pacific Ocean in the summer. Let's go to San Francisco.	3.57	14
28	56	We ___ often visit them.	3.57	14

Статистика відповідей на питання по тесту
" Ділова іноземна мова. " (код : р796п38)

п/п	№ питання	Зміст питання	Середній бал	К-ть
1	124	This knowledge is no longer the preserve of people in positions of роекснххх	0	10
2			0	2
3	215	Job seekers ___ for the post.	0	15
4	179	Teammates discuss new product ideas in the break room; everybody does a	0	6
5	212	Margaret was obviously very happy to ___ the position.	0	6
6	131	Native speakers with their fast delivery, ___ expressions and	0	5
7	196	Gossiping makes a negative influence on the environment, causing a	0	3
8	130	The ___ objective of the business person using international	0.36	14
9	186	Worker ___ has a high cost to a business, with increased costs	0.38	13
10	155	Business etiquette is ___.	0.42	12
11	184	A healthy corporate culture ___ each employee in the organization	0.45	11
12	187	A healthy corporate culture can help a company ___ valuable	0.45	11
13	45	courtesy	0.5	10
14	189	In addition to attracting high-quality workers, a well-regarded business	0.5	10
15	44	вчхххххххх	0.56	9
16	184	Employees talk openly about the competition and possible buyouts; your	0.56	9
17	49	голова	0.63	8
18	194	Poor internal communication serves as an ___ sign of a negative	0.63	8
19	166	The company ___ a dividend of 20 cents per share (40000 dollar	0.67	15
20	51	облххххххх	0.71	7
21	178	Employees aren't afraid to question things that could be improved;	0.83	12
22	180	There are strict guidelines for most departments and roles; people in	0.91	11
23	173	The ___ way to make an introduction is to introduce a	1	10
24	148	He is the majority shareholder and has a controlling ___.	1	10
25	133	It is ___ as Chinese. for example, is such a difficult language	1	10
26	200	The effects which conflicts and a negative company culture can have can	1	10
27	174	If your CEO is Mr. Gray and you are introducing administrative	1	5
28	68	додаток	1.07	14

НА ПОЧАТОК

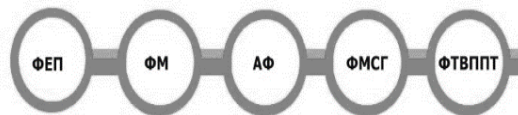
СПИСОК

Електронні тести заліки та іспити.

(для запуску теста оберіть факультет)

Тезаурус

- Моя група
- Моя навчальна картка
- Змінити пароль
- Дошка пошани
- Хто зараз тестується?
- Статистика запитань
- Список всіх тестів
- Адміністрування тестів
- Екзамени
- Документація і файли
- Повідомити про знайдену помилку

Факультет економіки та підприємництва

Факультет менеджменту

Аграрний факультет

Факультет механізації сільськогосподарства

Факультет технології виробництва та переробки продукції тваринництва

■ З початку семестру : Одержано відповідей на 1428460 питань.
Пройдено тестів 125523 разів. В тому числі з Інтернет 56755.
В навчальному процесі використовується 1176 тестів.

■ На даний момент в Тезаурусі ні хто не працює ...

**Приклад розроблених авторських матеріалів у рамках цифровізації
навчальної дисципліни**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ

Малик В.М.

English for agronomists

Методичні вказівки
до практичних занять та самостійної роботи здобувачів
вищої освіти першого (бакалаврського) освітнього рівня
денної форми навчання
галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство»
спеціальності 201 «Агрономія»

Вінниця – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ

Малик В.М.

English for tourists

Методичні вказівки
до практичних занять здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
освітнього рівня денної форми навчання
галузі знань 24 «Сфера обслуговування»
спеціальності 242 «Туризм»

Вінниця – 2024

Зміст	
Вступ	4
Атестація 1.	
1. History of agriculture	5
2. Plant products	7
3. Animal products	9
4. Soil	11
5. Water	12
6. Seeds	15
Атестація 2.	
7. Plant growth	16
8. Harvest	18
9. Storage	19
10. Feed and nutrients	21
11. Housing animals	23
12. Breeding	25
Атестація 3.	
13. Slaughter and processing	27
14. Cultivation and planting equipment	29
15. Harvest equipment	33
16. Industry and agriculture of the UK	35
17. Forestry and foresters	37
18. The role of forests in the world	39
Атестація 4.	
19. The structure of a tree	40
20. Types of trees	43
21. Types of forests	45
22. Threats of forests	47
23. Environmental problems	50
24. What we can do to preserve forests	51

Зміст	
Вступ	4
Атестація 1.	
1. The hotel and restaurant industry	5
2. Contemporary methods of catering in tourism	6
3. Types of catering in tourism	9
4. Hotel organization: front office	10
5. Tourist attractions in Ukraine	12
6. Front office activities: receptionist	13
7. Personnel management in the restaurant	16
Атестація 2.	
8. The basic notions and definitions of restaurant services	17
9. American tourist attractions	20
10. Reservation, handling an early arrival and an extended booking	23
11. Canadian hotels and restaurants	24
12. Regretting a booking	25
13. Architecture and design in the restaurant industry	27
14. The history of the restaurant industry development in Ukraine and in the world	28
Атестація 3.	
15. Reservation for special purpose	30
16. French food and lifestyle	32
17. Giving information about prices	35
18. Cashier and paying methods	36
19. Information about restaurants	38
20. Popular terms in restaurants	39
21. Types of restaurant services provided to tourists according to the resort and recreational specifications	41
Атестація 4.	
22. Food and beverages	43
23. The legal and normative regulation of the restaurant industry	44
24. The types and characteristics of restaurants	45
25. The organizational structure of the restaurant	47
26. The technology of food production in restaurants	48
27. Types of menus. Menu planning, pricing, evaluation Nutrients, types of food	50
28. Forms, types and methods of restaurant services	51

Опитувальники та тести для оцінки рівня сформованості мовленнєво-країнознавчого критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів

**Тест на визначення рівня володіння англійською мовою
(видавництво Pearson)**

Name _____ Class _____

Total English Placement Test

PART A

Choose the best answer. Mark it with an X. If you do not know the answer, leave it blank.

- 1 _____ name is Robert.
a) Me b) I c) My
- 2 They _____ from Spain.
a) is b) are c) do
- 3 _____ are you from?
a) What b) Who c) Where
- 4 What do you do? I'm _____ student.
a) the b) a c) the
- 5 Peter _____ at seven o'clock.
a) goes up b) gets c) gets up
- 6 _____ you like this DVD?
a) Are b) Have c) Do
- 7 We _____ live in a flat.
a) don't b) hasn't c) doesn't
- 8 Wednesday, Thursday, Friday, _____
a) Saturday b) Tuesday c) Monday
- 9 _____ he play tennis?
a) Where b) Does c) Do
- 10 Have you _____ a car?
a) any b) have c) got
- 11 We don't have _____ butter.
a) a b) any c) got
- 12 _____ some money here.
a) There're b) There c) There's
- 13 We _____ got a garage.
a) haven't b) hasn't c) don't
- 14 Those shoes are very _____.
a) expensive b) a lot c) cost
- 15 Have you got a pen? Yes, I _____.
a) am b) have c) got
- 16 It is a busy, _____ city.
a) traffic b) quite c) noisy
- 17 They _____ at home yesterday.
a) was b) are c) were
- 18 I _____ there for a long time.
a) lived b) living c) live

- 19 He didn't _____ glasses.
a) put b) wear c) take
- 20 The restaurant was _____ busy.
a) very b) a lot c) many
- 21 Do you like the red _____ ?
a) it b) that c) one
- 22 He _____ to Brazil on business.
a) go b) goed c) went
- 23 Yesterday was the _____ of April.
a) third b) three c) day three
- 24 She's got _____ hair.
a) dark, long b) long and dark c) dark, long
- 25 I _____ play football at the weekend.
a) usually b) use c) usual
- 26 I _____ in an armchair at the moment.
a) sitting b) 'm sitting c) sit
- 27 My brother is older _____ me.
a) then b) that c) than
- 28 Their car is _____ biggest on the road.
a) than b) this c) the
- 29 It's the _____ interesting of his films.
a) more b) much c) most
- 30 The phone's ringing: _____ answer it.
a) I'll b) I c) will
- 31 Do you _____ classical or rock music?
a) rather b) prefer c) more
- 32 He has _____ breakfast.
a) ate b) eaten c) eat
- 33 The _____ have seen it before.
a) childs b) child c) children
- 34 I've never met an actor _____ -
a) before b) already c) after
- 35 _____ is very good exercise.
a) Swim b) To swim c) Swimming
- 36 Have you _____ been on a winter sports holiday?
a) always b) ever c) soon
- 37 I can't _____ another language.
a) speaking b) speak c) to speak
- 38 They _____ pay for the tickets.
a) haven't to b) don't have c) don't have to
- 39 _____ old is their car?
a) What b) When c) How

- 40 Are you _____ for one or two weeks?
a) staying b) stayed c) stay
- 41 Stephen _____ to visit his parents.
a) will b) going c) is going
- 42 I don't _____ getting up early.
a) not like b) want c) enjoy
- 43 We _____ like to see the mountains.
a) would b) will c) are
- 44 They _____ ever check their emails.
a) hard b) harder c) hardly
- 45 They won't come, _____ they?
a) won't b) come c) will
- 46 He _____ know how to spell it.
a) doesn't b) hasn't c) don't
- 47 Carla _____ to the radio all morning.
a) listening b) heard c) listened
- 48 They _____ come to the cinema with us.
a) doesn't b) not c) didn't
- 49 I like this song. _____ do I.
a) Either b) So c) Neither
- 50 We _____ them at eight o'clock.
a) meet b) 're meet c) 're meeting

PART B

- 51 They are going _____ in America next month.
a) to be b) will be c) be d) being
- 52 This is the cinema _____ we saw the film.
a) when b) which c) that d) where
- 53 Have you ever _____ in a jazz band?
a) seen b) played c) listened d) wanted
- 54 I'm _____ when I'm with you.
a) happier b) happier than c) happier d) the happy
- 55 This is _____ than I thought.
a) bad b) badder c) worse d) worst
- 56 Can you tell me the way _____ ?
a) to the bank b) is the bank c) where is bank d) of the bank
- 57 Do you know what _____ ?
a) time is it b) time is c) time is now d) time it is
- 58 Were you _____ to open the door?
a) could b) can c) able d) possible
- 59 Everybody _____ wear a seat belt in the car.
a) must b) mustn't c) don't have to d) doesn't have to

- 60 Tom has lived in this town _____ three years.
 a) since b) from c) after d) for
- 61 We _____ work in that factory.
 a) use to b) was c) used to d) then
- 62 I think it _____ be sunny tomorrow.
 a) will probably b) probably c) can d) will to
- 63 He _____ like his brother.
 a) look b) isn't c) isn't look d) can look
- 64 _____ does your boyfriend look like?
 a) How b) What c) Why d) Which
- 65 I've got _____ many problems.
 a) too b) a c) enough d) really
- 66 If we get up in time, _____ catch the train.
 a) we catch b) we caught c) we had caught d) we'll catch
- 67 They _____ to go to France for a year.
 a) decide b) deciding c) decided d) to decide
- 68 I'm working _____ to pass my exam.
 a) hardly b) much c) hard d) good
- 69 I'm writing _____ ask you to explain.
 a) for b) in order to c) because d) because of
- 70 He said that most problems _____ by teenagers.
 a) cause b) caused c) were caused d) were causing
- 71 What _____ to do at the weekend?
 a) have you like b) are you liking c) do you like d) is you like
- 72 Football _____ in most countries.
 a) plays b) players c) is played d) is playing
- 73 Who was _____ the door?
 a) at b) on c) in d) of
- 74 We _____ lunch when you telephoned.
 a) was having b) had c) were having d) are having
- 75 Your work is _____ better.
 a) being b) doing c) getting d) falling
- 76 She could play the piano _____ she could walk.
 a) during b) while c) as well d) before
- 77 The train was cancelled, so we _____ .
 a) couldn't go b) wasn't go c) didn't went d) mustn't go
- 78 The problem was _____ solved
 a) easy b) easy to c) an easy d) easily
- 79 It was a difficult journey, but I _____ get home.
 a) could b) managed to c) at last d) was
- 80 We had not _____ heard the news.
 a) already b) always c) yet d) today

- 81 We arrived at the station, but the bus _____ earlier.
 a) has left b) had leave c) has leave d) had left
- 82 We can _____ walk or go by car.
 a) both b) rather c) either d) neither
- 83 If I _____ enough money, I'd buy a new car.
 a) had b) would c) did d) shall
- 84 It _____ correctly.
 a) hasn't done b) hasn't been done c) hasn't been do d) not been done
- 85 The accident wouldn't have happened, if you had been more _____.
 a) careful b) carefully c) careless d) caring
- 86 It _____ be possible some time in the future.
 a) can b) hope c) may d) is
- 87 Schools then _____ having more children in the class.
 a) was used to b) were used to c) was use to d) were use to
- 88 We _____ to go to work at six in the morning.
 a) must b) would c) had d) did
- 89 They _____ an old photograph of the place.
 a) came up b) came across c) came into d) came after
- 90 I _____ I had been able to meet her.
 a) hope b) want c) think d) wish
- 91 We'll have taken our exams _____ this time next month.
 a) by b) on c) during d) for
- 92 I will do badly in my work, _____ try harder.
 a) if I'm not b) if I wasn't c) if I haven't d) if I don't
- 93 I _____ wasted my time when I was at university.
 a) regret b) shouldn't c) ought not to d) shouldn't have
- 94 This is going to be my chance to _____ any difficulties.
 a) repair b) sort out c) solve d) improve
- 95 It was difficult at first, but I soon got _____ it.
 a) got used to b) get used to c) changed to d) used to
- 96 How did you manage to cook _____ a good meal?
 a) so b) that c) absolutely d) such
- 97 The solution had been found, _____ we hadn't realised it.
 a) however b) therefore c) although d) even
- 98 She _____ I had been doing for all that time.
 a) asked to me b) asked for me c) asked with me d) asked me
- 99 They _____ heard us coming, we were making a lot of noise.
 a) must have b) must c) might d) could
- 100 He _____ to help me with the decorating.
 a) suggested b) offered c) invited d) told

Total English Placement Test: Key

Place students as follows:

00-20 Below Elementary

21-35 Elementary

36-60 Pre-intermediate

61-85 Intermediate

86-100 Upper Intermediate

If you are sure students are below Intermediate, use only Part A. If you think they are Intermediate or Upper Intermediate, use only Part B and grade it as follows.

00-15 Below intermediate

16-35 Intermediate

36-50 Upper Intermediate

PART A

1 e / 2 b / 3 c / 4 b / 5 c / 6 c / 7 a / 8 a / 9 b / 10 e

11 b / 12 e / 13 a / 14 a / 15 b / 16 e / 17 c / 18 a / 19 b / 20 a

21 e / 22 e / 23 a / 24 e / 25 a / 26 b / 27 c / 28 e / 29 e / 30 a

31 b / 32 b / 33 e / 34 a / 35 e / 36 b / 37 b / 38 e / 39 e / 40 a

41 e / 42 e / 43 a / 44 e / 45 e / 46 a / 47 e / 48 e / 49 b / 50 e

PART B

51 a / 52 d / 53 b / 54 e / 55 e / 56 a / 57 d / 58 e / 59 a / 60 d

61 e / 62 a / 63 b / 64 b / 65 a / 66 d / 67 c / 68 e / 69 b / 70 e

71 e / 72 e / 73 a / 74 e / 75 e / 76 d / 77 a / 78 d / 79 b / 80 e

81 d / 82 e / 83 a / 84 b / 85 a / 86 e / 87 b / 88 e / 89 b / 90 d

91 a / 92 d / 93 d / 94 b / 95 a / 96 d / 97 c / 98 d / 99 a / 100 b

Тест на знання культури країн, мова яких вивчається

(адаптація тесту О. Гончарової та Т. Ведернікової

<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b9409cd9-be52-4365-a75f-3107bd74b24e/content>)

Read the following statements and decide if they are true or false:

1. Great Britain is the largest island in Europe.
2. Ireland officially came under British rule in the 16th century.
3. “Great Britain” is the more correct name for the state than “The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland”.
4. “Great Britain” means the same as “England” does.
5. There is only one city in Great Britain with the population over 1 mln people.
6. “Union Jack” is the flag of the UK.
7. The flag of the UK is made of the flags of England, Ireland and Wales.
8. The British national anthem is “God Save the Queen / King”.
9. The national emblem of England is the rose.
10. The national emblem of Scotland is the shamrock.
11. The national emblem of Wales is the leek.
12. The national emblem of Ireland is the purple thistle.
13. “The British Isles” refers to the islands Great Britain, Ireland, the Channel Islands and the Isle of Man.
14. Trooping the colour is the official ceremony which occurs on the day of State Opening of Parliament.
15. Ceremony of Keys is the ritual daily locking up of the Tower of London for the night.
16. Boxing Day is the holiday of all boxing fans.
17. The symbol of the Remembrance Day is the poppy.
18. St. Patrick’s Day is a national day and an official bank holiday in Northern Ireland.
19. St. David’s Day is a national holiday in Scotland.
20. London was founded by the Romans in the 1st century AD.

21. London is one of the world's greenest cities.
22. The UK is a constitutional monarchy.
23. The head of the State is the Prime Minister.
24. The Constitution of the UK is an official document.
25. Parliament is the supreme legislative authority in the UK.
26. The UK Parliament consists of two separate elements: the House of Lords and the House of Commons.
27. The main function of the House of Commons is to legislate.
28. The members of the House of Commons are elected by their political parties.
29. The Prime Minister is appointed by the Sovereign.
30. The Cabinet is appointed by the House of Commons.
31. All the prominent Prime Ministers of the XXth century were representatives of the Conservative party.
32. The reform of the House of Lords removed all the peers from the Parliament.
33. The aim of the modern reforms in the House of Lords is to remove hereditary principle.
34. General elections in Great Britain are held every four years.
35. The Queen is the head of the Commonwealth and the State head of all member countries.
36. The Germanic tribes were primitive cattle-breeders.
37. The Romans and the Germanic tribes lived in peace.
38. The Germanic tribes enriched their vocabulary with the Latin names of fruits and vegetables.
39. The English language is built on the basis of the Celtic language.
40. The Angles, the Saxons and the Jutes were Celtic tribes.
41. The Germanic tribes occupied the land, but the place-names remained Celtic.
42. The name of London originates from the Latin.
43. During Christianization Latin words penetrated every aspect of social life.
44. Most English words with the initial sk- combination are Scandinavian borrowings.
45. The Norman Conquest was significant only in linguistic terms.

46. The words state, government, court, parliament are Parisian borrowings.
47. During the Renaissance Period a great number of Latin and Greek borrowings entered the English language.
48. The native element of the English language consists of the Indo-European element and the Germanic element.
49. The words boy, girl, always, woman belong to the Germanic element.
50. English is the primary language of the United Kingdom, the USA and Canada.
51. English spread all over the world in the 19th century.
52. The Welsh language is very popular in Great Britain.
53. Welsh belongs to the Celtic languages.
54. Welsh is the earliest of the British languages.
55. Nowadays Welsh is spoken mainly by rural population.
56. Scottish Gaelic is a Celtic language.
57. Scottish Gaelic is spoken in Scotland.
58. Irish is an Anglo-Saxon language.
59. The Irish language is known all over Great Britain.
60. Irish is an official language in the Northern Ireland.

Опитувальник

«Розуміння іншомовної комунікативної культури»

(питання відкритого типу)

1. Як Ви розумієте сутність поняття «іншомовна комунікативна культура»?
2. Чи важлива комунікація в сучасному суспільстві?
3. З чого, на вашу думку, складається «культура»?
4. Як Ви розумієте, з чого складається поняття «іншомовна культура»?
5. Чи спілкуєтесь ви іноземною мовою?
6. Які проблеми виникають у Вас при зануренні в іншомовну комунікативну культуру?
7. Як Ви вважаєте, чи необхідно знати про високу іншомовну комунікативна культура? Чому?

8. Як Ви вважаєте, які функції має виконувати іншомовна комунікативна культура?
9. На вашу думку, яка комунікативна культура українців?
10. Чим відрізняється комунікативна культура українців від комунікативної культури європейців?
11. Які якості повинна мати людина для ефективної комунікації в іншомовному середовищі?
12. Чи достатньою є виховна діяльність вашого закладу з виховання іншомовної комунікативної культури?

Опитувальник

«Іншомовна комунікативна культура»

(Питання закритого типу)

1. Скільки іноземних мов ви знаєте?
 - А) Більше трьох
 - Б) Три
 - В) Менше трьох
 - Г) Одну
2. Як часто Ви використовуєте іноземну мову для спілкування?
 - А) Кожен день
 - Б) Часто
 - В) Рідко
 - Г) Зовсім не використовую
3. Де Ви найчастіше спілкуєтесь іноземною мовою?
 - А) На заняттях в університеті
 - Б) На роботі
 - В) У соціальних мережах
 - Г) На вулиці
4. Як багато часу ви проводите у мережі Інтернет?

А) 20-17 годин на день

Б) 15-10 годин на день

В) 6-4 години на день

Г) 2 години на день

5. Як багато у Вас друзів або знайомих, які є представниками іншої культури?

А) Більше 20 чоловік

Б) Менше 10 чоловік

В) Більше 5 чоловік

Г) Менше 5 чоловік

6. При комунікації з представниками іншої культури Ви маєте проблеми з розумінням загальної картини спілкування?

А) Так, завжди

Б) Іноді

В) Дуже рідко

Г) Ніколи

7. Коли Ви спілкуєтесь з представниками іншомовної культури, то Ваша поведінка:

А) Змінюється з самого початку і такою залишається до кінця розмови

Б) Спочатку змінюється, а потім повертається до характерної для вас

В) Переважно підлаштовуюсь до поведінки співрозмовника

Г) Зовсім не змінюється, залишаюсь собою

8. Маючи розбіжності думок з представниками іншомовної культури Ви:

А) висловлюю свою думку прямо та відкрито

Б) намагаюсь не прямо і лояльно виразити не згоду

В) погоджуюсь, утримуючись від відповідної реакції та критики

Г) Ніколи

9. Знаходячись в групі де є представники нашої та іншомовних культур Ви:

А) Спілкуюсь з представниками тільки своєї культури

Б) Спілкуюсь зі всіма членами групи

- В) Переважно спілкуюсь з представниками іншомовних культур
- Г) Надаю перевагу слухати представників іншомовних культур, але не висловлювати свою думку
10. У конфліктній ситуації в іншій культурі Ви віддаєте перевагу обміну аргументами:
- А) Стримано
- Б) Виявляючи справжні емоції
- В) Спокійно доводити свою правоту
- Г) Бурно та емоційно дискутувати

Додаток 3Б

Опитування та тестування для визначення рівня сформованості особистісно-комунікативного критерію виховання іншомовної комунікативної культури

Діагностика «емоційного інтелекту»

(за Н. Холлом)

Методика призначена для виявлення здібності особистості розуміти відносини, що репрезентується в емоціях, і керувати своєю емоційною сферою на основі прийняття рішень. Вона складається з 30 тверджень і містить п'ять шкал:

шкала 1 – «Емоційна обізнаність»;

шкала 2 – «Управління своїми емоціями» (емоційна відхідливість, емоційна нерігідність);

шкала 3 – «Самотивація» (довільне керування своїми емоціями);

шкала 4 – «Емпатія»;

шкала 5 – «Розпізнавання емоцій інших людей» (вміння впливати на емоційний стан інших).

Інструкція

Нижче наведені висловлювання, які так чи інакше відображають різні сторони життя. Праворуч від кожного твердження напишіть цифру, виходячи з вашої ступеня згоди з ним: повністю не згоден (-3 бали); в основному не згоден (-2 бали); почасти не згоден (-1 бал); частково згоден (+1 бал); в основному згоден (+2 бали); повністю згоден (+3 бали).

Тестовий матеріал

1. Для мене як негативні, так і позитивні емоції служать джерелом знання про те, як чинити в житті.
2. Негативні емоції допомагають мені зрозуміти, що я повинен змінити у своєму житті.
3. Я спокійний, коли відчуваю тиск з боку.
4. Я здатний спостерігати зміну своїх почуттів.
5. Коли необхідно, я можу бути спокійним і зосередженим, щоб діяти відповідно до запитів життя.
6. Коли необхідно, я можу викликати у себе широкий спектр позитивних емоцій, таких як веселощі, радість, внутрішній підйом і гумор.
7. Я стежу за тим, як я себе відчуваю.
8. Після того як щось засмутило мене, я можу легко впоратися зі своїми почуттями.
9. Я здатний вислуховувати проблеми інших людей.
10. Я не зациклюююсь на негативних емоціях.
11. Я чутливий до емоційних потреб інших.
12. Я можу діяти на інших людей заспокійливо.
13. Я можу змусити себе знову і знову встати перед обличчям перешкоди.
14. Я намагаюся підходити до життєвих проблем творчо.
15. Я адекватно реагую на настрої, спонукання і бажання інших людей.
16. Я можу легко входити в стан спокою, готовності і зосередженості.
17. Коли дозволяє час, я звертаюся до своїх негативним почуттям і розбираюся, в чому проблема.

18. Я здатний швидко заспокоїтися після несподіваного засмучення.
19. Знання моїх справжніх почуттів важливо для підтримки "хорошої форми".
20. Я добре розумію емоції інших людей, навіть якщо вони не виражені відкрито.
21. Я можу добре розпізнавати емоції за виразом обличчя.
22. Я можу легко відкинути негативні почуття, коли необхідно діяти.
23. Я добре вловлюю знаки у спілкуванні, які вказують на те, в чому інші потребують.
24. Люди вважають мене добрим знавцем переживань інших.
25. Люди, які усвідомлюють свої справжні почуття, краще управляють своїм життям.
26. Я здатний поліпшити настрій інших людей.
27. Зі мною можна порадитися з питань відносин між людьми.
28. Я добре налаштовуюся на емоції інших людей.
29. Я допомагаю іншим використовувати їх спонукання для досягнення особистих цілей.
30. Я можу легко відключитися від переживання неприємностей.

КЛЮЧ

Шкала 1 - пункти 1, 2, 4, 17, 19, 25.

Шкала 2 - пункти 3, 7, 8, 10, 18, 30.

Шкала 3 - пункти 5, 6, 13, 14, 16, 22.

Шкала 4 - пункти 9, 11, 20, 21, 23, 28.

Шкала 5 -пунктів 12, 15,24, 26, 27,29

Обробка та інтерпретація РЕЗУЛЬТАТІВ

Рівні парціального емоційного інтелекту у відповідності зі знаком результатів:

14 і більше - високий; 8-13 - середній; 7 і менш - низький.

Інтегративний рівень емоційного інтелекту з урахуванням домінуючого знака визначається за такими кількісними показниками: 70 і більше - високий; 40-69 - середній; 39 і менше - низький.

Тест
для вивчення рівня комунікативного контролю
(методика за М. Шнайдером)

Інструкція

Уважно прочитайте 10 висловлювань, що відбивають реакції на деякі ситуації спілкування. Кожне з них оцініть як вірне (В) чи невірне (Н) стосовно до себе, поставивши поруч з кожним пунктом відповідну букву.

Тестовий матеріал

- Мені здається важким наслідувати інших людей.
- Я зміг би зваляти дурня, щоб привернути увагу оточуючих.
- З мене міг би вийти непоганий актор.
- Іншим людям іноді здається, що мої переживання більш глибокі, ніж це є насправді.
- У компанії я рідко опиняюся в центрі уваги.
- У різних ситуаціях в спілкуванні з іншими людьми я часто поводжуся по-різному.
- Я можу відстоювати тільки те, в чому щиро переконаний.
- Щоб досягти успіху в справах і в стосунках з людьми, я часто буваю саме таким, яким мене очікують бачити.
- Я можу бути дружелюбним з людьми, яких не виношу.
- Я не завжди такий, яким здаюся.

КЛЮЧ

По 1 балу нараховується на відповідь «Н» на питання 1, 5, 7 і за відповідь «В» на всі інші питання. Підраховується сума балів.

Інтерпретація результатів тесту 0-3 бала - низький комунікативний контроль; висока імпульсивність у спілкуванні, відкритість, розкутість, поведінка мало

піддається змінам в залежності від ситуації спілкування і не завжди співвідноситься з поведінкою інших людей. 4-6 балів - середній комунікативний контроль; у спілкуванні не посередній, щиро ставиться до інших. Але стриманий в емоційних проявах, співвідносить свої реакції з поведінкою оточуючих людей. 7-10 балів - високий комунікативний контроль; постійно стежить за собою, керує вираженням своїх емоцій.

Опитувальник «Що таке толерантність?»

1. Чи чули ви колись, що таке «толерантність»?
2. Коли вперше ви почули це слово та від кого?
3. Чи знаєте ви про день толерантності?
4. Що для вас означає поняття « толерантність»?
5. Що робить вас частиною всіх людей?
6. Якими є основні причини виявлення насильства та жорстокості?
7. Чи можуть відмінності між людьми стати причиною насильства та жорстокості?
8. Що є осередком примирення та не насильства для вас?
9. Що потрібно зробити, щоб досягти миру в суспільстві?
10. Наскільки важливим є процес виховання толерантності в нашому суспільстві?
11. Які риси повинна мати толерантна особистість?

Тест комунікативної толерантності (за В. Бойко

<https://moodle.znu.edu.ua/mod/assign/view.php?id=215705>)

Студенти письмово дають відповіді на питання тестів, оцінюючи ступінь згоди від 0 до 3 балів (0 – зовсім невірно, 1 – частіше не вірно, 2 – частіше вірно, 3 – завжди вірно). Далі підраховується сума балів, отриманих по кожному з блоків (максимальне число балів – 15), і за всіма дев'ятьма ознаками разом (максимальне число балів – 135). Подальша інтерпретація проводиться в аудиторії.

I. Наскільки ви здатні приймати чи не приймати індивідуальні особливості інших людей?

- 1) Мене дратують метушливі, непосидючі люди.
- 2) Галасливі ігри переносу важко.
- 3) Оригінальні, нестандартні особистості діють на мене негативно.
- 4) Бездоганна людина насторожує.

II Чи немає у вас тенденції оцінювати людей, виходячи з власного «Я» як еталону?

- 5) Мене зазвичай виводить із рівноваги некмітливий співрозмовник.
- 6) Мене дратують любителі поговорити.
- 7) Мене б обтяжувала розмова з байдужим для мене попутником, який виявив ініціативу спілкуватися.
- 8) Мене б обтяжувала розмова з випадковим попутником, який поступається мені за знаннями.
- 9) Мене б обтяжувала розмова з людиною іншого інтелектуального рівня.

III На скільки категоричні і консервативні ваші оцінки оточення?

- 10) Мені не симпатичні молоді люди (зачіски, мода).
- 11) Деякі люди справляють негативне враження своїм безкультур'ям.
- 12) Представники деяких національностей неприємні мені.
- 13) Є тип чоловіків (жінок), який я не виношу.
- 14) Терпіти не можу одногрупників із низьким інтелектуальним рівнем, людей із низьким професійним рівнем.

IV Якою мірою ви вмієте приховувати або згладжувати неприємні враження при зіткненні з некомунікабельними людьми?

- 15) Вважаю, що на грубість треба відповідати тим же.
- 16) Важко приховати, якщо людина чимось неприємна.

17) Дратують ті, хто в суперечці стоїть на своєму.

18) Неприємні самовпевнені люди.

19) Важко втриматися від зауваження на адресу людини, яка штовхається в транспорті, в черзі.

V. Чи є у вас прагнення переробити, перевиховати партнера по спілкуванню «під себе»?

20) Маю звичку повчати оточення.

21) Невиховані люди обурюють мене.

22) Я часто ловлю себе на тому, що намагаюся виховувати кого-небудь.

23) За звичкою постійно роблю кому-небудь зауваження.

24) Люблю командувати близькими.

VI. Перевірте себе: чи є у вас схильність перевиховувати і підганяти інших до свого характеру, звичок?

25) Мене дратують люди похилого віку в годину пік у магазинах і транспорті.

26) Мене дратує проживання в номері готелю з незнайомою людиною.

27) Мене дратує незгода інших з моєю правильною позицією.

28) Мене дратує, коли мені заперечують.

29) Мене дратує, коли інші роблять не так, як мені хочеться.

VII. Чи вмієте прощати іншому його помилки, незручності, ненавмисно заподіяні вам неприємності?

30) Завжди сподіваюся, що кривдник отримає по заслугах.

31) Мені часто дорікають за буркотливість.

32) Довго пам'ятаю образи, яких мені завдали ті, кого я ціную і поважаю.

33) Не можна пробачати людям нетактовні жарти.

34) Якщо друг навмисно зачепить моє самолюбство, я на нього ображуся.

VIII Якою мірою ви терпимі до фізичного або психічного дискомфорту, в якому опинився інший (хвороба, втома, відсутність настрою)?

- 35) Я засуджую людей, що плачуться в чужу жилетку.
- 36) Я не схвалюю людей, які при нагоді розповідають про свої хвороби.
- 37) Йду від розмови, якщо хтось скаржиться на стосунки в сім'ї.
- 38) Без особливої уваги вислуховую сповіді друзів.
- 39) Іноді подобається позлити кого-небудь із рідних.

IX Як ви пристосовуєтесь до інших учасників спілкування – їх характерів, звичок або прагнень?

- 40) Мені важко, як правило, йти на поступки іншим.
- 41) Важко ладити з людьми, у яких поганий характер.
- 42) Насилу пристосовуюся до нових знайомих, одногрупників.
- 43) Не підтримую відносин із дивними людьми.
- 44) Найчастіше з принципу наполягаю на своєму, навіть якщо розумію, що партнер правий.
- 45) Повільні люди зазвичай діють мені на нерви.

Додаток 3В

Психологічні діагностики, опитування та тестування для визначення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного критерію виховання іншомовної комунікативної культури студентів

Діагностики особистості на мотивацію до успіху

(за Т. Елерсом)

Мета : методика призначена для діагностування особистісної мотивації до успіху.

Процедура проведення: Інструкція для учасників дослідження. Вам запропонована 41 обставина, на кожен з яких дайте відповідь «ТАК» чи «НІ», які записані в «бланку тверджень»

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
2. Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу па всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все ставлю на карту.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним з останніх.
5. Коли в мене два дні поспіль немає діла, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Але відношенню до себе я більш строгий, ніж по відношенню до інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, то йотом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
10. У процесі роботи я потребуую невеликих паузах для відпочинку.
11. Старанність - це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.
15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що повинен був зробити зараз.
21. Треба покладатися тільки на самого себе.
22. У житті мало речей більш важливих, ніж гроші.

23. Завжди, коли мені треба буде виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.

24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.

25. У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.

26. Коли я розташований до роботи, я роблю се краще і кваліфікованішими, ніж інші.

27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.

28. Коли у мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.

29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.

30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.

31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.

32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від моїх колег.

33. Безглуздо протидіяти волі керівника.

34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.

35. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.

36. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.

37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає великі результати, ніж роботи інших.

38. Багато чого, за що я беруся, що не доводжу до кінця.

39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.

40. Я не заздрю тим, хто прагне до влади і положенню.

41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти я йду аж до крайніх заходів.

КЛЮЧ

Ви отримали по 1 балу за відповіді «Так» на наступні питання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9,10, 14,15, 16,17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41. Ви також отримали по 1 балу за відповіді «Ні» на питання 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39. Відповіді

на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33, 34, 35, 40 не враховуються. Підрахуйте суму набраних балів.

1 – 10 балів: мотивація до успіху низька, особа не прагне досягти перемоги, не схильна докладати власних сил у працю, апатична, пасивно ставиться до життя.

11 – 16 балів: середня мотивація до успіху. При такій мотивації людина не боїться ризикувати, вона не є скованою у своїх діях, бо можлива невдача не надто хвилює її.

17 – 20 балів: висока мотивація до успіху. Такі особи здатні йти на середнього рівня ризик для досягнення бажаного, схильні орієнтуватися на власні сили, гнучко і наполегливо добиватися поставленої мети.

Вище від 21 балу: мотивація до успіху надто висока. Це може спричинити надмірну самокритичність до власних можливостей. При цьому особа може зазнавати надмірного хвилювання та страху зазнати невдачі.

Авторські опитувальники:

Мотиваційний аспект

Шановний друже, з метою вдосконалення освітнього процесу у ВНАУ проводиться анонімне опитування студентів. Визначте, будь-ласка, своє ставлення до наступних тверджень, зробивши відповідну позначку у таблиці. Просимо відзначити свою стать, підкресливши

Ж / Ч

Курс _____

Твердження	так	ні	Важко визначитися
1. Вивчаю іноземну мову тому, що це зараз модно, престижно			
2. Вивчаю іноземну мову тому, що ці знання забезпечують більший заробіток			

3. Вивчаю іноземну мову тому, що її знання зумовлюють можливість спілкуватися з людьми інших країн, дізнаватися про них багато нового, цікавого			
4. Вивчаю мову для встановлення ділових контактів з іноземними партнерами			
5. Вивчаю іноземну мову тому, що так роблять мої друзі, знайомі			
6. Якщо б не вимога батьків, то взагалі б не приділяв (ла) уваги вивченню іноземної мови			
7. Планую робити кар'єру в аграрному бізнесі, а для цього потрібні знання іноземної мови			
8. Вивчаю іноземну мову для того, щоб здійснювати наукову діяльність на міжнародному рівні, виступати на конференціях			
9. Вимушений (на) вивчати іноземну мову, тому що відраховують з університету			

Знаннєвий аспект

Шановний друже, з метою вдосконалення освітнього процесу у ВНАУ проводиться анонімне опитування студентів. Визначте, будь-ласка, своє ставлення до наступних тверджень, зробивши відповідну позначку у таблиці. Просимо відзначити свою стать, підкресливши

Ж / Ч

Курс _____

Твердження	так	ні	Важко <u>визначитися</u>
1. Чи вивчали Ви іноземну мову раніше?			
2. Не бачу потреби у вдосконаленні знання іноземної мови, володію нею достатньо			
3. Рівень знань іноземної мови дозволяє навчатися в університеті і цього достатньо			

4. Тих знань, які отримуємо в університеті цілком достатньо			
5. Не вистачає знань з професійної термінології, тому вимушений (на) вивчати іноземну мову			
6. Для того, щоб жити в сучасному світі потрібно вдосконалювати знання іноземної мови постійно			
7. Планую у майбутньому продовжувати вивчення іноземної мови			
8. Замість витрачання часу на вивчення іноземної мови краще було б більш ґрунтовно вивчати профільні дисципліни			
9. Думаю, що для досконалого знання іноземної мови потрібно її вивчати безперервно			

Комунікативний аспект

Шановний друже, з метою вдосконалення освітнього процесу у ВНАУ проводиться анонімне опитування студентів. Визначте, будь-ласка, своє ставлення до наступних тверджень, зробивши відповідну позначку у таблиці. Просимо відзначити свою стать, підкресливши

Ж / Ч

Курс _____

Твердження	так	ні	Важко <u>визначитися</u>
1. Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтесь за допомогою іноземної мови?			
2. Чи відчуваєте Ви тривогу, страх, що Ваш партнер по іншомовному спілкуванню не зрозуміє Вас?			
3. Чи правда, що Ви втомлюєтесь від частого спілкування іноземною мовою з товаришами?			
4. Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо впевненим і спокійним, коли доводиться говорити іноземною мовою?			

5. Чи допоможете Ви одногрупнику із вивченням іноземної мови?			
6. Чи хотіли б Ви брати участь у міжнародних конференціях з виступом іноземною мовою?			
7. Чи є у Вас намір підготувати наукову публікацію іноземною мовою?			

Графічний тест: «Пізнай себе»

Психологи стверджують, що про певні риси характеру можуть розповісти геометричні фігури. Існує навіть такий термін в психології – Психометрія. Її автор Стюзен Деллінгер, яка і розробила наведений нижче тест. Точність діагностики цього тесту досягає 85%!

ІНСТРУКЦІЯ

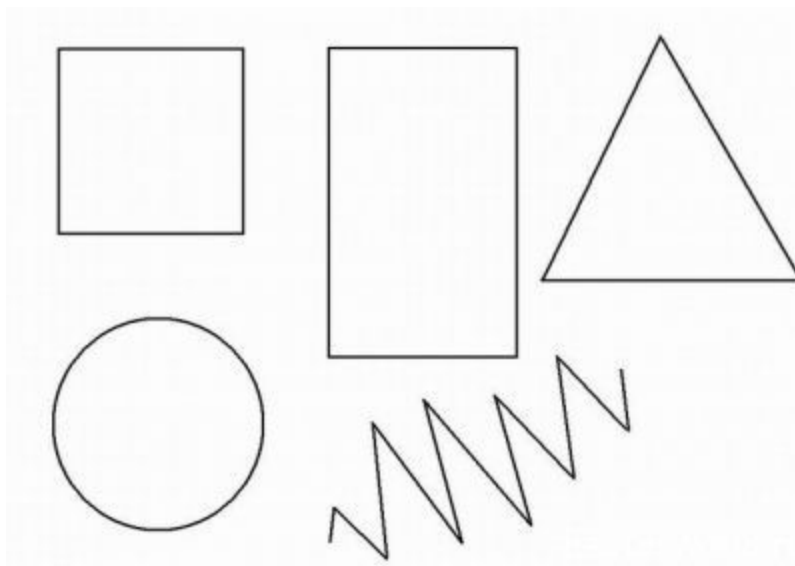
Отже, щоб ви змогли діагностувати особливості особистості іншого, почати варто, звичайно ж, із себе. Поставте себе на місце випробовуваного, тобто того, хто відповідає на запитання тесту.

У психометричному тесті Деллінгер ми можемо використати або зовсім коротку інструкцію, але вона, на жаль, і зменшує кількість отриманої інформації, або повну. Ви, як випробовуваний, керуйтеся, звичайно ж, розгорнутою інструкцією, а ми наведемо обидві.

Коротка інструкція: Оберіть одну з 5 фігур, просто ту, що привернула Вашу увагу.

Повна інструкція:

«Подивіться на п'ять фігур: квадрат, трикутник, прямокутник, круг, зигзаг. Оберіть з них ту, яка першою привабила Вас. Запишіть її назву під № 1. Тепер проранжуйте чотири фігури, що залишилися, в порядку переваги і запишіть їх назви під відповідними номерами».

Перша обрана фігура – це власне ви, вона описує ваші домінуючі риси характеру і тип поведінки. Решта, в порядку убутання – ті риси, які присутні, але в меншій мірі, або доповнюють домінуючу мелодію вашої поведінки.

Квадрат

Що за фігура? Рівненька, красива, акуратненька...

Ось і людина, яка її обирає, людина типу «квадрат» — працелюбна, методична, акуратна, відповідальна, старанна, уважна... Десь навіть педантична, занадто любить порядок.

Невтомний трудівник. Володіє працьовитістю, ретельністю, завзятістю, що дозволяють завжди домагатися завершення роботи. Терпіння і методичність роблять з квадрата висококласного фахівця. Квадрат як би колекціонує інформацію, причому вона в нього розкладена суворо по поличках, тому він здатний швидко витягати потрібну і заслужено має славу ерудитом у своїй галузі. Відноситься до лівопівкульних типів мислення, для яких характерні логічне мислення і математичний аналіз. Квадрат швидше обчислює результат, ніж здогадується про нього.

Ідеал квадрата – розплановане, розмірене життя, де все передбачувано. Він не любить несподіванок і сюрпризів. У діловій сфері такі люди часто стають хорошими адміністраторами, виконавцями, але рідко досягають успіху як менеджери через постійну потреби в додатковій інформації для прийняття

рішень – це позбавляє їх оперативності. Крім того, раціональність і холодність заважають квадратам швидко встановлювати контакти з іншими людьми.

Зазвичай квадрати обирають і відповідні професії: бухгалтер, аналітик, заступник директора з господарських питань, керівник у забюрократизованій організації тощо. На робочому місці в нього завжди порядок, кожна річ знаходиться там, де треба, у кожного папірчика є свій файл або своя папка...

При всій інтелектуальній силі і прагненні квадрата до порядку, регламенту, дотримання чітких правил і приписів природно страждає емоційна сторона їх життя. Квадрати не люблять пустих і безцільних розмов, не дуже приділяють увагу проблемам і переживанням інших людей, через що останні можуть вважати їх бездушними. Квадрати дуже стримані у вираженні почуттів, вони рідко жестикулюють, їх мова може бути монотонною, навіть в'ялою, одноманітною.

Розглянемо трохи детальніше «сильні» і «слабкі» сторони квадратів. При цьому матимемо на увазі під «сильними» якостями ті прояви, які допомагають квадратам у повсякденному житті і діяльності, а під «слабкими» — ті, які заважають. На наш погляд, в однієї і тієї ж якості особистості можуть бути як позитивні, так і негативні прояви, залежно від того, наскільки ця якість адекватна ситуації, в якій перебуває суб'єкт.

Отже, сильні якості квадратів: старанність, дисциплінованість, раціональність, чесність, відповідальність, акуратність, пунктуальність, працьовитість, наполегливість, вірність слову. Слабкі сторони: негнучкість, педантизм, сухість, нерішучість, упертість, боязнь ризику, замкненість, скупість, схильність до бюрократизму, спротив новому, нетовариськість, неемоційність.

Як спілкуватися з квадратом? Поважати всі регламенти, процедури і правила, які використовує квадрат. Хвалити ті досконалі, ідеальні результати, які він отримав, той стерильний порядок, що йому вдалося створити. Завжди уважно і до кінця слухайте квадрата, якщо хочете і далі спілкуватися з ним і не нажити собі ворога.

Трикутник

Ця форма символізує лідерство. Головна здатність – концентруватися на наміченій меті, глибоко і швидко аналізувати ситуацію. Тому, хто обирає цю фігуру як найбільш переважну, важливо бути першим, вести людей за собою, захоплювати їх, управляти ними, мати владу над іншими.

Вони орієнтовані на те, щоб зайняти якомога вище соціальне положення.

Трикутникам дуже подобається, коли хтось слухає їх з відкритим ротом, захоплюється ними та їх успіхами, надає позитивні оцінки їх поведінці. Отже, у трикутника дві основні цінності — влада і досягнення.

Трикутник – дуже впевнена у собі людина, яка хоче бути правою у всьому. З великими труднощами визнає свої помилки, легко навчається, інформацію вбирає як губка. Сенс життя – зробити кар’єру. Негативна якість – надмірний егоцентризм. Він чудово вміє представити вищестоящому керівництву значимість власної роботи, за версту відчуваючи вигідну справу, і в боротьбі за нього може “зіштовхнути лобами” своїх супротивників.

Зрозуміло, що трикутники найчастіше стають керівниками, політиками, бізнесменами... У цих людей широкі, розмашисті жести, упевнена хода, гучна мова.

Сильними сторонами їх особистості є цілеспрямованість, раціональність, орієнтованість на результат, сміливість, рішучість, ініціативність, енергійність, харизматичність. Слабкі сторони: егоїзм, владність, самовпевненість, нечутливість до нюансів, безжальність...

Якщо ви спілкуєтеся з трикутником, будьте готові до його нетерплячості, вам потрібно викласти інформацію максимально швидко, при цьому мотивувати трикутника його власною вигодою. Спочатку йому потрібно пояснити, навіщо йому взагалі варто про щось знати. Ну і не забувайте компліменти стосовно останніх проектів і кар’єрних просувань трикутника.

Прямокутник

Це як би перехідна форма від однієї фігури до іншої. Прямокутником сприймають себе люди, не задоволені своїм життям і тому зайняті пошуками кращого положення. Основний психічний стан прямокутника – усвідомленого

відчуття замішання, заплутаності в проблемах, невизначеності. Найбільш значущі риси – непослідовність, непередбачуваність вчинків, низька самооцінка. Позитивні якості – допитливість, цікавість, живий інтерес до всього що відбувається, сміливість. Намагається робити те, що ніколи раніше не робив, задає питання, на які колись у нього не вистачало духу.

У практиці управління С. Деллінгер рекомендує відправляти співробітника-прямокутника у відпустку. Враховуючи сильні сторони прямокутників, які ви побачите нижче, нам здається, що їх також можна записувати на курси підвищення кваліфікації, тренінги, конференції і лекції, щоб вони отримували нову інформацію, яка сприяла б позитивним змінам.

Навіть такий, нехай кризовий і перехідний, стан має свої позитивні сторони: відкритість новому досвіду, висока здатність до навчання, допитливість, готовність вислухати і приміряти на себе думку іншої людини. Слабкі сторони? Так, і їх достатньо багато: невпевненість, тривожність, недовірливість, емоційна нестійкість.

Спілкуючись з прямокутником, важливо підтримувати його, не кричати і не критикувати. Постарайтеся також зрозуміти, до якої фігури прямокутник ближче за своїм станом, підтримайте його спробу все-таки схилитися в ту чи іншу сторону.

Коло

Це символ гармонії.

Коло — людина-комунікатор, справжня душа компанії, дипломат.

Той, хто вибрав цю фігуру, зацікавлений у хороших міжособистісних відносинах. Вища цінність для кола – люди і їх благополуччя. Це найбільш доброзичлива з п'яти фігур. Коло служить свого роду клеєм, який скріплює колектив, сім'ю, стабілізує групу, має високу здатність співчуття, співпереживання. Коло відчуває чужу радість і чужий біль як свій власний. Це правопівкульний тип мислення, що не логічний, а образний, більш емоційно забарвлений. Переробка інформації у таких людей не послідовна, а мозаїчна.

Головна риса стилю їхнього мислення – орієнтація на суб'єктивні чинники проблеми.

Отже, основна цінність круга — спілкування з іншими людьми. Відповідно їм підходять професії, пов'язані з комунікацією, — педагоги, священики, менеджери з персоналу, секретарі, психологи.

Сильні сторони круга: комунікабельність, доброта, м'якість, неконфліктність, терпимість, делікатність, дипломатичність, доброзичливість. Слабкі сторони: пасивність, нерішучість, схильність погоджуватися, навіюваність, залежність від думки оточення, непунктуальність, неорганізованість.

Круги емоційні, відкриті, товариські, схильні до компромісів.

Як спілкуватися з кругом? О! Він сам вас знайде.

Проте його потрібно повертати до суті питання, нагадувати про цілі, критерії, строки. Про всі ці незначні в порівнянні з людським життям і почуттями речі він схильний забувати, чим може серйозно зашкодити організації.

Зигзаг

Є в цьому світі незвичайні люди, вони бачать цей світ по-своєму, їх думка часто не збігається з думкою інших, вони придумують нові слова, пишуть картини, люблять дивний одяг і непрості книги... Так, усе це про зигзаги.

Це символ творчості. Йому властива образність. Правопівкульне мислення зигзага не фіксуються на деталях, тому воно, спрощуючи в чомусь картину світу, дозволяє будувати цілісні, гармонійні концепції і образи, бачити красу. Зигзаг не може довго працювати на одному місці – це ж дуже нудно, але ж навколо так багато цікавого!

Основне призначення зигзага – генерація нових ідей і методів, а не їх реальне втілення. Він спрямований у майбутнє і більше цікавиться можливістю, ніж дійсністю.

У зигзагів особливе мислення. Там, де квадрат або трикутник рухається з пункту А в пункт Б і лише потім у пункт В, тобто їх логіка лінійна і послідовна, там зигзаг скаче з Я в А і взагалі легко допускає невраховану конфігурацію,

одночасну присутність АЯВБА. Вони схильні схоплювати рішення відразу як цілісність, а не рухатися до нього поступово, розглядати навіть найбільш маловірогідний варіант як істинний, просто тому, що він цікавий, осягати рішення інтуїтивно, а не шляхом довгих і послідовних міркувань.

З особливої цінності власних ідей для зигзагів виходить те, що вони часто живуть у якомусь власному, дивовижному і прекрасному, але не дуже реалістичному світі.

Які професії підходять зигзагу? Ну, звичайно ж, усі творчі: артист, креативний директор, дизайнер, художник, страховий агент...

До сильних сторін зигзага можна віднести: креативність, дотепність, оригінальність, наполегливість, спонтанність, захопливість. До слабких: непередбачуваність, нестриманість, індивідуалізм, непостійність, некерованість.

Як спілкуватися із зигзагом? Терпіння, тільки терпіння! Висловлюйте зигзагу захоплення його ідеями, адже він їх цінує найбільше. Будьте готові повторювати і нагадувати по сто разів, оскільки зигзаг усе одно все робитиме по своєму. Не дивуйтеся змінам настрою, планів, думок, для зигзага це нормально. Іноді корисно піти шляхом шкідливої поради. Скажіть, як ви не хочете, щоб зигзаг діяв, і скоріше за все він так і вчинить. Хоча, так, з останньою порадою варто бути обережним, усе-таки дуже ці зигзаги непередбачувані.

Що ж, ось ми і розглянули основні якості кожного з типів особистості в психогіометричному підході і навіть трохи торкнулися того, як з ними спілкуватися. Давайте приділимо увагу питанню сумісності різних типів особистості.

Взаємодія різних фігур

«Квадрат — Квадрат». Може бути дуже продуктивною, але тільки тоді, коли в обох учасників комунікації збігаються уявлення про правила. Інакше, пиши пропало. Якщо в сім'ї чоловіка-квадрата сміття виносила мама, а в сім'ї дружини-квадрата — тато, то знайти компроміс між ними буде дуже складно, якщо не неможливо.

«Трикутник — Трикутник». Така взаємодія можлива тільки в одному випадку — якщо обоє рухаються до якоїсь мети, досягнення якої вигідне обом. Тільки спільна вигода може об'єднати два трикутники разом. Немає вигоди? Тоді трикутники конкурують один з одним, б'ються за владу, ну або взагалі не помічають і ігнорують.

«Коло — Коло». Милі, теплі, усміхнені стосунки. Але жодна результативність неможлива, тільки розмови, тільки компліменти, тільки обійми. Якщо над одним завданням працюють два кола і більше нікого — скоріше за все завдання не буде виконане.

«Зигзаг — Зигзаг». Такі взаємовідносини, нехай рідко, але трапляються. Це коли у двох творчих людей, за якимось дивним космічним задумом, збіглися ідеї. Ось доки вони їх утілюють, вони навіть здатні дружити. Це, коли перший пише рядок, а другий — наступний, коли один робить мазок, а другий — його продовжує, коли один дає акорд, а другий тут же знаходить мелодію. В усіх інших випадках — конфлікти, спори, сварки, аж до бійок!

«Прямокутник — Прямокутник». Взаємно посилюватимуть кризовість, нестійкість і нестабільність своїх станів. Щоб вийти із цього, їм обов'язково потрібна якась фігура, що структурує, — квадрат або трикутник.

«Квадрат — Коло», «Трикутник — Коло». Що квадрат з колом, що трикутник з ним же, занадто часто конфліктують. Коло не може пробачити квадрату і трикутнику їх цинічність і нелюдність, а ці «раціональні» — його емоційність і неорганізованість. Як багато звинувачень у таких стосунках. Коло — керівникові трикутнику: «Як ви могли не привітати Іванова з днем народження, йому ж так образливо!». Трикутник — колу: «Як можна запізнитися на роботу, а тим більше на нараду!». Ось так і живуть, у всесвітах, що не узгоджуються...

«Квадрат — Зигзаг». Їх може об'єднати якийсь спільний проект, але зазвичай для успішності і відносної гармонійності таких стосунків потрібен ще і зрілий трикутник.

«Квадрат — Трикутник». Прекрасна пара, Деллінгер називає її «західною». Разом вони утворюють «будиночок». Трикутник керує, ставить цілі, знаходить нові напрями. Квадрат виконує поставлені завдання, знаходить ресурси, конкретизує і розробляє ідеї «начальства», придумує, як утілити це все в життя.

«Коло — Зигзаг». За словами Деллінгер, хороша «східна» пара, як інь і ян... Із зигзагом колу завжди є про що поговорити, адже зигзаг придумує щось нове і цікаве. Так коло заряджається новими емоціями і враженнями. При цьому він піклується про зигзаг, допомагає йому з побутом, вирішує його складнощі в спілкуванні з іншими людьми. Типова сімейна пара — артист або письменник або художник або вчений і його вірна дружина. Згадайте хоча б Льва Давидовича Ландау, відомого фізика-теоретика, і його дружину Кору.

«Прямокутник — Трикутник», «Прямокутник — Квадрат». Від таких стосунків, безумовно, виграє прямокутник. У перспективі, якщо прямокутник перейде в інший стан, можуть отримати вигоди й інші, але на початкових етапах вони лише вкладають сили в прямокутник, не отримуючи нічого натомість.

Тест на цілеспрямованість

Складений англійським доктором по психіатрії Р. Персо, який розробив прості питання, які потребують згоди або заперечення. Озбройтеся аркушем паперу і ручкою, після чого уважно прочитайте питання і чесно відповідайте на них. Якщо Ви згодні з твердження, напишіть А, а якщо не згодні - поставте на листку Б.

1. Успіх приходить до нас завдяки швидше важкої праці, ніж нашим здібностям. (А - ви згодні, Б - не згодні);
2. На відпочинку я зовсім забуваю про свою роботу. (Б - ви згодні, А - не згодні);

3. На сьогодні я працюю більше, ніж отримую від цього віддачу. (**А** - ви згодні, **Б** - не згодні);
4. Якщо людина встає на моєму шляху, у нього не завжди є наміри перешкодити мені. (**Б** - ви згодні, **А** - не згодні);
5. Я завжди планую шляху досягнення своїх цілей. (**А** - ви згодні, **Б** - не згодні);
6. Я завжди приймаю рішення порадившись зі своїми близькими. (**Б** - ви згодні, **А** - ви не згодні);
7. Якщо мене хвалять, у мене немає сумніву в об'єктивності похвали. (**А** - ви згодні, **Б** - ви не згодні);
8. Якщо на шляху досягнення мети у мене виникнуть перешкоди, я готовий переглянути свої цілі. (**Б** - ви згодні з твердженням, **А** - ви не згодні);
9. Я прекрасно знаю себе, свої позитивні і негативні сторони. (**А** - ви згодні, **Б** - ви не згодні з твердженням);
10. Для мене дуже важлива думка оточуючих про мою персону. (**Б** - ви згодні, **А** - ви не згодні з твердженням).

Після того, як ви відповіли на всі питання, підрахуйте кількість відповідей **А**.

Якщо відповідей А 8 і більше - вас можна назвати дуже цілеспрямованою людиною. Ви з тих, хто не боїться ні оточення, ні керівництва. Ви завжди намагаєтесь домагатися своїх цілей, можете навіть запросити підвищення у керівництва, не відчуваючи при цьому почуття страху. Однак вам потрібно стежити за своєю поведінкою, щоб воно не здавалося оточуючим занадто наполегливим і жорстким, та й близьким може бути не дуже комфортно жити під вашим тиском.

Відповідей А від 5 до 7 - в загальному у вас досить непоганий рівень цілеспрямованості - його значення вище середнього. Однак ви не страждаєте одержимістю по досягненню поставлених цілей, як представники попередньої групи.

Ви звикли справлятися зі своїми проблемами самостійно, без будь-чиєї допомоги, і чекаєте цього від оточуючих. Але далеко не всі вміють справлятися з проблемами самостійно - більшість людей все ж віддають перевагу перекласти свої проблеми на плечі тих, хто може їх вирішувати, на вас, наприклад. Так що не варто очікувати від оточуючих самостійності в цьому питанні. І ще одна порада: навчіться говорити «ні» тим, хто намагається вами маніпулювати.

Відповідей А від 2 до 4 - вас складно назвати дуже цілеспрямованою людиною, проте коли мова стосується вкрай значущої для вас предмета, ситуації або людини, ваша мотивація значно зростає. Для того, щоб стати дійсно цілеспрямованою людиною і добитися великих успіхів в житті, вам необхідно навчитися стимулювати себе самостійно.

Тест на визначення рівня допитливості

Психологічний тест: Виберіть свій улюблений напій - і дізнайтесь про рівень вашої уваги і допитливості

Виберіть свій улюблений напій і ми розповімо про рівень вашої уваги і допитливості,

1. Гарячий шоколад

Якщо ви вибрали чашку гарячого шоколаду, то ваш рівень допитливості і уваги низький. Ви дуже спокійна людина, якій подобається отримувати готові, оброблені речі. Вам подобається все, що є, тому вам не потрібно щось досліджувати або обробляти. В цілому, ви дуже доброзичлива людина. Ви також любите багато спати. Світ навколо вас може впасти, і ви навіть може не помітите цього.

2. Кава

Якщо ви вибрали чашку гарячої кави, то ваш рівень допитливості і уваги можна вважати проміжним, вам подобається бути бадьорою людиною, і вам подобається працювати і робити щось для себе. Це дає вам величезне задоволення, особливо, коли ви робите кілька одночасно. Знання, які ви купуєте, ведуть вас туди, де ви хочете бути. Сім'я і дружба – це високий пріоритет у вашому житті.

3. Чай

Якщо ви вибрали чашку гарячого чаю, то ваш рівень допитливості і уваги високий, для вас знання і загадки життя мають високий пріоритет, весь час, коли ви живете, ви досліджуєте все, намагаючись зробити цей світ ще кращим. Всі ваші рішення, як правило, бувають дуже добре продумані. Ви дуже самовпевнені, люди схильні ідеалізувати вас і відчувати, що ви особлива людина. Зазвичай такі люди самотні і у них дуже мало друзів.

ДОДАТОК

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Малик В. М. Виховання іншомовної компетентності в середовищі комунікативної культури під час вивчення іноземної мови. *Наукові інновації та передові технології*. 2021. №2(2). С. 201-211.
2. Малик В. М. Поняття іншомовної комунікативної культури й особливості її розвитку. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 39. С. 248-251.
3. Малик В. М. Виховання іншомовної комунікативної культури майбутніх учителів як актуальна педагогічна проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2021. № 68. С. 54-58.
4. **Малик В.М., Фрицюк В.А.** Розвиток комунікативної культури особистості: історичний аспект проблеми. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2022. № 71. С. 92-96. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-71-92-96>.
5. Малик В. М. Проблема виховання іншомовної комунікативної культури студентів аграрних закладів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 51, Т.1. С. 210-214. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.42>.
6. Малик В. М. Спілкування та комунікація: співставлення понять. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 55, Т.1. С. 179-187. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.1.35>.
7. Малик В. М. Формування іншомовної комунікативної культури у студентів аграрних ЗВО. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2022. Випуск 72. С. 59-67. DOI: <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-72-59-67>.

8. Малик В. М. Підходи до визначення структури іншомовної комунікативної культури. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 56, Т.2. С. 175-182. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.38>.

9. Малик В. М. До проблеми виховання іншомовної комунікативної культури у ЗВО. *Молодь і ринок*. 2023. № 3 (211). С. 133-139. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277512>.

10. Герасимова І. Г., Малик В. М. Сучасні підходи до тлумачення поняття “освітній простір університету”. *Молодь і ринок*. 2023. № 8 (216). С. 58-62. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289427>.

11. Малик В. М. Освітній простір університету: становлення поняття. *Науково-педагогічні студії*. 2023. Випуск 7. С. 132-147. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2023-7-132-147>.

12. Малик В. М. Іноземна мова як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури. *Молодь і ринок*. 2023. № 11–12 (219–220). С. 115-120. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296991>.

13. Малик В. М. Лексична семантика англomовних термінів в агрономії. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Випуск 31. С. 49-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.31.9>.

14. Малик В. М. Виховання у закладі вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2024. № 1 (221). С. 162-168. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298578>.

15. Малик В. М. Форми виховання в університеті. *Молодь і ринок*. 2024. № 2 (222). С. 163-169. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.300103>.

Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях

16. Malyk V. Students' communicative culture in international communication: pedagogical aspect. *Scientific journal of Polonia University*. 2022. № 50. С. 76-86.

17. Marukhovska-Kartunova O., Bugrov M., Yatskiv O., Malyk V. The Philosophy of Ancient Culture in the Context of the Evolution of the States of European Culture: An Analysis of the Autonomy of Cultures. *Futurity Philosophy*. 2023. Vol. 2(1). pp. 30-44. DOI: <https://doi.org/10.57125/Phil.2023.03.30.03>. (WOS).

Наукові праці апробаційного характеру

18. Малик В. М. Роль комунікативного потенціалу особистості. *Major achievements in science and education*. Stockholm, 2021. С. 66-70.

19. Малик В. М. «Комунікативна культура» – порівняльний аналіз дефініцій. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути: Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Київ, 2021. С. 173-176.

20. Малик В. М. Комунікативна культура з позицій риторики. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя*, 29-30 листопада 2021 Вінниця, Україна. С. 65-69.

21. Малик В. М. Суть іншомовної комунікативної культури з точки зору гіпотез оволодіння нерідною мовою. *Актуальні проблеми сучасної науки і наукових досліджень у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 2-3 грудня 2021 Вінниця, Україна. С. 75-76.

22. Малик В. М. Культура мови у педагогічному процесі. *Глухівські наукові читання – 2021*. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук, 8-10 грудня 2021 Глухів, Україна. С. 49-55.

23. Малик В. М. Поняття «культура» як соціальний інститут: історичний розвиток. *Комунікація і спілкування в XXI столітті*, 22 лютого 2022 Київ, Україна. С. 84-92.

24. Малик В. М. Аналіз поняття «поза аудиторна діяльність» як складової освітнього процесу. *Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі*, 30 березня 2022 Вінниця, Україна. С. 102-110.

25. Malyk V. Development of foreign language communicative culture of students in the educational environment of the university. *Людина, культура, техніка в новому тисячолітті*, 28 квітня 2022 Харків, Україна. С. 108-112.

26. Малик В. М. Культурологічний підхід у дослідженні комунікативної культури особистості. *Мова, освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації*, 20 травня 2022 Тернопіль, Україна. С. 84-88.

27. Малик В. М. Можливості освітнього середовища у розвитку комунікативної культури особистості. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика*, 25 травня 2022 Полтава, Україна. С. 63-70.

28. Малик В. М. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів аграрного ЗВО. *Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій здобувачів освіти як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової передвищої освіти*, 12 жовтня 2022 Київ, Україна. С. 33-38.

29. Малик В. М. Розвиток іншомовної комунікативної культури як запорука підвищення конкурентоспроможності випускників аграрних ЗВО. *Міжкультурна комунікація: українсько-польський освітній діалог*, 17.10.22р. - 21.10.22р. Слов'янськ - Дніпро, Україна. С. 87-92.

30. Малик В. М. Розвиток комунікативного потенціалу студентів в умовах освітнього простору аграрних ЗВО. *Інноваційні практики наукової освіти*, 15.12.22-19.12.22 р. Київ, Україна. С. 67-69.

31. Малик В. М. Культурологічний підхід як загальнонауковий метод дослідження. *Особистісно-професійне становлення педагога в контексті інтеграції України в європейський освітній простір*, 29.11.22 – 30.11.22 р. Вінниця, Україна. С. 84-88.

32. Малик В. М. Компоненти іншомовної комунікативної культури. *Сучасна освіта та наука: стан, проблеми, перспективи*, 20-21 березня 2023, III Міжнародна науково-практична конференція, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. С. 67-69.

33. Малик В. М. Мотиваційний компонент у структурі іншомовної комунікативної культури. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика*, 22 березня 2023 Полтава, Україна. С. 27-34.

Опубліковані праці, котрі додатково відображають результати дослідження

34. Koda S., Turkpenova D., Kyrylenko S., **Malyk V.**, Lukiianchuk A. Innovative elements in distance learning in a multicultural environment. *Amazonia*

Investiga. 2022. Vol. 11 (56). pp. 232-239. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.23>. (WOS).

35. Ivashchuk A., **Malyk V.**, Trubenko I., Varha N., Zhalinska I. Analysis of current trends in teaching English in Ukraine. *Revista on Line de Política e Gestão Educacional.* 2023. Vol. 27. № 2. № e023048 DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v27iesp.2.18749>. (WOS).

36. Малик В. М. Виховання іншомовної комунікативної культури студентів в освітньому просторі університету: Методичні рекомендації / В. М. Малик. Вінниця. 2024. 161 с.

Довідки про впровадження

Міністерство освіти і науки України

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел. (0342) 75-23-51, факс (0342) 53-15-74
 імейл office@pnu.edu.ua, сайт https://pnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125266

29.08.2024 № 01-23/218

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Малик Валентини Миколаївни «Виховання іншомовної комунікативної культури
 студентів в умовах освітнього простору університету» на здобуття наукового
 ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки
 (спеціалізація – теорія і методика виховання)

Упродовж 2021-2024 р.р. відбувалося впровадження результатів дисертаційного дослідження Малик В. М. в освітній процес студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 013 Початкова освіта педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (затверджено на засіданні кафедри початкової освіти протокол №1 від 26.08.2024 р.).

У процесі роботи підтверджена ефективність та практичне значення розробленої автором моделі виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Ефективність авторської моделі забезпечували апробовані на практиці педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету: інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів; технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів; формування транскультурних цінностей особистості через включення до навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчив ефективність апробованої методики реалізації педагогічних умов виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету, інноваційність методичної пропозиції, практична значимість методичних рекомендацій щодо практичної реалізації визначених теоретичних положень, що забезпечило ефективне виховання іншомовної комунікативної культури студентів.

Перший проректор

Валентина ЯКУБІВ

Завідувач кафедри початкової освіти

Руслана РОМАНИЩИН

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9

Телефон: 234-11-08

E-mail: rector@npu.edu.ua; код ЄДРПОУ 02125295

На 269 № 09.07.2024р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Малик Валентини Миколаївни «Виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки (спеціалізація – теорія і методика виховання)

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Малик В.М. в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова на факультеті іноземної філології відбувалося протягом 2021-2024 р.р. Апробація роботи підтвердила ефективність та практичне значення авторського підходу до виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету, розробленого на основі аналізу сучасних досліджень.

В освітній простір університету були впроваджені педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів : інтернаціоналізація вищої освіти як комплексна стратегія виховання іншомовної комунікативної культури студентів; технологізація та цифровізація вищої освіти як інструмент виховання іншомовної комунікативної культури студентів; формування транскультурних цінностей особистості через включення до навчальних програм міжкультурних аспектів та розвиток емоційного інтелекту. Ефективність педагогічних умов, їх інноваційність та алгоритмічний характер були доведені позитивними результатами виховної роботи та змінами рівнів іншомовної комунікативної вихованості.

Розроблена автором модель довела свою ефективність у процесі впровадження її в освітній простір університету. Методична пропозиція автора, що була представлена у методичних рекомендаціях для викладачів та студентів, позитивно оцінена та довела практичне значення проведеного автором дослідження.

Проректор з наукової роботи
УДУ імені Михайла Драгоманова

Григорій ТОРБІН

Завідувач кафедри економіки
та економічної освіти, д.пед.н, професор

Олег ПАДАЛКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21001, Україна, тел. (0432) 616-620, факс (0432) 612-812, E-mail: info@vspu.edu.ua код ЄДРПОУ 02125094

11.09.2024 № 06/29

на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Малик Валентини Миколаївни «Виховання іншомовної комунікативної
 культури студентів в умовах освітнього простору університету» на здобуття
 наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні,
 педагогічні науки (спеціалізація – теорія і методика виховання)

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Малик В.М. в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського відбувалося протягом 2021-2024 р.р. Апробація роботи підтвердила ефективність та практичне значення розробленого автором інноваційного підходу до виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету, заснованого на новітніх методологічних та теоретичних засадах сучасної педагогіки.

Ефективною виявилася розроблена автором та зреалізована на практиці модель виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету; запропонований автором підхід до діагностування рівнів вихованості іншомовної комунікативної культури студентів; педагогічні умови виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Проведений аналіз результатів впровадження засвідчив ефективність методичної пропозиції Малик В.М. щодо виховання іншомовної комунікативної культури студентів в умовах освітнього простору університету.

Проректор з наукової роботи

Алла КОЛОМІСЦЬ

00000000